

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

PBL kunskapsbanken

– en handbok om plan- och bygglagen

Vägledning om översiktsplanering till och med 31 mars 2020

2020-03-18

Innehåll

8	Översiktsplanering
11	Allmänna intressen
12	Allmänna intressen - en utgångspunkt för hållbarhet
14	Hänsyn till olika aspekter, värden och förhållanden
18	Ändamålsenlig struktur och estetisk utformning
20	Socialt god och tillgänglig livsmiljö
22	Långsiktigt god hushållning
24	God ekonomisk tillväxt och effektiv konkurrens
26	Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet
29	Översiktsplanering vid kust och hav
30	Kommunal och nationell havsplanering
34	Struktur och utformning
36	Bebyggelselokalisering
44	Vattenförsörjning
54	Transportinfrastruktur
63	Teknisk infrastruktur
70	Maritima näringar
72	Yrkesfiske
80	Besöksnäring - turism, camping och fisketurism
87	Havsbaserad energiproduktion
93	Materialutvinning och koldioxidlagring
98	Vattenbruk
105	Klimatförändringar
109	Kustskydd
118	Naturvärden
128	Områdesskydd
135	Ekosystemtjänster
139	Friluftsliv
148	Kulturmiljövärden
157	Totalförsvaret
164	Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan

168	Om vägledningen
169	Klimatmålen och internationella åtaganden
170	Internationella åtaganden
172	Sveriges klimatmål och miljö kvalitetsmålen
174	Klimatet och energipolitiken
175	Klimatet och transportpolitiken
176	Positiv och negativ klimatpåverkan
177	Produktions- och konsumtionsbaserade utsläpp
179	Transporter
181	Bostäder, lokaler och byggande
186	Energi
189	Jordbruk
192	Skogsbruk
194	Kolsänkor
195	Avfall
198	Samordnad planering
199	Samordnad och målstyrd kommunal planering
202	Regional och mellankommunal samordning
204	Samordnad bebyggelse- och infrastrukturplanering
208	Klimatsmarta strukturer
209	En regional och kommunövergripande klimatsmart struktur
211	Klimatsmarta strukturer på tätorts- och stadsdelsnivå
213	Funktionsblandning på rätt sätt
217	Minska transportsystemets klimatpåverkan
218	Trafikstrategi
219	Kollektivtrafik
221	Prioritera gång- och cykeltrafiken
223	Gatuutformning och hastighetsbegränsning
225	Parkering som styrmedel
228	Godstransporter
230	Klimatsmart resursanvändning
231	Planera för kolsänkor
232	Främja fossilfri och klimatsmart energi

- 234 Skapa infrastruktur för återvinning
- 237 Kommunexempel på översiktsplanering för minskad klimatpåverkan
- 238 Uppsala - principer för en klimatsmart fysisk utveckling
- 239 Uppsalaprinciper
- 241 Strukturbild 2050+ och stegen dit
- 243 Lidköping – från klimatmål till verkstad
- 244 Fysisk planering - ett viktigt verktyg för minskad klimatpåverkan
- 246 Åtgärds katalog för genomförande av målen
- 248 Mörbylånga - fossilfri energi och klimatsmart kollektivtrafik
- 249 Fossilbränslefri och självförsörjande med trygg och förnybar energi
- 251 Cykel, kollektivtrafik och att utnyttja befintliga strukturer
- 253 FalunBorlänge – gemensamma utbyggnadsstrategier för minskad klimatpåverkan
- 254 Minskad klimatpåverkan
- 255 Gemensam utbyggnadsstrategi - "Vi förtätar och närmar oss varandra"
- 256 Hållbara transporter
- 258 Örebro - strategi för förtätning och funktionsblandning
- 259 Förtätning och blandning ges olika betydelse
- 260 Många olika sätt att förtäta
- 262 Varsam komplettering av bebyggelsen
- 264 Malmö - stadsutveckling och hållbara transporter
- 265 Trafik- och mobilitetsplan för ett mer tillgängligt och hållbart Malmö
- 269 Minska biltrafikens utrymme
- 270 Samordnad planering av gaturum och bebyggelse
- 271 Översiktsplanering för ökad tillgänglighet
- 273 Funktionshinderspolitik och centrala begrepp
- 276 Tillgänglighet i översiktsplanen enligt PBL
- 278 Tillgänglighet i planprocessen

281	Arbetsätt för att integrera funktionshinderperspektivet i samhällsplaneringen
283	Formulera mål för ökad tillgänglighet och delaktighet
287	Från översiktsplan till slutbesked - ett exempel
289	Hållbar utveckling genom fysisk planering
290	Förhållningssätt till hållbar utveckling
293	Begreppet hållbar utveckling
294	Hållbar utveckling - FN
296	Hållbar utveckling - EU
298	Hållbar utveckling - Sverige
300	Hållbar utveckling i PBL
304	Vision för Sverige 2025
306	Hållbar utveckling i kommunernas översiktsplaner
309	Översiktsplanen
316	ÖP-modell 2.0
319	Utvecklingsinriktning
321	Utvecklingsinriktning för bebyggelse
323	Utvecklingsinriktning för natur och friluftsliv
325	Utvecklingsinriktning för kommunikationer
326	Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen
328	Mark- och vattenanvändning
330	Mångfunktionell bebyggelse
332	Sammanhängande bostadsbebyggelse
334	Verksamheter och industri
335	Transportinfrastruktur
337	Teknisk anläggning
338	Areell näring
339	Grönområde och park
340	Natur och friluftsliv
341	Landsbygd
342	Vatten
343	Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändning
345	Riksintresse, LIS och andra värden
347	Riksintressen 3 kap och 4 kap miljöbalken

354	Landsbygdsutveckling i strandnära läge
357	Andra värden
359	Attribut för beskrivning av riksintressen, LIS och andra värden
360	Lämna synpunkter
362	Tack för dina synpunkter!
363	Översiktsplanens nytta och funktion
367	Översiktsplanens innehåll
381	Miljökonsekvensbeskrivningens innehåll
399	Process för översiktsplanering och miljöbedömning
400	Miljöbedömning översiktsplan - ett processverktyg
409	Upprätta och ändra översiktsplan
410	Initiera arbetet med översiktsplanen
414	Samråda översiktsplanen
416	Sammanställ och analysera förutsättningar
427	Formulera mål och vision
429	Ta fram framtidsbilder och strategier
431	Undersökning om betydande miljöpåverkan
438	Samråda om avgränsning av MKB
446	Samråda om översiktsplan och MKB
459	Ställa ut eller granska översiktsplanen
469	Anta översiktsplanen
475	Genomföra och följa upp planen
476	Välja åtgärder och budgetera
477	Genomföra och använda planen
480	Följa upp och utvärdera planen
485	Aktualitetspröva
486	Vad ska aktualitetsprövas?
489	Hur kan en aktualitetsprövning göras?
492	Sammanfattande redogörelse
494	Kommunexempel på hållbar utveckling i översiktsplaneringen
496	Luleå 2050 – helhetssyn för ett hållbart samhälle
499	Visionen och de fyra riktningarna i översiktsplanen
503	HåSta och HåBy – verktyg för att bedöma hållbarheten

507	Balanserade styrkort
510	Halmstad - bedömer hållbarheten brett
514	Olika utvecklingsalternativ
517	Järfälla - helhetssyn och uppföljning
520	Hållbarhetsbedömningen integreras i ÖP-processen
526	Hållbarhetsbedömning enligt Järfälla kommun
528	Uppföljning av översiktsplanens mål för hållbarhet
532	Göteborg - sociala frågor och uppföljning
534	Följer upp översiktsplanen varje år
537	Större fokus på de sociala frågorna
543	Barn- och socialkonsekvensanalyser i Göteborg
546	Arvidsjaur – EU 2020 och RUS som stöd för målarbetet

Översiktsplanering

Här finns Boverkets vägledning om översiktsplanering där du kan läsa om översiktsplanen och om process för översiktsplanering och miljöbedömning.

Du kan även läsa om allmänna intressen, klimatpåverkan i översiktsplaneringen, Boverkets ÖP-modell 2.0 och exempel på kommuner som jobbar med hållbarhetsfrågor i översiktsplaneringen.

Här hittar du också alla kommuners översiktsplaner.

[Allmänna intressen](#)

Här kan du läsa om allmänna intressen i översiktsplaneringen.

[Hållbar utveckling genom fysisk planering](#)

Läs om olika förhållningssätt till hållbar utveckling i den fysiska planeringen och vilka ramar som PBL ger.

[Översiktsplanen](#)

Läs om bland annat översiktsplanens nytta, funktion och innehåll.

Process för ÖP och MB

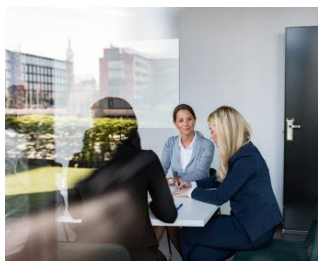
Här finns information om översiktsplaneprocessen.

Kommunexempel

Här presenteras reportage från kommuner som på inspirerande sätt har utvecklat metoder och verktyg i arbetet för en hållbar utveckling genom översiktsplaneringen.

Kommunernas översiktsplaner

Här finns länkar till samtliga kommuners översiktsplaner.

ÖP-modell 2.0

Boverket presenterar här ett förslag till hur översiktsplanen kan byggas upp.

Klimatpåverkan och översiktsplanering

Hur man kan arbeta för att nå miljömålen God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan.

Allmänna intressen

I plan- och bygglagens andra kapitel anges de allmänna intressen som översiktsplaneringen ska ta hänsyn till och främja. Med utgångspunkt från natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden ska planeringen bland annat bidra till en ändamålsenlig struktur, god och tillgänglig livsmiljö, god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror, ekonomisk tillväxt och bostadsbyggande.

På följande sidor finns de allmänna intressena mer utförligt beskrivna. Det finns även vägledning om minskad klimatpåverkan som beskriver hur ett allmänt intresse kan hanteras i översiktsplaneringen.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Allmänna intressen - en utgångspunkt för hållbarhet

De allmänna intressena fångar samtliga tre hållbarhetsdimensioner och är därför en bra grund att utgå ifrån för att arbeta med hållbarhet i planeringen. I PBL 2 kap. 3 § anges de allmänna intressena som översiktsplanen ska ta hänsyn till och främja. I följande avsnitt ges exempel på hur de allmänna intressena i respektive del av denna bestämmelse kan hanteras i översiktsplaneringen. Exempelen bygger till stora delar på förarbetena till lagstiftningen, men även på Boverkets egna resonemang.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Ett sätt att få stöd i konkretiseringen av de allmänna intressena är att koppla dem till nationella och regionala målformuleringar. Till varje punkt i bestämmelsen ges därför på följande sidor exempel på nationella mål, planer och program som relaterar till respektive allmänt intresse.

[Du kan läsa mer om mål med koppling till samhällsplaneringen här](#)

[Du kan läsa mer om de allmänna intressena i PBL 2 kap här](#)

Olika typer av planeringsunderlag och fördjupade studier är en hjälp i hanteringen av allmänna intressen, både som underlag till översiktsplanen och som verktyg för att utveckla översiktsplanens intentioner och underlätta ett fortsatt genomförande av ställningstaganden som görs i planen. Till varje punkt finns därför även exempel på planeringsunderlag. Det är upp till varje kommun att ta ställning till vilka underlag man behöver utifrån de utmaningar man har att hantera. Ur ett hållbarhetsperspektiv är det dock bra att eftersträva sektorsövergripande planeringsunderlag.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Hänsyn till olika aspekter, värden och förhållanden

Första stycket till PBL 2 kap. 3 § inleds med en uppräkningslista av de aspekter, värden och förhållanden som ska tas hänsyn till vid planläggning och prövning enligt PBL. De utgör en slags utgångspunkt som planeringen ska förhålla sig till. Här kan du läsa om hur dessa kan hanteras i översiktsplaneringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktig god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Natur- och kulturvärden

Att visa hänsyn till natur- och kulturvärden i planeringen handlar både om att förvalta värden och om att förstå hur nya inslag kan påverka dem. Natur- och kulturvärdena är viktiga resurser av betydelse för samtliga övriga allmänna intressen. De kan till exempel vara en förutsättning för areella näringar eller turistverksamhet, ge möjlighet till ekosystemtjänster samt skapa identitet och tillhörighet. För att ta hänsyn till natur- och kulturvärden i den fysiska planeringen behövs till exempel kunskap om landskapets innehåll, utveckling och karaktärsdrag.

Miljö- och klimataspekter

All planläggning ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter enligt plan- och bygglagen. Begreppet klimataspekter inrymmer såväl klimatpåverkan som klimatanpassning.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Att ta hänsyn till miljö- och klimataspekter kan i översiktsplaneringen bland annat innebära att utveckla strukturer som gynnar resurssnåla transporter, minimerar utsläpp av föroreningar och växthusgaser samt minskar energianvändningen. Det kan också handla om att anpassa lokaliseringen av ny bebyggelse till klimatförändringen som kan medföra översvämningar, ökad nederbörd, högre temperaturer och ökad risk för ras och skred.

Översiktsplanen kan därmed föranleda fler bedömningar och prognoser om klimatrisker än den mer avgränsade redogörelsen i 3 kap. 5 § 7 plan- och bygglagen som primärt handlar om klimatrelaterade risker för skador på den byggda miljön på grund av översvämning, ras, skred och erosion.

Ett exempel på fråga som kan behandlas under klimataspekten är hur man i översiktsplanen ska förhålla sig till ett, till följd av klimatförändringen, ökat behov av nya dricksvattentäkter i kommunen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

[Här kan du läsa mer om klimatanpassningskraven och översiktsplanens innehåll.](#)

Mellankommunala och regionala förhållanden

De mellankommunala och regionala förhållandena blir allt mer betydelsefulla i en komplex samhällsstruktur. Energifrågor, transporter och infrastruktur, hantering av över- eller underskott av bostäder eller stora externhandels etableringar är exempel på faktorer som kan påverka förutsättningarna för utvecklingen i andra kommuner. Det kan också handla om miljö-, klimat- och vattenfrågor samt hantering av avfall som måste hanteras och lösas gemensamt över större geografiska områden.

Exempel på nationella mål, planer och program

[Generationsmålet och Miljömålen](#)

[Mål för klimat och luft](#)

[De nationella målen för kulturmiljöarbetet](#)

[Målet för den regionala tillväxtpolitiken](#)

[Mål för transporter och infrastruktur](#)

[Mål för energipolitiken](#)

[Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande](#)

Exempel på planeringsunderlag

Landskapskaraktärisering eller landskapsanalys

Kartläggning av ekosystemtjänster

Kulturmiljöprogram

Grönstrukturprogram

Risk- och sårbarhetsanalyser

Klimatanpassningsplaner

Åtgärdsprogram för miljömålen

Naturvårdsprogram

Ortsanalyser

Regionala utvecklingsstrategier

Energiplaner

Transportstrategier

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/1](#)

Ändamålsenlig struktur och estetisk utformning

Graden av hållbarhet i den bebyggda miljön beror till stor del på hur olika funktioner i bebyggelsestrukturen relateras till varandra och att det som byggs har en långsiktig och hållbar utformning. Här kan du läsa om hur en ändamålsenlig struktur och estetiskt tilltalande utformning som allmänt intresse i PBL 2 kap. 3 § p 1 kan hanteras i den översiktliga planeringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktig god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Ändamålsenlig struktur

Det är den sammanvävda strukturen av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder som ska vara ändamålsenlig. Ändamålsenlig struktur i översiktsplanen kan bland annat handla om hur bostäder, arbetsplatser, service och allmänna platser lokaliseras i förhållande till varandra, hur tät och sammanhållen bebyggelsen är samt vilken Ortsstruktur regionen har. Eftersom struktur till stor del består av relationer och samband är givetvis infrastrukturen central i sammanhanget. En ändamålsenlig struktur ger till exempel förutsättningar för att bebyggelse och anläggningar lokaliseras så att transportbehov minimeras. Det kan även innebära att den tekniska infrastrukturen anpassas till och utvecklas på ett sätt som tar hänsyn till miljökraven och naturens kretslopp. Lokalisering och utformning av tätorternas grönområden med gröna stråk som knyter ihop bebyggelsen är också angeläget att planera för.

Estetiskt tilltalande utformning

En estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder handlar om att ta hänsyn till landskapets och bebyggelsens karaktär och ta ställning till hur exempelvis ny bebyggelse ska

förhålla sig till dessa. I den översiktliga planeringen kan det till exempel vara fråga om skala, rumsbildning och hur ny bebyggelse samspelar med omgivningen. I översiktsplanen bör kommunen formulera övergripande mål för hur kravet på en estetiskt tilltalande bebyggelsemiljö ska tillgodoses vid genomförandet av planen. Planeringsunderlag som är bra att ta fram kan vara program som beskriver olika områdets karaktärsdrag och bebyggelsemönster med mera.

Exempel på nationella mål, planer och program

[Miljömålet God bebyggd miljö](#)
[Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande](#)
[Mål för transport och infrastruktur](#)
[De nationella målen för kulturmiljöarbetet](#)
[Målen för arkitektur, formgivning och design](#)

Exempel på planeringsunderlag

Grönstrukturprogram
Landskapskaraktärisering eller landskapsanalys
Kulturmiljöprogram
Trafikstrategier
Cykelprogram
Bevarande- och utvecklingsplan för bebyggelse
Stadsmiljöprogram
Arkitekturpolicy
Ortsanalys

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](#)

Socialt god och tillgänglig livsmiljö

En socialt god och tillgänglig livsmiljö för alla är en grundpelare för ett hållbart samhälle. Här kan du läsa om hur det allmänna intresset i PBL 2 kap. 3 § p 2 kan hanteras i den översiktliga planeringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktig god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Socialt god livsmiljö

En ur social synpunkt god livsmiljö handlar bland annat om god tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, rekreationsområden, kultur, fritidsaktiviteter och mötesplatser. Den främjar vardagslivet för medborgarna och ger goda förutsättningar för social sammanhållning, integration, trygghet, rekreation och fysisk aktivitet. En mångfunktionell bebyggelsestruktur som används dygnet runt där bostäder, arbetsplatser och service blandas ökar möjligheten till säkerhet och trygghet i samhället. Korta avstånd till funktioner i vardagslivet ökar också tillgängligheten. De gröna och rekreativa ytornas betydelse för människors hälsa, rekreation och välbefinnande måste dock balanseras mot en allt tätare bebyggelsestruktur och utgå från vikten av att staden ska fungera och vara tillgänglig för alla.

Tillgänglig och användbar livsmiljö

En tillgänglig och användbar livsmiljö i den översiktliga planeringen handlar om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. Det gäller exempelvis kultur- och fritidsaktiviteter, kollektivtrafik, offentliga byggnader och mötesplatser. Att skapa ett bostadsutbud utan segregation som tillgodoser allas bostadsbehov är också en central fråga i sammanhanget. En översiktsplan som innehåller strategier för att göra den fysiska miljön anpassad för olika former av funktionsnedsättningar ger bättre förutsättningar att leda till ett samhälle som blir mer tillgängligt för alla.

Exempel på nationella mål, planer och program

[Mål för folkhälsa](#)

[Målen för funktionshinderspolitiken](#)

[Mål för jämställdhetspolitiken](#)

[De nationella målen för kulturmiljöarbetet](#)

[Målen för arkitektur, formgivning och design](#)

[Miljömålet God bebyggd miljö](#)

[Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande](#)

[Mål för friluftslivspolitik](#)

Exempel på planeringsunderlag

Jämställdhetsprogram

Tillgänglighetsprogram

Kulturmiljöprogram

Program för rekreation och friluftsliv

Riktlinjer för bostadsförsörjningen

Service- och handelsprogram

Kartläggning av demografisk sammansättning

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[/https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats /https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/1](#)

Långsiktigt god hushållning

En långsiktig god hushållning är själva kärnan i en hållbar utveckling. Här kan du läsa om hur god hushållning med mark-, vatten och naturresurser som allmänt intresse i PBL 2 kap. 3 § p 3 kan hanteras i den översiktliga planeringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

God hushållning

En långsiktigt god hushållning med mark-, vatten, energi och råvaror kan kopplas till uttalandet i Brundtland kommissionens rapport om att kommande generationer ska ha möjlighet att tillfredsställa sina behov och ha tillgång till de resurser de behöver. I planläggning och prövning enligt PBL 2 kap. 2 § ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken om hushållning med mark- och vattenområden tillämpas. Även om det inte finns någon direkt koppling mellan PBL 2 kap. 3 § p 3 och hushållningsbestämmelserna så kan bestämmelsen i PBL användas som en övergripande ingång för att hushålla med de mark- och vattenområden som i sin tur regleras mer i detalj i miljöbalken. Hushållning med resurser i den översiktliga planeringen kan exempelvis handla om att värna jordbruksmarken för framtida odlingsbehov och att skapa utrymme för anläggningar för hållbar energiproduktion. Det är också viktigt att skapa utrymme för anläggningar för återbruk och återvinning av råvaror. God hushållning kan även innebära att skydda opåverkade och ekologiskt känsliga mark- och vattenområden från exploatering.

Goda miljöförhållanden

Goda miljöförhållanden handlar om att skapa hälsosamma livsmiljöer. I översiktlig planering kan det till exempel vara att planeringen ska stäva efter att minska risken för negativ påverkan från buller, markradon och förorenad mark. Goda miljöförhållanden kan skapas genom att eftersträva

multifunktionella lösningar där offentliga platser som parker, torg och grönområden kan fungera för flera olika funktioner som infiltrationsytor för regnvatten, rekreation, luftrening med mera. Miljökvalitetsnormerna för vattenkvalitet, luft och buller som anges i 5 kap. miljöbalken sätter tydliga gränser för vad som kan anses vara goda miljöförhållanden. Fungerande ekosystemtjänster kan vara en annan indikator på att det råder balans i systemet.

Exempel på nationella mål, planer och program

[De nationella målen för kulturmiljöarbetet](#)
[Mål för areella näringar, landsbygd och livsmedel](#)
[Generationsmålet och Miljömålen](#)
[Mål för energipolitiken](#)
[Mål för klimat och luft](#)
[Mål för havs och vattenmiljön](#)
[Mineralstrategi för Sverige](#)

Exempel på planeringsunderlag

Kulturmiljöprogram
Energiplan
Vattenbruksplan
Åtgärdsprogram för miljömålen
Regionala utvecklingsstrategier

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](#)

[Miljöbalk \(1998:808\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Miljobalk-1998808_sfs-1998-808/1](#)

God ekonomisk tillväxt och effektiv konkurrens

Ekonomi handlar i grunden om att hushålla med begränsade resurser. Här kan du läsa om hur god ekonomisk tillväxt och effektiv konkurrens som allmänt intresse i PBL 2 kap. 3 § p 4 kan hanteras i den översiktliga planeringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

God ekonomisk tillväxt

Bestämmelsen i PBL 2 kap. 3 § p 4 infördes för att markera betydelsen av den ekonomiska dimensionen av hållbarhet vid planläggning. Mer konkret innebär detta att kommunen vid planläggning ska ta hänsyn till grundläggande förutsättningar för etablering och utveckling av näringslivet och kommersiell service, för byggande av behövlig infrastruktur, för teknisk försörjning samt för bostadsbyggande. Den översiktliga planeringen kan främja en god ekonomisk tillväxt genom att reservera mark för verksamhetsområden och näringslivsutveckling som bidrar till ökad sysselsättning och utbyte av varor och tjänster i samhället. Det kan till exempel handla om att långsiktigt planera för mark och strukturer som tillgodoser olika verksamheter och företags behov av tillgång till infrastruktur, närhet till stadskärnan, klustring, skyddsavstånd m.m.

Effektiv konkurrens

En fungerande konkurrens är en av de viktigaste faktorerna för att nya aktörer ska kunna etablera sig på marknaden. Goda konkurrensförhållanden, inte minst inom handeln, leder till ett större och mer varierat utbud samt lägre priser. Att erbjuda olika typer av lokaler och markområden för olika typer av verksamheter och företag skapar en grund för ett ökat utbud som i sin tur kan leda till en effektivare konkurrens. En hållbar ekonomisk tillväxt kan gynnas av en tätare och mer funktionsblandad struktur där olika verksamheter stöttar

varandra i en gynnsam konkurrens.

Det är viktigt att ha en kontinuerlig dialog med näringslivet i planeringen för att skapa rätt förutsättningar för den näringslivsutveckling som kommunen eftersträvar. Att planera och bygga bostäder som möjliggör omflyttning i befintligt bostadsbestånd och inflyttning av ny arbetskraft kan också bidra till en ökad rörlighet på arbetsmarknaden som både gynnar en ekonomisk tillväxt och en effektivare konkurrens.

Exempel på nationella mål, planer och program

[Mål för näringspolitiken](#)

[Mål för energipolitiken](#)

[Mål för transport och infrastruktur](#)

[Mål för IT-politiken](#)

[Målet för den regionala tillväxtpolitiken](#)

[Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande](#)

Exempel på planeringssunderlag

Riktlinjer för bostadsförsörjningen

Service- och handelsprogram

Näringslivsprogram

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/1](#)

Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet

Bra bostäder och goda boendemiljöer är grundläggande faktorer i ett hållbart samhälle. Här kan du läsa om hur bostadsbyggandet och utvecklingen av bostadsbeståndet som allmänt intresse i PBL 2 kap. 3 § p 5 kan hanteras i den översiktliga planeringen. I det här avsnittet hittar du även exempel på nationella mål, planer och program som kan kopplas till denna del av bestämmelsen samt förslag på planeringsunderlag som kan ge stöd i arbetet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet

Bostadsbyggandet fördes in som allmänt intresse i PBL för att tydliggöra kopplingen mellan planläggning i PBL och möjligheterna att tillgodose det kommunala bostadsförsörjningsbehovet. Bra bostäder och goda boendemiljöer är grundläggande faktorer som har betydelse för såväl tillväxten som välfärden i både kommuner och regioner.

Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) anger att de riktlinjer som kommunerna ska ta fram för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av PBL 2 kap. 3 § p 5. Lagen tydliggör att det är kommunernas ansvar att planera för att ge förutsättningar för alla i kommunen att bo i goda bostäder. Det kan i den översiktliga planeringen dels handla om att använda och utveckla det befintliga beståndet av bostäder på ett resurseffektivt sätt och dels om att bygga nytt genom att förtäta befintlig bebyggelse med nya bostäder eller lokalisera nya områden. Detta innebär att kommunerna bör ha en långsiktig planberedskap.

Den 1 januari 2014 trädde en reviderad lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar i kraft. Det finns nu tydligare krav på vad riktlinjerna minst ska innehålla. Av riktlinjerna ska bland annat framgå:

- kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet
- kommunens planerade insatser för att nå målen
- hur kommunen tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen.

Uppgifterna ska särskilt grundas på en analys av den demografiska utvecklingen, av efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar.

För en mer socialt hållbar utveckling med ökad sammanhållning bör planeringen eftersträva mer funktionsblandade bostads- och stadsmiljöer och en balans och blandning mellan olika upplåtelseformer och hustyper. Planeringen av bostäder handlar även om att förbättra situationen för utsatta grupper på bostadsmarknaden och minska segregation och utanförskap.

Bostadsförsörjningen är idag till stora delar en regional fråga. Förutsättningarna är väldigt olika i olika delar av landet. Att se till ett större regionalt omland för att lösa bostadsbristen skulle kunna vara till hjälp, inte minst då vissa kommuner i samma region kan ha stor bostadsbrist samtidigt som andra kommuner avvecklar delar av bostadsbeståndet.

Exempel på nationella mål, planer och program

[Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande](#)

[Mål för energipolitiken](#)

[Mål för transport och infrastruktur](#)

[Målet för den regionala tillväxtpolitiken](#)

Exempel på planeringsunderlag:

Riktlinjer för bostadsförsörjningen

Regionala utvecklingsstrategier

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/)

[Lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar \(2000:1383\) på](#)

[Sveriges riksdags webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-20001383-om-kommunernas_sfs-2000-1383/?bet=2000:1383\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-20001383-om-kommunernas_sfs-2000-1383/?bet=2000:1383)

Översiktsplanering vid kust och hav

Anspråken på Sveriges kust- och havsområden ökar, vilket ställer krav på ett större helhetsperspektiv i den fysiska planeringen på alla nivåer. I planeringsprocessen identifieras och analyseras synergier och konflikter mellan olika intressen för att uppnå en hållbar utveckling av mark- och vattenområden.

Intresset ökar för att använda kust- och havsområden för fiske, sjöfart, havsbaserad energi, eldistribution, bostäder och besöksnäring med mera. Det kräver i sin tur att avvägningar görs mellan olika intressen och insatser vidtas för att skydda havet som långsiktig resurs. Ekosystemen behöver fungera för att kunna leverera de ekosystemtjänster som efterfrågas, så som exempelvis produktion av livsmedel, rekreation och upplevelser.

Planering av kust- och havsområden kräver ett helhetsperspektiv där kopplingen mellan land och hav tydliggörs. Verksamheter, transportleder, kultur- och naturmiljöer med mera långt inåt land kan ha starka kopplingar mot havet. Planering av havsområden innebär också en planering i 3-dimensioner; på botten, i vattnet och i luftrummet.

Kustkommunerna ansvarar enligt plan- och bygglagen för översiktsplaneringen på land, för kusten och för territorialhavet. På följande sidor kan du läsa mer om det kommunala ansvaret för havsplaneringen och kopplingen till den nationella havsplanering som Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för. Vi har även sammanställt ett kunskapsunderlag om kust- och havsanknutna intressen och näringar och hur dessa kan beaktas i översiktsplaneringen av kust- och havsområden.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/\]](#)

Kommunal och nationell havsplanering

Kommunernas och statens planering av havsområdena överlappar varandra. Här hittar du övergripande information om nationell havsplanering och kommunernas fysiska planering vid kust och hav.

EU ställer krav på havsplanering

Havsplaneringsdirektivet är ett EU-direktiv från 2014 som ställer krav på att alla medlemsländer senast 2016 ska införa lagstiftning om havsplanering och senast 2021 ska anta havsplaner.

Nationell havsplanering i Sverige

Riksdagen beslutade 2014 om lagstiftning för nationell havsplanering i Sverige genom att anta propositionen "Hushållning med havsområden, Proposition 2013/14:186". En närmare reglering av den nationella havsplaneringen finns i havsplaneringsförordningen (2015:400). Propositionen och förordningen hittar du under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Havs- och vattenmyndigheten är ansvarig myndighet för den nationella havsplaneringen och för att ta fram förslag till havsplaner som sedan regeringen ska fastställa. Havsplanerna kommer att bli vägledande för myndigheter och kommuner när de planlägger, ger tillstånd eller förvaltar havet.

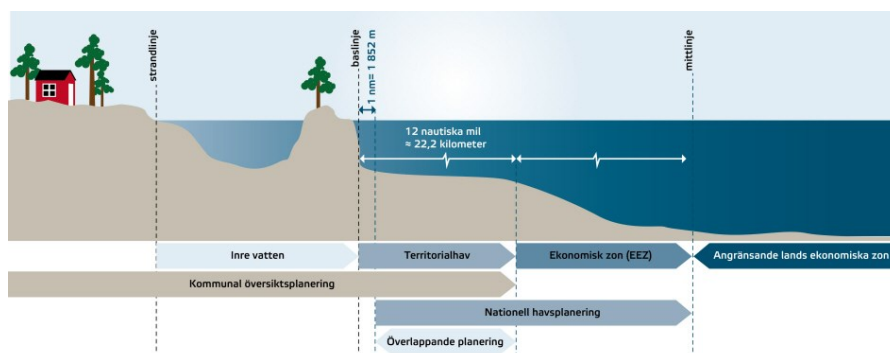
Den nationella havsplaneringen omfattar både territorialhavet, undantaget det område som ligger en sjömil utanför baslinjen, och den svenska ekonomiska zonen. Havsplanerna består av tre olika planer för havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Förslaget till de tre havsplanerna ska vara klart för regeringen att ta beslut om 2019.

Mer information om den nationella havsplaneringen och havsplanerna finns på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Denna hittar du under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

[Mer information om riksintressesystemet hittar du här.](#)

Kommunal fysisk planering av havet

Kustkommunerna ansvarar enligt plan- och bygglagen för översiktsplaneringen på land, för kusten och för territorialhavet. Territorialhavet sträcker sig 12 sjömil ut från baslinjen. Baslinjen är utgångspunkten för att beräkna en stats havsterritorium. Baslinjen går längs med strandlinjen vid kuster som saknar öar. Om det finns öar längs med kusten går baslinjen mellan en tänkt linje mellan de yttersta öarna. Utanför territorialhavet finns den ekonomiska zonen.

Schematisk bild över geografisk utbredning av den kommunala översiktsplaneringen och den nationella havsplaneringen. Illustration: Boverket

Överlappande planer

Kommunala översiktsplaner och de nationella havsplanerna kommer, för större delen (11 sjömil) av territorialhavet, att överlappa varandra. De nationella havsplanerna kommer när de är antagna att vara vägledande för kommunernas planläggning.

Exempel på planeringsunderlag

Här hittar du exempel på planeringsunderlag som kan användas i den kommunala översiktsplaneringen för kust och hav. Länkarna går till andra webbplatser.

Exempel på planeringsunderlag

Baltic SCOPE var ett EU-samarbete som pågick 2015-2017 med syfte att främja gränsöverskridande havsplanering. Arbetet resulterade bland annat i gemensamma kartor, rekommendationer för havsplanering över gränser, planeringsunderlag för naturvård, energi, fiske och sjöfart, samt en checklista för att använda ekosystemansatsen i havsplanering. Läs mer om projektet på [Havs- och vattenmyndighetens webbplats](#) och på BalticSCOPE.eu.

Havs- och vattenmyndighetens rapport "[Havsplanering – nulägesbeskrivning för 2014](#)".

[Havs- och vattenmyndighetens webbplats om havsplanering.](#)

Regeringen har antagit "[En svensk maritim strategi – för miljö, jobb och miljö](#)" för att främja de maritima näringarna och en hållbar utveckling.

Länsstyrelserna har sammanställt en lista över användbara geodata för havsplanering. Se "[Planeringsunderlag för havsplanering](#)" på [webbsida om havsplanering](#) hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Region Västra Götaland har tagit fram [Maritim strategi för Västra Götaland](#), samt ett [Handlingsprogram Västra Götalandsregionens strategi för hållbara maritima näringar 2016 – 2019](#).

De fyra kommunerna i Norra Bohuslän – Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekil har tillsammans tagit fram en [Maritim näringslivsstrategi](#) och en fördjupad översiktsplan, den [Blå översiktsplanen](#).

[Samverkansplan för Blekinge Arkipelag, biosfärområde.](#)

Projektet "Mellankommunal kustzonsplanering i Göteborgsregionen, Orust och

Uddevalle" syftar till att etablera en fördjupad samverkan mellan kommuner, myndigheter och andra relevanta aktörer för att uppnå en långsiktig hållbar utveckling av kust- och havsområdet. Samarbetet har sedan tidigare resulterat i en [förstudie](#) och arbete pågår nu med att ta fram en fördjupad strukturbild för kustzonen.

Roller och ansvar

Regeringen

Regeringen beslutar om havsplanerna och har ansvaret för att ta fram föreskrifter som rör havsplaneringen.

[Visa mer Dölj](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för den nationella havsplaneringen.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna tar fram regionalt underlag för Havs- och vattenmyndigheternas arbete. Länsstyrelsernas arbete samordnas inom de tre havsplaneringsområdena. Länsstyrelserna i Västernorrlands län, i Kalmar län och i Västra Götaland har ett särskilt samordningsansvar. Länsstyrelserna har ansvar att lämna underlag för kommunernas fysiska planering och uppsikt över hushållningen med mark och vatten inom respektive län.

[Visa mer Dölj](#)

Kommunen

Kommunerna ansvarar för den fysiska planeringen på land, vid kusten och i havet ut till den ekonomiska zonen.

[Visa mer Dölj](#)

Boverket

Boverket samordnar riksintressemyndigheternas arbete med att ta fram underlag för tillämpningen av riksintressebestämmelserna. Verket har också ansvar för allmän uppsikt över hushållningen med mark och vatten.

[Visa mer Dölj](#)

Ytterligare 12 nationella myndigheter har ansvar för att lämna uppgifter om sådana områden som de bedömer vara av riksintresse för deras ansvarsområde. Ansvaret omfattar både land och havet inklusive Sveriges ekonomiska zon.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats](#) [\[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Hushållning med havsområden, Proposition 2013/14:186](#)

[\[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Hushallning-med-havsomraden_H103186/?text=true\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Hushallning-med-havsomraden_H103186/?text=true)

[Havsplaneringsförordningen \(2015:400\)](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Havsplaneringsforordning-2015_sfs-2015-400/?bet=2015:400\]](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Havsplaneringsforordning-2015_sfs-2015-400/?bet=2015:400)

[Havs- och Vattenmyndighetens webbplats om havsplanering](#)

[\[https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/havsplanering.html\]](https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/havsplanering.html)

Struktur och utformning

Bebyggelse, anläggningar och infrastruktur ska lokaliseras så att användandet av den fysiska miljön medverkar till att uppfylla en hållbar utveckling utifrån sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter. På följande undersidor kan du läsa om viktiga förutsättningar för lokalisering av ny bebyggelse, dricksvattenförsörjning, transportinfrastruktur och teknisk infrastruktur i kust- och skärgårdsområden.

En långsiktigt hållbar struktur

En hållbar struktur i översiktsplanen kan bland annat handla om hur bostäder, arbetsplatser, service och allmänna platser lokaliseras i förhållande till varandra, hur tät och sammanhållen bebyggelsen är samt vilken Ortsstruktur regionen har. För att behålla bebyggelsens särprägel samtidigt som den är funktionell för dagens och framtidens samhälle är det av betydelse att planeringen utgår från en analys av landskapsbild och bebyggelsestruktur. Ett sådant planeringsunderlag gör det möjligt att utforma den nya bebyggelsen med utgångspunkt i det som är karaktäristiskt för orten och landskapet och på så sätt utveckla den befintliga bebyggelsens värden.

[Läs mer om lokalisering av ny bebyggelse i kust och skärgård här](#)

Eftersom struktur till stor del består av relationer och samband är givetvis infrastrukturen central i sammanhanget. En ändamålsenlig struktur ger till exempel förutsättningar för att bebyggelse och anläggningar lokaliseras så att transportbehov minimeras. Det kan till exempel handla om att lokalisera ny bostadsbebyggelse i närhet till kollektivtrafik och samhällsservice för att minska behovet av transporter. Eller hur förutsättningar ser ut för att hitta ett jobb i närområdet eller bedriva näringsverksamhet i anslutning till sin bostad.

[Läs mer om viktiga förutsättningar för transportinfrastrukturen i kust och skärgård här](#)

Förutom att minska transportbehovet handlar en hållbar struktur även om att kunna ordna trygga försörjningssystem av el, kommunikation och dricksvatten samt hantering av avloppsvatten och avfall. Det kan till exempel innebära att systemen anpassas till och utvecklas på ett sätt som tar hänsyn till miljökraven och naturens kretslopp.

[Läs mer om förutsättningar för dricksvattenförsörjning här](#)

[Läs mer om andra tekniska försörjningssystem här](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Bebyggelselokalisering

Ny bebyggelse bör lokaliseras så att användandet av den fysiska miljön medverkar till att uppfylla en hållbar utveckling. På denna sida kan du läsa om viktiga förutsättningar för lokalisering av ny bebyggelse i anslutning till mindre samhällen och på landsbygden i kust- och skärgårdsområden.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Hur ska ny bebyggelse lokaliseras för att förstärka och utveckla serviceunderlaget, näringslivets möjligheter och tillgången till kollektivtrafik i befintliga orter och samhällen på landsbygden?
- Analysera risken i olika områden för översvämning, ras, skred och erosion samt hur sådana risker kan undvikas eller minskas. Ny bebyggelse ska lokaliseras med hänsyn till dessa risker.
- Äldre bebyggelse och ny bebyggelse bör bilda en sammanhängande miljö. Den fysiska miljön bör utvecklas ur den befintliga strukturen. Landskapsbilda- och bebyggelseanalys är ett viktigt verktyg för att ny bebyggelse ska lokaliseras så att den förstärker den befintliga strukturen. Studera till exempel befintlig bebyggelsestruktur från sjösidan för att få ett perspektiv på hur sjön kopplar till land.
- Hur kommer landhöjningen i de norra delarna av landet påverka kopplingen mellan den kustnära bebyggelsen och havet?
- Behåll stränderna tillgängliga för allmänheten vid utbyggnad av ny bebyggelse.

Kustlandskapets karaktär och traditionella lägen för landsbygdens bebyggelse

I skärgården och längs kusterna har de strukturella förändringarna i de traditionella näringarna förändrat hur bebyggelsen brukas, bevaras och var det byggs. Kust och skärgård har traditionellt befolkats av människor som bedrivit kompletterande näringar som fiske, jordbruk, jakt och handelssjöfart. Havet och sjöarna har varit betydelsefulla kommunikationsleder under de delar av året när de har varit farbara, på öppet vatten eller på is. Bebyggelsen i kustens och skärgårdens samhällen har därför fått sin karaktär på grund av en funktionalitet som kom utav de näringar som bedrevs till sjöss och så gott det gick i skydd från densamma.

Bebyggelsens lokalisering har präglats av topografin. Äldre bebyggelse ligger ofta på eller i kanten av den obrukbara marken, det vill säga på impediment. I skärgården och den impedimentrika kustbygden har det varit än mer viktigt att spara den brukbara mark som fanns från bebyggelse.

Under andra hälften av 1900-talet minskade fisket i betydelse och jordbruket blev allt mer storskaligt. Transporter på järnväg och väg ersatte transporter till havs och orter som tidigare hade vänt sig mot havet för utkomst och transporter blev istället platser för delårsboende. Äldre tiders funktionssamband båt, brygga, bod och bostadshus bröts till stora delar när fiskenäringen minskade och förändrades. Det småskaliga jordbruket lades ner och åkrar blev betesmark, planterades med skog eller bebyggdes.

Förutsättningar för bebyggelsens lokalisering i kust och skärgård

Befintlig bebyggelse och struktur

För att behålla bebyggelsens särprägel samtidigt som den är funktionell för dagens och framtidens samhälle är det viktigt att planeringen utgår från den befintliga bebyggelsens utformning och struktur. Äldre bebyggelse och ny bebyggelse bör bilda en sammanhängande miljö. Analyser av kulturmiljön ger kunskap om de faktorer som har påverkat och påverkar framväxten av bebyggelse och kulturlandskap. Sjöfarten i Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet har varit intensiv genom århundradena och fisket periodvis också. Kustbygdens kulturmiljöer är framvuxna ur de behov som fanns inom bland annat dessa näringar när det gäller bebyggelse, farleder, transportvägar och hamnar. Studera därför också befintlig bebyggelsestruktur från sjösidan för att få ett perspektiv på hur sjön kopplar till land.

Fornlämningar på land såväl som marina fornlämningar kan påverka möjligheten för lokalisering av ny bebyggelse.

[Läs mer om kulturmiljön i kust och skärgården och marina fornlämningar här](#)

Förstärka befintligt serviceunderlag och näringsliv

I mindre, kustnära samhällen i närheten av storstäder är äldre hus attraktiva för delårsboende. Det har fått som konsekvens att bebyggelsen står oanvänd under en stor del av året. På mindre öar utan broförbindelse försvinner det permanenta boendet och därmed underlaget för samhällsservice. En planering som underlättar funktionsblandning ger möjlighet till att skapa knutpunkter för service som kan stötta kustzon och skärgård.

Den översiktliga planeringen kan främja en god ekonomisk tillväxt genom att reservera mark för verksamhetsområden och näringslivsutveckling som bidrar till ökad sysselsättning och utbyte av varor och tjänster i samhället och därmed ge förutsättning för permanentboende. Det kan till exempel handla om att långsiktigt planera för mark och strukturer som tillgodoser olika verksamheter och företags behov. De maritima näringarna som fiske och vattenbruk skapar tillsammans med besöksnäringen en viktig inkomstkälla på landsbygden.

[Läs mer om dessa näringsverksamheter här](#)

Översvämning, ras, skred och erosion

På grund av den pågående havsnivåhöjningen och ökade översvämningrisker är det viktigt att bedöma markens lämplighet för bebyggelselokalisering i översiktsplanen. Det här rör framför allt den södra delen av landet då landhöjningen i de norra delarna till viss del kompenserar havsnivåhöjningen. Stigande hav leder till att låglänta kust- och strandområden blir översvämmade.

Kusterosion kan drabba områden utmed kustlinjen där marken består av lätttrörlig jord eller sand. Risken är särskilt stor i vindutsatta lägen där vågexponeringen blir kraftig. Vid fysisk planering behöver effekten av klimatförändringar under bebyggelsens förväntade livslängd beaktas, bland annat vid valet av lokalisering för den planerade bebyggelsen enligt 2 kap. 5 § punkt 5 PBL.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 5 §

---

5 §

Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. människors hälsa och säkerhet,
2. jord-, berg- och vattenförhållandena,
3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,
4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och
5. risken för olyckor, översvämning och erosion.

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen. Lag (2018:636) .

I översiktsplanen ska kommunerna enligt 3 kap. 5 § PBL ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Analysen syftar både på befintlig bebyggelse såväl som lokalisering av ny bebyggelse. Vid planering för exploatering av låglänta kustområden ska risken för bland annat översvämning och erosion beaktas.

[Läs mer om åtgärder för att minska exempelvis risken för att befintlig bebyggelse skadas av höjd havsnivå här](#)

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

[Läs mer om framtida havsnivåer och översvämningsrisk i Boverkets tillsynsvägledning för länsstyrelsen här](#)

[Läs vägledning om tillämpning av plan-och bygglagen med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion här](#)

Strandskydd

Syftet med strandskyddet enligt 7 kap. 13 § miljöbalken är att långsiktigt trygga tillgången till strandområden genom allemansrätten och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen och inkluderar även undervattensmiljön. Länsstyrelsen får besluta om att utvidga strandskyddet till högst 300 meter om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften.

Strandskyddet är generellt och gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag oavsett storlek och oavsett om naturen är särskilt skyddsvärd. Det är inte tillåtet att exempelvis uppföra nya byggnader eller gräva inom strandskyddat område. Om det finns särskilda skäl och åtgärderna är förenliga med strandskyddets syften kan dispens lämnas från strandskyddet. I de flesta fall hanteras det av kommunen.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 13 §

---

13 §

Strandskydd gäller vid havet och vid insjöar och vattendrag.

Strandskyddet syftar till att långsiktigt

1. trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och
  2. bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Lag (2009:532) .
-

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 14 §

---

14 §

Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd (strandskyddsområde).

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter från strandlinjen, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Ett beslut om att utvidga strandskyddsområdet ska gälla omedelbart även om det överklagas. Lag (2009:532) .

[Läs mer om strandskydd här.](#)

Landhöjningen skapar nya markområden

Varje år tillkommer nya markområden genom landhöjningen i de norra delarna av landet. Här behöver därför bebyggelsens lokalisering förhållas till landhöjningen. Landhöjningen kan påverka framkomligheten i vattenområdena och därmed tillgängligheten till land från sjön. I dessa kustområden skapas flador och glosjöar där havsvattnet stängs in av landhöjningen och höga naturvärden bildas. På grund av de höga naturvärdena är det konfliktfyllt att exempelvis muddra i dessa områden för att upprätthålla hamnfunktioner eller farleder.

Bybyggelselokalisering - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Åkermark och skogsmark

Ny bebyggelse kan ha mer eller mindre negativ inverkan beroende på vilken typ av mark som tas i anspråk. Ny bebyggelse som lokaliseras på åkermark gör marken obrukbar. Brukningsvärd åkermark får därför enligt 3 kap. 4 § miljöbalken endast

bebyggas för att tillgodose väsentliga samhällsintressen om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark ska enligt samma paragraf så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 4 §

---

4 §

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukingsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Friluftsliv och naturvärden

I strandnära lägen kan ny bebyggelse och anläggningar förändra tillgängligheten för friluftslivet till stranden, fysiskt och/eller upplevelsemässigt. Naturmiljön påverkas också både direkt när naturmark tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur, men också indirekt via ökade störningar från trafik och människor i närområdet. Ny bebyggelsen kan också bryta viktiga ekologiska samband och det är därför viktigt att spara grönstråk och gröna korridorer i bebyggelsen.

Kulturmiljö

Kulturmiljön är den miljö som människor har skapat och som vi fortsätter att skapa. Den består av såväl bebyggelsemiljöer som kulturlandskap. En väl planerad utveckling av ny bebyggelse kan förstärka de värden som redan finns på platsen.

Havsbaserad energiproduktion

Storskaliga etableringar till havs, exempelvis vindkraftverk, kan ge en visuell påverkan på upplevelsen av kust och skärgård. Kuststräckans form kan påverka hur synliga vindkraftverken blir från land. Vindkraftverk kan orsaka skuggeffekt samt buller och isbildning på propellerbladen kan kastas ut i omgivningen. Ny bebyggelse kan därför hindra en framtida utbyggnad av vindkraft i omgivningarna kring den nya bebyggelsen.

Totalförsvaret

Försvarets verksamhet kan orsaka störningar genom buller. Lokalisering av ny bebyggelse i anslutning till försvarsmaktens övningsområden och flygplatser kan därför påverka försvarsmaktens möjlighet att bedriva sin verksamhet.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Varmare klimat leder till värmeöar i bebyggelsen. Grönstrukturen kan fungera temperaturreglerande genom skuggeffekter och vattenytor kan också vara temperatursänkande. Samtidigt fungerar träd, växtlighet och vatten som kolsänkor, det vill säga de binder koldioxid och håller därmed tillbaka en negativ klimatpåverkan. Om ny bebyggelse planeras tillsammans med utökad kollektivtrafik, såväl till lands som till sjöss, så kan bebyggelseutvecklingen medverka till minskade transportbehov och minskad klimatpåverkan.

[Läs mer om hur planeringen kan främja minskad klimatpåverkan här.](#)

[Här hittar du även mer information om ekosystemtjänsternas betydelse för klimatanpassning.](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör lokaliseringen av ny bebyggelse. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

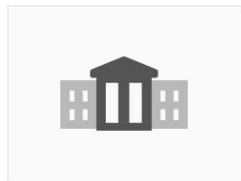
[Stöd vid bedömning av översvämningsrisk, tillsynsvägledning för länsstyrelsen](#)
[Vägledning om tillämpning av plan-och bygglagen med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion](#)
[Övergripande information om klimatanpassning i fysisk planering](#)
[Webbutbildning om klimatanpassning](#)
[Webbseminarium om klimatpåverkan och klimatanpassning i översiktsplanen](#)
[Vägledning och metod för ekosystemtjänster i den byggda miljön](#)
[Klimatanpassningsportalen](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Landskapsbildsanalys
Kulturmiljöprogram
Analys av den lokala besöksnäringen
Analys av kollektivtrafiknätet både på land och till havs

Roller och ansvar

Kommunen

Det är kommunerna som ansvarar för planeringen av den fysiska miljön. Kommunen tar beslut om lokalisering av ny bebyggelse i översiktsplanen, detaljplaner, förhandsbesked och bygglov.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen utövar tillsyn av kommunernas tillämpning av plan och bygglagen. Länsstyrelsen granskar bland annat översiktsplanen, överprövar detaljplaner och prövar överklagade bygglov.

Boverket

Boverket ger vägledning och allmänna råd om tillämpningen av plan och bygglagen

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags webbplats](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338) [\[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Vattenförsörjning

Denna sida handlar om vattenförsörjning. Sidan presenteras inom översiktsplanering vid kust och hav, men vägledningen är generellt användbar även för övriga områden.

Tillgång till vatten är en avgörande faktor för utveckling av bebyggelse, boende och olika näringsverksamheter. För en trygg vattenförsörjning behöver både vattentillgång, vattenkvalitet och påverkansrisker från markanvändning beaktas i den fysiska planeringen.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Vattenförsörjning i översiktsplaneringen handlar om att dels säkerställa framtida tillgång till vatten, dels säkerställa att tillräcklig hänsyn tas för att skydda vattenresurser.
- Det är viktigt att få överblick av vilka dricksvattenresurser som finns tillgängliga och hur stort vattenbehov befintliga användare har, med såväl kommunal som enskild vattenförsörjning.
- Klimatets inverkan på framtida vattentillgång, vattenkvalitet, föroreningsrisker och vattenbehov behöver beaktas i översiktsplaneringen. Vattentillgången måste vara tillräcklig vid de mest kritiska förhållanden som förväntas, med hänsyn till både tillgång och behov.
- Översiktsplaneringen underlättas väsentligt om kommunen har tagit fram en kommunal vattenförsörjningsplan eller VA-plan.
- Samtliga dricksvattenresurser som pekats ut i såväl regional som kommunal vattenförsörjningsplan behöver behandlas.
- Vid översiktsplanering krävs hänsyn till påverkansrisker för värdefulla dricksvattenresurser. Även små dricksvattenresurser kan vara mycket värdefulla i områden utanför det kommunala dricksvattennätet.
- Möjligheter till vattenförsörjning behöver analyseras tidigt i planeringsprocessen i samarbete med äktören som har ansvar för kommunal vattenförsörjning.
- Det krävs särskild varsamhet vid planläggning i anslutning till vattentäkter, oavsett om det finns vattenskyddsområde eller om det saknas.
- För områden utan kommunal vattenförsörjning är det ofta lämpligt att utreda hur högt befolkningstryck det finns utrymme för med hänsyn till lokal grundvattentillgång.
- Ökat uttag av grundvatten i kustnära områden kan ge problem med saltvatteninträngning i grundvattnet.
- Överväg eventuellt behov av att planlägga område för avsaltningsanläggning av havsvatten.
- Mellankommunala samarbeten kring vattenförsörjning kan vara mycket fördelaktigt, särskilt i kustområden.
- Informationssäkerhet – kommunens ansvariga för informationssäkerhetsfrågor behöver involveras i tidigt skede.

Vattenförsörjning är en grundförutsättning

Tillgång till vatten är en avgörande faktor för utveckling av bebyggelse, boende och olika näringsverksamheter. Utöver dricksvatten för hushåll kan det finnas andra aktörer med stort behov av sötvatten för exempelvis industriprocesser, jordbruksbevattning eller djurhållning.

Allmän och enskild vattenförsörjning

Allmän vattenförsörjning - vattenuttag som överstiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller betjänar mer än 50 personer. Allmän vattenförsörjning ordnas av kommunen eller någon aktör på uppdrag av kommunen. Kallas ofta kommunal vattenförsörjning.

Enskild vattenförsörjning - vattenuttag som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller betjänar mindre än 50 personer. Enskild vattenförsörjning innebär att man tar sitt vatten från egen brunn. Det kan också vara en förening eller samfällighet som ordnar vattenförsörjningen från en gemensam brunn.

Vattenförsörjning är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen. Bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat möjligheter att ordna vattenförsörjning och avlopp, samt möjligheter att förebygga vattenföroreningar.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 5 §

---

5 §

Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. människors hälsa och säkerhet,
2. jord-, berg- och vattenförhållandena,
3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,
4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och
5. risken för olyckor, översvämning och erosion.

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen. Lag (2018:636) .

Ökat fokus på vattenförsörjning vid översiktsplanering

Boverket har analyserat lägesbild, behov och möjligheter att bidra till en långsiktigt tryggt vattenförsörjning genom insatser vid fysisk planering. Det är tydligt att hushållningen med mark- och vattenområden behöver utvecklas. Vid översiktsplanering behövs ökat fokus på dricksvattenförsörjning, både avseende vattentillgång, föroreningrisker och effekter av förändrat klimat. Vid exploatering inom påverkans känsliga områden är dagvattenhanteringen en nyckelfråga. För mer information se rapporten [Fysisk planering för en trygg vattenförsörjning - behov och möjligheter](#)

Informationssäkerhet

Informationssäkerhet är en viktig fråga kopplad till vattenförsörjning. Kartor över vattentäkter, vattenverk och distributionsanläggningar, teknisk driftinformation eller information om sårbarhet kan vara känslig att sammanställa beroende på omfattning, innehåll och detaljeringsgrad. I detta sammanhang finns motstående intressen mellan god informationssäkerhet och behovet av att förmedla information om risker för dricksvattenförsörjningen

som behöver beaktas i den fysiska planeringen.

Kommunens informationssäkerhetsansvariga behöver involveras i inledningskedet för bedömning av hur information om vattenförsörjningen hanteras på lämpligt sätt i översiktsplanerarbetet.

Stöd av kommunens ansvariga för vattenförsörjning

Vid planering av utbyggnad behöver möjligheterna till vattenförsörjning analyseras i tidigt skede, med stöd av kommunens huvudman för vattenförsörjning. Är det lämpligt att ansluta till det kommunala vattennätet? Om inte, finns lokala vattenresurser med tillräcklig kapacitet för enskild vattenförsörjning? För att underlätta översiktsplanarbetet är en kommunal vattenförsörjningsplan eller VA-plan till mycket god hjälp.

Mellankommunalt samarbete kan vara mycket fördelaktigt för att lösa vattenförsörjningen, särskilt i kustområden. Tillvarata möjligheten att använda gemensam vattentäkt och beakta grannkommunens vattentäkter och ledningsnät i planeringen.

Regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner

Regionala vattenförsörjningsplaner finns, eller är under framtagande, i större delen av landet. I dessa planer utpekade dricksvattenresurser som bedöms viktiga för att trygga den långsiktiga dricksvattenförsörjningen ur regionalt perspektiv. Flera kommuner har tagit fram kommunala vattenförsörjningsplaner eller VA-planer som redovisar vilka dricksvattenresurser som bedöms viktiga ur kommunalt perspektiv. Där ingår ofta flera mindre vattenresurser som är värdefulla för såväl kommunal som enskild dricksvattenförsörjning i kommunen.

Vissa av de regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner som tidigare tagits fram behandlar enbart kommunal vattenförsörjning. Då kan bilden av vattenbehov i planområdet behöva breddas, så att samtliga intressenters behov beaktas i den fysiska planeringen. Enskild vattenförsörjning för såväl hushåll, industri, jordbruk och djurhållning behöver beaktas, se rubiker nedan om tillgångar och behov, påverkansrisker och enskild dricksvattenförsörjning.

Användning av vattenförsörjningsplaner i översiktsplanering

Samtliga dricksvattenresurser och infiltrationsområden för konstgjord grundvattenbildning som utpekats i regional eller kommunal vattenförsörjningsplan behöver behandlas vid översiktsplaneringen. Påverkanskänsliga områden i anslutning till utpekade dricksvattenresurser och infiltrationsområden behöver analyseras. Påverkanskänslighet och hänsynsbehov kan variera mellan olika dricksvattenresurser beroende på geologiska och hydrologiska förutsättningar. På SGU:s webbplats finns mer information om grundvattnets sårbarhet. Se länk under rubriken planeringsunderlag.

Som stöd för efterkommande planläggning behövs tydliga ställningstaganden om vilken typ av markanvändning som är förenlig med dricksvattenintresset inom utpekade områden. Det behöver också framgå vilka hänsyn och försiktighetsmått som krävs i områden där exploatering accepteras.

Tillgångar och behov

Det är viktigt att få överblick av dels vilka dricksvattenresurser som finns tillgängliga i planområdet med omnejd, dels hur stort vattenbehov befintliga användare har. Behoven för både hushåll, industri, jordbruk och övrigt behöver beaktas. Den kommunala vattenförsörjningen utgör oftast en mindre andel av den totala vattenförsörjningen inom kommunen. Klimatets inverkan på framtida vattentillgång och vattenkvalitet behöver beaktas.

Vid planering av utbyggnad behöver kommunen överväga om det finns möjlighet att utnyttja det kommunala dricksvattennätet, med hänsyn till kapacitet för ökat vattenuttag och avstånd till det befintliga VA-nätet. Vattentillgången måste vara tillräcklig vid de mest kritiska förhållanden som förväntas med hänsyn till både tillgång och behov. I vissa områden finns stora säsongsvariationer i vattenbehov. Perioder med låg vattentillgång och hög vattenanvändning behöver särskilt beaktas.

I kustnära områden med fritidshusbebyggelse finns ofta intresse av att bygga fler bostäder, vilket ökar behovet av dricksvatten. Över tid sker generellt också en utveckling mot högre standard i befintliga fritidshusboenden med installation av till exempel tvätt- och diskmaskin. Med högre boendestandard öppnas möjlighet för övergång mot användning som permanentboende. I många kustnära områden leder detta till att vattenbehovet för befintlig bebyggelse successivt ökar.

Vattenförbrukning för hushåll

I genomsnitt används ca 140 liter vatten per person och dygn.

[Fakta om dricksvatten på Svensk Vattens webbplats](#)

Vid översiktsplanering är det lämpligt att identifiera och redovisa eventuella områden där det bedöms olämpligt att öka vattenuttaget från den lokala dricksvattenresursen, samt områden där det behövs ytterligare utredning för att avgöra om det går att öka vattenuttaget utan risk att orsaka problem med vattenkvalitet eller vattentillgång. Långsiktiga effekter av klimatförändringar behöver beaktas i bedömningen.

Påverkansrisker

I översiktsplaneringen är det viktigt att beakta påverkansrisker för de lokala dricksvattenresurserna och deras sårbarhet för förorening. Sårbarheten varierar beroende på markens egenskaper i tillrinningsområdet till dricksvattenresurserna. Påverkansrisken varierar med olika typer av markanvändning. Bebyggelse ger till exempel upphov till avlopp och dagvatten som kan förorena en dricksvattenresurs. Föroreningar kan också uppkomma

till följd av olika typer av olyckor, som exempelvis trafikolyckor med bränsleutsläpp eller vid brand. I områden utanför det kommunala VA-nätet kan enskilda avlopp förorena grundvattnet med bland annat bakterier.

Klimatets påverkan på vattenkvalitet och framtida risker för föroreningsspridning till vattentäkter måste beaktas. Risker för översvämning som kan leda till föroreningsspridning kan behöva kartläggas.

I områden där grundvattentillgången är begränsad ger infiltration av dagvatten ett viktigt bidrag till grundvattenbildningen. I sådana områden är det inte lämpligt att leda bort dagvatten för att undvika förorening, eftersom det skulle leda till minskad grundvattenbildning. Här kan istället behövas särskilda åtgärder för dagvattenrening före infiltration.

Strategi, policy eller riktlinjer för dagvattenhantering

I de fall kommunen har antagit en strategi, policy eller riktlinjer som behandlar dagvattenhantering eller andra påverkansaspekter är det lämpligt att dokumentens övergripande innebörd presenteras i översiktsplanen.

Vattenskyddsområden

För att skydda viktiga vattenresurser mot föroreningrisker kan länsstyrelsen eller kommunen besluta om vattenskyddsområden med särskilda föreskrifter. En stor andel av Sveriges kommunala dricksvattentäkter saknar vattenskyddsområden eller har gamla vattenskyddsområden som behöver revideras för att ge gott skydd. Skyddsföreskrifterna är utformade med hänsyn till den riskbild som förutsågs när vattenskyddsområdet inrättades, utifrån dåvarande kunskapsläge.

Detta innebär att det krävs särskild varsamhet vid planläggning i anslutning till vattentäkter, både där vattenskyddsområde finns och där det saknas. Eventuella vattentäkter som saknar vattenskyddsområden behöver identifieras. Inom befintliga vattenskyddsområden räcker det inte alltid att följa skyddsföreskrifterna för att säkerställa tillräcklig hänsyn till de olika påverkansrisker som en plan kan medföra. Det behövs tidig dialog med kommunens VA-ansvariga aktör för att på ett bra sätt kunna beakta hänsynsbehov i anslutning till vattentäkter och vattenskyddsområden.

För att trygga den långsiktiga dricksvattenförsörjningen är det viktigt att kommunen arbetar för att alla kommunala vattentäkter förses med aktuella vattenskyddsområden. Läs mer om vattenskyddsområden på Havs- och vattenmyndighetens webbplats, se länk under relaterad information.

Riksintresse för områden för dricksvattenanläggningar

I Sverige finns 28 utpekade riksintresseområden för dricksvattenanläggningar som beslutats enligt miljöbalken.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 8 §

---

8 §

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Till varje utpekade område finns en värdebeskrivning för anläggningen med information om motiv till utpekandet, markanspråk, åtgärder som kan försvåra nyttjandet av anläggningen samt en beskrivning av den vattentäkt som är knuten till anläggningen och de risker och hot som kan påverka vattentäkten. Länsstyrelsen i respektive län kan ge närmare information om värdebeskrivningen för utpekade områden. Läs mer om riksintresse för områden för dricksvattenanläggningar på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Se länk under rubriken planeringsunderlag.

Planeringsbehov för enskild vattenförsörjning

Om vattenförsörjningen inte ansluts till kommunala ledningsnätet utan behöver lösas med enskild vattenförsörjning krävs en mer ingående analys.

Vattenbehoven för alla bostäder och verksamheter i området behöver beaktas. Vid bedömningen behövs ett långsiktigt perspektiv som även tar hänsyn till hur klimatförändringar kan påverka både vattentillgång, vattenkvalitet och behov. Eventuella naturligt orsakade kvalitetsproblem i grundvattnet kopplat till skadliga ämnen i berggrund och jordlager behöver också beaktas.

Kommunens skyldighet att ordna kommunalt vatten

Om det uppstår problem med vattentillgång eller vattenkvalitet i områden med bostäder med enskild vattenförsörjning kan kommunen bli skyldig att ordna kommunalt vatten.

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster 6 §

---

6 §

Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
  2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän vattenanläggning.
-

Om de lokala vattenresurserna skulle bli oanvändbara till dricksvatten kan det bli väldigt kostsamt att ordna alternativa lösningar. I områden med enskild vattenförsörjning kan även små dricksvattenresurser vara mycket värdefulla.

En vanlig orsak till problem med vattentillgång eller vattenkvalitet är att det byggs för många bostäder på för liten yta. Om vattenbehovet är större än den lokala vattentillgången uppstår vattenbrist. Kvalitetsproblem kan ofta bero på avloppspåverkan från någon grannfastighet. För dricksvattenbrunnar i kustnära områden finns risk för kvalitetsproblem till följd av saltvatteninträngning i grundvattnet.

Saltvatteninträngning i grundvattnet

I många kustnära områden förekommer problem med enskild vattenförsörjning på grund av saltvatteninträngning i grundvattnet. När grundvatten pumpas upp påverkas grundvattenströmningen. Om grundvattenuttaget är större än nybildningen av grundvatten i kustnära områden kan det leda till inträngning av salt havsvatten i grundvattenzonen. Förhöjd salthalt i grundvattnet kan även förekomma till följd av vägar som saltas för halkbekämpning, samt i relikv grundvatten som kan förekomma i de delar av landet som historiskt har legat under havsytan. Förhöjd salthalt ger ökad korrosion på ledningssystem och annan utrustning. Hög salthalt ger också vattnet dålig smak.

Flera små enskilda vattenuttag i ett område kan göra att det samlade grundvattenuttaget blir så stort att det orsakar saltvatteninträngning. Hur mycket grundvatten som kan tas ut utan att riskera saltvatteninträngning beror bland annat på hur stor grundvattenbildningen är i området och på hur stort avstånd det är mellan vattenuttag och kustlinje. Enligt SGU råder ökad risk för saltvatteninträngning upp till ungefär 200 meter från kustlinjen, men stora lokala variationer förekommer. Vid riskbedömning behöver hänsyn även tas till hur kustlinjen kan förskjutas på längre sikt till följd av stigande havsnivå.

I översiktsplanen är ofta lämpligt att utreda hur högt befolkningstryck det finns utrymme för med hänsyn till lokal grundvattentillgång. En kartläggning av lokal grundvattentillgång ger stöd för bedömning av möjligheten att ordna enskild vattenförsörjning vid förhandsbesked eller bygglov. En arbetsmetod beskrivs i SGU:s rapport 2019:09, se länk i relaterad information. Metoden vidareutvecklas av SGU under år 2020.

Planering för avsaltning av havsvatten

I vissa kustområden där det är svårt att lösa vattenförsörjningen kan avsaltning av havsvatten vara en möjlighet. Avsaltning är en energikrävande och relativt kostsam metod för dricksvattenframställning. Vid planering av kust- och havsområdet är det lämpligt att överväga om avsaltning av havsvatten kan behövas i framtiden.

Översiktsplanen kan ange lämplig lokalisering för vattenintag och tillhörande anläggning. Havsvatten som används för avsaltning bör vara så rent och så kallt som möjligt - vattenintaget lokaliseras med fördel till områden där vattnet håller relativt god kvalitet och med vattendjup som ger låg och jämn temperatur. Vid bedömning av lämplig lokalisering behöver även miljöpåverkan från avsaltningsanläggningen beaktas, bland annat i form av

utsläpp av salt som restprodukt.

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör dricksvattenförsörjning. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på Mål 6: Rent vatten och sanitet](#)
[Miljömålssystemet](#)
[Nationell strategi för klimatanpassning](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

Regional vattenförsörjningsplan

Regional utvecklingsstrategi

Regionplan

[Grundvattnets sårbarhet \(SGU\)](#)

[Enskilda brunnar \(SGU\)](#)

[Bedömning av risk för saltvatteninträngning \(SGU\)](#)

[Grundvattenbildning och grundvattentillgång i Sverige \(SGU\)](#)

[VISS Vattenkartan \(Länsstyrelserna\)](#)

[Vägledning regional vattenförsörjningsplanering \(HaV\)](#)

[Vägledning för kommunal VA-planering \(HaV\)](#)

[Riksintresse för områden för dricksvattenanläggningar \(HaV\)](#)

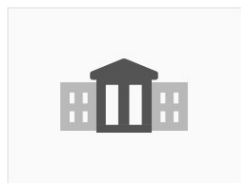
[Kaskad - handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning \(Livsmedelsverket\)](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Kommunal vattenförsörjningsplan eller VA-plan

Roller och ansvar

Kommunen

Kommunen har ansvar för vattenförsörjningen inom befintlig och blivande samlad bebyggelse. Huvudman för dricksvattenproduktionen är vanligtvis den tekniska förvaltningen i kommunen. De har ansvar för att dricksvattenverken och dricksvattnet uppfyller de kvalitetskrav som gäller. Huvudmannen ansvarar även för att vattenskyddsområden inrättas för kommunala vattentäkter. Den kommunala miljönämnden har kontrollansvar för dricksvattenanläggningar och har tillsynsansvar för vissa miljöfarliga verksamheter. Nämnden är prövningsmyndighet i frågor om tillstånd till exempel tillstånd för hantering av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområden.

[Visa mer Döli](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Vägleder om framtagande och utformning av vattenskyddsområden och pekar ut anspråk om riksintressen för områden för dricksvattenanläggningar.

[Visa mer Dölj](#)

Sveriges geologiska undersökning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har ett särskilt ansvar för det nationella miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. De kartlägger grundvattenförekomster, bedömer uttagsmöjlighet och förekomstens sårbarhet för föroreningar.

[Visa mer Dölj](#)

Vattenmyndigheterna

Vattenmyndigheterna har det övergripande ansvaret för att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i Sverige. De sammanställer statusbedömningar för grund- och ytvattenförekomster, där dricksvattenresurser igår och beslutar om miljökvalitetsnormer samt åtgärdsprogram för att normerna ska uppnås.

[Visa mer Dölj](#)

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket samordnar dricksvattenfrågorna ur ett klimatanpassnings- och beredskapsperspektiv. De föreskriver om dricksvattenkvalitet för allmän dricksvattenförsörjning så kallat kommunalt vatten och ger ut allmänna råd om dricksvattenkvalitet för enskild vattenförsörjning till exempel hushåll med egen brunn.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna kan besluta om att inrätta vattenskyddsområden och är tillsynsmyndighet över större vattentäkter och vissa miljöfarliga verksamheter. Länsstyrelsen kan också utarbeta en regional vattenförsörjningsplan.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](#)

[Om vattenskyddsområden på Havs- och vattenmyndighetens](#)

[webbplats \[https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledning/provning-och-tillsyn/dricksvatten-och-vattenskydd/vattenskyddsomrade.html\]](#)

[SGU rapport 2019:09, Bedömning av grundvattentillgång för enskild vattenförsörjning i Uppsala län](#)

[\[http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1909-rapport.pdf\]](http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1909-rapport.pdf)

Transportinfrastruktur

Transportinfrastrukturen till havs och till sjöss innefattar såväl godstrafik som persontrafik och hamnar. För att förbättra effektiviteten i transportsystemet behöver samspelet mellan sjöfart och väg samt järnväg förbättras, där hamnar är viktiga nodpunkter. På denna sida kan du läsa om viktiga förutsättningar för transportinfrastruktur och sjöfart.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Hur ser behovet av hamnar och sjöfart ut, för såväl persontrafik som godstrafik?
- Finns det planer på nya fasta förbindelser eller farleder?
- För att transportsystemet ska fungera optimalt behöver olika transportslag samverka. Hur ser kopplingen ut mellan sjöfarten och transporter på vägar och järnvägar? Hamnarna är viktiga omlastningspunkter. Beskriv hur effektiviteten i transportsystemet kan förbättras genom samspelet mellan sjöfart och väg samt järnväg.
- Finns utredningsområden för deponering av muddermassor?
- Störning av hamnar och transporter till havs kan påverka möjligheterna att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner.
- Störande verksamhet i form av buller och utsläpp av avgaser sker ofta i hamnar. Transporter till hamnar, både från sjösidan och land, kan också störa omgivningarna. Kartlägg den störande verksamheten i hamnarna. I vilka områden bullar det mest och när på dygnet?
- Möjligheten att bedriva störande verksamhet kan inskränkas om det sker exploateringar i närområdet. Ta höjd för hamnarnas utvecklingspotential vid planering i områden kring hamnar och kring tillfartsvägarna.

Sjöfart och hamnar

Sjöfart

Sjötrafiken rör sig över stora områden och är i behov av stora ytanspråk för att garantera hög säkerhet, god framkomlighet och därmed effektiva transporter. Med andra sektors ökad anspråk på havets ytor finns en risk att sjöfartens möjlighet att ta sig fram till viss del kan komma att begränsas.

För att sjöfartens kapacitet ska komma omlandet till nytta krävs även planering av infrastrukturen på land. Transportplaneringen behöver ha ett långtidsperspektiv där man optimerar transportsystemet som helhet och pekar ut prioriterade stråk och noder.

Begreppet farled omfattar i sin vidaste betydelse de vattenområden som sjöfarten använder. I allmänhet menas de vattenvägar som i sjökortet är markerade med streckade svarta linjer och som efter behov försetts med sjömärken exempelvis bojar, prickar eller liknande.

Sjöfarten är viktig inte bara lokalt och regionalt, utan även ur ett nationellt perspektiv. Utvecklingen inom världssjöfarten innebär att fartyg som anlöper svenska hamnar blir längre, bredare och mer djupgående, vilket ökar säkerhetskraven på farlederna. Investeringsbehovet har ökat väsentligt under

senare år, på grund av brister med avseende på säkerheten vid hamnar och anslutande farleder och behovet kan förväntas öka ytterligare i framtiden. Åtgärder som kan bli aktuella är framförallt fördjupning och breddning. Det kan även finnas behov av infrastruktur för katastroftillstånd, exempelvis oljeutsläpp.

Både godstrafik och persontrafik

Sjöfarten är en global sektor av mycket stor betydelse för Sverige. Sjöfarten svarar för en dominerande del av transportererna i den svenska utrikeshandeln. Varje år reser cirka 30 miljoner passagerare per år med färja till och från grannländerna, men sjöfarten kan också vara viktig för persontransporterna i regionen. Exempelvis genom kollektivtrafik till sjöss, skärgårdsturer med turistbåtar och fritidsbåtar.

Hamnar

De flesta allmänna hamnar fungerar antingen som nationellt, regionalt eller lokalt viktiga logistiknoder, dvs. hamnarna används av ett eller flera trafikslag för omlastning och lagring. De allmänna hamnarna ägs till största delen av kommuner.

För att hamnarna även i framtiden ska vara effektiva noder i de intermodala transportkedjorna måste goda förutsättningar skapas för hamnarnas fortsatta utveckling. Det behövs effektiva förbindelser på land, som knyter samman sjöfarten med andra transportslag och i luften. Samverkan mellan trafikslagen är en nödvändig förutsättning för att få internationellt konkurrenskraftiga transportkedjor.

Behov av muddring och dumpning av muddermassor

Breddning och fördjupning av farleder, samt utbyggnad av hamnar medför ofta behov av underhållsmuddring och dumpning av muddermassor.

Övergödningen av Östersjön har bidragit till ökad ackumulation av organiska sediment i kustnära områden och tilltagande igenslamning av farleder. Även landhöjningen bidrar med en kontinuerlig uppgrundning av Sveriges kuster utom längst i söder. Landhöjningen varierar och är störst i norra Sverige vid Bottenvikskusten, cirka 10 mm/år, och minst i Skåne cirka 1 mm/år.

Trenden med ökat behov av muddring och dumpning av muddermassor kommer sannolikt att fortsätta. Muddring är kostsamt, och hanteringen av muddermassor kan bli omfattande och komplicerad. I ett långsiktigt perspektiv kan det vara nödvändigt att se över värdet av vissa hamnar och farleder, som inte är av stort allmänt intresse, om bedömningen är att muddring kommer behöva fortgå återkommande. Vid planering av nya hamnar och farleder, kan områden med särskilt känsliga miljöer, eller stora behov av muddring undvikas.

Deponering och dumpning av muddermassor

Dumpning av avfall som muddermassor i havet är förbjudet enligt 15 kap 27 § miljöbalken. I det enskilda fallet får dispens ges från förbudet, om avfallet kan dumpas utan olägenhet för människors hälsa eller miljön. Länsstyrelsen prövar dumpningsärenden som avser inlandsvatten, kustvatten och i havet innanför territorialvattengränsen.

Det är inte lämpligt eller möjligt att i översiktsplanen peka ut områden där deponering av muddermassor får ske. Det är däremot möjligt att peka ut lämpliga utredningsplatser, eller att ange områden där muddring inte bör förekomma med hänsyn till andra värden.

Behov av fasta förbindelser

Utveckling av fasta förbindelser, som broar och tunnlar, kan avlasta andra transportvägar och skapa möjligheter för en större arbetsmarknad och bostadsmarknad. Byggande av broar innebär i allmänhet en avvägning mellan olika färdmedels intressen. Till exempel vill sjöfarten kunna passera med lastfartyg under höga broar utan broöppning, kollektivtrafiken vill minimera antalet broöppningar under högtrafik, medan fotgängare och cyklister vill att bron ska vara så låg som möjligt och att ramperna har en acceptabel lutning.

Luftfart och flygplatser

För att flygtrafiken ska fungera säkert finns det runt alla flygplatser ytor som ska hållas fria från hinder. Elva flygplatser med civil luftfart med trafikflyg är belägna nära havet. Flygplatsernas hinderbegränsande ytor bestäms av flygvägarna. Flygvägarna kan komma att ändras i framtiden, till exempel för att klara miljövänligare inflygningar.

Flygplatser har tre olika typer av skyddsområden som har med flyghinder att göra:

- hinderbegränsande ytor närmast flygplatsen,
- procedurområde som används för in-/ utflygning till en flygplats
- MSA, Minimum Sector Altitude, som utgörs av en cirkel med radien 55 kilometer räknat från flygplatsens landningshjälpmedel. Detta skyddsområde finns bara vid så kallade instrumentflygplatser.

Dessa skyddsområden garanterar hinderfrihet för flygtrafiken.

Hinderbegränsande ytor finns vid alla flygplatser. De militära flygplatserna har specifika krav på hinderfrihet på grund av att det även kan finnas behov av övningar i lågflygning. Läs mer om olika typer av skyddsområde runt flygplatser på Trafikverkets webbplats, se länk under Planeringsunderlag längre ner på denna sida.

Inom översiktsplaneringen är det viktigt att göra avvägningar mellan intressen för utbyggd vindkraft och luftfartens intressen. För kommuner långt från storstadsområdena utgör flygplatsen en viktig nod i den långväga kollektivtrafiken. I översiktsplaneringen är det därför viktigt att undersöka vilka åtgärder som finns i infrastrukturplaner och vilka konsekvenser dessa får för utvecklingen av flygplatsen. Hur kommunikationerna till och från flygplatsen ser ut får konsekvenser för vilken typ av flygtrafik som är lämplig att hantera.

Större flygplatser är i allmänhet även relativt stora arbetsplatsområden. Detta ställer krav på kommunikationer som är anpassade inte bara efter resenärer utan även för anställdas arbetstider.

Transportinfrastruktur - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Sjöfartens ytanspråk kan till stora delar samexistera med övriga marina sektorer och intressen. Dock finns konflikter, inom bland annat framtida energiutvinning, naturskydd och försvarsområden. Konflikterna består främst i att sjöfartens utbredning begränsas. Även sjöfartens påverkan på naturkänsliga områden kan framöver innebära inskränkningar i sjötrafik inom berörda områden.

Flygtrafiken kan på grund av kraven på hinderfrihet komma i konflikt med intresset för vindkraft till havs, men även med till exempel friluftsliv och turism på grund av bullerstörningar.

Infrastruktur som hamnar, broar och tunnlar kan konkurrera om utrymmet med andra verksamheter som sjöfart, yrkesfiske, totalförsvaret samt kulturmiljövårdens och naturvårdens intressen.

Energiutvinning till havs

När installationer till havs, exempelvis vindkraftverk, ska lokaliseras och utformas eller när områden planeras som kan innebära restriktioner för sjötrafiken måste hänsyn tas till sjöfarten. Förändringar kan innebära såväl negativ miljöpåverkan som inverkan på tillgänglighet och säkerhet. Installationer som sker till havs kan innebära omvägar för sjöfarten och därmed ökad bränsleförbrukning med negativ miljöpåverkan som följd. Vid lokalisering och utformning av vindkraftparker måste hänsyn tas till sjöfartens etablerade trafikstråk in och ut från hamnarna samt fartygstrafiken längs våra kuster.

Flygtrafiken kan på grund av kraven på hinderfrihet komma i konflikt med intresset för vindkraft till havs, men även med till exempel friluftsliv och turism på grund av bullerstörningar.

Försvaret

En av marinens huvuduppgifter i kris och krig är att hålla farleder fria för att säkra försörjningen av landet. Det är därför viktigt att hamnar, reservhamnar, huvudfarleder och alternativa farleder inte tas bort eller byggs för av fasta installationer. Flytande anläggningar som går att flytta på i en krissituation kan eventuellt vara möjliga att etablera, men detta måste prövas i varje enskilt fall. Det är Sjöfartsverket och Trafikverket som ansvarar för farleder. Alternativa farleder som är av försvarsintresse omfattas av sekretess. Under övningstillfällen i marina övningsområden begränsas annan verksamhet vilket kan påverka sjöfarten.

Naturvärden

Sjöfarten är en källa till spridning av främmande organismer, dels med fartygs barlastvatten, men även genom biofouling (påväxt på fartygsskrov). Muddring, dumpning, och anläggande av hamnar påverkar ibland områden och habitat som är viktiga lek- eller uppväxtområden eller är viktiga vandringsvägar för vissa fiskarter.

Kulturmiljö

Sjöfart kan leda till att lämningar skadas genom att bottensediment eroderas bort och fornlämningar blottläggs. Muddring och dumpning av massor kan också utgöra ett hot mot kulturarv på botten.

Bostäder

I hamnar sker ofta störande verksamhet med buller och utsläpp av avgaser mm. Transporter till hamnar, både från sjösidan och land, kan också störa omgivningarna och bostadsområden längs med de större transportvägarna in till hamnen. Verksamhet som bullrar nattetid är särskilt störande för intilliggande bostadsområden.

Friluftsliv och besöksnäring

Friluftslivet och besöksnäringen kan dra nytta av småbåtshamnar och hamnar för persontransporter för att komma ut i skärgården och uppleva kustlandskapet. Samtidigt kan sjöfarten och hamnverksamhet i sig störa omgivningarna och påverka upplevelsen av natursköna områden och besöksmål.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Sjöfarten leder till utsläpp i luften av till exempel svaveloxider, kväveoxider och koldioxid. Transporterna innebär även risk för att fartyg ska orsaka vattenförorening bland annat genom den last de för, det avfall som genereras ombord eller utsläpp av olja. Drivande oljespill från fartyg har en direkt negativ påverkan på naturvärden, särskilt vad gäller skyddsvärda fåglar.

Anläggning av broar, tunnlar, hamnar och bryggor i havet sker ofta i grunda områden och till stor del nära kusten eller på utsjöbankar. Vid anläggningsfasen kan miljöpåverkan till exempel vara grumling och pålning, som medför höga ljudnivåer i vattenmiljön vid installation av fundament. Vibrationer och buller kan påverka djurlivet i havet negativt. Ljud och vibrationer fortplantar sig längre under vatten och kan innebära att torsk och tumlare då kan störas om inte skyddsåtgärder vidtas.

Ambitioner om att minska klimatpåverkan kan leda till ett ökat intresse för verksamheter till havs och förändrade transportmönster som ger en överflyttning från väg och järnväg till sjöfart. Klimatförändringarna föranleder även fler insatser för att klimatanpassa kustzoner och bekämpa kusterosion. [Läs mer om olika typ av klimatanpassningsåtgärder på sidan Kustskydd](#)

Risk för stigande havsnivåer behöver beaktas vid anläggning och ombyggnad av hamnanläggningar. Kommunen kan exempelvis överväga att reglera kajkanters höjd vid ny- eller ombyggnation, och reservera plats för klimatanpassningsåtgärder som kan komma att behövas på land och i vatten.

Den pågående landhöjningen kan skapa problem vad gäller framkomlighet till hamnar och öka behovet av muddring. Muddringen skadar bottenfaunan lokalt och orsakar grumling i vattnet som kan skada växt- och djurliv i omgivningarna.

Muddring och upplag

Muddringsverksamhet stör bottenfloran och faunan. Exempelvis kan grumling vara skadlig för marina organismer genom att minska ljusstillgång eller direkt fysisk påverkan som att fastna i och skada fiskars gälar. Särskilt viktigt är att undvika känsliga perioder (till exempel fiskars lekperioder) och att undvika och skydda känsliga områden.

Om den muddrade botten innehåller föroreningar kan dessa frigöras och påverka organismer negativt. Att sediment innehåller föroreningar är särskilt sannolikt i närheten av industrier, sjöfartstrafik, småbåtshamnar, urban miljö samt i mynningsområden. Muddrade sedimentet kan även förväntas innehålla höga halter av organiskt material, vilket kan bidra till övergödning.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram generella rekommendationer för att minimera miljörelaterade problem i samband med muddring och hantering av muddermassor. Läs mer om detta i Havs- och vattenmyndighetens rapport Muddring och hantering av muddermassor under rubriken Planeringsunderlag längre ner på denna sida.

Riksintresse för kommunikation

Riksintresseanspråk för kommunikation regleras i 3 kap. 8 § miljöbalken. Det omfattar de fyra trafikslagen – väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Trafikverket ansvarar för att peka ut anspråk om riksintresse för kommunikationer. Både hamnar och farleder kan utgöra riksintresse för sjöfart.

Till detta finns även ett antal preciseringar av riksintressena. Preciseringar av ett riksintresse är ett fördjupat planeringsunderlag som visar de värden som riksintresset ska skydda och som bör beaktas i den fysiska planeringen.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 8 §

---

8 §

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Riksintressen utpekade av Trafikverket gäller för mark- och vattenområden för både befintliga, planerade och framtida kommunikationsanläggningar. Utpekandet av riksintressen har ingen koppling till ägande eller ansvar för förvaltning av respektive objekt. Det har inte heller någon koppling till finansiering av infrastrukturen. För varje utpekad anläggning av riksintresse ska det finnas en funktionsbeskrivning som beskriver anläggningen. I funktionsbeskrivningarna finns information om anläggningens huvudsakliga funktion och eventuella framtida behov av markanspråk.

Läs mer om Trafikverkets riksintressen under rubriken Planeringsunderlag

längre ner på denna sida.

[Du hittar mer information om riksintressesystemet här](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör planering av transportinfrastruktur. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på Mål 14: Hav och marina resurser](#)

[Europa 2020-strategin](#)

[Blå tillväxt-strategin](#)

[Mål för transport och infrastruktur](#)

[Miljömålssystemet](#)

[Klimatstrategin](#)

[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Trafikverkets beslut om riksintressen för kommunikation och funktionsbeskrivningar](#)

[Preciseringar av Trafikverkets riksintressen kommunikation](#)

[Kartor över Trafikverkets riksintressen kommunikation](#)

[Skyddsområden vid flytplatser på Trafikverkets webbplats](#)

[Rapporten Resultat från havsplaneringens tematiska arbete om sjöfart, Havs- och vattenmyndigheten](#)

[Nationell transportinfrastrukturplan 2010–2021](#)

[Hamnstrategiutredningen](#)

[Miljöeffekter vid muddring och dumpning](#)

[Muddring och hantering av muddermassor](#)

[Sjömättningsplan, Sjöfartsverket](#)

Roller och ansvar

Trafikverket

Trafikverket ansvarar för den strategiska infrastrukturplaneringen i samråd med Sjöfartsverket. Strategiska frågor som Trafikverket ansvarar för kan till exempel gälla hur trafikslagen samverkar på en viss sträcka, var hamnar och andra terminaler lokaliseras och vilka kapacitetsförändringar som nya tvärförbindelser leder till.

[Visa mer Dölj](#)

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har det operativa ansvaret för tillgänglighet, framkomlighet och säkerhet till sjöss. De bevakar bland annat framkomligheten, utmärkningen och kapaciteten i ett sjötrafikstråk eller en farled, hur sjötrafiken påverkas av planerad byggnation i närheten av farleder, lokalisering och fri höjd på broar och kraftledningar som korsar farleder.

[Visa mer Dölj](#)

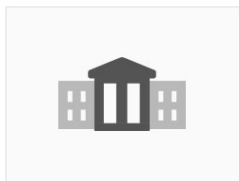
Transportstyrelsen

Transportstyrelsen tar fram regler för sjöfart som kallas Transportstyrelsens författningssamling (TSFS), ger tillstånd och följer upp hur de efterlevs. De för register över fartyg och besättningar. För kollektivtrafik på vatten har Transportstyrelsen ett bredare uppdrag där de följer och utvärderar villkor för marknadstillträde, konkurrensvillkor och villkor för resenärer, samt bedriver tillsyn. Transportstyrelsen för också statistik över olyckor och tillbud inom sjöfarten.

[Visa mer Dölj](#)

Kommunen

Ansvar för kollektivtrafiken i varje län vilar på en offentlig länstrafikansvarig, ofta region, landsting eller landsting och kommuner, i samverkan genom ett kommunalförbund.

[Visa mer Dölj](#)

Luftfartsverket

Luftfartsverket bedriver flygtrafiktjänst för flygbolag och flygplatser i Sverige.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Teknisk infrastruktur

Den här texten tar upp teknisk infrastruktur som är relevant för planering i kustzonen och i havet. Det är kablar för elektronisk kommunikation och el och rörledningar för gas, vatten och avlopp. I samhällsplanering ingår även till exempel avfallshantering och dricksvattenförsörjning. Avfallshantering är inget specifikt för kust- och havsplanering och behandlas inte här.

Sjökablar för elförsörjning

Samhällsutvecklingen innebär ett beroende av el vilket förutsätter ett robust och driftsäkert överföringsnät och en alltmer integrerad europeisk elmarknad. Behov av god tillgång till energi är av central betydelse för näringslivet och långvariga elavbrott blir mycket kostsamma.

Användningen av havet för energiöverföring omfattar installation, drift och underhåll. Det svenska stamnätet står inför omfattande utbyggnader för att ta hand om ny elproduktion och för att bidra till en gemensam europeisk elmarknad. Tekniken för sjökablar utvecklas och äldre kablar ersatts med nya som ökar driftsäkerhet och minskar påverkan på havsmiljön vid skador. En förutsättning för att uppnå de nationella och europeiska målen för energi- respektive klimatpolitiken är att det finns möjligheter att i större utsträckning koppla ihop elsystemen mellan länder i Europa. Överföringsförmågan för elkraft behöver enligt Svenska Kraftnät ökas och förekomsten av flaskhalsar behöver minskas i det nordiska elnätet och i förbindelserna till kontinenten.

Förutom utlandskablar för el finns även region- och lokalnätsledningar till havs. Sjöfartsverket har även ett nätverk av icke koncessionspliktiga ledningar i skärgården, som förser både fylanläggning och privatkunder med el.

Infrastruktur för elektronisk kommunikation

Merparten av infrastrukturen för elektronisk kommunikation tar i anspråk områden på land men en liten och viktig del av infrastrukturen berör havsområdet. Det gäller främst fiberoptiska kablar på havsbotten som binder samman bredbandsnätet i Sverige med våra grannländer. Dessa används inte bara för kommunikation mot andra länder utan även för kommunikation mellan medborgare och företag inom Sverige. Sjökablarna är av stor vikt ur ett nationellt perspektiv.

Förutom fiberoptiska sjökablar används även radiolänkar för infrastrukturen för elektronisk kommunikation. Huvudsakligen berör detta land- eller kustområden. En mindre del av radiolänkarna berör dock havsområdet, till exempel radiolänkar mellan Sverige och Danmark över Öresund samt radiolänkar mellan fastlandet och Gotland. Radiolänkar består av en dubbelriktad punkt-till-punkt förbindelse som behöver fri sikt i en korridor med cirka 500 meters bredd mellan radiosändare och radiomottagare för att inte riskera att drabbas av störningar till följd av dämpning eller reflektioner av radiosignalen.

Andra användningar av luftrummet ovanför havsytan som till exempel vindkraftverk och liknande konstruktioner kan ge upphov till störningar om dessa uppförs i denna frisiktskorridor. Likheter finns här med risken för störningar från vindkraftverk på militära kommunikationssystem. Möjligheten till samexistens mellan radiolänkar över havet samt andra användningsområden är mycket stor om samråd sker i planeringsprocessen.

Luften ovanför havet används även för andra radiobaserade system som till exempel för kommunikation till fartyg, fritidsbåtar, navigering, fyrar med mera. För sjöfarten är detta av mycket stor betydelse. Denna användning behöver normalt inte planeras in med hänsyn till andra användningsområden för havet och har heller ingen påverkan på havsmiljön.

Gasledningar

Naturgas finns i porösa berglager djupt under marken och under havsbotten. Den naturgas som används i Sverige kommer främst från Danmark. Naturgasledningen från Danmark går från Dragör strax söder om Köpenhamn till Limhamn utanför Malmö. I Sverige går ledningen vidare längs västkusten norrut upp till Stenungsund och söderut till Trelleborg. En mängd grenledningar förser orter längs sträckan med gas. Det tryck som gasen har när den kommer från Danmark till Sverige räcker för att leda den genom hela det svenska naturgassystemet.

De ledningar som används för att föra stora mängder gas från gaskällorna fram till ett distributionsnät kallas transmissionsledningar. De kan ha en diameter på omkring en meter och är dimensionerade för 80 bars tryck. Ledningar som ligger på havsbotten är oftast inte övertäckta.

Vatten- och avloppsledningar

I skärgårdsområden kan ledningar för vattenförsörjning och avloppshantering förläggas på havsbotten. Fördelarna är att det går relativt snabbt och är oftast enklare att förlägga ledningen än vid gräv- och bergschaktarbete. Även i kustområden kan det vara ett mer ekonomiskt fördelaktigt alternativ att lägga ledningarna i havet istället för att gräva ner dem på land. Om det är en flikig kust kan ledningsdragningen bli kortare eftersom ledningarna inte behöver följa strandlinjen eller vägar.

Ledningarna förläggs på havsbotten och sjunker ned av sin vikt till botten. Sedan kan ledningarna spolras ned i bottensedimentet och grävas ned vid landfästena så att de inte riskerar att frysa. Projekteringen är viktigt för att hitta en bra sträckning utan stenar och berg på havsbotten och undvika områden med höga naturvärden och fornlämningar.

Strömmar påverkar och kan flytta på ledningen. Då krävs en nedspolning eller högre belastning med vikter. Vikter är utformade så att de minimerar störningarna för fisket med trålning eller bottengarn. Vattentemperaturen kan påverka spillvatten så att tryckavloppsledningar med långa uppehållstider får

svavelvätebildning/gasbildning som medför att ledningen vill lyfta från botten.

Landhöjningen bidrar med en kontinuerlig uppgrundning av Sveriges kuster utom längst i söder. Det innebär att ledningar kommer närmare ytan vartefter och kan komma i konflikt med andra intressen, som till exempel sjöfarten. Landhöjningen är störst i norra Sverige vid Bottenvikskusten, cirka 10 mm/år, och minst i Skåne cirka 1 mm/år.

Teknisk infrastruktur - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Teknisk infrastruktur kan samexistera med många andra intressen. Om konflikt uppstår med andra intressen vid förläggning går det oftast att flytta sträckningen så att konflikten undanröjs. Däremot kan andra intressen ha en negativ påverkan på rörledningar och kablar.

Naturmiljö

Förläggning av rörledningar och kablar på havsbotten ger ingrepp i havsmiljön, vilket också kan komma i konflikt med höga naturvärden.

Kulturmiljö

Förläggning av rörledningar och kablar på havsbotten kan beröra områden som innehåller olika typer av fornlämningar. Utredningar är dyra och tar ofta lång tid.

Fiske

Trålfiske kan skada rörledningar och kablar.

Sjöfart/transportinfrastruktur

Kablar och rörledningar kan påverka möjligheterna till nödankring.

Totalförsvaret

Militära övningar, där till exempel sprängning ingår, kan skada rörledningar och kablar.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Anläggandet av en sjökabel medför fysiska ingrepp i bottenmiljön. Elkabeln kan läggas upp till en meter under havsbotten. Anläggningsarbetet medför grumling av vattnet, förändrad bottenmaterialstruktur och lokal påverkan på marina djur- och växtsamhällen. Framförallt ömtåliga och långsamtväxande arter till exempel sjöpennor är den grupp som huvudsakligen riskerar att påverkas negativt. Hur mycket sediment som sprids är beroende av sedimenttyp, vattenströmmar, vilken metod som används till exempel grävning, spolning eller plöjning och om eventuella skyddsåtgärder används exempelvis skärmning, arbete under viss tid på dygnet eller säsong. Grumling kan orsaka stor skada om sedimenten är förorenade. Bottenväxter och bottenlevande djur kan dock på nytt etablera sig över den nedlagda kabeln. Under drifttiden bedöms påverkan i huvudsak begränsas till tillfällena då kabeln eventuellt ska repareras.

Alla elektriska kablar genererar elektromagnetiska fält som kan påverka marina organismer i olika utsträckning. Kraftfälten varierar beroende på vilken typ av kabel som används och mängden elektricitet som överförs. Genom olika skyddsåtgärder, som exempelvis att gräva ner kabeln i botten, kan kraftfältens påverkan på marina organismer minimeras.

Sjökablar som inte grävs ned innebär en tillkomst av ett hårt substrat samt en struktur som gör att lokala rev skapas. Hårdbottenarter kan kolonisera ytan på sjökabeln och attrahera fiskar, vilket leder till lokala förändringar i artsammansättning. Även vågrörelser kan förflytta kabeln och leda till att havsbottens struktur förändras genom skavningsrörelser.

Ytterligare en påverkansfaktor som tagits upp under de senaste åren är eventuell påverkan från värme som emitteras från sjökablar. Liksom för magnetfältsemission beror mängden energi som frigörs på vilken typ av kabel som används samt dess effekt. Generellt kan sägas att mer värme emitteras från växelströmskablar. Kunskapsläget om vilken påverkan en temperaturökning av några grader kan få på bottensamhällen är dock relativt dåligt. Det finns en del studier gjorda i anslutning till värmeutsläpp från kraftverk och industrier. För dessa gäller dock att värmeökningen sker på grund av utsläpp av uppvärmt vatten och inte genom uppvärmning av sjöbotten direkt.

Klimatförändringar med kraftiga stormar och ändrade strömmar kan orsaka skavningsrörelser av kablar som inte är nedgrävda.

Riksintressen för energidistribution och för anläggningar för elektronisk kommunikation

Energimyndigheten ansvarar för att peka ut områden som är av riksintresse för energidistribution. Det gäller områden för anläggningar som är del i ett större sammanhängande system som kan pekas ut som riksintresse för energidistribution. Läs mer om riksintresse för energidistribution på Energimyndighetens webbplats, se länk under planeringsunderlag.

Post- och telestyrelsen ansvarar för att peka ut områden som är av riksintresse för anläggningar för elektronisk kommunikation. Det innebär att riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen. Det är funktionen hos anläggningen som ska säkerställas. Läs mer om riksintresse för anläggningar för elektronisk kommunikation på Post- och telestyrelsens webbplats, se länk under planeringsunderlag.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 8 §

8 §

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

[Mer information om riksintressesystemet hittar du här.](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör teknisk infrastruktur. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

Agenda 2030 med fokus på [mål 6: Rent vatten och sanitet](#), [mål 7: Hållbar energi för alla](#) och [mål 9: Hållbar, industri, innovationer och infrastruktur](#)
[Europa 2020-strategin](#)
[Mål för energi](#)
[Överenskommelse om den svenska energipolitiken](#)
[Miljömålssystemet](#)
[Klimatmålen](#)
[Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Energimyndigheten webbplats om riksintresse för energidistribution](#)
[Post- och telestyrelsen webbplats om riksintresse för elektronisk kommunikation](#)
[Systemutvecklingsplan 2018-2027, Svenska kraftnät](#)
[PTS Bredbandskartan](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Kommunala och regionala energiplaner
Kommunala vatten- och avloppsplaner

Roller och ansvar

Energimyndigheten

Energimyndigheten tar fram och förmedlar kunskap om effektivare energianvändning till hushåll, företag och myndigheter. Myndigheten verkar för en hållbar utveckling inom energisektorn och för att nå klimatmålen. De hanterar också styrmedel som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter.

[Visa mer Dölj](#)

Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen är en tillsynsmyndighet och arbetar för att Sverige långsiktigt ska ha en hållbar, säker och effektiv tillgång till energi genom att bedriva tillsyn över energimarknaderna för el och naturgas och fjärrvärme, samt ge förslag på hur energimarknaderna kan utvecklas.

[Visa mer Dölj](#)

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät har till uppgift att transportera el på stamnätet från de stora kraftverken till de regionala elnäten. Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk för den svenska elberedskapen och samordnar landets dammsäkerhet. De ansvarar för att det är balans mellan förbrukning och produktion i Sverige och bidrar till en elmarknad med fri konkurrens.

[Visa mer Dölj](#)

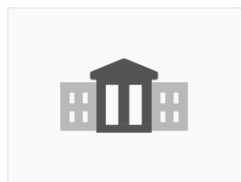
Post- och telestyrelsen

Post- och telestyrelsen bevakar områdena elektronisk kommunikation och post i Sverige. Begreppet elektronisk kommunikation rymmer telekommunikationer, it och radio. PTS är tillsynsmyndighet för att marknadens operatörer följer lagar och föreskrifter. När samhället ställer högre krav på den elektroniska kommunikationen än vad marknadens aktörer erbjuder kan PTS finansiera lösningar, till exempel för personer med funktionsnedsättning och åtgärder för att öka robustheten i näten.

[Visa mer Dölj](#)

Kommunen

Kommunen ansvarar för att leverera rent dricksvatten och att föra bort och rena spillvatten inom verksamhetsområdet för kommunalt vatten och avlopp. Kommunen äger normalt VA-ledningarna i allmän mark fram till den så kallade förbindelsepunkten. Efter förbindelsepunkten ägs ledningarna av fastighetsägaren. Kommunen ansvarar för drift och underhåll av ledningar och anordningar fram till förbindelsepunkten.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Rapporten Havspanering – Nuläge 2014, Havs- och](#)

[vattenmyndigheten \[https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2015-03-13-havspanering---nulagesbeskrivning-for-2014.html\]](https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2015-03-13-havspanering---nulagesbeskrivning-for-2014.html)

[Rapporten Tematisk havspanering – energi, Havs- och](#)

[vattenmyndigheten](#)

[\[https://www.havochvatten.se/download/18.55c45bd31543fcf8536b08a9/1462955030936/rapport-tematisk-havspanering-energi.pdf\]](https://www.havochvatten.se/download/18.55c45bd31543fcf8536b08a9/1462955030936/rapport-tematisk-havspanering-energi.pdf)

Maritima näringar

De maritima näringarna omfattar flera olika sektorer som till exempel yrkesfiske, vattenbruk, energiproduktion, utvinning av material och besöksnäring. Maritima verksamheter är i många fall en förutsättning för levande kustsamhällen och för att skapa förutsättningar för regional utveckling i hela Sverige.

Definition av maritima näringar

Med maritima näringar avses här verksamheter som sker på, i eller är beroende av resurser från havet samt verksamheter som bidrar med varor eller tjänster direkt riktade till de maritima verksamheterna. I de maritima näringarna inkluderas även verksamheter i kustområdet som på annat sätt är beroende av havet, exempelvis besöksnäringen. Även motsvarande verksamheter i och intill de större sjöarna räknas till de maritima näringarna.

Sjöfartsnäringen har vi valt att inte inkludera i de maritima näringarna utan istället beskriva under rubriken [Transportinfrastruktur](#).

Det viktiga helhetsperspektivet

De maritima näringarna är beroende av ett helhetsperspektiv där den kust- och/eller havsbaserade verksamheten har tillgång till rätt infrastruktur och service på land för att verksamheten ska kunna bedrivas. Därför är det viktigt att planeringen av kusten med kopplingar vidare inåt land hänger ihop med den planering som sker för verksamheter till havs. Haven utgör även en förbindelselänk med andra länder och kräver därför ett gränsöverskridande perspektiv. Mellankommunal och regional samverkan är också väldigt centralt för att skapa rätt förutsättningar för utvecklingen av maritima verksamheter.

Verksamheter i utveckling

Sverige har en stark tradition av maritim verksamhet samtidigt som nya verksamhetsområden idag växer fram. Det kan vara svårt att veta vilka anspråk de maritima näringarna kommer ha i framtiden. Även om alla parametrar inte är kända är det viktigt att översiktsplaneringen, så långt det är möjligt, visar den politiska viljan i planen och var möjliga synergier eller konflikter mellan olika intressen kan uppstå. Detta för att i framtiden underlätta avvägningar mellan olika intressen. En översiktsplanering med tydliga mål och strategier underlättar också för näringarna att identifiera inom vilka geografiska områden deras verksamheter kan lokaliseras. Kommunen kan till exempel peka ut områden där man vill verka för att produktions- och testanläggningar för livsmedel och energi ska lokaliseras.

En balanserad utveckling

Ökade anspråk i form av vindkraft, farleder, hamnar, vattenbruk, camping och bostäder med mera innebär allt större tryck på våra havs- och kustområden. De maritima näringarnas miljöpåverkan leder bland annat till näringsläckage,

buller, luftföroreningar, övergödning och försurning samt påverkan på landskapsbilden, bottenmiljöer och habitat. För att ta tillvara den potential som havs- och kustområden erbjuder behövs en balanserad utveckling. Potentialen är i sig beroende av att havs- och kustmiljöns natur- och kulturvärden bevaras. Översiktsplaneringen måste därför säkerställa de ekosystemtjänster och kulturvärden som finns i kustlandskapet. Kommunen bör i översiktsplanen undersöka möjligheten till samexistens och synergieffekter mellan olika intressen. Kan nya verksamheter integreras i redan exploaterade områden? Är det möjligt att samlokalisera olika verksamheter?

På följande sidor kan du läsa mer om vad man bör tänka på i översiktsplaneringen när det gäller yrkesfiske, vattenbruk, havsbaserad energiproduktion, materialutvinning och koldioxidlagring samt besöksnäring.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Yrkesfiske

Fisk är ett viktigt livsmedel och ekosystemtjänst som kräver en hållbar förvaltning. Fisket har en lång kulturell tradition och spelar en viktig roll i det maritima landskapet. Här kan du läsa mer om yrkesfiskets förutsättningar och behov i den kommunala översiktsplaneringen för hav och kust.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- För fiskets bedrivande är det viktigt med tillgängliga fiskeplatser, hamnar, landningsplatser och sjöfartsleder. Huvuddelen av fiskenäringens verksamhet är lokaliserad utanför storstadsområdena och näringen är i många fall en viktig förutsättning för levande kustsamhällen.
- En grundförutsättning för ett långsiktigt och lönsamt fiske är hållbara fiskebestånd. Goda fiskbestånd kräver att fisken har tillgång till habitat (livsmiljöer) under sina olika livsstadier. Inte minst är lek- och uppväxtområden samt vandringsstråk viktiga.
- Fisket kan till stora delar samexistera med olika intressen, men konkurrerar ibland om utrymmet till havs med andra verksamheter. Det handlar till exempel om den fysiska tillgången till fiskeområden, hemmahamnar för fiskefartyg och landningshamnar, men också om hur andra verksamheter påverkar fiskhabitatet. Fisket i sig har också stor miljöpåverkan.
- I översiktsplaneringen finns ett begränsat mandat för att styra nyttjandet av havet för fiske. Yrkesfisket styrs till stora delar genom lagar och riktlinjer som stiftas på EU-nivå och kommunen kan inte själva reglera i vilka områden man får eller inte får fiska.
- I översiktsplanen kan kommunen lyfta områden av värde för fisk och fisket och identifiera områden med möjliga intressekonflikter och/eller synergieffekter med andra intressen.
- Kommunen kan i översiktsplanen i samråd med länsstyrelsen konkretisera, värdera och ytterligare precisera områden av riksintresse för yrkesfisket.
- Kommunen kan ta initiativ till och själva besluta om områdesskydd, till exempel bildandet av naturreservat, både för land- och vattenområden. Kommunen kan även belysa behoven av områdesskydd och lyfta frågan till länsstyrelsen.

Fiskets olika fysiska och ekologiska förutsättningar

Fisketrycket varierar geografiskt och mellan olika säsonger. Småskaligt fiske sker inom begränsade områden och ibland stationärt, medan annat fiske sker flexibelt och över stora områden. Det internationella perspektivet spelar en stor roll för yrkesfisket. Europeiska fiskefartyg kan röra sig i svenska vatten och vice versa. Detta kan göra att intresset delvis är svårt att avgränsa geografiskt i översiktsplaneringen.

Västerhavet, Östersjön och Bottniska viken har olika fysiska och ekologiska förutsättningar för produktion av fisk. Salthalten och vattentemperaturen har bland annat stor betydelse för olika arters utbredning. Sill eller strömming, skarpsill, räka, havskräfta och torsk är de ekonomiskt viktigaste arterna inom det svenska yrkesfisket till havs. Det fiskas även efter makrill, kolja, gråsej, lax och sik. För yrkesfisket i insjöarna är de ekonomiskt viktigaste arterna gös, signalkräfta, ål och siklöja.

Läs mer om yrkesfiskets förutsättningar i de olika havsområdena i Havs- och vattenmyndighetens rapport Havsplanering – nulägesbeskrivning för 2014. För länk se faktarutan "Planeringsunderlag".

Yrkesfisket och beredningsindustrin bidrar till ett levande kustsamhälle

Huvuddelen av fiskenäringens verksamhet är lokaliserad utanför storstadsområdena och näringen är i många fall en viktig förutsättning för levande kustsamhällen och för att skapa regional utveckling i hela Sverige. Rationalisering och effektivisering har lett till att antalet yrkesfiskare minskat, samtidigt som den tekniska kapaciteten hos de kvarvarande fartygen ökat. Bevarandet av kulturarv i form av sjöbodas för fiske, hamnar och båtar har påverkats negativt av förändringarna.

Beredningsindustrin är viktig för det svenska yrkesfisket. Detta gäller främst det mer småskaliga fisket. Mindre fartyg med begränsade möjligheter att gå till landningshamnar långt från hemmahamnen behöver tillgång till goda logistikmöjligheter och mottagning lokalt. Den svenska fiskeberedningsindustrin är heterogen och består av allt från små familjeföretag till större företag med storskalig industriell produktion. De stora företagen importerar mycket av råvaran, medan mindre företag generellt sett är mer beroende av lokala fångster och landningar. Flera av de mindre företagen kompletterar beredningsverksamheten med andra verksamheter som fiskaffär och restaurangverksamhet. Dessa bidrar till ett levande kustsamhälle och ger underlag för besöksnäringen. Vanligtvis passerar dock fisken större auktioner och grossistled innan den når konsumenten.

Fisket styrs till stora delar av regelverk inom EU

Det finns ett omfattande regelverk som rör både fritids- och yrkesfiske som anger var, när och hur man får fiska. För de viktigaste kommersiella arterna finns fastställda årliga kvoter på EU-nivå som fördelas till medlemsländerna. EU:s gemensamma fiskeripolitik, GFP, reglerar det yrkesmässiga fisket i den ekonomiska zonen ut till 200 sjömil från EU-ländernas kuster. För att få stabilitet och långsiktighet i förvaltningen finns ett system med förvaltningsplaner för vissa fiskbestånd.

Reglerna för yrkesfiske är omfattande och förändras kontinuerligt. Läs mer om regelverket på Havs- och Vattenmyndighetens webbplats. För länk se fatarutan "Planeringsunderlag".

Fiskeregler för fritidsfiske finns på webbplatsen svenska fiskeregler.se, ta del av en länk till webbplatsen under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Allmänt och enskilt vatten

I Sverige är vatten antingen allmänt eller enskilt. Enskilt vatten ingår som en del

i en fastighet och fisket i det enskilda vattnet tillhör fastighetsägaren, medan allmänt vatten tillhör staten. Huvudregeln är att fisket i allmänt vatten är fritt för varje svensk medborgare. Det finns emellertid ett flertal undantag från denna huvudregel genom att lagstadgade så kallade frifiskebestämmelser har införts på enskilt vatten i havet och i de fem stora sjöarna. För fisket på allmänt vatten och i frifiskevattnen är det staten som ansvarar för förvaltning och vård av fiskbestånden.

För fiske på allmänt vatten i havet och de fem stora sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälaren och Storsjön krävs fiskelicens och tillstånd för fasta redskap. I Sverige finns även en särskild trålgräns innanför vilken det inte är tillåtet att tråla, med undantag av så kallade trålfiskeområden. Det finns även fiskfredningsområden utmed hela den svenska kusten och längre ut i Östersjön och Kattegatt där det inte är tillåtet att bedriva fiske hela eller delar av året.

Yrkesfiske - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Här beskrivs övergripande vilka möjliga intressekonflikter och synergieffekter som fisket kan ha med andra intressen. Beroende på vilken fiskemetod som används och när man fiskar kan en del problem reduceras och möjliggöra samexistens med motstående intressen.

Naturmiljö

Områden för naturvård skyddar marina habitat och därmed lekområden och tillväxtplatser för fisk och är därför viktiga för att säkerställa ett hållbart fiskbestånd. Dessa områden är ofta kustnära eller ligger vid utsjöbankar. Eftersom möjligheten att bedriva fiske inom dessa områden är begränsat kan det dock leda till intressekonflikter med fiskerinäringens intresse av att fiska i fiskerika områden.

Fisket orsakar stor påverkan på de marina ekosystemen, främst på de arter man har för avsikt att fånga, men även andra arter som fastnar i näten och blir oönskad bifångst. Uttaget kan påverka artsammansättningen och leda till obalans i hela ekosystemet. Det är inte bara det fysiska uttaget av fisk som påverkar, utan även fisket i sig med till exempel påverkan på botten, utsläpp från båtar och buller. Bottentrålning ger spår i mjukbottenarna som påverkar bottenlevande djur, vilket kan resultera i förändrad artsammansättning. Tappade och bortglömda nät och redskap dödar även årligen många fiskar, fåglar och marina däggdjur.

Kulturmiljö

Det småskaliga fisket kan ha en viktig lokal betydelse där det är en del av de traditionellt kustanknutna näringarna som bidrar till en levande kust och skärgård. Yrkesfisket skapar även arbetstillfällen och ökar i många fall attraktionskraften för besöksnäringen. Fiske med trål kan dock leda till mekaniska skador på skeppsvrak och risk för att vrakdelar sprids ut över större ytor.

Fritidsfiske

Det förekommer på vissa håll konkurrens om fiskebeståndet mellan yrkes- och fritidsfiskare, särskilt vid utsjöbankar. Yrkesfisket sätter allt som oftast gränserna för fritidsfisket. Ibland kan det dock vara tvärt om, exempelvis vid hummerfiske – här är det fritidsfiskare som tar upp den största andelen av fångsten. Yrkesfiskare håller dock ofta till längre ut än vad fritidsfiskare generellt går.

Vattenbruksanläggningar

Vattenbruksanläggningar kan förhindra möjligheterna till fiske och påverka lekbottnar. För nätfiske kan vattenbruksanläggningar dock ge positiva effekter genom att biomassan och artdiversiteten kan öka runt fisk- och musselodlingar, dels beroende på att strukturerna i sig ger fiskar och andra djur gömställen och dels genom att näringsläckage från odlingen ger en lokalt förhöjd primärproduktion. Vattenbruk kan dock även genom näringsläckaget orsaka syrebrist och därmed bidra till förändrad och minskad artdiversitet.

Havsbaserad energiproduktion

Havsbaserad vindkraft och fiske konkurrerar ibland om utrymmet i havet genom att goda fiskeområden, särskilt grunda, också kan vara av intresse för havsbaserad vindkraft. Vindparksområden kan utgöra skyddade lekplatser och uppväxtområden för vissa fiskarter. Kraftparksfundamenten kan även fungera som konstgjorda rev vilket kan gynna etableringen av fiskhabitat. Av säkerhetsskäl är det som regel olämpligt att bedriva trålfiske i vindkraftparker. Däremot kan exempelvis burfiske istället användas som fångstmetod.

Vibrationer och buller från vindkraftverk kan påverka djurlivet i havet negativt. Buller i samband med vindkraft har tre skeden: anläggningskedet, driftsskedet och avvecklingskedet. Anläggningsfasen bedöms medföra de största miljöeffekterna.

Vågkraft kan ha en liknande påverkan på fisket som vindkraft om konstruktionen innebär att fundament eller liknande behöver förankras på botten.

Sjöfart och hamnar

För fiskets bedrivande är det viktigt med tillgängliga fiskeplatser, hamnar, landningsplatser och sjöfartsleder. När det gäller annan sjöfart och fiske finns det en risk för konflikter i trafikmässigt hårt belastade områden eller om en farled som hindrar fiske inrättas. Även utsläpp kan skada fiskhabitat, liksom att habitat kan påverkas av svallvågor och ljud från båttrafik. Ökad sjöfart har även inneburit att spridningen av främmande arter ökat.

Muddring och ledningar mm.

Genom muddring, dumpning, anläggande av båthamnar och bryggor samt utläggning av kablar eller ledningar påverkas ibland områden och habitat som är viktiga lek- och uppväxtområden eller viktiga vandringsvägar för vissa fiskarter. Likaså kan själva fisket försvåras, särskilt trålning. Sprängning, pålning och muddring av olika slag genererar även buller som kan ha negativ påverkan på djurlivet i omgivningarna där den störande aktiviteten bedrivs. Aktiviteter som orsakar att sediment rörs upp från botten och sprids i vattnet orsakar grumling. Sedimenten minskar ljusgenomsläpplighet i vattnet och kan även täppa till gälarna på fisklarver.

Militära övnings- och skjutområden

I de flesta fall och situationer kan fiskeri- och försvarsverksamhet samexistera. I sjöövningsområden sker dock militärövningar som periodvis kan förhindra fiske. Övningarna sker i regel endast under kortare perioder och kommuniceras i förväg.

Höga ljud skapas vid skjutningar, sprängningar samt vid flyg- och fartygsrörelser och orsakar störningar i djurlivet i havet. Ljudstörningar under vissa delar av året då den biologiska aktiviteten är hög är ofta allvarigare än vid andra tidpunkter. Det handlar till exempel om lekperioder för fisk. För att kunna ta hänsyn till när risk för påverkan är stor har Försvarsmakten utvecklat en marinbiologisk kalender. Den innehåller information om vilka områden som är känsliga för påverkan från undervattensbuller vid olika tider på året. För att minimera risken för att fisk i stim och marina däggdjur påverkas vid övning har Marinen även etablerade rutiner för

att söka av området över, på och under havsytan innan sprängning utförs. På så vis minimeras risken för påverkan på bland annat fiskbestånd.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Olika typer av utsläpp påverkar fisk och fiskarnas habitat negativt. Illegala utsläpp av olja tillsammans med de volymmässigt betydligt större utsläppen från diffusa landkällor, som till exempel förorenat dagvatten från städer, bidrar till förhöjda halter av giftiga kolväten. Vid fartygsolyckor finns en risk att stora mängder olja sprids i vattnet. Förutom nutida olyckor kan hundratals delvis sönderrostade vrak runt Sveriges kuster även utgöra potentiella miljöhot. Vrakene innehåller utöver olja även andra miljöfarliga ämnen så som ammunition och kemiska stridsmedel.

Under lång tid har det även tillförts miljöföroreningar till havet såsom dioxin, PCB och kvicksilver, som är svårnedbrytbara och kan ansamlas och lagras i fettvävnaden hos fisk och skaldjur. Övergödning från jordbruk och reningsverk leder också till ökad produktion av alger som påverkar syretillgången och ekologin i havet. En annan viktig påverkansfaktor är strandexploatering som kan innebära att fiskars lekhabitat förstörs i kustområden.

Klimatförändringar kan påverka såväl fiskars geografiska utbredning som deras reproduktion och födotillgång. Klimatförändringarna har lett till en ökning av havsvattnets medeltemperatur, men även minskad salthalt på grund av ökad avrinning. Förändringarna kan leda till att befintliga fiskbestånd minskar eller rör sig bort från ett traditionellt fångstområde.

Riksintresse för yrkesfisket

Riksintresseanspråk för yrkesfisket enligt 3 kap. 5§ miljöbalken avser områden i havet, insjöar, älvar samt hamnar. Områdena i havet omfattar såväl svenskt inre vatten, territorialhavet som den ekonomiska zonen. Det omfattar i första hand de viktigaste fångstområdena, men även viktiga vandringsstråk samt lek- och uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter av fisk eller skaldjur. De viktigaste hemma- och landningshamnarna inom respektive län är också utpekade som riksintresse för yrkesfisket. Mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande. Det är Havs- och vattenmyndigheten som ansvarar för riksintresset för yrkesfisket.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 5 §

---

5 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Läs mer om riksintresse för yrkesfisket på Havs- och Vattenmyndighetens webbplats. För länk se faktarutan "Planeringsunderlag".

[Mer information om riksintressesystemet hittar du här.](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör yrkesfiskets intressen. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på Mål 14: Hav och marina resurser](#)

[Europa 2020-strategin](#)

[Blå tillväxt-strategin](#)

[Havs- och fiskeriprogram 2014-2020](#)

[Nationell livsmedelsstrategi och handlingsplan](#)

[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)

[Svenskt yrkesfiske 2020– Hållbart fiske och nyttig mat](#)

[Miljömålssystemet](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Havsplanering – nulägesbeskrivning för 2014](#)

[Havs- och Vattenmyndighetens webbplats om yrkesfiske](#)

[Havs- och Vattenmyndighetens webbplats om riksintresset för yrkesfisket](#)

Roller och ansvar

Havs- och vattenmyndigheten

Havs
och Vatten
myndigheten

I Havs- och vattenmyndighetens uppdrag ingår bland annat att vara samlande i vatten- och havsmiljöarbetet och verka för en hållbar förvaltning av fiskeresurserna. De har det övergripande ansvaret för hur fiske bedrivs och regelverket som omfattar fisket. De prövar fiskelicenser och ger tillstånd för olika typer av fiske.

[Visa mer Dölj](#)

Jordbruksverket

Jordbruksverket ansvarar för förvaltningen av havs- och fiskeriprogrammet och genomförandet av politiken som syftar till att främja fisket och vattenbruket med sikte på att generera samhälls- och företagsekonomiska värden. Jordbruksverket har även ansvar för marknads-, handels- och konsumentfrågor.

[Visa mer Dölj](#)

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för områdesskydd samt för nationell miljöövervakning. De vägleder i frågor om förvaltning av skarv och överprövar länsstyrelsernas skyddsjaksbeslut. Naturvårdsverket fattar beslut om skyddsjakt efter säl om det behövs för att förhindra allvarlig skada på fiske.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna samordnar de statliga myndigheternas verksamhet i länen och har en nyckelroll i utvecklingen av fiskerinäringen. Länsstyrelsernas arbete omfattar insatser för att säkra fiskeresursen, att underlätta företagande inom fiskerinäringen liksom att öka allmänhetens möjligheter att fiska. I de stora sjöarna fattar länsstyrelsen beslut om dispenser för yrkesfiskets redskap. Länsstyrelserna arbetar även med ekonomiskt stöd, fiskevård, fisketillsyn och miljöövervakning. Länsstyrelsen fattar beslut om skyddsjakt efter skarv om det behövs för att förhindra allvarlig skada på fiske och administrerar ersättningar för skador orsakade av säl.

[Visa mer Dölj](#)

SLU

SLU ansvarar genom Institutionen för akvatiska resurser för att förse förvaltande myndigheter med rådgivning baserad på vetenskapliga underlag. SLU ansvarar också för insamling och analys av biologisk fångstdata från yrkesfisket.

[Visa mer Dölj](#)

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket är ansvarig myndighet för livsmedelslagstiftningen. Livsmedelsverket driver bland annat den så kallade Dixinkontrollen där de övervakar bakgrundshalter av dioxiner och dioxinlika PCB i livsmedel, däribland vildfångad fisk.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-

[forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900])

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](webbplats)

[forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338])

[Fiskeregler för fritidsfiske på Svenska fiskreglers webbplats](#)

[\[http://www.svenskafiskeregler.se/Sv/Pages/default.aspx\]](http://www.svenskafiskeregler.se/Sv/Pages/default.aspx)

Besöksnäring - turism, camping och fisketurism

Med besöksnäring relaterat till kust och hav menas affärsdrivande verksamheter knutna till upplevelser så som camping, restauranger, gästhamnar, skärgårdstrafik, fisketurism, kanotuthyrning, dykutflykter och mycket annat. Kuster med bevarade och attraktiva natur- och kulturvärden utgör en viktig del för utvecklingen av en långsiktigt hållbar maritim besöksnäring.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Besöksnäringens behov och anspråk på mark- och vattenområden behöver komma med tidigt i kommunernas långsiktiga planering.
- Arbeta med tillgänglighet och kopplingar till strategiska besökspunkter och noder genom att utveckla infrastruktur så som; gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och parkeringsplatser med mera. Planera för hållplatser vid bytespunkter mellan båt- och kollektivtrafik.
- Kopplat till viktiga noder bör det även finnas service och aktiviteter. Undersök möjligheterna att skapa mötesplatser för boende och besökare genom att utnyttja hamnarna mer. Finns det möjligheter att komplettera med småskaliga verksamheter, kommunal service, restauranger och andra möjligheter till rekreation?
- Utveckla kommunikationen till sjöss mellan noder längsmed kusten. Utveckla farleder och målpunkter för båtlivet - båtturistleder.
- Verka för mellankommunala samarbeten när det gäller kommunikationer.
- För att åstadkomma en långsiktigt hållbar besöksnäring krävs planering för miljövänliga transporter, bra serviceanläggningar, sophämtning och annan infrastruktur.
- Vid kustområden som är attraktiva för besöksnäringen behövs också lugna områden. Planering behövs för att behålla eller åstadkomma dessa. Om det behövs, föreslå hänsynsområden till länsstyrelsen för att skapa möjligheter till ostörda naturupplevelser.
- Framtida och etablerade verksamheter är i behov av plats för att kunna utvecklas. Det gäller både små- och storskaliga anläggningar som exempelvis badland, butiker och camping. Lämpliga områden för dessa bör pekas ut i översiktplanen.

Förutsättningar för besöksnäring

Närheten till havet, dess höga naturvärden och kulturhistoriska värden gör att kustlandskapet är attraktivt för både boende, friluftsliv och besöksnäring. Besöksnäring och friluftsliv nyttjar till stora delar samma geografiska områden men besöksnäringen har ett direkt näringslivsperspektiv.

När traditionella möjligheter till försörjning minskar är besöksnäring en alternativ möjlighet till försörjning. I skärgården handlar det om att utöka säsongen från sommarmånaderna till ytterligare delar av året. I de mer tätbefolkade kustområdena i landet är trycket stort mot de attraktiva kustnära områdena, men även längs många andra delar av kusten ökar befolkningen betydligt under vissa perioder. Även lugna områden behövs för besökare och djurliv. Några länsstyrelser har skapat hänsynsområden i kust- och skärgården vilket exempelvis innebär att båttrafik ska hålla låg fart, dämpa musik och prat med mera.

[Läs mer om hänsynsområden här](#)

Båda begreppen bevara och utveckla har en central betydelse när man pratar om besöksnäring. Kunskap och planering behövs om hur man kan bevara och utveckla värdena i kultur- och naturlandskapet, som utgör attraktionskraften, för en långsiktigt hållbar besöksnäring. Turism är idag en basnäring i många kommuner.

Fisketurism

Fisketurism innebär att människor reser till och vistas på platser för att fiska, eller nyttjar tjänster som fisketurismföretagen tillhandahåller. Allmänhetens intresse för fritidsfiske, tillsammans med klokt förvaltade och livskraftiga fiskbestånd, är grundläggande förutsättningar för fisketurismen. Förutsättningarna för fisketurism skiljer sig åt mellan de olika kusterna i Sverige. Fritidsfisket och yrkesfisket är olika både vad gäller målarter, fiskemetod och omfattning.

[Läs mer om yrkesfiske här.](#)

Det finns flera olika typer av företag som ägnar sig åt fritidsfiskebaserad verksamhet. Det finns exempelvis redskapstillverkare som producerar och tillhandahåller fritidsfiskeutrustning så som båtar, spön, rullar, nät och beten till detaljhandel eller grossister. Fisketurismföretagen specialiserar sig på att tillhandahålla olika produkter och tjänster som bidrar till själva fiskeupplevelsen. Det kan röra sig om uthyrning av båtar och boende, fiskeguidning och kursverksamheter.

Fritidsfisket omsätter betydande summor som skapar jobb runt om i Sverige. Särskilt viktigt är fritidsfisket som underlag för besöksnäringen på landsbygden. Närmare 1,6 miljoner svenskar fritidsfiskar varje år och under 2016 spenderade svenska fritidsfiskare närmare 6 miljarder kronor på sin hobby.

Läs mer om fritidsfiske och fisketurism på Hav- och vatten myndighetens webbplats och Jordbruksverkets webbplats under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information."

Camping

Campingplatserna har på många håll utvecklats från traditionella campingplatser till turistanläggningar som erbjuder mer aktiviteter och boende i form av hotellrum eller stora stugor. Under de senaste 10 åren har det totala antalet gästnätter ökat med ca 2 miljoner, från ca 13 700 000 till drygt 15 700 000, och campingen beräknas omsätta cirka 4 miljarder kronor per år.

Det har även blivit mer vanligt att det sker omvandlingar och privatisering av hotell, vandrarhem och campingplatser i landet. Strandnära områden som är planlagda för camping och normalt sett är tänkta att främja det rörliga friluftslivet privatiseras genom att campingstugorna omvandlas till exempelvis

en bostadsrättsförening eller till andelslägenheter.

Kommunerna kan i sin översiktsplan formulera en strategi för campingplatsstrukturen i kommunen och ta fram grunderna till mer detaljerade campingriktlinjer. Planering av campingplatser kan ske utifrån en kartläggning av förutsättningarna för camping, både ur ett entreprenörsperspektiv och ur ett kommunalt planeringsperspektiv med avseende på möjligheten att ordna till exempel kollektivtrafik, vatten och avlopp med mera. Kommunen kan även utnyttja möjligheten att peka ut både befintliga och framtida nya campingplatser som LIS-områden i översiktsplanen, om den möjligheten finns i kommunen.

Arbeta med kopplingar och kommunikationer för god tillgänglighet

Att arbeta med tillgänglighet till kust, hav och skärgård är värdefullt för maritim turism och friluftsliv. Havet är en attraktion som drar många besökare men bebyggelse, tät skog och igenvuxna områden, avstängda vägar och annat kan hindra besökare från att komma ända fram. Att arbeta med kopplingar på olika sätt så som gång- och cykelvägar, kollektivtrafik, parkeringsplatser, vandringsleder med mera kan vara ett sätt att göra besöksmål vid kusten tillgängliga. Utöver kommunikationer så behövs även tillgängliga målpunkter i skärgården. Kunskapen om relationer och samband i den fysiska miljön är grunden för att kunna bedöma var knutpunkterna för kommunikationerna bör ligga. Studierna bör svara på frågor om hur allmänheten rör sig och vilka traditioner det finns när det gäller kopplingen mellan hav, skärgård, sjö och fastland.

Besöksnäring - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Naturmiljö

Kust-, skärgårds- och havslandskapet omfattar oerhört höga värden för besöksnäringen. Det finns en viss motsättning mellan tillgängligheten till naturen och bibehållandet av värdena eftersom den unika attraktiviteten oftast ligger i de höga naturvärdena. Exploatering av natursköna platser för turismverksamheter, buller från fritidsbåtar, vattenskotrar och andra aktiviteter kan innebära en konflikt med naturvårdens intressen. För att begränsa människors påverkan på skärgård kan hänsynsområden pekas ut av länsstyrelsen. Det kan bland annat innebära hänsyn som att hålla låg fart, inte bullra eller tomgångsköra, dämpa musik och prat.

Friluftsliv

Friluftsliv och besöksnäring kan vara både i konflikt med, och samverka med varandra. Synergier kan uppstå exempelvis vid områden som skyddas av natur- eller kulturskäl och därmed blir attraktiva för friluftslivet, möjliga besöksmål för turismen där det finns friluftaktiviteter, småskaligt fiske och så vidare. Åtgärder som leder till ökad attraktionskraft för besöksnäringen skapar arbetstillfällen och regional utveckling.

Kulturmiljö

Kulturlandskap med sjöbodrar, gamla handelsplatser och fornlämningar innehåller höga upplevelse- och kunskapsvärden som kan utvecklas som besöksmål. Kulturarvet under vattenytan kan exempelvis tillgängliggöras genom dykleder. Men friluftsliv och besöksnäring kan också innebära slitage på kulturarvet. En hög exploateringsgrad innebär på sikt en risk för att värdena i kulturmiljön förstörs.

Yrkesfiske

Det förekommer på vissa håll konkurrens om fiskebeståndet mellan yrkes- och fritidsfiskare, särskilt vid utsjöbankar. Yrkesfisket sätter allt som oftast gränserna för fritidsfisket. Ibland kan det dock vara tvärt om, exempelvis vid hummerfiske – här är det fritidsfiskare som tar upp den största andelen av fångsten. Yrkesfiskare håller dock ofta till längre ut än vad fritidsfiskare generellt går.

Havsbaserad energiproduktion

Vindkraftverk till havs som påverkar landskapsbilden kan vara negativt för besöksnäringen.

Militära övnings- och skjutområden

Militär verksamhet inom övningsområden kan under vissa delar av året hindra tillgängligheten till områdena och störa omgivningarna genom buller. Samtidigt kan militära intressen förhindra att det etableras fasta installationer vid kusten eller i havet som kan påverka landskapsbilden i natursköna områden.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Den svenska besöksnäringen kan gynnas av ett förändrat klimat med varmare somrar och högre lufttemperaturer. Turismen runt Medelhavet kan minska till följd av varmare somrar och fler kan komma att semestra i Sverige. Det kan även bli ett ökat tryck på kustområdena i perioder då det blir varmare i inlandet.

Ökad besöksnäring innebär ett större tryck på miljön i turisttäta områden och tillgången till dricksvattenresurser av god kvalitet blir en nyckelfråga. Miljöpåverkan från besöksnäringen består bland annat i utsläpp från båtar, nedskräpning, buller, belastning och slitage och störningar av känsliga naturområden.

Klimatförändringen kommer att ge negativa konsekvenser för besöksnäringen. Som en effekt av höjda havsnivåer kommer kusterosionen att öka längs landets kuster, framförallt i södra Sverige. Bebyggelse vid kusten kan hotas av översvämning eller ras på grund av erosion. Det är framförallt längs sandkuster som erosionen kommer att öka, vilket kan leda till att vissa populära sandstränder för bad helt försvinner. Havsnivån kommer att stiga och därmed nå tidigare opåverkade strandlinjer och kraftigare vindar bidrar till ökad våghöjd, vilket ger allt större eroderande kraft. Olika typer av kustskydd kan behövas för att skydda befintlig bebyggelse och andra samhällsviktiga funktioner.

[Läs mer om kustskydd här](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör besöksnäringen. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)

[Miljömålssystemet](#)

[Betänkandet om en samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Camping – planering, prövning och tillsyn, Strömstads kommun och Region Gotland](#)

[Besöksnäring i samhällsplaneringen, Turistrådet Västsverige](#)

[Nationell strategi för svensk besöksnäring, Svensk Turism AB](#)

[Besöksnäring i Fysisk planering - en vägledning, Västsvenska Turistrådet och Länsstyrelsen Västra Götalands län](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Analys av knutpunkter och kommunikationer vid kusten med fokus på tillgänglighet, relationer och samband

Kartläggning av kulturhistoriskt värdefulla platser

Kartläggning av båttrafik, gästhamnar och naturhamnar

Kartläggning av badplatser

Kartläggning av hänsynsområden

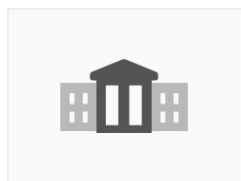
Kartläggning och analys av besöksmål

Kartläggning av ställplatser och campingplatser

Policy för exempelvis gästhamnar och husbilar

Roller och ansvar

Kommunen

Kommunen påverkar företagens utveckling genom sin myndighetsutövning, tillstånd- och tillsynsverksamhet. Kommuner och regioner kan också arbeta aktivt med företagsfrämjande insatser som kompetensutveckling, nätverksarbete och att driva samverkansprocesser.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Informerar om populära besöksmål så som natur- och kulturresevat och nationalparker. Erbjuder kompetensutveckling för landsbygdsföretag inom lantbruks- och trädgårdsnäring. Ansvarar för regionala fiskefrågor och utvecklingen av fiskevården, sportfisket och fisketurismen i landet. Många länsstyrelser bedriver projektverksamhet för en bättre vattenmiljö och bättre fiskbestånd som underlag för ett hållbart fiske och fisketurism.

[Visa mer Dölj](#)

Naturvårdsverket

Verkar för att förutsättningarna för friluftslivet utvecklas och bevaras. Naturvårdsverket samverkar med andra aktörer när det gäller hållbar turism kopplat till skyddad natur.

[Visa mer Dölj](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Ansvarar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av hav, sjöar och vattendrag. Sammanställer statistik om fritidsfiske. Fattar beslut om vattenområden för nya och uppdaterade riksintresseområden för friluftsliv.

[Visa mer Dölj](#)

Tillväxtverket

Ansvarig myndighet för besöksnäringen och arbetar för att utveckla och stödja företagande och entreprenörskap.

[Visa mer Dölj](#)

Jordbruksverket

Förvaltningsmyndighet för landsbygdsprogrammet och programmet för lokalt ledd utveckling. Inom dessa program kan stöd ges till turism/besöksnäring.

[Visa mer Dölj](#)

Riksantikvarieämbetet

Arbetar för att kulturarvet ska bevaras, användas, utvecklas och vara tillgängligt.

[Visa mer Dölj](#)

Förutom ovanstående myndigheter finns ett flertal intresseorganisationer för besöksnäringen.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Statistik om fritidsfiske från 2016 på Havs- och vattenmyndighetens](#)

[webbplats](#)

[\[https://www.havochvatten.se/download/18.52431036160f5c99b6290199/1516868805414/fritidsfisket-i-sverige-2016.pdf\]](https://www.havochvatten.se/download/18.52431036160f5c99b6290199/1516868805414/fritidsfisket-i-sverige-2016.pdf)

[Fisketurism på Jordbruksverkets webbplats](#)

[\[http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdfiske/branscherochforetagande/fritidsfiskeochfisketurism/fisketurism.4.e01569712f24e2ca0980009416.html\]](http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdfiske/branscherochforetagande/fritidsfiskeochfisketurism/fisketurism.4.e01569712f24e2ca0980009416.html)

Havsbaserad energiproduktion

Genom att behandla frågor kring energiproduktion i översiktsplanen får kommunen en planmässig beredskap och god kunskap om vilka olika intressen, resursanspråk och bevarandevärden som finns i olika delar av kommunen. Enerkiproduktion till havs handlar främst om vindkraft och vågkraft.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Finns det områden som är lämpade för vindkraft eller utpekade riksintressen/riksintresseanspråk för energiproduktion i havet?
- Finns det behov av testbäddar för utvinning av havsenergi?
- Analysera behovet av kablar och transportinfrastruktur till vind- och vågkraftverk.
- Områden med goda förutsättningar för vindkraft till havs sammanfaller ibland med Försvarmaktens intressen. Ta en tidig dialog med Försvarmakten för att säkerställa att planens intentioner går att genomföra.
- Finns det andra anspråk eller intressekonflikter i området, och hur ser möjligheten ut till samexistens med dessa?

Havsbaserad vindkraft

Sverige har generellt sett bra förutsättningar för havsbaserad vindkraft, men den utgör i nuläget endast en mindre del av all vindkraft i Sverige. Ur ett energiutvinningsperspektiv finns det flera fördelar med havsbaserad vindkraft. Vindarna till havs är ofta både starkare och jämnare vilket gör det möjligt att bygga större och effektivare parker. Havsbaserade vindkraftverk är anslutna via interna nät till en transformatorstation till havs. Från denna leds elen till en driftcentral på land och sedan ut i nätet.

En av de största skillnaderna mot landbaserad vindkraft är att det inte behövs några vägar, men att det samtidigt krävs helt andra typer av infrastruktur. Vid uppförande av havsbaserade vindkraft uppkommer logistiska utmaningar såsom tillgång till hamn och fartyg. Dessa behöver ha tillräcklig kapacitet för att hantera vindkraftverksdelar. Även elnäten behöver ha tillräcklig kapacitet, vilket är viktigt att ha med i planeringen av stora vindkraftsanläggningar.

Fundamenten för havsbaserad vindkraft måste konstrueras för att klara de utmaningar som finns till havs i form av krafter från strömmar, vågor och i förekommande fall drivande sanddyner samt driv- och packis. Vilken utformning som är mest lämpad beror på bottenförhållanden och vattendjup. Det kan också bero på påverkan på omgivningen samt hur villkoren formulerats i miljötillståndet för hur fundamenten får se ut och hur de får byggas. Även tekniker för att förlägga elkablar påverkas av bottenförhållandena. Havsbaserade vindkraftsparker i Sverige har hittills planerats till stor del i områden med vattendjup på 5-30 meter och förhållandevis jämn bottenyta. Flackare bottenytor kan möjliggöra en bättre placering av verken i förhållande till den dominerande vindriktningen samt underlätta förläggning av elkablar.

Grundare vatten är en parameter som kan ge möjlighet till lägre kostnad till följd av fundamenttekniker och installation samt mindre materialåtgång. Men riktigt grunda områden, runt 0-5 m, är det för grunt för många båtar.

Flytande vindkraftverk

Det pågår en ständig teknikutveckling inom havsbaserad vindkraft. Exempelvis inom flytande vindkraftverk, som förankras på havsbotten med vajrar och därför inte är lika beroende av hur botten ser ut. Flytande vindkraftverk kan placeras på större havsdjup än traditionella vindkraftverk. Det kan dock fortfarande finnas behov och fördelar med att placera dem närmre kusten, eftersom ett kortare avstånd ger snabbare och enklare tillgång till platsen för drift- och underhållsarbete, samt minimerar elanslutningsrisker och kostnader och gör det möjligt att använda växelströmskabel.

Energimyndigheten har bedömt att potentialen för fasta fundament, där vattendjupet är mindre än 50 meter, är så stor att flytande vindkraft inte kan konkurrera med konventionell vindkraft i nuläget. Ett skifte kan enligt myndigheten förväntas någon gång runt 2050, men det kan redan nu finnas behov av utrymmen för pilotprojekt och testplattformar på lämpliga platser i havsområden.

Läs mer om havsbaserad vindkraft på Energimyndighetens webbplats, se länk i faktarutan "Planeringsunderlag".

Läs mer om havsbaserad vindkraft i Boverkets rapport Vindkraft till havs, se länk i faktarutan "Planeringsunderlag".

Havsenergi

Havsenergisystem är ett samlingsbegrepp som i nuläget främst innefattar energiomvandling från vågor, tidvatten, temperaturskillnader och salthaltsskillnader. Tidvattenresursen i Sverige är försumbar medan havsströmmar finns, bland annat runt Öresund.

I dagsläget är vågkraft den havsenergiteknik som har visat sig ha bäst förutsättningar i Sverige. Sverige ligger förhållandevis långt fram i utvecklingen av vågkraft, med etablerade forskare och företag inom området.

Det finns olika vågkrafttekniker som kan placeras antingen vid kusten, nära kusten eller ute till havs. Ett exempel på en teknik, är att en generator placeras på havsbotten, och i generatorns rörliga del sitter en boj fast med ett rep. Bojen flyter uppe på havsytan och vågorna får den att röra sig upp och ner. Bojens rörelser gör att generatorm också rör sig upp och ner, och på det sättet genereras el.

Nya tekniker är under utveckling och inte alltid lätta att planera för i dagsläget. Däremot innebär teknikutvecklingen att det finns ett behov av utrymmen för pilotprojekt och testplattformar på lämpliga platser.

Läs mer om havsenergi och vågkraft på Energimyndighetens webbplats, se länk i faktarutan "Planeringsunderlag".

Havsbaserad energiproduktion - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Havsbaserad vindkraft kan konkurrera, och i bland samexistera, med en rad olika intressen. Även en eventuell framtida storskalig etablering av vågkraft i svenska hav skulle konkurrera med andra sektors behov inom samma havsområden.

Naturvård

Många konventionella havsbaserade vindkraftsparker är lokaliserade till utsjöbankar som ligger i grunda vatten. Dessa utsjöbankar är samtidigt värdefulla livsmiljöer för många vattenlevande djur och fåglar, vilket gör att de kommer i konflikt med naturskyddsintressen. Flytande vindkraft kan leda till färre konflikter med naturvårdsintressen, tack vare möjligheterna att utnyttja områden som har större havsdjup. Att förlägga sjökablar på havsbotten ger ingrepp i havsmiljön, vilket också kan komma i konflikt med naturvården.

Kulturmiljö

Exploatering av havsbotten kan beröra områden som innehåller olika typer av fornlämningar. Vindkraftsfundament kan riskera att skada sådana kulturvården.

Friluftsliv

Kust-, skärgårds- och havslandskapet omfattar oerhört höga värden för friluftslivet. Vindkraftverk till havs som påverkar landskapsbilden kan vara negativt för friluftsliv och besöksnäring.

Fiske

Havsbaserad vindkraft och fiske konkurrerar ibland om utrymmet i havet genom att goda fiskeområden, särskilt grunda, också kan vara av intresse för havsbaserad vindkraft. Vindparksområden kan utgöra skyddade lekplatser och uppväxtområden för vissa fiskarter. Kraftparksfundamenten kan även fungera som konstgjorda rev vilket kan gynna etableringen av fiskhabitat. Av säkerhetsskäl är det som regel olämpligt att bedriva trålfiske i vindkraftparker. Däremot kan exempelvis burfiske istället användas som fångstmetod.

Sjöfart/transportinfrastruktur

Konflikterna mellan energiutvinning och sjöfart består främst i att sjöfartens utbredning begränsas. Havskablar kan påverka möjligheterna till nödankring. En välplanerad utbyggnad av vindkraftsparker bör kunna samexistera med sjötrafiken.

Totalförsvaret

För energiutvinning är försvarsintresset den främsta intressekonflikten att hantera i havsplaneringen. Fasta installationer riskerar att i stor utsträckning störa tekniska system som används för signalspaning och underrättelseinhämtning. En god planering där tidig samverkan sker med Försvarsmakten är därför en förutsättning för en framgångsrik energiutvinning.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Vibrationer och buller från vindkraftverk kan påverka djurlivet i havet negativt. Buller i samband med vindkraft har tre skeden: anläggningsskedet, driftsskedet och avvecklingsskedet. Den största miljöpåverkan är oftast i anläggningsfasen. Problem vid anläggningsfasen kan till exempel vara grumling och pålning, som medför höga ljudnivåer i vattenmiljön vid installation av fundament. Ljud och vibrationer fortplantar sig längre under vatten och kan innebära att torsk och tumlare då kan störas om inte skyddsåtgärder vidtas.

Flytande vindkraft har vissa fördelar i jämförelse med konventionell havsbaserad vindkraft när det gäller miljöpåverkan. Vindkraftverken kan placeras längre ifrån land, vilket gör att de stör färre närboende när det gäller ljud från verken och genom att de har mindre påverkan på landskapsbilden. Med flytande vindkraft kan störningarna under byggtiden minska, exempelvis då det inte behöver innebära pålning.

Vågkraft kan ha en liknande påverkan som vindkraft, om konstruktionen innebär att fundament eller liknande behöver förankras på botten.

Riksintressen

Energimyndigheten har pekat ut riksintressen för vindbruk enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Att ett område är angivet som riksintresse för vindbruk, innebär att Energimyndigheten bedömer området som särskilt lämpligt för elproduktion från storskalig vindkraft.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 8 §

---

8 §

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Läs mer om riksintresse för energiproduktion på Energimyndighetens webbplats, se länk i faktarutan "Planeringsunderlag"..

[Du kan läsa mer information om riksintressesystemet här](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör havsbaserad energiproduktion. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

Agenda 2030 med fokus på [Mål 14: Hav och marina resurser](#) och [Mål 7: Hållbar energi för alla](#)

[Europa 2020-strategin](#)
[Blå tillväxt-strategin](#)
[Mål för energipolitiken](#)
[Överenskommelse om den svenska energipolitiken](#)
[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)
[Miljömålssystemet](#)
[Klimatpolitiskt ramverk](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

Energimyndigheten webbplats om [vindkraft](#) och [vindkraftsplanering](#)
[Havsbaserad vindkraft - En analys av samhällsekonomi och marknadspotential](#)
[Energimyndighetens havsenergi-strategi](#)
[Havs- och vattenmyndighetens rapport Tematisk havsplanering – energi](#)
[Boverkets publikation "Vindkraft till havs"](#)
Webbplatsen [Vindlov](#) och [Vindbrukskollen](#)
Regionala energiplaner

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Kommunala energiplaner

Roller och ansvar

Energimyndigheten

Energimyndigheten är expertmyndighet för vindkraft och energiproduktion. Myndigheten har till uppgift att stödja och underlätta en expansion av vindkraft i Sverige. Energimyndigheten driver kunskaps- och forskningsprogram för vindkraft, för att kunna ge kommunerna och länsstyrelserna mer kunskap om vindkraftens egenskaper, miljöpåverkan och teknikutveckling. Myndigheten pekar också ut riksintresseanspråk för energiproduktion och har tagit fram områden av riksintresse för vindbruk.

[Visa mer Dölj](#)

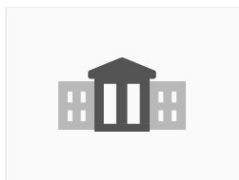
Naturvårdsverket

Naturvårdsverket bevakar vindkraftens miljöpåverkan. De driver bland annat kunskapsprogrammet Vindval tillsammans med Energimyndigheten. Programmet tar fram kunskapsunderlag om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö.

[Visa mer Dölj](#)

Kommunen

Ett av de viktigaste instrumenten för en god lokalisering och utformning av vindkraft är den kommunala översiktsplanen. Den spelar en central roll för dialogen med medborgarna och för att göra avvägningar mellan olika allmänna intressen. Den kommunala översiktsplanen är sedan vägledande för lokalisering och efterföljande prövning av vindkraft på land, vid kusten och i territorialhavet.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-

forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

<webbplats> [<http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk->

forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/

Materialutvinning och koldioxidlagring

Det förekommer idag en mycket begränsad utvinning av material och ingen koldioxidlagring inom svenskt havsområde, men intresset för havsbaserad utvinning och lagring väntas öka i omfattning i Sverige. I dagsläget bedrivs främst utvinning av sand.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Vid kustnära och expansiva regioner, kan utvinning av marin sand och grus vara särskilt intressant, då det ersätter utvinning av naturgrus på land.
- För koldioxidlagring krävs transportmöjlighet med båt eller ledningar mellan anläggningar för avskiljning av koldioxid på land och koldioxidlagret till havs.
- Utvinning av material ur havsbotten och koldioxidlagring i större skala kan innebära konflikter med andra intressen som naturvärden och kulturmiljön på havsbotten.
- Det finns i dagsläget inga anspråk om riksintressen meddelade för områden med fyndigheter av ämnen eller material i havet.
- Sveriges geologiska undersökning, SGU, har tagit fram underlag om förekomster av mineral, olja, naturgas och skiffergas, liksom områden med sand och grus samt underlag om förekomster och möjliga områden för koldioxidlagring inom kust- och havsområden på svenskt område.

Utvinning av material

Det finns ett ökat intresse att nyttja sand, grus och sten från kontinentalsockeln, det vill säga den del av havsbotten som tillhör en kontinentalplatta. Detta sker mot bakgrund av att grusåsar och andra isälvsavlagringar på land har stor betydelse som dricksvattentäkter och att uttaget av naturgrus på land ska minska i enlighet med de av riksdagen beslutade miljömålen.

Utvinning av marin sand, grus och sten

För att nå miljömålet Grundvatten av god kvalitet är det av stor betydelse att naturgrusavlagringar på land kan bevaras. Under vissa förutsättningar kan marin sand och grus användas istället för naturgrus från land. Marin sand och grus kan även användas som kusterosionsskydd genom strandfodring.

[Läs mer om kustskydd här](#)

Sand-, grus- och stentäkter till havs är i dagsläget inte vanligt förekommande i Sverige, men det finns ett ökat intresse, både från näringslivets sida och från kommuner. De geografiska regioner, där marin sand och grus med fördel kan ersätta naturgrus på land är de kustnära regioner som har stor förbrukning, och små tillgångar, och som förväntas fortsätta vara expansiva när det gäller byggande och relaterad industri. SGU har inom ett regeringsuppdrag, tillsammans med Havs- och Vattenmyndigheten (HaV), lokaliserat fyra områden som möjliga för ett geologiskt och miljömässigt hållbart sanduttag. Dessa fyra områden är Sandflyttan, Sandhammar Bank och Klippbanken i södra Östersjön samt Svalan och Falkens Grund i Bottenviken.

Läs mer om utvinning av marin sand på SGU:s webbplats, se länk i faktarutan "Planeringsunderlag".

Utvinning av malm

Malmförekomster i havsbottens urberg kan liksom järnmangannoduler utgöra mineralresurser med framtida värde. Noduler är små stenar som förekommer i ytskiktet av finsedimentbottnar i norra Östersjön och Bottniska viken.

Utbredningen av järnmangannoduler på svensk kontinentalsockel har ännu inte kartlagts.

Utvinning av olja och naturgas

Utvinning av olja och naturgas sker idag i Östersjön på polskt och ryskt område samt på lettiskt område nära gränsen till svensk ekonomisk zon. Sverige har inte införlivat de delar av EU:s offshoredirektiv (2013/30/EU) som krävs för att tillåta gas- och oljeutvinning i svenskt sjö- territorium eller ekonomisk zon. Havsbaserad prospektering och utvinning av olja och gas får inte bedrivas utan att direktivet i dess helhet är genomfört i svensk rätt.

SGU bedömer att de geologiska förutsättningarna för större exploaterbara fynd av olja och gas till havs är mycket begränsade i Sverige. Det kan finnas olja och framför allt gas i den sydöstra delen av svenskt område i södra Östersjön. Generellt gäller stränga miljökrav för eventuell exploatering i området, då Östersjön redan är hårt belastat med ett känsligt ekosystem. Även mindre utsläpp kan leda till betydande miljöeffekter.

Koldioxidlagring

Ett sätt att minska de storskaliga utsläppen av koldioxid till atmosfären är att avskilja och lagra koldioxiden i berggrunden. Teknikerna för att göra detta kallas med ett samlingsnamn CCS-teknik, Carbon Capture and Storage.

I vissa delar av Sverige finns berggrund som skulle kunna vara lämplig för lagring av koldioxid. Det är den lokala geologin som ger förutsättningarna för koldioxidlagring. I första hand utnyttjas sedimentär berggrund som porös sandsten. Potentiella områden för koldioxidlagring, där berggrunden utgörs av yngre sedimentära bergarter finns i sydöstra Östersjön, havsområdet utanför sydvästra Skåne och ett mindre område i sydvästra Kattegatt vid gränsen mot Danmark.

Geologisk lagring av koldioxid får endast ske i Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen, dvs. motsvarande havsplaneområdet.

När koldioxiden avskiljts ska den transporteras till lagringplatsen, vilket kan vara en lång transportsträcka. Transport av koldioxid med fartyg och via rörledningar är de huvudsakliga lösningar som diskuteras. Tekniska system och lösningar finns, men behöver utvecklas med hänsyn till den storskalighet som kommer att krävas. Framöver kan transportsystemen utvecklas från

enstaka rörledningar till större regionala system med sammankoppling av flera avskiljnings- och lagringsplatser både på land och till havs. Storskaliga transportsystem kommer sannolikt även att kombinera fartygstransport och rörledningssystem. Innan dessa system utvecklats kan fartygstransport med befintlig och beprövad teknologi vara ett alternativ. Fartygstransport av koldioxid bedöms i dagsläget vara mest kostnadseffektivt inom Norden. Detta gäller både för transport från enstaka avskiljningsplatser och för större system med kluster av koldioxidkällor och beror på kombinationen av att det inom Norden kommer röra sig om måttliga mängder koldioxid och långa transportavstånd. Fartygstransporter innebär behov av logistik för lastning och lossning vilket bl.a. kräver någon typ av landbaserade mellanlager till exempel cisterner.

Läs mer om koldioxidlagring på SGU:s webbplats, för länk se i faktarutan "Planeringsunderlag"

Tillstånd för utvinning och lagring

Att utvinna grus eller sand från havsbotten kräver ett flertal tillstånd och i förekommande fall samråd med gränsländer. Vilka tillstånd och vilken myndighet som beslutar, beror bl.a. på var den planerade täkten är belägen och om verksamheten kan komma att påverka exempelvis ett Natura 2000-område.

Geologisk lagring av koldioxid är miljöfarlig verksamhet och omfattas därför av bestämmelserna i 9 kap. miljöbalken. För att kunna avgöra om en potentiell lagringsplats är lämplig krävs att denna noggrant undersöks. För borrhning till havs krävs tillstånd för att utforska kontinentalsockeln enligt KSL (kontinentalsockellagen), vilket meddelas av regeringen. Ansökan ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning som ska utformas i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken, samt den övriga information som framgår av bestämmelserna i kontinentalsockelförordningen (1966:315, KSF).

Utvinning och lagring - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Utvinning och lagring av material kan komma i konflikt med flera andra intresseområden, t.ex. kulturmiljö, infrastruktur, försvar, energiutvinning och naturvärden. På havets botten kan konflikterna exempelvis beröra olika naturvärden och kulturmiljöer med värden som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Det kan även handla om konflikter med energiutvinning till havs där det finns intresse att exploatera samma område, och förläggning av kablar och ledningar. Utvinning bör helt eller delvis kunna samexistera med andra användningar som främst har ytanspråk, exempelvis yrkesfiske och sjöfart.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Utvinning

Graden av miljöeffekt, orsakad av marin sandtäktsverksamhet, beror på lokala, fysiska och biologiska förhållanden. SGUs rapport "Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige" visar att miljömässigt hållbart uttag

av marin sand och grus kan vara möjligt i delar av dem områden som pekas ut, samt att områdena innehåller material av rätt kvalitet.

Uttag av marin sand och grus kan leda till olika fysiska förändringar i kustzonen och orsaka strandförlust, minska det naturliga skyddet mot kusterosion och påverka ström- och bottenförhållanden. Vid marin sandutvinning bör åtgärder exempelvis vidtas för att minimera risken för bildande av depressioner, bottenområde med större djup än omgivande botten, där det finns risk för utveckling av syrebrist i bottenvattnet.

Lagring

Koldioxidlagring har en positiv effekt på klimatet eftersom en reducerad koncentration av koldioxid i atmosfären kan motverka den pågående globala uppvärmningen, men eventuellt läckage av koldioxid kan leda till förurning av havet. En miljömässigt säker geologisk lagring av koldioxid anses vara ett nyckelbidrag för att nå uppsatta klimatmål. Enligt EU:s direktiv för geologisk lagring av koldioxid får en lagringsplats endast väljas om det inte innebär någon risk för läckage, och om ingen betydande risk för miljön eller människors hälsa föreligger.

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör materialutvinning och koldioxidlagring. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på Mål 14: Hav och marina resurser](#)

[Europa 2020-strategin](#)

[Blå tillväxt-strategin](#)

[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)

[Miljömålssystemet](#)

[Klimatpolitiskt ramverk](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige, SGU](#)

[Bedömning av olja och gas i berggrunden inom svenskt marint territorium och ekonomisk zon – en översikt, SGU](#)

[Kunskapsunderlag om geologisk lagring av koldioxid, SGU](#)

[Geologisk lagring av koldioxid i Sverige – Lägesbeskrivning, SGU](#)

Roller och ansvar

Sveriges geologiska undersökning

Sveriges geologiska undersökning, SGU, är myndigheten för frågor om berg, jord och grundvatten i Sverige och har till uppgift att tillhandahålla geologisk information för samhällets behov på kort och lång sikt. SGU utövar tillsyn och ger förslag till regeringsbeslut i ärenden som regleras i kontinentalsockellagen. SGU är tillsynsmyndighet i fråga om geologisk lagring av koldioxid.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen utfärdar tillstånd och utövar tillsyn över vissa miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-

forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](#)

forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/

Vattenbruk

Vattenbruk är ett samlingsbegrepp för odling av djur och växter i vatten. Odlingen kan ske i havet, i sjöar eller i bassänger på land. Här kan du läsa mer om vattenbruk i den kommunala översiktsplaneringen för hav och kust, där även de fem stora sjöarna i Sverige ingår.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- I översiktsplaneringen finns begränsade möjligheter att styra etableringen av vattenbruk. Översiktsplanen kan visa på områden där förutsättningarna för vattenbruk är goda och redogöra för kommunens syn på avvägning mot andra allmänna intressen.
- Beroende på vilka förutsättningar som finns kan olika odlingstekniker tillåtas i olika vatten. Landbaserade odlingar med slutna system kan vara ett sätt att möjliggöra vattenbruk.
- Möjliggöra testbäddar för marina branscher att testa och utveckla nya produkter. I översiktsplanen kan kommunen i dialog med branschen peka ut lämpliga områden.
- Viktiga parametrar för vattenbruk är god vattenkvalité, lämplig salthalt, pH-värde, temperatur, näringstillgång och solljus. Även botten typ, vind- och vågpåverkan samt djup- och strömförhållanden kan ha en stor betydelse beroende på vilken typ av vattenbruk som är aktuell.
- För driften av vattenbruk är det också viktigt med tillgängliga hamnar, landningsplatser och sjöfartsleder.
- Vattenbruk påverkar naturmiljön på flera olika sätt, bland annat genom utsläpp av näringsämnen. Musslors och algers konsumtion av mikroalger innebär dock att näring tas upp ur havet, vilket kan reducera övergödningen.
- Anläggningar för vattenbruk bör inte lokaliseras där det går kablar eller ledningar på botten, eftersom ankare och förtöjningar kan orsaka skador. Vattenbruksanläggningar kan även hindra båttrafik och yrkesfiske lokalt.
- Allt vattenbruk som har fått tillstånd av länsstyrelsen finns registrerade i ett centralt vattenbruksregister. På Jordbruksverkets webbplats finns en e-tjänst där du kan söka i registret.

Vattenbruk – en näring med stora tillväxtmöjligheter

Den ekonomiska och regionalpolitiska betydelsen av vattenbruk är än så länge liten i Sverige, men näringen har goda tillväxtmöjligheter. I jämförelse med skogsbruk eller jordbruk, är stora delar av vattenbruket fortfarande på forsknings- och utvecklingsområdet. På sikt kan näringen dock ge upphov till nya försörjningsmöjligheter för boende vid kusten och bidra till att bevara och utveckla samhällen. En fördel med vattenbruk för livsmedelsproduktion är att den inte kräver stora landarealer och konkurrerar därför inte heller med landbaserad produktion av mat.

I Sotenäs arbetar till exempel kommunen med "Sotenäs Symbioscentrum" som är en mötesplats för att utveckla innovation, företagande, utbildning och sysselsättning. Där har man bland annat lagt grunden för utvecklingen av fiskodling i kombination med odling av alger respektive grönsaker. Läs mer under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Olika typer av vattenbruk

Vattenbruk är odling av djur och växter i vatten. Det kan till exempel vara fisk, kräftdjur, musslor eller alger. Odling av fisk sker i Sverige idag i huvudsak i öppna kassar lokaliserade i sjöar eller kustnära. En liten del av odlingsvolymen, i huvudsak sättfisk, sker i dammar eller landbaserade odlingar med genomströmmande vatten. Vattenbruk kan också ske i slutna, eller delvis slutna, anläggningar i sjöar, hav eller på land. Fastsittande organismer som t.ex. musslor, alger och sjöpungar odlas på långlinor eller liknande system i vattnet.

Fiskodling

Matfiskproduktionen står för den största delen av vattenbruksproduktionen. Det är främst regnbåge som odlas i kustbandet. Omkring 10% av all fisk som produceras av svenskt vattenbruk är sättfisk. Försöksverksamhet pågår med att odla fram fisk i stora odlingsbassänger inomhus.

Mussel- och ostronodling

I stort sett hela den svenska produktionen av konsumtionsmusslor odlas i Västerhavet, i kustvattnet i Västra Götaland. Här finns även ostronodlingar i liten skala. Musslor odlas främst som livsmedel, men det finns även anläggningar i Östersjön för odling av musslor för näringsupptag.

Kräftodling

Kräftor odlas både för att användas som livsmedel och för utsättning.

Algodling

Odling av alger förekommer till största delen ännu bara i olika försöksverksamheter i Sverige, men är en stor och växande marknad globalt sett. Alger har många olika användningsområden och kan till exempel användas för produktion av livsmedel, läkemedel, skönhetsprodukter, kosttillskott, fodermedel, bioplast, etanol, biodisel och biogas.

Odling av makroalger sker främst i havsvatten. De fysiska förutsättningarna för odling av makroalger i Sverige är goda i form av rent havsvatten med lämplig salthalt och temperatur, näringstillgång och solljus.

Mikroalger odlas på land i öppna bassänger eller högteknologiska slutna system med tillgång till solljus och koldioxid. Försöksverksamhet pågår för att ta tillvara spillvärme från kraftvärmeverk och industrier för att driva odlingen. Mikroalger kan bland annat användas för att rena avloppsvatten från näringsämnen och/eller tungmetaller, rena förbränningsgaser från koldioxid och utvinna biomassa.

Bestämmelser som gäller för vattenbruk

Det finns ett flertal regelverk som styr förutsättningarna och driften av vattenbruk. Här är några av dem:

- Allt vattenbruk av fisk, kräftdjur eller blötdjur kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt fiskerilagstiftningen.
- Fiskodling klassas som miljöfarlig verksamhet och kräver, beroende på storlek, tillstånd från miljöprövningsdelegationen vid länsstyrelsen eller en anmälan till kommunen.
- Beroende på teknikval för fiskodling kan yt- och/eller grundvatten

behöva bortledas för att möjliggöra odlingen. Bortledning av yt- och/eller grundvatten utgör som huvudregel tillståndspliktig vattenverksamhet och tillstånd behövs då från mark- och miljödomstol eller länsstyrelse. I vissa fall räcker en anmälan till länsstyrelsen.

- Tillsyn av fiskodlingen sköts av kommunen eller länsstyrelsen beroende på odlingens storlek, den lagstiftning som tillsynen gäller och eventuell delegering av ansvaret myndigheterna emellan.
- Vattenbruk kan även behöva dispens från strandskyddsreglerna.
- Utsättning och flyttning av djur inom vattenbruket kräver tillstånd enligt förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Även i smittskydds-, djurskydds- samt livsmedelslagstiftningen finns regler som rör vattenbruk, i synnerhet fisk-, mussel- och ostronodling.

Vattenbruk - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Miljö- och naturvård

Vattenbrukets främsta påverkan på naturmiljön sker genom utsläpp av näringsämnen i sjöar och hav. Tillskott av näringsämnen bidrar till övergödningen vilket orsakar algblooming, leder till ackumulering av organiskt material och risk för syrebrist i vattnet och på bottenarna samt påverkar fiskens reproduktion. Effekterna av näringslekaget kan minskas genom lämplig placering av odlingar med avseende på botten typ, djup- och strömförhållanden. Musslors och algers konsumtion av mikroalger innebär också att näring tas upp ur havet, vilket kan reducera övergödningen.

Fodret som används vid vattenbruk innehåller till stora delar vildfångad fisk. Det stora uttaget av vildfångad fisk har negativ inverkan på havens ekosystem. Interaktion eller hybridisering mellan vilda fiskpopulationer och odlad förrymd fisk och odlad utsatt fisk är en risk, då det kan leda till förlust av genetisk variation och genetiska förändringar hos vilda fiskstammar. Introduktion av för våra vatten främmande arter och stammar innebär ytterligare en risk för den biologiska mångfalden. Odlad fisk kan även vara en källa för spridning av sjukdomar och läkemedel. Giftiga bekämpningsmedel som används för att förhindra påväxt av alger och musslor på nätkassar kan också påverka omgivande ekosystem.

Läs mer om olika odlingstekniker och dess belastning/påverkan på miljön i Havs- och vattenmyndighetens rapport "Översikt av tekniker för odling av vattenlevande organismer i Sverige – miljöpåverkan, odlingssystem, odlingsarter och foder", se länk under rubriken "Planeringsunderlag".

Kulturmiljö, besöksnäring och friluftsliv

Landskapsbilden och upplevelsevärdet i känsliga natur- och kulturmiljöer kan påverkas negativt av anläggningar för vattenbruk. Detta är ett problem främst i kustnära områden och inomskärs.

Havsbaserad energiproduktion

Vissa typer av vattenbruk kan samlokaliseras med vindkraftanläggningar.

Sjöfart och hamnar

Vattenbruksanläggningar kan hindra båttrafik och fiske lokalt.

Muddring och ledningar mm.

Anläggningar för vattenbruk bör inte lokaliseras där det går kablar eller ledningar på botten, eftersom ankare och förtöjningar kan orsaka skador. Muddring, dumpning, anläggande av båthamnar och bryggor mm. genererar även buller som kan ha negativ påverkan på djurlivet i omgivningarna där den störande aktiviteten bedrivs. Aktiviteter som orsakar att sediment rörs upp från botten och sprids i vattnet orsakar grumling. Sedimenten minskar ljusgenomsläpplighet i vattnet och kan även täppa till gälarna på fisklarver.

Militära övnings- och skjutområden

Militära övnings- och skjutområden är som regel olämpliga områden för lokalisering av vattenbruk. Fasta anläggningar innebär oftast ett problem inom dessa områden. Flytande anläggningar som går att flytta på i en krissituation kan eventuellt vara möjliga att etablera, men detta måste prövas i varje enskilt fall.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Olika typer av utsläpp kan påverka anläggningar för vattenbruk. Illegala utsläpp av olja tillsammans med de volymmässigt betydligt större utsläppen från diffusa landkällor, som till exempel förorenat dagvatten från städer, bidrar till förhöjda halter av giftiga kolväten. Vid fartygsolyckor finns en risk att stora mängder olja sprids i vattnet. Förutom nutida olyckor kan hundratals delvis sönderrostade vrak runt Sveriges kuster även utgöra potentiella miljöhot. Vraken innehåller utöver olja även andra miljöfarliga ämnen så som ammunition och kemiska stridsmedel.

Under lång tid har det tillförts miljöföroreningar till havet såsom dioxin, PCB och kvicksilver, som är svårnedbrytbara och kan ansamlas och lagras i fettvävnaden hos fisk och skaldjur. Övergödning från jordbruk och reningsverk leder också till ökad produktion av alger som påverkar syretillgången och ekologin i havet.

I Skandinavien odlas främst kallvattenkrävande laxartad fisk. Ett varmare klimat med varmare havsvatten kan inverka negativt på förutsättningarna för odling av dessa arter. Det finns också en risk för att sjukdoms- och parasittrycket kan öka vid högre vattentemperaturer. Utsläpp i havet och ökande koldioxidhalt i atmosfären bidrar till att försura havsvattnet, vilket skulle kunna innebära problem för odling av musslor och ostron, eftersom inlagring av kalk försvåras. Ändrade väderförhållanden kan påverka odlingar genom vind- och vågpåverkan. Ökad nederbörd ger också ökad avrinning av sötvatten från land vilket väntas påverka salthalten främst i Östersjön och Bottniska viken. Detta kan få stora konsekvenser för vattenbruk i dessa områden.

Riksintressen för vattenbruk

Miljöbalken innehåller inga bestämmelser om riksintressen för vattenbruk, men nämner vattenbruk som ett allmänt intresse. Mark- och vattenområden som har betydelse för vattenbruk skall enligt 3 kap. 5 § miljöbalken så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 5 §

5 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringsen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringsen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

[Mer information om riksintressesystemet hittar du här.](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör vattenbruk. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på Mål 14: Hav och marina resurser](#)

[Europa 2020-strategin](#)

[Blå tillväxt-strategin \(ingår i Europa 2020-strategin\)](#)

[Havs- och fiskeriprogram 2014-2020](#)

[Nationell livsmedelsstrategi och handlingsplan](#)

[Maritim strategi – för människor, jobb och miljö](#)

[Strategi och handlingsplan för svenskt vattenbruk](#)

[Miljömålssystemet](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Jordbruksverkets webbplats svensktvattenbruk.se.](#)

[Jordbruksverkets vattenbruksregister för alla vattenbruk som fått tillstånd av länsstyrelsen.](#)

[Havs- och vattenmyndighetens rapport "Översikt av tekniker för odling av vattenlevande organismer i Sverige".](#)

[SWEMARC \(Swedish mariculture research center\) drivs av Göteborgs universitet och har som målsättning att genom tvärvetenskaplig forskning öka odlingen av mat från havet på ett miljösmart sätt.](#)

[Nationellt Kompetenscentrum för Vattenbruk är en webbplats som drivs av Sveriges lantbruksuniversitet \(SLU\) och Göteborgs universitet \(GU\) för att samordna forskning och utbildning samt sprida kunskap om vattenbruk.](#)

Roller och ansvar

Jordbruksverket

Jordbruksverket har ett sektoransvar för vattenbruket och har i uppdrag att främja ett hållbart svensk vattenbruk. De driver bland annat webbplatsen svenskvattenbruk.se med samlad information om vad vattenbruksföretagare behöver veta för att driva sin verksamhet.

[Visa mer Dölj](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten har tillsynsvägledningsansvar för vattenbruket enligt miljöbalken och hanterar frågor kring utsättning av fisk enligt fiskelagen.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen utfärdar de tillstånd som krävs enligt fiskerilagstiftningen för att få etablera fisk-, kräft- och musselodlingar och prövar tillstånd enligt miljöbalken. Länsstyrelsen handlägger och beslutar om EU-stöd för vattenbruk och ger de sökande råd om lokalisering och tillstånd vid en etablering.

[Visa mer Dölj](#)

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket är ansvarig myndighet för livsmedelslagstiftningen. Livsmedelsverket driver bland annat den så kallade Dioxinkontrollen där de övervakar bakgrundshalter av dioxiner och dioxinlika PCB i livsmedel, däribland odlad fisk och skaldjur. De ansvarar också för kontroller av musselvatten, där man analyserar musslor för alggifter, bakterier och virus.

[Visa mer Dölj](#)

Förutom ovanstående myndigheter finns ett flertal intresseorganisationer för vattenbruk.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Sotenäs Symbioscentrum](#)

[\[http://www.symbioscentrum.se/omsotenassymbioscentrum.4.1f39350415fe315b1ac103a7.html\]](http://www.symbioscentrum.se/omsotenassymbioscentrum.4.1f39350415fe315b1ac103a7.html)

[Miljö kvalitetsnormerna för fisk- och musselvatten SFS 2001:554](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2001554-om-miljokvalitetsnormer-for_sfs-2001-554\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2001554-om-miljokvalitetsnormer-for_sfs-2001-554)

[Fiskvattenområden som berörs av miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten NFS 2002:6](#)

[\[http://extra.lansstyrelsen.se/viss/SiteCollectionDocuments/sv/vattenforekomst/allm-uppg/omradesskydd/NFS20026.pdf\]](http://extra.lansstyrelsen.se/viss/SiteCollectionDocuments/sv/vattenforekomst/allm-uppg/omradesskydd/NFS20026.pdf)

[Musselvatten som berörs av miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten \(14 FS 2002:474\)](#)

[\[http://extra.lansstyrelsen.se/viss/SiteCollectionDocuments/sv/vattenforekomst/allm-uppg/omradesskydd/14fs_2002_474.pdf\]](http://extra.lansstyrelsen.se/viss/SiteCollectionDocuments/sv/vattenforekomst/allm-uppg/omradesskydd/14fs_2002_474.pdf)

Klimatförändringar

Klimatförändringar påverkar förutsättningarna för många av de intressen som beaktas vid översiktsplanering. Den långsiktiga planeringen behöver utformas med hänsyn både till dagens klimatförhållanden och till de förändringar som väntas. På denna sida får du en överblick av hur ett förändrat klimat påverkar de fysiska förutsättningarna i kust- och havsområden. Läs mer om hur klimatförändringarna påverkar olika specifika allmänna intressen på respektive sida i vägledningen.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Ett förändrat klimat väntas ge stor påverkan på fysiska förutsättningar och ekosystemtjänster i kust- och havsområden. Det är viktigt att ta hänsyn till hur förutsättningarna för olika intressen förändras till följd av ett förändrat klimat.
- Kust- och havsområden kommer främst påverkas av följande förändringar till följd av ett förändrat klimat: stigande havsnivåer, ökad erosion av kusten, varmare vatten, ökad havsförurning, minskad salthalt, längre torrperioder och översvämningar till följd av ökad nederbörd och skyfall.

Stor klimatpåverkan i kust och havsområden

Pågående klimatförändringar väntas ge stor påverkan i kust- och havsområden. Förutsättningarna för bebyggelse och olika typer av anläggningar förändras av stigande havsnivåer och ökad risk för erosion längs utsatta kuststräckor. För näringar som baseras på marina ekosystemtjänster väntas också stora förändringar. Stigande vattentemperatur, ökad havsförurning och förändrad salthalt påverkar i stort sett alla ekosystemkomponenter i havsmiljön. Sammantaget bedöms klimatrelaterade förändringar kunna ge allvarliga konsekvenser för havsmiljön både i närtid och på längre sikt. Östersjöns miljö är särskilt utsatt men även i Västerhavet väntas betydande påverkan.

Klimatförändringarna medför ytterligare påverkan på havsekosystem som redan är utsatta för betydande stress i form av olika miljöproblem. Hur stora de framtida klimatförändringarna blir beror på hur vi lyckas minska mängden klimatpåverkande utsläpp på jordklotet. Internationella överenskommelser och politiska beslut om minskade utsläpp kommer att få stor betydelse för den framtida utvecklingen. Det är tydligt att klimatförändringarna redan påverkar svenska marina arter och prognoserna indikerar större effekter under de kommande årtiondena.

Varmare lufttemperaturer

Årsmedeltemperaturen beräknas öka i hela landet och då främst vintertid i norra Sverige. Temperaturökningen kommer enligt SMHIs prognoser att accelerera i slutet av århundradet. Beräkningarna visar på en framtida ökning av långa värmeböljor i stort sett i hela landet. Speciellt påtagligt är detta för södra Sverige.

Varmare vatten

Vattentemperaturen i sjöar och vattendrag beror till stor del på temperaturen i luften. Det finns dock en årstidsfördröjning eftersom vattnet värms upp långsammare än luften på våren och kyls ner långsammare på hösten.

Uppvärmningen av havsvatten flyttar arters utbredning norrut och leder till stress för fastsittande arter, som till exempel koraller. Uppvärmningen har särskilt stor påverkan på så kallade kallvattensarter, vilket utgör en viktig del av de fiskarter som är intressanta för fiskena.

I Östersjön har temperaturen stigit med 1-2 grader under de senaste 150 åren. Modellberäkningar visar på fortsatt temperaturökning med ytterligare 2-4 graders uppvärmning i genomsnitt mot slutet av detta sekel. I norra Östersjön beräknas havsisutbredningen minska med 50-80%, vilket bland annat kommer att påverka vattnets cirkulation vintertid.

Förändrad vattentillgång

Vattentillgång och vattenflöden beror av nederbörd, snösmältning och avdunstning. I vissa fall är det den ökade nederbörden som påverkar vattentillgången mest, medan det i andra fall är den ökade avdunstningen eller den förändrade snösmältningen. Framtidens vattentillgång kommer därför att förändras på olika sätt i olika delar av landet.

Den beräknade framtida förändringen visar på ökande vattentillgång i stora delar av landet med den största ökningen i norra Sverige och längs Västkusten. I sydöstra Sverige beräknas vattentillgången minska på grund av den ökande avdunstningen i ett varmare klimat. Förändringen skiljer sig dock mycket mellan olika årstider. Lågflöden kommer bli mer vanligt i Götaland och Svealand och då främst östra Götaland.

Ökad havsförsurning

Ökande halter av koldioxid i atmosfären löser sig i havsvattnet och leder till sjunkande pH-värde och därmed försurning av haven. Havsförsurningen relaterar därmed snarare till orsaken till klimatförändringar än till det förändrade klimatet i sig.

Sjunkande pH-värden har påvisats både i världshaven och i svenska vattenområden. Havsförsurningen ökar lösligheten av kalk och inverkar på både växt- och djurarter i de marina ekosystemen. Försurningen gör det svårare för marina organismerna att bygga upp skal och skelett, men påverkar också på andra sätt.

Minskad salthalt i Östersjön

Scenarierna över framtida klimat indikerar generellt ökad årsnederbörd i landområdena som omger Östersjön. Ökad avrinning av sötvatten från land leder till minskad salthalt i havet. Detta får särskilt stor effekt i en instängd

havsbassäng som Östersjön, där saltvatten från Atlanten enbart tillförs genom inflöde via Kategatt.

Minskade salthalter beräknas få stor effekt på ekosystemen eftersom salthalten är avgörande för många arters utbredning och fortplantningsmöjligheter. I Östersjön lever många arter nära gränsen för sin utbredning när det gäller havets salthalt, exempelvis torsk.

Ökad nederbörd och ökad risk för översvämning till följd av skyfall

Medelnederbörden beräknas öka i hela landet. Störst väntas ökningen bli i Norrlands inland. En ökning väntas under alla årstider, men främst för vintern och våren. Den extrema korttidsnederbörden beräknas bli mer intensiv i ett framtida klimat. Detta gäller främst skyfall med kort varaktighet.

Stigande hav

Den globala uppvärmningen leder till att havsytan stiger. Havsnivåhöjningen beror dels på att temperaturhöjningen av vattnet innebär att vattnets volym expanderar, och dels på att haven tillförs mer vatten vid ökad smältning av landbaserade glaciärer och inladsisar. Enligt senaste sammanställningen av FN:s klimatpanel IPCC (2013) har den genomsnittliga globala havsnivån stigit med 0,19 meter mellan åren 1901 och 2015. Enligt SMHI:s analyser återspeglas trenden för global havsnivåhöjning väl i uppmätt havsnivå utmed Sveriges kuster, när landhöjningen räknats bort.

I Sverige påverkas det uppmätta havsvattenståndet av landhöjningen som pågått efter att den senaste inlandsisen smälte bort. I områden där landhöjningen är större än havsnivåhöjningen upplever man i praktiken inte att havet stiger, eftersom markytan höjs snabbare än havet. I dagsläget stämmer detta in på stora delar av norra Sverige. Landhöjningen avtar generellt söderut i landet och i de allra sydligaste delarna har landhöjningen så gott som avstannat. Där märks den pågående havsnivåhöjningen därför tydligt.

Förlust av mark och kusterosion

Stigande hav leder till att låglänta kust- och strandområden blir översvämmade. Kusterosion kan då drabba områden utmed kusten där marken består av lättrörlig jord eller sand. Risken är särskilt stor i vindutsatta lägen där vågexponeringen blir kraftig. Det här rör framför allt den södra delen av landet.

Veta mer?

Här hittar du exempel på planeringsunderlag som behandlar klimatförändringar och klimatanpassning i fysisk planering. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Länsvisa klimatanalyser, SMHI](#)

[Sveriges framtida klimat - Underlag till Dricksvattenutredningen, SMHI](#)

[Stöd vid bedömning av översvämningsrisk, tillsynsvägledning för länsstyrelsen](#)

[Vägledning om tillämpning av plan-och bygglagen med hänsyn till människors](#)

[hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion](#)

[Övergripande information om klimatanpassning i fysisk planering](#)

[Webbutbildning om klimatanpassning](#)

[Webbseminarium om klimatpåverkan och klimatanpassning i översiktsplanen](#)

[Vägledning och metod för ekosystemtjänster i den byggda miljön](#)

[Klimatanpassningsportalen](#)

[Havsplanering med hänsyn till klimatförändringar](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-

forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](#)

forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/

Kustskydd

Kustzonen är en föränderlig och sårbar miljö. Både mänsklig och naturlig påverkan leder till översvämnings- och erosionsproblem, vilket i sin tur kan leda till ökade risker och förändrade levnadsförhållanden för både människa och natur. Klimatförändringar kommer att öka hoten mot kusterna, bland annat till följd av stigande havsnivåer och ökade risker för erosion.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Ny bebyggelse ska lokaliseras till områden som är lämpliga för bebyggelse.
- I vilka områden förekommer det problem med översvämning, ras, skred och erosion idag?
- Hur kommer klimatförändringarna att öka riskerna för översvämning, ras, skred och erosion i dessa områden och i andra nya riskutsatta områden?
- Kan det behövas reservation av mark- eller vattenområden för framtida skydd eller reträtt?
- Finns det behov eller vinster i att samverka på mellankommunal nivå om riskerna?
- För befintlig bebyggelse och andra för kommunen värdefulla områden som är riskutsatta för erosion eller översvämning bör kommunen överväga kustskydd.

Kusten – värdefulla områden i ständig förändring

Kustområden är ofta attraktiva exploateringsområden. Viktiga objekt och strukturer i kustzonen riskerar att skadas vid översvämning och av erosion. Skadan kan vara både ekonomisk samt påverka människors hälsa och säkerhet. Kustområden är även viktiga för ekosystem och lokala naturvärden, naturvärden som bidrar till att göra kustområden till populära rekreationsområden.

Inom kustzonen pågår flertalet naturliga processer i samspel mellan land, hav och atmosfären. Det innebär att dessa områden är bland de mest dynamiska, snabbt föränderliga och sårbara miljöerna på jorden. Klimatförändringar kommer att öka hoten mot kusterna, till följd av höjda havsnivåer, ökad nederbörd och ytvattenavrinning. Det leder till ökad risk för översvämning, påverkan på vegetation och grundvatten, ökad erosion på stränder och strandnära områden samt förändrade förutsättningar för flora och fauna.

Exempel på kustskydd

Det finns flera olika metoder att skydda kuster och sjöar mot översvämning och erosion. Kustskyddet kan vara en kombination av utfyllnader, vallar, murar och rörliga anordningar som öppnas eller stängs efter behov. Vågbrytare kan reducera effekter av tillfälliga höga nivåer och på lång sikt kan skyddsportar vara aktuellt för att skydda hamninloppen. Möjligheten att kombinera olika typer av skyddsåtgärder kan behöva utredas.

Beroende på omfattningen av skydden kan de behöva pekas ut i

översiktsplanen. Traditionellt har erosionskänsliga områden skyddats med olika typer av hårda erosionsskydd. De vanligaste är strandskoningar och hövder, se mer om detta nedan. En nackdel med hårda erosionsskydd är att de ofta orsakar ökad erosion på angränsande oskyddade sträckor.

Strandfodring

Strandfodring är en kustskyddsmetod som innebär att en utfyllnad läggs på en strand för att skapa erforderlig strandbredd och/eller skydd mot erosion och översvämning. Erosionen tillåts fortsätta i utfyllnaden istället för i befintlig strand varför ytterligare sand normalt måste tillföras efter ett visst antal år. Sanden kan komma både från land eller genom utvinning från havsbotten. [Läs mer om utvinning av sand från havsbotten här.](#)

Vegetation

Ett vegetationstäckes på naturliga eller konstgjorda sanddyner ger en ökad motståndskraft mot erosion. Till skillnad från många av de andra erosionsskydden behövs en viss tid för vegetationen att få full effekt eftersom växterna måste etableras på platsen. Under etableringstiden är skyddet relativt känsligt för påverkan och skador.

Strandskoning

Strandskoning är ett samlingsbegrepp för olika typer av konstruktioner som uppförs på stränder som är utsatta för erosion, särskilt där vångangreppen är svåra. Strandskoningen kan antingen placeras direkt på slänten ned mot vattnet eller utföras vertikalt i form av stödmurar eller kajer. Den vanligaste typen av strandskoning utgörs av block eller sprängsten som placeras ut längs stranden.

Vågbrytare

Vågbrytare används för att minska kraften från vågor och därmed riskerna för erosion och översvämning vid kuster. Friliggande vågbrytare är konstruktioner som placeras en bit ut från och i huvudsak parallellt med kustlinjen. Genom att vågbrytarna anläggs utanför stranden skyddas de en längre kuststräcka än vad motsvarande konstruktion placerad i strandlinjen skulle ha gjort. Vågbrytare byggs oftast upp av sprängsten och kan kombineras med andra typer av kustskydd, som t.ex. strandskoning eller strandfodring.

Hövder

Hövder är pirar, oftast av stenblock, som byggs vinkelrätt ut från stranden i syfte att förhindra sedimenttransport längs kusten.

Vallar

Permanent skyddsvallar mot översvämningar, i form av jordvallar och murar, har länge använts som skydd av kusten från stigande havsnivåer. Vid anläggande av en permanent invallning finns det dock risk för svårigheter att leda bort vatten inifrån området om grundvattnet stiger eller vid översvämningar orsakade av skyfall.

Slussportar

Justerbara grindar som används för att reglera vattenflödet i översvämningssbarriärer, reservoar, och andra system. De kan vara utformade för att justera flödes hastigheter i slussar och kanaler, eller för att stoppa vattenflödet helt.

Anläggande av grönytor och våtmarker

Grönytor, våtmarker, öppna vattenytor och annan genomsläpplig mark renar regn- och smältvatten. Ytorna kan också minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen. På så sätt minskar riskerna för översvämning av byggnader och infrastruktur. Vegetation bidrar också till att stabilisera mark och därmed minska risken för ras, skred och erosion.

Läs mer om erosionsskydd längs kuster och i sjöar på Statens geotekniska instituts webbplats. För länk se under rubriken "Planeringsunderlag". Här hittar du också en länk till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps webbplats om metoder för att begränsa skador vid höga flöden.

Vad regleras i PBL

Översiktsplanen ska ge en samlad bild över avsedd mark- och vattenanvändning och bebyggelseutveckling, där hänsynen till behovet av klimatanpassning tillgodosetts. Klimataspekter utgör ett särskilt uttalat allmänt intresse 2 kap. 3 § PBL, tillsammans med hänsynen till natur- och kulturvärden samt mellankommunala och regionala förhållanden. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur skyldigheten att ta hänsyn till klimataspekter vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Den viktigaste bestämmelsen i plan- och bygglagen när det handlar om klimatanpassningsåtgärder är 2 kap 5 § PBL som handlar om lokaliseringsprövning. Marken ska vara lämplig för ändamålet med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred och erosion.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 5 §

5 §

Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. människors hälsa och säkerhet,
2. jord-, berg- och vattenförhållandena,
3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,
4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och
5. risken för olyckor, översvämning och erosion.

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen. Lag (2018:636) .

Exempelvis ska översiktsplanen redovisa:

- de områden som inte bör bebyggas ur risk- och säkerhetsperspektiv (översvänningsområden, ras- och skredbenägna områden)
- hur befintlig bebyggd miljö kan utvecklas och bevaras (avvecklingsplaner för områden som i framtiden kan vara utsatta för risk på grund av ett förändrat klimat)
- sambanden mellan översiktsplanen och regionala mål samt regionala klimat- och energistrategier

Från 1 augusti tydliggörs krav enligt 3 kap. 5 § PBL om att kommunerna i översiktsplanen ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Befintlig bebyggelse ska omfattas av den riskbedömningen. Havsnivåhöjningen behöver analyseras utifrån kostnad och konsekvenser i olika tidsperspektiv.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Storskaliga framtida skyddsåtgärder

Kommunen har inget lagstadgat ansvar för att anlägga skydd eller säkerhetsåtgärder för befintlig bebyggelse, utan ett stort ansvar ligger hos fastighetsägaren. Men för att skydda allmänna värden och samhällsviktiga funktioner krävs initiativ från kommunen eller staten.

I många kustkommuner pågår ett arbete med att analysera och planera åtgärder för att säkerställa befintlig bebyggelse från effekter av förväntade klimatförändringar. Storskaliga framtida skyddsåtgärder, exempelvis vallar eller portar mot havet, kräver ofta lång tid av planering och projektering och olika tillståndsprocesser kan vara utdragna. I vissa fall behövs inte skydden förrän havet når nivåer som förväntas inträffa om 50-60 år.

Plan- och bygglagen förutsätter att frågor om hälsa, säkerhet, och risken för

olyckor, översvämning och erosion beaktas genom hela planeringsprocessen. Utgångspunkten i plan- och bygglagen är att sådana frågor ska vara slutligt avgjorda i samband med beslut om detaljplan. Skyddsåtgärder som krävs utanför detaljplaneområdet kan inte regleras i planen. Om framtida skyddsåtgärder utanför planområdet krävs för att en bebyggelse ska anses lämplig måste det ställas mycket höga krav på kommunen att visa att skydden kommer att uppföras. Det krävs således att kommunen utreder och kan visa att skydden är genomförbara ur tekniskt, ekonomiskt och juridiskt perspektiv.

Att kommunen har rådighet över marken för de framtida skydden och att det finns tydliga politiska ställningstaganden från kommunfullmäktige kan vara viktiga aspekter att beakta för att visa att skydden avses uppföras. Avsikten att uppföra skydden bör komma till uttryck i kommunens översiktsplan vilket ger stöd för att frågan kommer att hanteras fortsättningsvis i PBL-processen. Det kan också finnas behov av mellankommunal samverkan inom ett avrinningsområde för uppföranden av skydd och fördröjningsanläggningar.

Vid planering som berör kuststräckan bör framtida kustskydd beaktas så att möjligheterna att anlägga sammanhängande skydd inte försvåras eller omöjliggörs. Kommunen kan exempelvis reservera plats för klimatanpassningsåtgärder som kan komma att behövas på land och i vatten.

Läs mer i Boverkets tillsynsvägledning om översvämningsrisker i faktarutan Planeringsunderlag.

Kustskydd - konflikter och synergieffekter med andra intressen

Oavsett hur kustskydd utformas kommer konflikter att uppstå med andra intressen. Översvämnings- eller erosionsskydd som vallar och strandfodring kan i sig ha en stor miljöpåverkan och komma i konflikt med skydd av naturvärden och kulturmiljövärden. Vallar, hövder, vågbrytare och slussportar kan också påverka tillgängligheten för båttrafiken och inlopp till hamnar. Permanenta barriärer kommer även att påverka möjligheten att leda bort regn- och smältvatten. VA-systemet behöver därför dimensioneras så att nödvändiga nederbördsmängder kan tas om hand innanför en barriär.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Lokala förhållanden som topografi och byggnadernas utformning eller användning kan spela in när det gäller hur utsatt bebyggelsen blir vid en översvämning. Byggnaders utformning eller skydd mot översvämningsrisk från hav, sjö och vattendrag kan försvåra hanteringen av risken för översvämning till följd av skyfall då vallar eller liknande skydd riskerar att skapa instängda områden där avrinning inte kan ske. I en detaljplan bör utrymme för fördröjning av vatten tillgodoses. Detta kan även vara till hjälp för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

[Här kan du läsa mer om hantering av dagvatten i detaljplan](#)

Förändrade vattennivåer ökar inte bara risken för översvämning, utan kan

även öka risken för ras, skred och erosion. Om det finns bebyggelse, infrastruktur, försörjningsnät eller andra värdeobjekt i riskutsatta områden kan dessa skadas av de höga vattennivåerna, vilket kan leda till samhällsstörningar eller påverkan på människors hälsa och säkerhet.

God kunskap om de förändringar som sker i strandnära områden behövs för ett tillförlitligt planerings- och beslutsunderlag för ny bebyggelse och för att kunna anpassa befintlig byggd miljö till risker för naturolyckor. Det handlar om att beakta konsekvenser för såväl människa, miljö och egendom.

Veta mer?

Här hittar du exempel på planeringsunderlag som berör kustskydd. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Översvämningsportal med översvämningskarteringar för större sjöar och vattendrag, MSB](#)

[Boverkets sammanställning av översvämningsrelaterade planeringsunderlag](#)

[Publikationen Hållbar utveckling av kustområden, SGI](#)

[Publikationen Strandfodring Skydd av kuster mot erosion och översvämning, SGI](#)

[Klimatanpassningsportalen](#)

[Stöd vid bedömning av översvämningsrisk, tillsynsvägledning för länsstyrelsen](#)

[Vägledning om tillämpning av plan-och bygglagen med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion](#)

[Övergripande information om klimatanpassning i fysisk planering](#)

[Webbutbildning om klimatanpassning](#)

[Webbseminarium om klimatpåverkan och klimatanpassning i översiktsplanen](#)

[Vägledning och metod för ekosystemtjänster i den byggda miljön](#)

[Åtgärder för skydd mot stranderosion, SGI](#)

Länsvisa klimat- och sårbarhetsanalyser

Materialförsörjningsplaner

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Lokala/detaljerade klimat- och sårbarhetsanalyser

Roller och ansvar

Boverket

Boverket ska enligt myndighetens instruktion, särskilt samordna det nationella klimatanpassningsarbetet för den byggda miljön.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

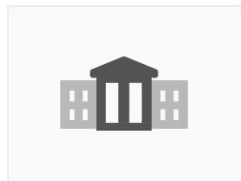

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen ska som statens regionala representant tillhandahålla kunskapsunderlag för kommunens planering liksom för enskilda aktörers förberedelse inför till exempel myndighetsbeslut om byggande eller om åtgärder mot erosion. Länsstyrelsen ska också pröva kommuners detaljplaner så att kraven på hälsa och säkerhet är tillgodosedda. Länsstyrelserna har ett regionalt samordningsansvar för klimat och energifrågor.

[Visa mer Dölj](#)

Kommunen

Kommunen ska planlägga för bebyggelse och se till att marken är lämplig för sitt ändamål. Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska risker för olyckor, översvämning och erosion klargöras.

[Visa mer Dölj](#)

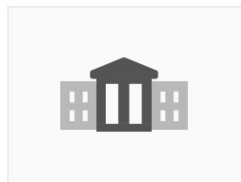
Statens geotekniska institut

Statens geotekniska institut (SGI) har på regeringens uppdrag ett samordningsansvar för stranderosion i Sverige.

[Visa mer Dölj](#)

Fastighetsägare

Fastighetsägare har ett stort ansvar och skyldighet att själva vidta förebyggande åtgärder för att skydda sin egendom. Samtidigt som fastighetsägare har ansvar för att inte orsaka grannar skador eller skada andra motstående samhällsintressen.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Naturvärden

Den varierande livsmiljön vid kusten och i havet skapar förutsättningar för höga naturvärden. I Skagerraks salta vatten är artrikedomen större än i Östersjöns bräckta vatten. Ekosystemen är beroende av faktorer som salthalt, vattentemperatur och strömmar.

Ekosystemtjänster är ett försök att beskriva ekosystemen ur människans perspektiv och tydliggör vårt beroende av naturen.

[Här kan du läsa mer om ekosystemtjänster](#)

Klimatförändringar kommer att öka hoten mot kusterna, bland annat till följd av stigande havsnivåer och ökade risker för erosion.

[Här kan du läsa mer om kustskydd](#)

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Undersök om det finns höga naturvärden inom planeringsområdet och vilka förutsättningar naturvärdena är beroende av för att vara fortsatt livskraftiga.
- Vissa arter har särskilt stor betydelse för ekosystem och är livsmiljöer för många andra arter som till exempel ålgräsängar.
- Östersjöns ekosystem är mycket sårbart då det endast finns ett fåtal arter inom varje grupp, (som betare, filtrerare eller rovdjur). Det gör att om en art slås ut är det inte säkert att det finns en ersättare som kan fylla dess funktion.
- I översiktsplanen kan kommunen lyfta områden med höga naturvärden och identifiera områden med möjliga intressekonflikter och/eller synergieffekter med andra intressen.
- Klimatförändringar med ökning av havsvattnets medeltemperatur och minskad salthalt förändrar arters geografiska utbredning, reproduktion och födotillgång.
- Kommunen kan i översiktsplanen i dialog med länsstyrelsen konkretisera, värdera och ytterligare precisera områden av riksintresse för naturvård.

Faktorer som påverkar marina ekosystem

De faktorer som påverkar ekosystemen i havet och vid kusten är salthalt, vattnets temperatur, strömmar, omsättningstid för vattnet, istäcke, vind och vågor men även botten typ, djupförhållanden och näringstillgång.

Salthalt

Salthalten påverkar över hur stora områden olika arter breder ut sig. I östra Skagerrak är salthalten ca 3,0-3,3 ‰ för att sjunka till ca 0,2-0,4 ‰ i Bottniska viken. Det ger en övergång från saltsvattenarter i Skagerrak till en dominans av sötvattensarter i Bottniska viken. Salthalten kan variera lokalt från lägre halter vid strandlinjen till högre halter i öppna havet. Artrikedomen är större i Skagerraks salta vatten än i Östersjöns bräckta vatten med ca 20 gånger fler av de större växt- och djurarterna i Skagerrak än i Östersjön söder om Gotland.

Östersjöns ekosystem är mycket sårbart då det endast finns ett fåtal arter inom

varje grupp, som betare, filtrerare eller rovdjur. Det gör att ekosystemet är mer sårbart och om en art slås ut är det inte säkert att det finns en ersättare som kan fylla dess funktion.

En viktig faktor som påverkar förutsättningarna för livet i havet är så kallade språngskik t. Vattenmassan med lägre salthalt lägger sig ovanpå den tyngre vattenmassan med högre salthalt. Vattenutbyte mellan vattenmassorna är tämligen begränsat och syrebrist är vanligt i djupa områden eftersom det saltare vattnet samlas där. För fiskarna är en stabil salthalt viktig.

Temperatur

Även en jämn temperatur är viktig för att fiskar ska trivas och må bra. Vattentemperaturerna varierar mellan år och årstider. Kallt vatten är tyngre än varmt och skapar skarpa skillnader i temperatur i vattnet. Språngskiktet , gränsen mellan vattenmassorna, kan försvåra eller förhindra ytvatten och vatten från djuphavet att blandas.

Vind har betydelse för vattnets temperatur. När det blåser in mot land trycks ytvattnet in mot land och nedåt och vattnet blir varmare. Blåser det istället ut från land trycks det varma ytvattnet ut och kallt vatten kommer upp underifrån.

Strömmar

I svenska havsområden har tidvatten en mycket liten betydelse, men det finns vattenströmmar som transporterar syre, näringsämnen, plankton och små larver. I framför allt Skagerrak finns flera regelbundna och permanenta ytströmsystem. I Östersjön finns en södergående kustström längs den svenska östkusten. Bottenströmmar påverkar bottenstrukturen och även tillförsel av näringsämnen, partiklar samt syresituationen.

Omsättningstid

Omsättningstiden för vattnet skiljer sig mycket åt i de svenska vattnen. I Västerhavet beräknas omsättningstiden vara några få veckor eller månader medan det i Östersjön uppskattas vara en omsättningstid på ca 30 år för hela vattenmassan. När vattnet byts ut tillförs syre som är nödvändigt för allt högre liv i havet. Ytvattnet får syre både från atmosfären och från växternas fotosyntes men för djupvattnet kan syrehalten stiga enbart genom tillförsel av nytt vatten. Vattnets omsättningstid påverkas också av istäckning.

Vågor

Vattnets inre friktion är i det närmaste obetydlig och alla störningar av vattnets jämvikt tenderar att fortleva som vågrörelser under lång tid. I svenska vatten är det framför allt vind som skapar vågor. Den förhärskande vindriktningen över stora delar av svenska havsområden är västlig. Det medför högre vågor i de östra delarna av havsområdena. Vågor kan bidra till pollinering av växter men också ha en negativ påverkan på arter som kräver lugna miljöer.

Djupförhållanden

Vattendjupet i havsområdena påverkar både ekosystemen och hur de kan nyttjas. Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet omfattar såväl grunda som djupa områden. Vattendjupet påverkar faktorer som omsättningstid, skiktningförhållanden, vågor, strömmar, ljus och biologisk produktion.

Bottnar

Mjuka bottnar är den vanligaste typen av havsbotten och där trivs grävande djur som till exempel havskräftor. Hårda bottnar är viktiga livsmiljöer för musslor och tång.

Merparten av bottensubstraten i Sveriges havsområden utgörs av mjukbotten; sand, lera och silt . Andelen hårbotten är däremot begränsad. Typ av bottensubstrat har avgörande betydelse för ekosystemen. I grundare områden nås bottarna av solljus vilket gör det möjligt för fotosyntetiserande organismer att leva.

Utsjöbankar

Utsjöbankar är upphöjningar från berggrunden, som skiljer sig från grundare liggande kustområden genom att de omges av djupare vatten. De hyser ofta höga biologiska värden eftersom organismer som tidigare varit vanliga i grunda kustnära områden, men där försvunnit eller minskat till följd av ökade störningar, ofta finns kvar på utsjöbankar. Kunskapen om marina miljöer är ofta större för utsjöbankar än för omgivande områden eftersom flera inventeringar har genomförts för att bland annat bedöma deras betydelse för naturvärden. Utsjöbankar hyser generellt höga naturvärden samtidigt som de är attraktiva för anläggning av till exempel vindkraft på grund av deras grundare förhållanden.

Växter och djur i marina ekosystem

Växtliv

Artrikedomen är hög utmed alla kuster men växtklädda bottnar har särskilt många arter och är bland de mest produktiva. De stora växtgrupperna förändras i takt med förutsättningarna men att tång har stor betydelse för den lokala biologiska mångfalden gäller alltså. På grunda mjukbottnar i Östersjön kan kransalger tillsammans med gömfröiga växter fylla samma funktion som tången.

Det finns biotoper så som exempelvis ålgräsängar som är särskilt känsliga för exploatering. Vid anläggande av stora bryggor och marinor skuggas stora ytor och drabbar de redan hotade ålgräsängarna.

Ålgräsängar

Ålgräsängar har en unik roll i svenska hav. Sjögräset bildar täta ängar i grunda

och kustnära havsområden. Ångarna är viktiga och produktiva livsmiljöer för många arter av växter och djur – även fåglar – och fungerar bland annat som uppväxtområden för fisk. Ålgräsängar är idag en hotad naturtyp som omfattas av ett åtgärdsprogram. Läs mer om åtgärdsprogrammet under relaterad infomation.

Fisk

Omkring 80 marina fiskarter förökar sig i svenska vatten. Antalet fiskarter minskar generellt från Skagerrak mot Öresund på grund av den lägre salthalten. Torsk, sill, skarpsill och tobis dominerar, samt på sand- och lerbottnar oftast plattfiskar. I Östersjön förekommer cirka 50. De vanligaste arterna i utsjöområden är torsk, sill och skarpsill, medan kustområden i Östersjön och Bottniska viken domineras av sötvattenarter, framför allt abborre och mört.

Däggdjur

De marina däggdjur som förekommer i svenska vatten är gråsäl, knubbsäl, vikaresäl och tumlare. Gråsälen är den största av sälarterna och finns framförallt i Östersjön. Knubbsälen är vanligast på västkusten. Vikaren är den minsta sälararten och den lever i Bottniska viken. Tumlaren är den enda valart som regelbundet förekommer i svenska vatten. I Östersjön är tumlare rödlistad som akut hotad och i Kattegatt och Skagerrak är den klassad som sårbar.

Fågel

Dominerande häckfåglar på västkusten är ejder och måsfåglar som gråtrut. Även i Östersjöns skärgårdar dominerar ejder, men därutöver finns stora bestånd av ett flertal andra dykänder och måsfåglar. Havsörn är en typisk art för Östersjön och Bottniska viken.

Många havslevande fågelarter, som alfågel, ejder och svärta, minskar drastiskt i Östersjön och trycket ökar samtidigt på deras habitat bland annat genom att många vindkraftsparker planeras i främst tyska, danska, polska och svenska vatten i södra Östersjön. En art som alfågel övervintrar och är helt beroende av till exempel grunda utsjöbankar med rik förekomst av blåmusslor.

Fladdermöss

Senare års undersökningar har visat att fladdermöss inte bara migrerar i stråk längs kusterna utan även kan ta sig längre ut till havs för att jaga insekter. Denna jakt är säsongsbunden till sommaren-sensommaren och beroende av lugnt väder.

Ryggradslösa djur

De marina ryggradslösa djuren står för en stor del av havets biologiska mångfald samtidigt som ett begränsat antal arter dominerar över större områden. Blåmusselbankar utgör substrat för andra organismer och indikerar därför hög biologisk mångfald. Även mjukbottnar som är relativt opåverkade

av trålning kan ha högt skyddsvärde eftersom de ofta hyser hotade grävande organismer och olika arter av sjöpennor.

Naturvärden - konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Här beskrivs övergripande vilka möjliga intressekonflikter och synergieffekter som naturvärden kan ha med andra intressen.

Yrkesfiske

Fisket orsakar stor påverkan på de marina ekosystemen, främst på de arter man har för avsikt att fånga, men även andra arter som fastnar i näten och blir oönskad bifångst. Uttaget kan påverka artsammansättningen och leda till obalans i hela ekosystemet. Det är inte bara det fysiska uttaget av fisk som påverkar, utan även fisket i sig med till exempel påverkan på bottnar, utsläpp från båtar, vibrationer och buller. Bottentrålning ger spår i mjukbottnarna som påverkar bottenlevande djur, vilket kan resultera i förändrad artsammansättning. Tappade och bortglömda nät och redskap dödar även årligen många fiskar, fåglar och marina däggdjur.

Havsbaserad energiproduktion

Vindparksområden kan utgöra skyddade lekplatser och uppväxtområden för vissa fiskarter. Kraftparksfundamenten kan även fungera som konstgjorda rev vilket kan gynna etableringen av fiskhabitat. Vibrationer och buller från vindkraftverk kan påverka djurlivet i havet negativt. Buller i samband med vindkraft har tre skeden: anläggningskedet, driftsskedet och avvecklingskedet. Anläggningsfasen bedöms medföra de största miljöeffekterna.

Vågkraft kan ha en liknande påverkan på djurlivet som vindkraft om konstruktionen innebär att fundament eller liknande behöver förankras på botten.

Sjöfart och hamnar

Utsläpp från sjöfarten kan skada fiskhabitat, liksom att habitat kan påverkas av svallvågor och ljud från båttrafik. Ökad sjöfart har även inneburit att spridningen av främmande arter ökat.

Muddring och ledningar mm.

Genom muddring, dumpning, anläggande av båthamnar och bryggor samt utläggning av kablar eller ledningar påverkas ibland områden och habitat som är viktiga lek- och uppväxtområden eller viktiga vandringsvägar för vissa fiskarter.

Sprängning, pålning och muddring av olika slag genererar även buller som kan ha negativ påverkan på djurlivet i omgivningarna där den störande aktiviteten bedrivs. Aktiviteter som orsakar att sediment rörs upp från botten och sprids i vattnet orsakar grumling. Sedimenten minskar ljusgenomsläpplighet i vattnet och kan även täppa till gälarna på fisklarver.

Utvinning och lagring av material

Naturvärden kan påverkas negativt vid utvinning av material som sand, grus, sten, olja och naturgas men även vid lagring av koldioxid.

Militära övnings- och skjutområden

Höga ljud skapas vid skjutningar, sprängningar samt vid flyg- och fartygsrörelser och orsakar störningar i djurlivet i havet. Ljudstörningar under vissa delar av året

då den biologiska aktiviteten är hög är ofta allvarigare än vid andra tidpunkter. Det handlar till exempel om lekperioder för fisk. För att kunna ta hänsyn till när risk för påverkan är stor har Försvarsmakten utvecklat en marinbiologisk kalender. Den innehåller information om vilka områden som är känsliga för påverkan från undervattensbuller vid olika tider på året. För att minimera risken för att fisk i stim och marina däggdjur påverkas vid övning har Marinen även etablerade rutiner för att söka av området över, på och under havsytan innan sprängning utförs. På så vis minimeras risken för påverkan på bland annat fiskbestånd.

Vattenbruk

Vattenbrukets främsta påverkan på naturmiljön sker genom utsläpp av näringsämnen i sjöar och hav. Tillskott av näringsämnen bidrar till övergödningen vilket orsakar algblooming, leder till ackumulering av organiskt material och risk för syrebrist i vattnet och på bottenarna samt påverkar fiskens reproduktion. Effekterna av näringslekaget kan minskas genom lämplig placering av odlingar med avseende på botten typ, djup- och strömförhållanden. Musslors och algers konsumtion av mikroalger innebär också att näring tas upp ur havet, vilket kan reducera övergödningen.

Fodret som används vid vattenbruk innehåller till stora delar vildfångad fisk. Det stora uttaget av vildfångad fisk har negativ inverkan på havens ekosystem. Interaktion eller hybridisering mellan vilda fiskpopulationer och odlad förrymd fisk och odlad utsatt fisk är en risk, då det kan leda till förlust av genetisk variation och genetiska förändringar hos vilda fiskstammar. Introduktion av för våra vatten främmande arter och stammar innebär ytterligare en risk för den biologiska mångfalden. Odlad fisk kan även vara en källa för spridning av sjukdomar och läkemedel. Giftiga bekämpningsmedel som används för att förhindra påväxt av alger och musslor på nätkassar kan också påverka omgivande ekosystem.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Längs kusten för både Östersjön och Västerhavet har ökad tillförsel av näringsämnen inneburit stora förändringar. Närsalter ökar mängden växtplankton och organiska partiklar i vattnet, vilket minskar ljusstillgången för växterna. Ökad näringstillgång gynnar generellt snabbväxande alger som orsakar algblooming och syrebrist.

Långsiktiga förändringar av utbredningen av tångsamhällen varierar längs Sveriges kust. En nedgång har pågått länge i Skagerrak liksom i Blekinge och Kalmarsund medan djuputbredningen av tång i Stockholmsområdet återhämtat sig.

Den främsta mänskliga påverkan på fiskbestånden utgörs av fisket, men påverkan sker även från tillförsel av näringsämnen, exploatering och fysisk påverkan på livsmiljöer, samt miljögifter. En osäkerhetsfaktor är hur klimatförändringar och den ökade utbredningen av botten med syrebrist i Östersjön påverkar fiskens livsmiljö och födobas. Reglering av älvar samt andra dammar och rensningar i både större och mindre vattendrag påverkar fiskbestånd och fiske genom att begränsa tillgången till lämpliga lekområden. En annan viktig påverkansfaktor är strandexploatering som kan innebära att fiskars lekhabitat förstörs i kustområden.

Utbredningen och sammansättningen av arter av ryggradslösa djur på bottenarna har genomgått förändringar under de senaste hundra åren. Fiskeverksamhet, utsläpp från avlopp, jordbruk och andra verksamheter

påverkar deras förutsättningar.

Under lång tid har det även tillförts miljöföroreningar till havet såsom dioxin, PCB och kvicksilver, som är svårnedbrytbara och kan ansamlas och lagras i fettvävnaden hos djur.

Klimatförändringarna har lett till en ökning av havsvattnets medeltemperatur. Det gör att det finns risk för att sjukdoms- och parasittrycket kan öka men också att främmande arter etablerar sig i svenska vatten som påverkar ekosystemen. Ökad avrinning minskar salthalten i havet som påverkar bland annat befintliga fiskbestånd. Klimatförändringarna kan påverka såväl arters geografiska utbredning som deras reproduktion och födotillgång.

Utsläpp i havet och ökande koldioxidhalt i atmosfären bidrar till att försura havsvattnet, vilket kan innebära problem för musslor och ostron eftersom inlagring av kalk försvåras. Ändrade väderförhållanden som vind och vågor ändrar också förutsättningarna för växter och djur.

Riksintresse för naturvård

Områden av riksintresse för naturvård ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värden. De är de mest värdefulla naturområdena ur ett nationellt perspektiv och ska också representera huvuddragen i den svenska naturen. Särskilda kriterier ligger till grund för bedömningen av ett områdes värden. Läs mer om riksintresse för naturvård på Naturvårdsverkets webbplats. Se länk under rubriken Planeringsunderlag.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 6 §

---

6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

I miljöbalkens fjärde kapitel har riksdagen pekat ut ett antal geografiska områden som i sin helhet är av riksintresse. Områdena, som i de flesta fall är stora, har pekats ut med hänsyn till de stora natur- och kulturvärden som finns i dem.

Miljöbalk (1998:808) 4 kap 1 §

1 §

De områden som anges i 2-8 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket 2 och i 2-6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 3 kap. 7 § andra stycket. Lag (2001:437) .

[Här hittar du mer information om riksintressesystemet](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör naturvärden. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Agenda 2030 med fokus på mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald](#)

[Miljömålssystemet](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Symphony – integrerat planeringsstöd för statlig havsplanering utifrån en ekosystemansats, Havs- och vattenmyndigheten](#)

[Karttjänsten Skyddad natur, Naturvårdsverket](#)

[Riksintresse för naturvård, Naturvårdsverket](#)

Roller och ansvar

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har det centrala ansvaret i miljöarbetet och ansvarar för frågor som handlar om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. I Naturvårdsverkets uppdrag ingår att fördela statliga anslag till andra aktörer som arbetar exempelvis med skydd och skötsel av värdefull natur, sanering och efterbehandling av förorenade områden och ersättning för viltskador.

[Visa mer Dölj](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten är förvaltningsmyndighet för frågor om sjöar, vattendrag och hav. Myndigheten ska verka för en hållbar förvaltning av fiskeresurserna. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för nationell havsplanering.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Länsstyrelsen arbetar sektorsövergripande och samordnar de statliga myndigheternas verksamhet i länen. Myndigheten ansvarar för regionala fiskefrågor, naturvård och miljöskydd.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Havsplanering – Nulägesbeskrivning för 2014](#)

[\[https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2015-03-13-havsplanering---nulagesbeskrivning-for-2014.html\]](https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2015-03-13-havsplanering---nulagesbeskrivning-for-2014.html)

[Åtgärdsprogram för ålgräsängar](#)

[\[https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2017-09-25-atgardsprogram-for-algrasangar.html\]](https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2017-09-25-atgardsprogram-for-algrasangar.html)

Områdesskydd

Det finns olika former av områdesskydd för naturvärden vid kusten och havet. Strandskydd är ett generellt områdesskydd som gäller 100 meter från strandlinjen, in på land och ut i vattnet, och kan utökas till högst 300 meter. Andra områdesskydd gäller enbart beslutade områden som till exempel natura 2000, naturreservat samt djur- och växtskyddsområden.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Var finns de områden som omfattas av områdesskydd? Naturvårdsverket tillhandahåller ett GIS-verktyg över skyddad natur. För länk se under relaterad information.
- Har områden som omfattas av områdesskydd rätt förutsättningar för att bibehålla sina värden?
- Finns det områden som har höga naturvärden men inte formellt skydd?

Områdesskydd

Natura 2000-områden

Natura 2000-områden utses enligt 7 kap. 28 § miljöbalken av regeringen med stöd av två EU-direktiv, fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet. Syftet med Natura 2000 är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden. Beslutsordningen ser lite olika ut för de olika direktiven. Läs mer om dessa på Naturvårdsverkets webbplats, se länk under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 28 §

28 §

Regeringen får förklara ett naturområde som särskilt skyddsområde, om området enligt direktiv 2009/147/EG är särskilt betydelsefullt för skyddet av vilda fåglar.

Ett område som enligt artikel 4.4 i direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom rådets direktiv 2006/105/EG, har valts ut som ett område av intresse för unionen ska av regeringen förklaras som särskilt bevarandeområde.

Regeringen får efter samråd med kommissionen upphäva en förklaring enligt första eller andra stycket, om områdets naturvärden inte längre motiverar en sådan förklaring. Lag (2012:748) .

28a §

Tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2.

Tillstånd enligt första stycket krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området. Lag (2001:437) .

28b §

Tillstånd enligt 28 a § får lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte

1. kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas,
2. medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Lag (2001:437) .

Naturresevat

En länsstyrelse eller kommun får förklara ett mark- eller vattenområde som naturresevat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Även ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får förklaras som naturresevat. För att ett område ska anses vara marint naturresevat ska skyddet ha ett marint syfte, och det ska finnas en beskrivning av de marina värdena och hur syftet ska nås. Länsstyrelsen eller kommunen ska fastställa en skötselplan för ett naturresevats långsiktiga vård.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 4 §

---

4 §

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturresevat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.

Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturresevat.

Nationalparker

Ett mark- eller vattenområde som tillhör staten får efter riksdagens medgivande av regeringen förklaras som nationalpark enligt 7 kap. 2 § miljöbalken. Syftet med en nationalpark ska vara att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd. Naturvårdsverket får efter samråd med länsstyrelsen, kommunen och Havs- och vattenmyndigheten meddela föreskrifter om vård och förvaltning samt om inskränkningar i rätten att använda mark eller vatten inom nationalparken. Exempel på åtgärder som kan förbjudas är exempelvis att åka vattenskidor, ankra med båt, lägga ut bojar och att lägga upp båt på land.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 2 §

---

2 §

Ett mark- eller vattenområde som tillhör staten får efter riksdagens medgivande av regeringen förklaras som nationalpark i syfte att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligt oförändrat skick.

Hittills är Kosterhavets nationalpark i Västerhavet det enda exemplet på en renodlad marin nationalpark. Syftet är att bevara ett särpräglat och artrikt havs- och skärgårdsområde samt angränsande landområden i väsentligen oförändrat skick. Därutöver finns ytterligare sex nationalparker vid havet med större eller mindre havsarealer, nämligen Haparanda skärgård, Skuleskogen vid Höga kusten, Ängsö i Stockholms skärgård, Gotska Sandön, Blå Jungfrun i Kalmarsund samt Stenshuvud vid Skånes östra kust. I Vänern är Djurö en nationalpark för att bevara ett skärgårdslandskap.

Läs mer om nationalparker i Nationalparksförordningen under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Biotopskyddsområden i marin miljö

Det finns två olika former av biotopskyddsområde enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. Den ena innebär ett generellt skydd för vissa biotoptyper och den andra att skydd för en särskild biotop beslutas i varje enskilt fall. För hav och kust finns ingen biotoptyp som har ett generellt skydd men däremot flera biotoptyper som kan beslutas om i det enskilda fallet av länsstyrelsen eller kommunen, exempelvis ålgräsängar, rev av ögonkorall och grunda havsvikar.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 11 §

11 §

Regeringen får i fråga om små mark- eller vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda meddela föreskrifter om

1. att samtliga lätt igenkännbara områden av ett visst slag i landet eller i en del av landet ska utgöra biotopskyddsområden, och
2. att en myndighet eller kommun i det enskilda fallet får besluta att ett område ska utgöra ett biotopskyddsområde.

Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön.

Om det finns särskilda skäl, får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet. En fråga om dispens ska prövas av den myndighet som regeringen bestämmer, om dispensen avser ett område enligt första stycket 1, och i andra fall av den myndighet eller kommun som har bildat biotopskyddsområdet.

De åtgärder som behövs för att vårda ett biotopskyddsområde får vidtas av kommunen, om den har bildat området, och i fråga om andra områden av den myndighet som regeringen bestämmer. Innan en åtgärd vidtas ska den som äger eller har särskild rätt till området underrättas särskilt.

Ett beslut som avses i första stycket 2 ska gälla omedelbart även om det överklagas. Lag (2009:1322) .

11a §

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg. Lag (2012:441) .

11b §

När en fråga om dispens enligt 11 § andra stycket avser att inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 vidta en åtgärd som underlättar för jordbruket, ska det anses finnas särskilda skäl för dispens om

1. åtgärden behövs för att utveckla eller bibehålla ett aktivt brukande av jordbruksmark, och
2. biotopskyddets syften fortfarande kan tillgodoses med hänsyn till förekomsten av samma typ av biotopskyddsområde eller med hänsyn till naturvärdena hos det biotopskyddsområde som dispensen avser och de naturvärden som biotopskyddsområdet bidrar till i landskapet. Lag (2014:889) .

Naturminne

Ett naturminne enligt 7 kap. 10 § miljöbalken är ett särpräglad naturföremål, till exempel äldre träd, som behöver skyddas eller vårdas särskilt. Kommuner och länsstyrelser kan besluta om naturminne.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 10 §

---

10 §

Ett särpräglad naturföremål får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne, om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Förklaringen får omfatta även det område på marken som krävs för att bevara naturföremålet och ge det behövligt utrymme.

Vad som i 5-8 §§ föreskrivs om naturreservat skall gälla även för naturminnen.

Strandskyddsområde

Syftet med strandskyddet enligt 7 kap. 13 § miljöbalken är att långsiktigt trygga att medborgarna har tillgång till strandområden genom allemansrätten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen och inkluderar även undervattensmiljön. Länsstyrelsen får besluta om att utvidga strandskyddet till högst 300 meter om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften. Strandskyddet är generellt och gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag oavsett storlek och oavsett om naturen är särskilt skyddsvärd. Det är inte tillåtet att exempelvis uppföra nya byggnader eller gräva inom strandskyddat område. Om det finns särskilda skäl och åtgärderna är förenliga med strandskyddets syften kan dispens lämnas från strandskyddet. I de flesta fall hanteras det av kommunen.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 13 §

---

13 §

Strandskydd gäller vid havet och vid insjöar och vattendrag.

Strandskyddet syftar till att långsiktigt

1. trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och
  2. bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Lag (2009:532) .
-

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 14 §

---

14 §

Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd (strandskyddsområde).

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter från strandlinjen, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Ett beslut om att utvidga strandskyddsområdet ska gälla omedelbart även om det överklagas. Lag (2009:532) .

[Här kan du läsa mer om strandskydd](#)

Djur- och växtskyddsområden

Om det behövs ett särskilt skydd för en djur- eller växtart inom ett visst område, får länsstyrelsen eller kommunen med stöd av miljöbalken 7 kap. 12 § besluta om så kallade djur- och växtskyddsområden. Djur- och växtskyddsområden vid kusten eller i havet handlar främst om fågel- och sälskyddsområden med tillträdesförbud under vissa perioder av året.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 12 §

12 §

Om det utöver förbud enligt 8 kap. 1 och 2 §§ eller förbud och begränsningar enligt jakt- och fiskelagstiftningen behövs särskilt skydd för en djur- eller växtart inom ett visst område, får länsstyrelsen eller kommunen meddela föreskrifter som inskränker rätten till jakt eller fiske eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig inom området.

Områdesskydd genom regionala havsmiljökonventioner

Sverige har förbundit sig att skydda de marina områden som har pekats ut inom ramen för Helcom-konventionen, så kallade BSPA-områden, Baltic Sea Protected Areas, för Östersjön och områden enligt Oskar-konventionen, så kallade MPA-områden, Marine Protected Areas, för Nordostatlanten och Nordsjön. Områdena har i sig inte något rättsligt skydd, men områdena är i de flesta fall skyddade som Natura 2000-områden.

Hänsynsområden

Vissa länsstyrelser har valt att förtydliga allemansrätten genom att skapa hänsynsområden i kust- och skärgården som ska vara lugna områden för besökare och djurliv. Besökare i hänsynsområden ska bland annat hålla låg fart med högst fem knop, inte bullra eller tomgångsköra, dämpa musik och prat, ta hand om sopor och inte släppa ut toalettavfall.

Riksintresse för naturvård

[Här kan du läsa mer om riksintresse för naturvård enligt 3 kap. och 4 kap. miljöbalken](#)

[Här hittar du mer information om riksintressesystemet](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Naturvårdsverkets GIS-verktyg över skyddad natur](#)

[\[http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/\]](http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/)

[Nationalparksförordningen \(1987:938\)](#)

[\[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/_sfs-1987-938\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/_sfs-1987-938)

[Natura 2000 på Naturvårdsverkets webbplats](#)

[\[http://www.naturvardsverket.se/natura2000/\]](http://www.naturvardsverket.se/natura2000/)

Ekosystemtjänster

Kust- och havsmiljöer bidrar med ekosystemtjänster som är helt centrala för många av de intressen som förekommer i kust- och havsområdena. Några exempel är livsmedel som fisk, livsmiljöer för växter och djur, eller vattenrening av bland annat gödningsämnen och miljögifter. Ekosystemtjänster kan också vara platser för människors naturupplevelser och rekreation.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Vid översiktsplanering är det viktigt att inledningsvis kartlägga områden med till exempel naturtyper eller biotoper som förknippas med värdefulla ekosystemtjänster. Genom att analysera vilka ekosystemtjänster vi får från havet blir vikten av att upprätthålla dem tydligare.
- Hur påverkas enskilda ekosystem och samband av ekosystem av planerade åtgärder?
- Hur kan man dra nytta av befintliga ekosystemtjänster i planeringen?
- Hur kan man i den fysiska planeringen skapa förutsättningar för att utveckla befintliga ekosystemtjänster eller skapa nya?

Vad är ekosystemtjänster

Begreppet ekosystemtjänster beskriver ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Det representerar ett försök att beskriva ekosystemen ur människans perspektiv och tydliggör vårt beroende av naturen. Ekosystemtjänster delas ofta in i de fyra kategorierna stödjande, reglerande, försörjande och kulturella.

- **Stödjande ekosystemtjänster** är grundläggande funktioner i ekosystemen som är en förutsättning för alla de andra ekosystemtjänsterna, till exempel fotosyntes och biokemiska kretslopp.
- **Reglerande ekosystemtjänster** är nyttan människor har av ekosystemfunktioner som påverkar miljöfaktorer, till exempel klimat, översvämningar och avfallsnedbrytning.
- **Försörjande ekosystemtjänster** är de livsnödvändiga resurser som naturen tillhandahåller, till exempel syre, rent vatten och råvaror.
- **Kulturella ekosystemtjänster** omfattar andliga och upplevelsemässiga värden som bidrar till vårt välbefinnande, till exempel skönhet, inspiration och rekreation.

Biologisk mångfald är en nödvändig förutsättning för att ekosystemen ska ha kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Många olika ekosystem och naturtyper, olika arter och stor genetisk variation inom arterna behövs för att ekosystemen ska vara livskraftiga och ha förmåga till anpassning och vidareutveckling trots störningar så kallad resiliens.

Det är tydligt att naturens ekosystemtjänster är grundläggande för människans välfärd och välbefinnande, och att det i samhällsutvecklingen behövs större fokus på betydelsen och värdet av olika ekosystemtjänster. Vissa ekosystemtjänster är mer synliga än andra, som råvaror vi använder till material och mat. Andra är indirekta och svårare att värdera. Det pågår ett

omfattande arbete med att utveckla metoder för att uttrycka värdet av ekosystemtjänster, som stöd för att kunna synliggöra och tydliggöra värdet av ekosystemtjänster i avvägningar mellan olika intressen.

Boverket har tagit fram en vägledning om hur man kan jobba med ekosystemtjänster i den fysiska planeringen.

[Du kan ta del av Boverkets vägledning om ekosystemtjänster här](#)

Symphony och MARBIPP – två planeringsunderlag för ekosystemtjänster i havet

Symphony - ekosystemkomponenter, känslighet och miljöbelastning

Inom havsplaneringen har Havs- och vattenmyndigheten tagit fram ett omfattande planeringsunderlag genom bedömningsmetoden Symphony, som stöd för att arbeta med ekosystemansats. Underlaget är framtaget till stöd för den statliga havsplaneringen, men kan även vara användbart vid kommunal översiktsplanering.

Planeringsunderlaget har en rumslig upplösning på 250×250 meter och kan därmed ge en översiktlig bild av rådande förhållanden. Med hjälp av Symphony har den kumulativa miljöpåverkan beräknats, ett mått på människans sammanlagda påverkan på den marina miljön. Även de tre huvudkomponenterna som använts för beräkningen kan vara intressanta för kommunal översiktsplanering: kartor över mänskligt orsakade belastningar, kartor över ekosystemkomponenter, samt en känslighetsmatris som anger hur känsliga de olika ekosystemkomponenterna är för olika typer av belastningar.

De framtagna kartorna över belastningar anger intensiteten av olika faktorer som kan påverka havsmiljön negativt, till exempel sjöfart, fiskodling eller fritidsbåtar. Kartorna över ekosystemkomponenter anger ett värde för hur viktigt området är för varje utvald del av det marina ekosystemet, till exempel förekomst av musselrev, område för fisklek, eller särskilda arter som torsk eller tumlare. För större havsområden finns även övergripande slutsatser om effekterna av förändrat klimat med scenario för år 2050.

Det är viktigt att vara försiktig vid tolkning av de framtagna kartorna. Beroende på variationer i underlagsdata är resultaten från vissa geografiska områden mer osäkra än andra. För Symphonys "Gröna karta" (sammanvägt värde på ekosystemkomponenter) finns en osäkerhetskarta som som stöd vid tolkningen. Gränser och siffror i kartresultaten ska inte tolkas bokstavligt utan ses som indikatorer och storleksordningar.

För att bedöma kartunderlagens relevans för det kustområde som berör respektive kommun behövs stöd av kompetens inom marina ekosystem och kunskap om lokala förhållanden. Se faktarutan "Planeringsunderlag" för länk till resultatrapport och geodata för Symphony. Här hittar du även en länk till Havs och vattenmyndighetens webbplats där du kan läsa mer om Symphony.

MARBIPP - planeringsstöd för att främja biologisk mångfald

Ett användbart kunskapsunderlag för att ge stöd i arbetet med att främja biologisk mångfald har utvecklats inom projektet MARBIPP (marine biodiversity, patterns and processes). Projektet genomfördes i samarbete med användare vid statliga verk, länsstyrelser och kommuner, och finansierades av Naturvårdsverket. Vägledningen behandlar fem marina biotoper med stor betydelse för biologisk mångfald: sjögräsängar, tångbälten, musselbottnar, grunda mjukbottnar och kallvattenskoraller. För varje biotop ges en översikt av hur olika mänskliga aktiviteter kan påverka biotopen, dess känslighet och förslag på hur man kan undvika eller minska påverkan.

Förhållandena utmed landets kuster varierar mycket. Vid bedömning av till exempel biotopernas känslighet är det viktigt att ta hänsyn till de specifika förhållanden som råder på aktuell plats. För att göra välgrundade bedömningar behövs stöd av kompetens inom marina ekosystem. Se faktarutan "Planeringsunderlag" för länk till kunskapssammanställningen MARBIPP.

Veta mer?

Här hittar du exempel på planeringsunderlag som berör ekosystemtjänster. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Havsplanering – nulägesbeskrivning för 2014, Havs och vattenmyndigheten](#)

[Ekosystemtjänster i vattenmiljöer, Havs- och vattenmyndigheten](#)

[Boverkets vägledning om ekosystemtjänster i fysisk planering](#)

[Symphony – integrerat planeringsstöd för statlig havsplanering utifrån en ekosystemansats](#)

[Mer om Symphony på Havs- och vattenmyndighetens webbplats](#)

[MARBIPP - Planeringsstöd för att främja biologisk mångfald](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Naturvärdesbedömning

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Friluftsliv

Det marina friluftslivet består av flera aktiviteter så som exempelvis bad, fritidsfiske, fritidsbåtar, paddling, vatten- och båtsporter, skridskoåkning, fågelskådning och andra naturupplevelser. Marint friluftsliv innefattar även besök till olika kulturmiljöer såsom fyrar, lotsplatser, fiskelägen och vrakdykning.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Arbeta med tillgänglighet och kopplingar till strategiska besökspunkter och noder genom att utveckla infrastruktur såsom; gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och parkeringsplatser med mera. Planera för hållplatser vid bytespunkter mellan båt- och kollektivtrafik och strategiska punkter för att se havet och uppleva havet.
- Utveckla farleder för båtlivet, kartlägg populära naturhamnar och noder för fritidsbåtar. Skapa bra servicepunkter för tankning, avfalls- och latrintömning, sjösättningsramper med mera.
- I ett långsiktigt perspektiv kan det på grund av landhöjningen i landets norra delar vara viktigt att planera för nya båtleder, då de gamla inte går att nyttja längre.
- Långsiktigt kan ett förändrat klimat med förväntad havsnivåhöjning i landets södra delar medverka till att skärgården förändras. Kustens bebyggelse kan hotas av översvämning eller ras på grund av erosion.
- Behåll stränderna tillgängliga för allmänheten vid utbyggnad av ny bebyggelse.
- Säkerställ framkomlighet till och tillgänglighet vid friluftsområden och badplatser, även för personer med funktionsnedsättning.
- Om det behövs, föreslå hänsynsområden till länsstyrelsen för att skapa möjligheter till ostörda naturupplevelser.

Friluftsaktiviteter

Dykning, snorkling

Allt fler personer ägnar sig åt dykning och på senare år har antalet certifierade dykare ökat. Sverige har ett rikt biologiskt marint liv och många bevarade vrak som är intressanta för dykare.

För att främja intresset för undervattensmiljön har det anordnats dykleder och snorkelleder, naturstigar under vattnet, på flera platser i landet.

Fritidsfiske

Det finns goda förutsättningar för fritidsfiske i Sverige. Undersökningar visar att cirka 1,6 miljoner svenskar ägnar sig åt fritidsfiske varje år, enligt Havs- och vattenmyndigheten. Allt fiske som inte sker med stöd av yrkesfiskarlicens eller enskild rätt är att beteckna som fritidsfiske. Regler för fritidsfiske i svenska havsområden och landets fem största insjöar finns på webbplatsen svenska fiskregler, läs mer i relaterad information.

En stor del av fritidsfisket sker i havet. Fritidsfisket är utspritt längs hela kusten men eftersom fritidsfisket ofta sker nära bostadsorten är fiskets intensitet ofta relaterat till befolkningstätheten. I vissa kustnära områden kan fritidsfisket stå

för en betydande del av den totala fiskfångsten. Det finns även andra faktorer som påverkar fisketrycket lokalt som skyddade områden för väder och vind och tillgången till service.

[Här kan du läsa mer om fisketurism](#)

Båtliv

Båtlivet är en betydande fritidsaktivitet i Sverige, som är ett av världens båtätaste länder. Det finns, enligt uppgifter i Transportstyrelsens båtlivsundersökning 2015, fler än 1 500 fritidsbåtshamnar och av dessa klassas knappt 600 som gästhamnar, enligt svenskagasthamnar.se.

Naturhamnen vanligaste övernattningsplatsen

Den vanligaste övernattningsplatsen för båturister är naturhamnar. Naturhamnar är områden som genom sin naturliga utformning och läge inbjuder till förtöjning och som bör hanteras med varsamhet för att bibehålla naturupplevelsen. De mest besökta kan eventuellt förbättras med förtöjningsmöjligheter, toaletter, sopkärl och skötsel av närliggande naturmarker.

Kartlägg båtplatser

Analysera behovet av båtplatser idag i kommunen och förväntat behov framöver. Undersök olika sätt att möta framtida behov vad gäller ägande av egen båt, uthyrningsverksamhet och förvaring. Utveckla i första hand befintliga områden för båtplatser genom förtätning av båtplatser istället för att ta nya områden i anspråk. Marinor och kommunala hamnar ska bidra till en bättre miljö och vara attraktiva platser för vistelse och båtvård. Var finns det befintliga sjösättningsramper och var behövs eventuella nya? Finns det bra ytor för båtuppläggning och vinterförvaring? Var finns det båtbottevättar? Hur ser tillgången ut till tankställen för fritidsbåtar? Var finns de, och behövs det flera?

Planera för omhändertagande av avfall och latrin

Det är sedan 2015 förbjudet att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar i hav, sjöar och inre vattendrag. Förbudet omfattar hela Sveriges sjöterritorium och planering för hamnar med tömningsställen för latrin behöver därför ske. Alla fritidsbåtar omfattas av förbudet utom de som är k-märkta.

Utveckla möjligheterna för båtlivet

Utveckla farleder och målpunkter för båtlivet med bra servicepunkter. Skapa allmänt tillgängliga bryggor för fritidsfiske, båtar, paddling där det kan ske utan konflikt med konkurrerande intressen.

Muddring av båtleder och hamnar

Landhöjningen varierar och är störst i norra Sverige vid Bottenvikskusten cirka 10 mm/år och minst i Skåne cirka 1 mm/år. Förutom att landhöjningen skapar problem vad gäller framkomlighet så tillför den också en ekologisk dimension. Den skapar hela tiden ny natur vilket inte förekommer på så många platser i världen. Muddring är kostsamt och muddermassor ska hanteras och det finns också en konflikt om det måste ske på bekostnad av höga naturvärden, exempelvis flador och glosjöar. I ett långsiktigt perspektiv kan det vara viktigt att planera för nya båtleder, då de gamla inte går att nyttja längre.

Camping

Att tälta med ett fåtal tält under något dygn ingår i allemansrätten. I nationalparker och naturreservat är det inte tillåtet att tälta annat än på särskilt angivna platser. Det kan också finnas förbud mot att tälta i friluftsområden. De flesta kommuner har bestämmelser om camping i de lokala ordningsföreskrifterna. Läs mer om Allemansrätten under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Tillgänglighet till havet och skärgården

Allemansrätten och därmed allmänhetens långsiktiga tillgång till stränder och hav hävdas genom strandskyddet som regleras i 7 kap. miljöbalken. Syftet med strandskyddet är också att bevara goda livsvillkor för djur- och växtriket.

[Här kan du läsa mer om strandskyddet](#)

Kusten bör vara tillgänglig för alla, oavsett rörelse- eller orienteringsförmåga. Det innebär bland annat att kommunen ska planera för goda möjligheter att nå kusten, skärgården och sjön med kollektivtrafik. Här är det av betydelse att tilläggningsplatser och hållplatser ligger nära varandra, så det går lätt att byta mellan de olika kollektivtrafikslagen.

Ibland är det svårt att hitta och ta sig fram till havet och ta sig ut i skärgården. Förutom kommunikationer behövs också tillgängliga målpunkter. Att arbeta med kopplingar på olika sätt så som gång- och cykelvägar, kollektivtrafik, parkeringsplatser, vandringsleder med mera kan vara ett sätt att göra badplatser och andra besöksmål vid kusten tillgängliga. Det kan också inkludera parkeringsplats för funktionshindrade, en spångad led och informationsskyltar.

Tillgänglighetsfrämjande och hindrande faktorer

Tillgänglighetsfrämjande

- Badplatser
- Hamnar
- Hållplatser för kollektivtrafik till lands och till sjöss
- Hållplatser som är lätt tillgängliga för personer med funktionsvariationer
- Strandskydd
- Vandringsleder
- Vattenkvalitet - badbart
- Dykleder, kajakleder
- Hävdade marker

Tillgänglighetshindrande

- Privatisering av stränder
- Otillräckligt utbyggd kollektivtrafik
- Barriärer i form av vägar och bebyggelse
- Militära områden
- Industrier
- Varv
- Vattenkvalitet – ej badbart
- Ohävdade marker

Krav på vattenkvalitet på badplatser

I Sverige ska badplatser som har mer än 200 badande per dag under badsäsongen registreras som EU-bad. På dessa badplatser kontrolleras badvattnet regelbundet av kommunen enligt vissa regler. Kommuner kan även frivilligt registrera och kontrollera övriga bad enligt reglerna. Läs mer om vattenkvalitet under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Friluftsliv och besöksnäring

Besöksnäring och friluftsliv nyttjar till stora delar samma geografiska områden men besöksnäringen har ett direkt näringslivsperspektiv. Det finns en viss motsättning mellan tillgängligheten till naturen och bibehållandet av värdena. Ur denna aspekt är förutsättningarna och anspråken för friluftsliv likartade dem för turism. Friluftsliv och turism kan vara både i konflikt med, och samverka med varandra.

[Här kan du läsa mer om konflikter och synergieffekter med andra intressen](#)

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Klimatförändringar kan påverka såväl fiskars geografiska utbredning som deras reproduktion och födotillgång. Klimatförändringarna har lett till en ökning av havsvattnets medeltemperatur, men även minskad salthalt på grund av ökad avrinning. Förändringarna kan leda till att befintliga fiskbestånd minskar eller rör sig bort från ett traditionellt fångstområde.

Mer långsiktigt kan ett förändrat klimat medverka till förändrad tillgänglighet till kusten. Som en effekt av höjda havsnivåer kommer kusterosionen att öka längs landets kuster, framförallt i södra Sverige. Bebyggelse vid kusten kan hotas av översvämning eller ras på grund av erosion. Det är framförallt längs sandkuster som erosionen kommer att öka. Havsnivån kommer att stiga och därmed nå tidigare opåverkade strandlinjer och kraftigare vindar bidrar till ökad våghöjd, vilket ger allt större eroderande kraft. Olika typer av kustskydd kan behövas för att skydda befintlig bebyggelse och andra samhällsviktiga funktioner.

[Läs här kan du läsa mer om Kustskydd](#)

Avgaser, utsläpp, svallvågor och ljud från båttrafik förorenar vattnet och kan

skada viktiga naturvärden. Ökad sjöfart har även inneburit att spridningen av främmande arter ökat. Båtbottenfärgerna innebär problem för både vattenmiljön och uppläggningsplatserna där de hamnar som förorenade massor.

Riksintresse för friluftsliv

Riksintresseanspråk enligt miljöbalkens tredje kapitel behandlar områden som på grund av sina speciella förutsättningar är av nationellt intresse. Dessa anspråk pekas ut av olika centrala myndigheter. Att området verkligen är av riksintresse avgörs först i samband med ett rättsverkande beslut.

Naturvårdsverket pekar ut anspråk på land för riksintresseområden för friluftsliv och Havs- och vattenmyndigheten har motsvarande ansvar för vattenområden.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 6 §

---

6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

I miljöbalkens fjärde kapitel har riksdagen pekat ut ett antal geografiska områden som i sin helhet är av riksintresse. Områdena, som i de flesta fall är stora, har pekats ut med hänsyn till de stora natur- och kulturvärden som finns i dem. I 4 kap. 2 § miljöbalken anges ett antal områden där turism och friluftsliv särskilt ska beaktas vid prövning av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Miljöbalk (1998:808) 4 kap 2 §

2 §

Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön:

Kustområdet och skärgården i Bohuslän från riksgränsen mot Norge till Lysekil, Kustområdet i Halland, Kullaberg och Hallandsåsen med angränsande kustområden, Kustområdet i Skåne från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus, Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland från

Oskarshamn till Arkösund, Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland från Oxelösund till Herräng och Singö, Kustområdet och skärgården i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynning till Skagsudde, Kustområdet och skärgården i Norrbotten från Bondöfjärden till riksgränsen mot Finland, Öland, Gotland, Sjö- och åslandskapet vid Romeleåsen i Skåne, Åsnen med öar och strandområden och områdena söder därom utmed Mörrumsån och vid sjön Mien till Pukaviksbukten och Listerlandet, Vänerne med öar och strandområden, Vättern med öar och strandområden, Tiveden med områdena vid sjön Unden och sjön Viken samt området utmed Göta kanal mellan Karlsborg och Sjötorp, Området Dalsland-Nordmarken från Mellerud och sjön Ånimmen vid Vänerne till sjösystemet från Dals-Ed i söder till Årjäng och Östervallskog i norr, Fryksdalen från Kil till Torsby samt området utmed övre delen av Klarälven inom Torsby kommun, Mälaren med öar och strandområden, Området Malingsbo-Kloten mellan Storå, Kopparberg, Smedjebacken och Skinnskatteberg, Området utmed Dalälven från Avesta till Skutskär, Siljan och Orsasjön med öar och strandområden samt området utmed Oreälven, sjön Skattungens och Oresjön med området söder därom över Gulleråsen och Boda till Rättvik, Området utmed Ljusnan från Färila till Bergvik, Vindelådalen, Fjällvärlden från Transtrandsfjällen i söder till Trerikrsöset med undantag för de fjällområden som anges i 5 §.

[Här kan du läsa mer om riksintressesystemet](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör friluftslivet. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Miljömålssystemet](#)
[Mål för friluftspolitiken](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag
[Handboken Miljövänliga småbåtshamnar \(2013:3 Länsstyrelsen\)](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Friluftslivsplan

Kartläggning av skyddad natur och kultur

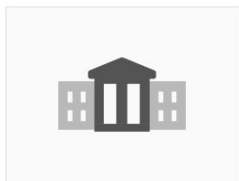
Kartläggning av småbåtshamnar, naturhamnar och noder för fritidsbåtstrafiken, servicepunkter för båtlivet

Kartläggning av badplatser och andra platser för rekreation och friluftsliv i kustzonen.

Analys av tillgänglighetshinder

Roller och ansvar

Kommunen

Kommunen ansvarar för planeringen av friluftslivet. Mer anlagda områden för friluftslivet så som exempelvis badplatser, anlagda motionsspår, elljusspår och vindskydd kan ibland behöva planeras. Enligt plan- och bygglagen ska "enkelt avhjälpta hinder" undanröjas och kommunernas byggnadsnämnder ansvarar för tillsyn över att plan- och bygglagen följs för att få en tillgänglig miljö. Kommunen beviljar även strandskyddsdispens och utför tillsyn av strandskydd.

[Visa mer Dölj](#)

Transportstyrelsen

Transportstyrelsen reglerar och utövar tillsyn gällande utsläpp från fritidsbåtar och avfallshantering i fritidsbåtshamnar.

[Visa mer Dölj](#)

Naturvårdsverket

Verkar för att förutsättningarna för friluftslivet utvecklas och bevaras. Samordnar ett flertal centrala myndigheters arbete med friluftsliv. Fattar beslut om landområden för nya och uppdaterade riksintresseområden för friluftsliv.

[Visa mer Dölj](#)

Havs- och vattenmyndigheten

**Havs
och Vatten
myndigheten**

HaV ansvarar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av hav, sjöar och vattendrag. Sammanställer statistik om fritidsfiske. Fattar beslut om vattenområden för nya och uppdaterade riksintresseområden för friluftsliv.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Ansvarar för regionala fiskefrågor och utvecklingen av fiskevården, sportfisket och fisketurismen i landet. Många länsstyrelser bedriver projektverksamhet för en bättre vattenmiljö och bättre fiskbestånd som underlag för ett hållbart fiske och fisketurism.

[Visa mer Dölj](#)

Sjöfartsverket

Tillhandahåller bland annat säkra farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information och sjö- och flygräddning. Sjöfartsverket bidrar därför till tillgängliga destinationer för friluftslivet. För fritidsbåt- och skärgårdstrafiken tar Sjöfartsverket fram kundanpassade sjökort och broschyrer om sjösäkerhet.

[Visa mer Dölj](#)

Riksantikvarieämbetet

Arbetar för att kulturarvet ska bevaras, användas, utvecklas och vara tillgängligt.

[Visa mer Dölj](#)

Förutom ovanstående myndigheter finns ett flertal intresseorganisationer för friluftsliv.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Fiskeregler för fritidsfiske finns på webbplatsen](#)

[svenskafiskeregler.se](http://www.svenskafiskeregler.se)

[\[http://www.svenskafiskeregler.se/Sv/Pages/default.aspx\]](http://www.svenskafiskeregler.se/Sv/Pages/default.aspx)

[Naturvårdsverkets sida om allemansrätten](#)

[\[http://naturvardsverket.se/allemansratten/\]](http://naturvardsverket.se/allemansratten/)

[Havs- och vattenmyndighetens sida om EU-bad](#)

[\[https://www.havochvatten.se/hav/fiske--fritid/badvatten/eu-bad.html\]](https://www.havochvatten.se/hav/fiske--fritid/badvatten/eu-bad.html)

Kulturmiljövärden

Kulturmiljön och fornlämningar gör det möjligt att läsa och förstå hur människan levt i och brukat landskapet och havet genom tiderna. Här kan du läsa om vad kommunen behöver ta hänsyn till i den kommunala översiktsplaneringen när det gäller kustens och skärgårdens kulturmiljövärden samt olika typer av fornlämningar på land och under havsytan.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- Analyser av kulturmiljön ger kunskap om kulturmiljövärden, bebyggelsens karaktäristiska uttryck och de faktorer som har påverkat och påverkar framväxten av bebyggelse och kulturlandskap.
- Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950).
- Det är länsstyrelsen som ger tillstånd till ingrepp och vård av fornlämningar. Länsstyrelsen är också rådgivande när det gäller fornlämningar.
- Kunskapen om marina fornlämningar är bristfällig. Därför är det viktigt att bedöma möjligheten att fornlämningar kan beröras utifrån exempelvis ett områdes läge i det submarina landskapet, närhet till farled, område för sjöslag och försvarslägen. Ett tidigt samråd med länsstyrelsen ger vägledning.
- I vissa fall kan en fornlämning tas bort, för att prioritera ett annat ändamål, men inte alltid. Inhämtande av kunskap i ett tidigt skede underlättar fortsatt planering och är i många fall mer kostnadseffektivt.
- Det är inte bara fornlämningen i sig som är skyddad utan också möjligheten att uppleva den och förstå dess placering i landskapet. Detta kan betyda att ett större landskapsavsnitt behöver skyddas från exploatering.

Kulturmiljövärden vid kust och i skärgård

Kulturmiljön är den miljö som människor har skapat och som vi fortsätter att skapa. Den består av såväl bebyggelsemiljöer som kulturlandskap. Kulturmiljön är av betydelse för människors känsla av trygghet och tillhörighet. Skärgården och kustbygden innehåller höga upplevelsevärden och attraktiva livsmiljöer, vilket betyder att kulturmiljön dessutom är av betydelse för såväl lokal som regional utveckling.

Analyser av kulturmiljön ger kunskap om kulturmiljövärden, bebyggelsens karaktäristiska uttryck och de faktorer som har påverkat och påverkar framväxten av bebyggelse och kulturlandskap. Sjöfarten i Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet har varit intensiv genom århundradena och fisket periodvis också. Kustbygdens kulturmiljöer är framvuxna ur de behov som fanns inom bland annat dessa näringar när det gäller bebyggelse, farleder, transportvägar och hamnar.

[Här kan du ta del av vägledning om kulturmiljövärden i den fysiska planeringen](#)

Kulturresevat och byggnadsminne

Kommunen kan i en detaljplan eller med områdesbestämmelser skydda viktiga kulturmiljöer. Förutom reglering genom detaljplan eller områdesbestämmelser

finns det två typer av skyddsinstrument för kulturmiljöer. Det är kulturreservat och byggnadsminne. Var och en kan väcka fråga om byggnadsminnesförklaring genom ansökan till länsstyrelsen, men det är länsstyrelsen som tar beslut om byggnadsminnen. Kulturreservat däremot kan initieras och beslutas av antingen länsstyrelsen eller kommunen.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 9 §

---

9 §

Ett mark- eller vattenområde får förklaras som kulturreservat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. På ett sådant område ska bestämmelserna i 4-6 §§

tillämpas. Att det inom ett område finns en byggnad eller anläggning som är skyddad som byggnadsminne, kyrkligt kulturminne eller fornlämning enligt kulturmiljölagen

(1988:950) hindrar inte att området förklaras som kulturreservat.

I fråga om beslut enligt denna paragraf gäller också 7 och 8 §§. Lag (2013:549) .

Kulturmiljölag (1988:950) 3 kap 1 §

---

1 §

En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

I fråga om en byggnad av sådant värde som avses i första stycket och som tillhör staten gäller de bestämmelser som regeringen meddelar om statliga byggnadsminnen. Om ett statligt byggnadsminne övergår till en annan ägare än staten, ska det därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte en byggnad som är fornlämning eller kyrkobyggnad enligt denna lag. Lag (2013:548) .

Läs mer om det kommunala kulturreservat Sommarro i Örebro under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Fornlämningars betydelse

Fornlämningar har ett vetenskapligt och kunskapsmässigt högt värde och gör det möjligt att läsa och förstå människans landskap från förhistorisk tid och in i historisk tid. En del fornlämningar ligger i monumentala lägen i landskapet och bidrar på så sätt också till höga upplevelsevärden. Många fornlämningar är dessutom attraktiva besöksmål. Exempel på detta är de stora bronsåldersrösena, gravfält från järnåldern och borgruiner.

Fornlämningar är skyddade enligt lag

Exploatering av havsbotten kan beröra områden som innehåller olika typer av fornlämningar. Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen. Den som ska uppföra en byggnad eller en anläggning eller planerar att genomföra ett

annat arbetsföretag är skyldig att via länsstyrelsen ta reda på om en fornlämning berörs. Det är länsstyrelsen som avgör om utredning behöver genomföras.

Kulturmiljölag (1988:950) 2 kap 1,1a,6 §§

---

1 §

Fornlämningar är skyddade enligt denna lag.

Fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna:

1. gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,
2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,
3. kors och minnesvårdar,
4. samlingsplatser för rättskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,
5. lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,
6. ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra byggnader och byggnadsverk,
7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdse samt gränsmärken och labyrinter, och
8. fartyglämningar.

Fornlämningar är också naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna till liksom lämningar efter äldre folklig kult. Lag (2013:548) .

1a §

Det som sägs i 1 § gäller inte om det kan antas att lämningen tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlit 1850 eller senare.

En lämning som avses i första stycket får förklaras för fornlämning av länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till dess kulturhistoriska värde. Lag (2013:548) .

6 §

Det är förbjudet att utan tillstånd enligt detta kapitel rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Lag (2013:548) .

Skyddet gäller alla fornlämningar, även sådana som inte är kända sedan tidigare är skyddade. Det betyder att påträffas en fornlämning under pågående markarbete så måste arbetet avbrytas och fyndet anmälas till länsstyrelsen.

Dessa förutsättningar visar på betydelsen av en tidig kunskap i planeringsskedet om fornlämningar kan finnas i området. Åtgärdens betydelse avvägs mot fornlämningens betydelse. Ett markingrepp eller annat anläggningsarbete kan bara vara genomförbart om fornlämningen kan undersökas och tas bort. Arkeologiska åtgärder är mycket kostsamma och marinarkologiska undersökningar är än mer kostsamma. Tidig kunskap ökar förutsättningarna för en bra projektering, så att en åtgärd kan genomföras.

Marinarkeologisk kompetens

Kunskapen om marina fornlämningar är bristfällig eftersom det inte har gjorts inventeringar i hav och sjö på samma sätt som det har gjorts på land. Det är få länsstyrelser som har marinarknologisk kompetens och det ställer sig naturligt att kommunerna inte kan ha denna kompetens. Länsstyrelserna samarbetar dock med varandra när det gäller de marinarknologiska frågorna och delar på så sätt på kompetensen.

Fornlämningar på land med havs- och skärgårdsanknytning

Kulturlandskapet innehåller spår som kopplar bruket av havet med bruket av land. En hel del anläggningar som exempelvis farleder, varv, hamnar, fiskelägen, sjömärken och uppdragningsplatser för mindre båtar kan ha en lång kontinuitet i användande. Det kan synas i landskapet som såväl övergivna som använda anläggningar från olika epoker, men som har haft likartad användning genom tiderna. Platsens betydelse kan också läsas genom strandnära gravfält och boplatser.

I den norra delen av landet ligger de fornlämningar som en gång i tiden hade nära kontakt med havet en bra bit upp på land på grund av landhöjningen. I den södra delen av landet finns ett submarint landskap från den tid då södra Östersjön var torrlagd för cirka 11 000 år sedan. Fornlämningar från denna tid finns inte bara på Östersjöns botten utan också på fastlandet, men då på ett par meters djup i förhållande till dagens havsnivå vid det som för 11 000 år sedan var strand vid dåvarande vikar. Alltså fluktuerar fynden av fornlämningar över landet allt efter de förlopp som havet och landhöjningen har haft efter istiden.

Fartygsvrak

Utanför landets kust finns otaliga fartygsvrak. De kan ligga i farleder, där stora sjöslag har stått, i fiskeområden, vid besvärliga passager et cetera. Fartygsskrov har också medvetet sänkts för att fungera som spärranläggningar i sund, så kallade försänkningar, eller som fundament till hamnanläggningar. Vrak som har tillkommit före 1850 är skyddade enligt kulturmiljölagen. Länsstyrelsen kan dock ta beslut om att vrak som tillkommit efter 1850 ska skyddas enligt kulturmiljölagen.

I Östersjön, Bottniska viken och våra insjöar finns goda förutsättningar för att träkonstruktioner ska bevaras och konserveras på grund av den låga salthalten och den låga vattentemperaturen. Därför innehåller dessa områden världsunika, mycket väl bevarade skeppsvrak och försvarsanläggningar av trä. I västkustens farvatten anfräts däremot trä av skeppsmask och endast ett fåtal vrak med träskrov finns därför bevarade här.

Det finns fortfarande stora områden av havsbotten som inte har genomförts, så den totala bilden av antalet vrak är inte komplett. Vrak kan också ha blivit överslammade.

Submarina landskap

För cirka 11 000 år sedan var södra Östersjön torrlagd och forskning pågår om vilka delar och hur högt upp längs kusten som det området har sträckt sig. Det finns teorier om att det rör sig om ett område som förmodligen nådde en bit upp längs kuststräckorna i Halland och Kalmar län. Såväl lämningar efter människors bruk av marken som skogar finns bevarade på det som nu är havsbotten. Det är framför allt i Hanöbukten, det vill säga utanför Skånes östkust och Blekinges sydkust samt en bit upp längs Blekinge östkust som trädstubbar har hittats. Det är möjligt att det finns översvämmade boplatser ner till 25 meters djup. Det saknas dock studier av det submarina landskapet för att klargöra var boplatserna fanns under tidig stenålder.

Förhistoriska transportleder

Havet har både sommartid och vintertid varit en viktig och betydande transportled. Äldre handelsplatser har skyddats från anfall genom olika typer av spärranläggningar i sjön. Dessa kan bestå av pålar, stenkummel eller sänkta fartyg. På land finns olika former av farledsmarkeringar som kummel, ensmärken och sjömärken i form av exempelvis höga ekar.

Länsstyrelsens roll

Det är länsstyrelsen som avgör om fornlämningar kan skadas av de planerade åtgärderna utifrån de översiktliga förutsättningar som en översiktsplan beskriver. Det är också länsstyrelsen som utreder om okända fornlämningar kan finnas i området. Kommunen kan tillsammans med länsstyrelsen initiera att fornlämningar lyfts fram som besöksmål och vårdas.

Fornlämningar - Konflikter och synergieffekter med andra allmänna intressen

Sjöfart och hamnar

Sjöfart kan leda till att lämningar skadas genom att bottensediment eroderas bort och fornlämningar blottläggs.

Fiske

Fiske med trål kan leda till mekaniska skador på skeppsvrak och risk för att vrakdelar sprids ut över större ytor.

Havsbaserad energiproduktion, muddring och ledningar mm.

Vindkraftsfundament, utvinning av sand och muddring är exempel på åtgärder som kan skada kulturmiljövärden.

Besöksnäring och friluftsliv

Kulturlandskap med fornlämningar innehåller höga upplevelse- och kunskapsvärden som kan utvecklas som besöksmål. Kulturarvet under vattenytan kan exempelvis tillgängliggöras genom dykleder. Men friluftsliv och besöksnäring

kan också innebära slitage på kulturarvet.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivån och förändrad vattentemperatur, kan leda till att fornlämningar skadas. En höjning av havsnivån kommer att innebära att fornlämningar på land översvämmas. Havets rörelse förändras också, vilket betyder att fornlämningar kan rubbas. Ökad erosion av stränderna kan leda till att fornlämningar i kustbandet förstörs. En höjning av havstemperaturen kan leda till att invasiva arter som skadar trädkonstruktioner kan etablera sig i Östersjön och Bottniska viken.

Utsläpp av miljögifter kan liksom havsmiljön i sig med stormar, strömmar och is, vattnets kemiska sammansättning och innehåll av mikroorganismer påverka kulturarvet på havsbotten.

Fartyglämningar kan i sin tur utgöra ett miljöhot eftersom de kan innehålla tungmetaller av olika slag och andra miljöfarliga ämnen.

Riksintresse för kulturmiljö

I miljöbalkens hushållningsbestämmelser pekas kulturmiljön ut som ett av de allmänna intressen som särskilt ska beaktas för att en god hushållning med mark- och vattenområden. I områden som är utpekade som riksintresseanspråk för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken och riksintressen enligt 4 kap. 1 § miljöbalken ska särskild hänsyn tas till kulturvärdet i områden. Det är Riksantikvarieämbetet som pekar ut anspråk om riksintressen för kulturmiljövård enligt 3 kap. miljöbalken. De geografiska områden som i sin helhet är av riksintresse i 4 kap. miljöbalken har beslutats av riksdagen.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 6 §

---

6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Miljöbalk (1998:808) 4 kap 1 §

1 §

De områden som anges i 2-8 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket 2 och i 2-6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 3 kap. 7 § andra stycket. Lag (2001:437) .

Det finns ännu inga områden definierade i hav eller sjö där staten gör anspråk på riksintresse för kulturmiljön. Däremot finns flera riksintressen för kulturmiljö i skärgårdarna som även innefattar vattenområden.

[Här kan du läsa mer om riksintresset för kulturmiljö](#)

[Här kan du läsa mer om riksintressesystemet](#)

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör kulturmiljön. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Miljömålssystemet](#)

[Kulturmiljömålen](#)

[Bidrag till kulturmiljövård](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Fornlämningsregistret \(Fornsök\)](#)

Exempel på kommunala planeringsunderlag

Landskapsbildsanalys

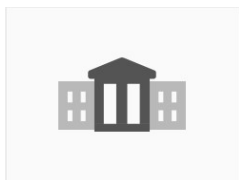
Kulturmiljöprogram

Analys av den lokala besöksnäringen

Kulturlandskapsutredningar

Roller och ansvar

Kommunen

Kommunen kan genom reglering i detaljplan och områdesbestämmelser skydda värdefulla kulturmiljöer och definiera lokala kulturvärden i ett kulturmiljöprogram. Beslutar om kulturresevat.

[Visa mer Dölj](#)

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Utövar tillsyn över tillämpningen av riksintresse för kulturmiljö. Beslutar om och utövar tillsyn av byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen. Beslutar om kulturresevat. Ansvarar för ärenden enligt kulturmiljölagens 2 kapitel om fornminnen. Tar exempelvis beslut om utredning eller undersökning, tillstånd att rubba fornlämning och lämnar råd.

[Visa mer Dölj](#)

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet beslutar om anspråk på riksintresse för kulturmiljövården. Beslutar om och utövar tillsyn av statliga byggnadsminnen. Förvaltar det webbaserade fornlämningsregistret "Fornsök".

[Visa mer Dölj](#)

Statens maritima museer

Statens maritima museer bevarar och förmedlar kunskap om det maritima kulturarvet.

[Visa mer Dölj](#)

Kustbevakningen

Fornfynd som hör till vrak kan lämnas till Länsstyrelsen, Polisen eller Kustbevakningen.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Sommarro kulturresevat på Örebro kommuns webbplats](#)

[\[https://www.orebro.se/kultur--fritid/natur--parker/natur---kulturresevat/sommarro.html\]](https://www.orebro.se/kultur--fritid/natur--parker/natur---kulturresevat/sommarro.html)

Totalförsvaret

Denna text fokuserar på vad man i översiktsplaneringen bör tänka på när det gäller totalförsvarets militära intressen vid kusten och i havet, men vi berör här även delvis det civila försvarets uppgifter.

Att tänka på i översiktsplaneringen

- De militära intressena vid kusten och i havet handlar främst om övningsverksamhet och signalspaning. Fasta fysiska hinder över, på eller under vattnet, som begränsar verksamheten för flyg och fartyg innebär som regel störningar för verksamheten. Tekniska störningar som påverkar sambands- och radarsystem kan också påverka den militära verksamheten negativt.
- Hela landets yta är samrådsområde med Försvarmakten för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort.
- Hamnar och farleder är viktiga för att trygga försörjningen av landet, med avseende på resurser som till exempel mat och bränsle. Det är därför viktigt att reservhamnar och alternativa farleder inte tas bort eller byggs för.
- En del intressen omfattas av sekretess. Ta därför en tidig kontakt med exempelvis Sjöfartsverket, Trafikverket, Post- och Telestyrelsen och med högkvarteret inom Försvarmakten för att säkerställa att planens intensioner går att genomföra.

Totalförsvaret omfattas av olika delar

Totalförsvaret består av två delar – en militär del respektive en civil del. Med totalförsvaret avses alla de myndigheter som deltar i Sveriges territoriella försvar och som var och en har särskilda uppgifter för att möta en potentiell fara för nationen.

Försvarmakten ansvarar för totalförsvarets militära del, där det också ingår myndigheter som Försvarets radioanstalt (FRA), som bedriver signalspaning, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Försvarets materielverk (FMV).

Totalförsvarets civila del, tar sin utgångspunkt i samhällets krisberedskap och syftar till att inför och under höjd beredskap samt under krig värna befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) samordnar myndigheters arbete med samhällets krisberedskap men respektive myndighet ansvarar för det civila försvaret inom sitt ansvarsområde. Inom länet är respektive länsstyrelse den högsta civila totalförsvarsmyndigheten. Kommuner, landsting, länsstyrelser, frivilliga organisationer och det privat näringslivet har också viktiga uppgifter inom det civila försvaret.

Försvarmaktens användning av havet

Marina övningar

Sjöövningsområden används av Försvarmakten för att öva väpnad strid över, på och under vattnet. I övningarna deltar ofta olika fartygstyper och ubåtar i kombination med flyg- och helikopterförband. Flera marina skjutområden är kopplade till skjutfält på land i skärgården med skjutområden över vatten.

Signalspaning

Försvarets radioanstalt bedriver signalspaning över havet i syfte att kartlägga bland annat yttre militära hot mot landet. Signalspaning är störcänslig och samhällets ökande teknikanvändning innebär svårigheter för att sortera bort brus. Järnvägar, motorvägar, elkraftsanläggningar och radiomaster är landbaserade verksamheter som kan störa signalspaning inom cirka en mil i spaningssektorn. Vindkraft, särskilt havsbaserad, kan störa signalspaning på ett betydligt längre avstånd.

Militära intressen - konflikter och synergieffekter med andra intressen

I många fall kan försvarsverksamhet samexistera med andra intressen till havs. Fasta fysiska hinder över, på eller under vattnet, som begränsar verksamheten för flyg och fartyg innebär dock som regel störningar för verksamheten. Andra anläggningar och verksamheter kan också orsaka tekniska störningar som påverkar sambands- och radarsystem.

Fiske

I de flesta fall och situationer kan fiskeri- och försvarsverksamhet samexistera. I sjöövningssområden sker dock militärövningar som periodvis kan förhindra fiske. Övningarna sker i regel endast under kortare perioder och kommuniceras i förväg. För att minimera risken för att fisk i stim och marina däggdjur påverkas vid övning har Marinen etablerade rutiner för att söka av området över, på och under havsytan innan sprängning utförs. På så vis minimeras risken för påverkan på bland annat fiskbestånd.

Naturvård

Möjligheten till samexistens mellan naturvård och försvaret beror på vad som utgör områdets naturvärden och hur försvarsverksamheten bedrivs. Vid utpekande av nya områdesskydd måste man undersöka om intressena kommer i konflikt med varandra.

Högupplöst djupdata som bland annat kan behövas för marinvetenskaplig forskning och inventeringar kopplade till naturskydd omfattas av försvarsekretess. Djupdata kan efter ansökan och tillståndsgivning tillgängliggöras av Försvarsmakten.

Försvarsmaktens verksamhet påverkar naturmiljön på flera sätt, se mer under rubriken "Miljöpåverkan och klimatförändringar" längre ner på denna sida.

Kablar och ledningar

Befintliga ledningar och kablar utgör sällan ett problem för försvarsmaktens verksamhet. Nyetablering eller omlokalisering av befintliga kablar och ledningar behöver prövas i varje enskilt fall.

Hamnar, sjöfart och farleder

En av marinens huvuduppgifter i kris och krig är att hålla farleder fria för att säkra försörjningen av landet. Det är därför viktigt att hamnar, reservhamnar, huvudfarleder och alternativa farleder inte tas bort eller byggs för av fasta installationer. Eventuellt kan anläggningar för till exempel vattenbruk vara flyttbara i en krissituation. Det är Sjöfartsverket och Trafikverket som ansvarar för farleder. Alternativa farleder som är av försvarsintresse omfattas av sekretess.

Under övningstillfällen i marina övningsområden begränsas annan verksamhet

vilket kan påverka sjöfarten.

Besöksnäring och friluftsliv

I de flesta fall och situationer kan försvarsverksamhet samexistera med besöksnäring och friluftsliv. I främst kustnära områden kan dock intressekonflikter uppstå. Det handlar främst om att tillgängligheten inom sjöövningsområden begränsas under pågående övningar. Buller från försvarsmaktens verksamhet kan också påverka upplevelsen av att vistas i kustlandskapet på långa avstånd från störningskällan.

Kulturmiljö

Försvarsmaktens anläggningar innehåller betydande nationella, regionala och lokala kulturmiljöintressen. Många av anläggningarna bidrar till viktiga upplevelsevärden och är karaktäristiska inslag i skärgård och kustbygd.

Försvarsmaktens verksamhet kan i sig påverka kulturmiljön både genom etablering av nya anläggningar och genom tillfällig övningsverksamhet och sjöfart. Känsliga miljöer kan vara forntida spärranläggningar, submarina landskap och vrak. Försvarsmakten är samtidigt en av de viktigaste uppgiftslämnarna och informationsförvaltarna av var upptäckta vrak finns.

Havsbaserad energiproduktion

För försvarsintresset är energiutvinning den främsta intressekonflikten att hantera i havsplaneringen. Fasta installationer riskerar att i stor utsträckning störa tekniska system som används för signalspaning och underrättelseinhämtning. En god planering där tidig samverkan sker med Försvarsmakten är därför en förutsättning för en framgångsrik energiutvinning.

Miljöpåverkan och klimatförändringar

Den militära övningsverksamheten i kust- och havsområden medför vid undervattenssprängningar stor påverkan på bottnar inom avsedda sprängrutor, men sammantaget är Försvarsmaktens påverkan på marina miljöer som helhet liten. Användningen av ammunition vid skjutövningar leder till ett tillskott av metaller lokalt i vattenmiljön. Detta lokala tillskott kan med tiden bli ansenligt och lagras då i sedimenten på botten. Metallernas övergång i löslig form sker dock i så pass liten omfattning och under mycket lång tid, hundratals år, att effekterna i närområdet blir mycket små. Militära flyg och fartyg medför även utsläpp av luftföroreningar och koldioxid. I jämförelse med utsläpp från civil sjö- och lufttrafik är utsläppen från den militära verksamheten dock liten.

Höga ljud skapas vid skjutningar, sprängningar samt vid flyg- och fartygsrörelser och orsakar störningar i djurlivet både under och ovan havsytan. Ljudstörningar under vissa delar av året då den biologiska aktiviteten är hög är ofta allvarligare än vid andra tidpunkter. Det handlar om lekperioder för fisk, sälars kutningsperiod eller fåglars häckning och ruvningsperioder. För att kunna ta hänsyn till när risk för påverkan är stor har Försvarsmakten utvecklat en marinbiologisk kalender. Den innehåller information om vilka områden som är känsliga för påverkan från undervattensbuller vid olika tider på året.

Riksintresse för totalförsvaret

Försvarmakten har som sektorsmyndighet ansvar att peka ut anspråk som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets militära anläggningar. MSB ansvarar för att identifiera mark- och vattenområden som kan vara av riksintresse för totalförsvarets civila del. Dessa områden skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Behövs ett område för totalförsvarets anläggningar, så ska försvarsintresset ges företräde framför andra riksintressen.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 9 §

9 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 10 §

10 §

Om ett område enligt 5-8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.

Beslut med stöd av första stycket får inte strida mot bestämmelserna i 4 kap.

Riksintresset kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte på grund av sekretesskäl. Dessa riksintresseområden har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem.

Läs mer om riksintresset för totalförsvarets anläggningar på Försvarmaktens webbplats. För länk se faktarutan "Planeringsunderlag".

[Här kan du läsa mer om riksintressesystemet](#)

Följande riksintressekategorier kan förekomma vid kusten och i havet:

Stoppområde för höga objekt

Område kring militära flygplatser där själva funktionen militär flygverksamhet utgör riksintresset. Fasta installationer högre än 20 meter över havet kan inte uppföras inom området.

Område med utökat behov av hinderfrihet

Området kring militära skjutfält där själva funktionen militär verksamhet i form av exempelvis målflyg och annan samövning mellan mark och luft utgör riksintresset. Inom ett sådant område kan höga objekt medföra skada på den verksamhet som

Försvarsmakten bedriver. Prövning för byggnation av höga fasta installationer kan göras i enskilda fall.

Influensområde luftrum –MSA-område

MSA-område (minimum safety altitude) utgör den yta inom vilket det finns fastställda höjder för högsta tillåtna objekt som kan tillkomma i området runt en flygplats. Den militära MSA-ytan är 46 kilometer, den civila MSA-ytan är 55 kilometer. Höga fasta installationer som är högre än den fastställda MSA-höjden får inte förekomma.

Väderradar med influensområde

Inom väderradarns influensområde kan höga objekt störa. Närmast väderradarn är det förbjudet att uppföra vindkraftverk och i området runt omkring görs en prövning i enskilda fall. Möjligheten att etablera hela vindkraftparker inom dessa områden är låg.

Sjöövningsområde

I ett sjöövningsområde bedrivs verksamhet både i havet och i luften. Här är fasta anläggningar mycket svåra att etablera utan att risk för skada på riksintresset uppstår. Under övningstillfällena begränsas även tillträdet till områdena.

Riksintresse med influensområde

Riksintressen på marken (övnings- och skjutfält eller flygplatser) som har ett influensområde kopplat till sig i form av buller- och riskområde. Planering av fasta installationer och störningskänslig bebyggelse kan påverkas. Under övningstillfällena begränsas även tillträdet till områdena.

Övrigt influensområde

Influensområden för riksintressen som inte kan redovisas öppet. Här görs enskilda prövningar i varje fall, för såväl höga objekt som annan etablering för att bedöma om risk för konflikt uppstår. Det är endast ett fåtal sådana områden som påverkar havsplaneringen. Det inverkar på havsplaneringen genom att alla typer av fasta installationer bör undvikas.

Veta mer?

Här hittar du exempel på mål, planer och program samt planeringsunderlag som berör totalförsvarets intressen. Länkarna nedan går till andra webbplatser.

Exempel på mål, planer och program

[Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar](#)

Planeringsunderlag

Exempel på nationella och regionala planeringsunderlag

[Information om försvarets riksintressen, värdebeskrivningar och GIS-underlag på Försvarsmaktens webbplats.](#)

[Försvar och säkerhet – rapport från havsplaneringens tematiska arbete, Havs- och vattenmyndigheten.](#)

Roller och ansvar

Försvarmakten

Försvarmaktens främsta uppgift är att ansvara för Sveriges militära försvar. I Försvarmakten ingår bland annat Armén, Flygvapnet, Marinen och Hemvärnet. Försvarmakten deltar i samhällsplaneringen bland annat i egenskap av sektorsmyndighet för riksintressen för totalförsvarets militära del, men också som verksamhetsutövare.

[Visa mer Dölj](#)

Försvarets radioanstalt

Försvarets radioanstalt (FRA) bedriver på uppdrag av regeringen och olika myndigheter signalunderrättelseverksamheten mot utlandet till stöd för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. FRA har även till uppdrag att bidra till att stärka informations säkerheten inom samhällsviktiga verksamheter i Sverige.

[Visa mer Dölj](#)

Totalförsvarets forskningsinstitut

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) bedriver forskning, metod- och teknikutveckling och analyser och studier inom försvar och säkerhet.

[Visa mer Dölj](#)

Försvarets materialverk

Försvarets materialverk (FMV) ansvarar för materiel- och logistikförsörjning till Försvarmakten. FMV genomför till exempel upphandlingar av helikoptrar och ubåtar, reparerar och underhåller stridsfordon, flygplan och fartyg samt förrådshåller och transporterar vapen och utrustning.

[Visa mer Dölj](#)

Fortifikationsverket

Fortifikationsverket äger och förvaltar Sveriges försvarsfastigheter som regementsbyggnader, kontor, träningsanläggningar, verkstäder, skjutbanor, hamnar, flygplatser, anläggningar under jord och den mark som Försvarmakten övar på.

[Visa mer Dölj](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan

Denna vägledning syftar till att ge kommunerna stöd i översiktsplaneringen så att den medverkar till en minskad klimatpåverkan. Sveriges miljömål gäller de territoriella utsläppen i Sverige och det är alltså dessa som den fysiska planeringen till viss del kan påverka. Vägledningen ska stödja kommunerna i arbetet med att nå miljömålen God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan.

I ett klimatsmart samhälle är det av betydelse att kommunen har en vision och målbild av ett samhälle med noll nettoutsläpp av växthusgaser och att denna är utgångspunkten för översiktsplaneringen.

I Sverige är utmaningen att minska utsläppen av växthusgaser störst inom transportsektorn, jordbruket och basindustrin. Av dessa är det framför allt transportsektorns utsläpp som går att påverka genom översiktsplanering. En klimatsmart planering bidrar till en struktur som gör att människor har nära till arbetsplatser, samhällsservice, fritidsanläggningar och handel, så att de väljer att gå, cykla och åka kollektivt hellre än att ta bilen.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

I "Relaterad information" finns en länk till vägledningen Hållbar utveckling i översiktsplaneringen där de allmänna intressena beskrivs.

[Om vägledningen](#)

Här beskrivs kort tillvägagångssätt, källor och bakgrunden till vägledningen om översiktsplanering för minskad klimatpåverkan samt till vem dessa texter vänder sig.

Klimatmålen och internationella åtaganden

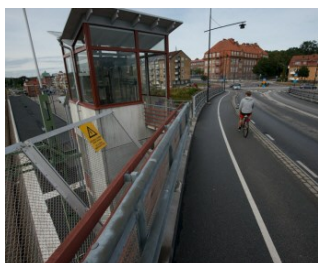
Här beskrivs Sveriges klimatmål och internationella åtaganden för att begränsa utsläppen av växthusgaser. Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål, däribland ”Begränsad klimatpåverkan”. Även i de andra miljökvalitetsmålen finns formuleringar med tydlig koppling till klimatpolitiken.

Positiv och negativ klimatpåverkan

I denna del finns ett sammanfattande kunskapsunderlag som beskriver hur olika samhällssektorer inom landet påverkar klimatet positivt eller negativt. Syftet är att visa på den totala påverkan på klimatet som sker inom landet för att ge en bakgrund till vad kommunerna har rådighet över genom sin översiktsplanering.

Samordnad planering

I denna del behandlas samarbetet inom kommunen och mellan kommunen och samhällets alla nivåer. Utgångspunkten är en gemensam vision och målbild där de kommunalt anpassade klimatmålen är en del av kommunens strävan att nå en hållbar framtid.

Klimatsmarta strukturer

Här beskrivs fysiska strukturer som gör det möjligt att främja ett beteende som leder till minskad klimatpåverkan. Det handlar bland annat om lokalisering av bostäder, service och arbetsplatser som ger förutsättningar för att gå, cykla och åka med kollektiva transportsystem.

Minska transportsystemets klimatpåverkan

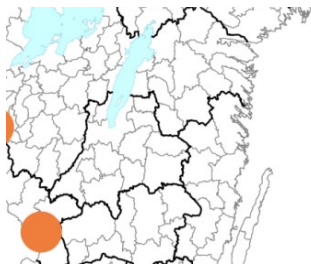
Här presenteras hur kommunen kan arbeta för att åstadkomma ett långsiktigt hållbart transportsystem. Det kan innebära att arbeta med trafikstrategier, förutsättningar för kollektivtrafiken, gatuutformning som gynnar gång- och cykeltrafik till att använda parkering som styrmedel.

Klimatsmart resursanvändning

Här beskrivs hur uttaget av naturresurser behöver minska och återvinningen behöver öka för att minska klimatpåverkan. Detta kräver en väl fungerande infrastruktur för återvinning. Det kan också handla om att bevara och utöka grönstruktur och vattenområden.

Kommunexempel

I denna del kan du läsa om hur olika kommuner har arbetat för att minska klimatpåverkan genom sin översiktsplanering. Tanken är att exemplen ska fungera som inspiration i kommunernas arbete med att minska klimatpåverkan utifrån respektive kommuns förutsättningar.

RELATERAD INFORMATION

På PBL kunskapsbanken

[Allmänna intressen \[/sv/PBL-](#)

[kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/\]](#)

Om vägledningen

Boverket har på uppdrag av regeringen tagit fram denna vägledning för översiktsplaneringen som ett led i arbetet att nå miljömålet God bebyggd miljö i de delar som handlar om hur översiktsplaneringen kan bidra till de nationella klimatmålen, regeringens ambition om en transportsnål samhällsstruktur samt visionen om noll nettoutsläpp till 2050. Texterna bygger på information från utredningar i samband med uppdraget och på sammanställning av information från olika tidigare rapporter och vägledningar som berör ämnet.

I arbetet med vägledningen har Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Trafikverket och planerare från kommuner, länsstyrelser och den privata sektorn konsulterats.

Vägledningen innehåller vägledning och exempel på hur man kan göra för att nå ett ökat klimatfokus i översiktsplaneringen. Den är tänkt att vara till stöd för kommunala planerare som arbetar med översiktsplanering. Politiker och andra tjänstemän inom kommunen som jobbar med trafik, bostäder, grönstruktur, miljö, hälsa och andra frågor med koppling till den fysiska planeringen, kan också ha nytta av vägledningen liksom länsstyrelserna i sin roll av samrådspart till kommunerna.

Vägledningen är inte tvingande och har ingen rättsverkan.

Klimatmålen och internationella åtaganden

Sveriges klimatmål säger att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet har utformats i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar.

Riksdagens vision är att vi år 2050 har nått noll nettoutsläpp av växthusgaser. Genom Parisavtalet har EU gjort ett gemensamt åtagande om att senast 2030 minska växthusgasutsläppen från hela EU-ekonomin med minst 40 procent jämfört med 1990.

Internationella åtaganden

I klimatavtalet från Paris fastslås det att den globala uppvärmningen ska hållas långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader jämfört med den förindustriella nivån.

Kyotoprotokollet

Sverige ratificerade 1993 FN:s ramkonvention om klimatförändringar (klimatkonventionen). Klimatkonventionens mål är att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Kyotoprotokollet till klimatkonventionen (Kyotoprotokollet) innehåller bindande åtaganden för att begränsa utsläppen av växthusgaser. Under perioden 2008–2012 (den första åtagandeperioden) skulle industriländernas utsläpp av växthusgaser minska med cirka fem procent jämfört med 1990 års nivå. EU och dess medlemsstater kom överens om att gemensamt fullgöra sina åtaganden. I den EU-interna bördefördelningen hade Sverige ett åtagande som innebar att utsläppen kunde öka med högst fyra procent jämfört med 1990. Sverige ratificerade tillsammans med EU och dess medlemsstater Kyotoprotokollet, som trädde i kraft 2005.

I Doha antogs 2012 en ändring av Kyotoprotokollet för att möjliggöra en andra åtagandeperiod för 2013–2020. För den andra åtagandeperioden har EU och dess medlemsstater angett att de ska begränsa sina årliga växthusgasutsläpp med 20 procent jämfört med 1990. Dohaändringen godkändes av riksdagen den 27 maj 2015. Då Dohaändringen inte har ratificerats av ett tillräckligt antal länder, så har den ännu inte trätt i kraft.

Parisavtalet

Parisavtalet, som är ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal, trädde i kraft den 4 november 2016. Enligt avtalet ska den globala uppvärmningen hållas långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader jämfört med förindustriell nivå. Parisavtalet innehåller inga fasta procentsatser, utan det tillkommer varje deltagande part att anmäla vilka åtaganden man gör. Dessa ska uppdateras vart femte år i enlighet med principen om en progressiv skärpning av åtagandena.

EU har gjort ett gemensamt åtagande om att minska växthusgasutsläppen från hela EU-ekonomin med minst 40 procent senast 2030 jämfört med 1990. När det gäller utsläpp från den sektor som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter regleras EU:s åtagande inom ramen för det systemet. För de sektorer som inte omfattas av systemet med utsläppsrätter kommer nationella mål att formuleras för utsläpp av växthusgaser. I förslaget till ansvarsfördelning mellan EU:s medlemsstater får Sverige ett mål på minus 40 procent till 2030 jämfört med 2005.

Under rubriken "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbsida om EU:s system för handel med utsläppsrätter.

FN:s Agenda 2030

År 2015 antog FN Agenda 2030 för hållbar utveckling. Syftet med Agenda 2030 är att skapa förutsättningar för en inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt och anständigt arbete för alla. Agendan innehåller 17 mål för hållbar utveckling. Mål 13 lyder: Bekämpa klimatförändringar – vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Detta är de relevanta delmålen under mål 13 i FN:s Agenda 2030:

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.2 Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[EU:s system för handel med utsläppsrätter på Naturvårdsverkets webbsida \[http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Utslappshandel/\]](http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Utslappshandel/)

Sveriges klimatmål och miljö kvalitetsmålen

Riksdagen har beslutat om sammanlagt 16 miljö kvalitetsmål, däribland "Begränsad klimatpåverkan". Även i de andra miljö kvalitetsmålen finns formuleringar och preciseringar med tydlig koppling till klimatpolitiken. I Netto-noll-visionen har regeringen formulerat en målsättning för år 2050.

Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet lyder:

- Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Till miljö kvalitetsmålet "Begränsad klimatpåverkan" har riksdagen fastställt en precisering: Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

För att underlätta att nå miljö kvalitetsmålen har ett antal etappmål fastställts. Etappmålet för "Begränsad klimatpåverkan" har beslutats av riksdagen.

- **Etappmål Begränsad klimatpåverkan**
Utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990 och gäller för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser år 2020 ska vara cirka 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre för den icke handlande sektorn i förhållande till 1990 års nivå. Minskningen sker genom utsläppsreduktioner i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som mekanismen för ren utveckling (CDM).

Miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö

Till miljö kvalitetsmålet "God bebyggd miljö" finns tio preciseringar varav flera med tydlig koppling till klimatpolitiken.

- **Hållbar bebyggelsestruktur**
En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade.
- **Hållbar samhällsplanering**

Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.

- **Infrastruktur**
Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.
- **Kollektivtrafik, gång och cykel**
Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.
- **Hushållning med energi och naturresurser**
Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.
- **Hållbar avfallshantering**
Avfallshantering är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

I "Relaterad information" finns en länk till samtliga miljö kvalitetsmål med tillhörande preciseringar.

Visionen noll nettoutsläpp 2050

Visionen är att Sverige år 2050 inte har några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären. Visionen formulerades av den dåvarande regeringen i propositionen "En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat ". Även den nuvarande regeringen har i flera beslut hänvisat till visionen.

I "Relaterad information" finns en länk till propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat, 2008/09:162.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Miljö kvalitetsmålen på Miljömålportalen \[http://www.miljomal.se/sv/\]](http://www.miljomal.se/sv/)

[Propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat, 2008/09:162 på regeringens webbplats](http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/03/prop.-200809162/)

[\[http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/03/prop.-200809162/\]](http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/03/prop.-200809162/)

Klimatet och energipolitiken

Inom ramen för energipolitiken har det fastställts ett antal mål med självklar koppling till klimatmålen.

De energipolitiska målen för 2020 beslutades av riksdagen 2009.

- Andelen förnybar energi i transportsektorn år 2020 bör vara minst 10 procent.
- Andelen förnybar energi år 2020 bör vara minst 50 procent av den totala energianvändningen.
- Det nationella målet gällande energieffektivisering är att en total effektivisering om 20 procent ska uppnås till 2020.

Samtidigt fastställdes en nationell planeringsram för vindkraft motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 terrawattimmar år 2020 varav 20 terrawattimmar till lands och 10 terrawattimmar till havs. Dessutom antogs mål för en effektivisering av energianvändning med 20 procent mellan 2008 och 2020. Målen formulerades i regeringens proposition "En sammanhållen klimat- och energipolitik, Energi".

I "Relaterad information" finns en länk till propositionen "En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi", prop. 2008/09:163.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi på regeringens webbplats](#)

[\[http://www.regeringen.se/contentassets/dfa4a54e2a1c46758aa8f34ad50a6c2e/pro-p.-200809163-en-sammanhallen-klimat--och-energiipolitik---energi/\]](http://www.regeringen.se/contentassets/dfa4a54e2a1c46758aa8f34ad50a6c2e/pro-p.-200809163-en-sammanhallen-klimat--och-energiipolitik---energi/)

Klimatet och transportpolitiken

Inom ramen för transportpolitiken har det fastställts mål med självklar koppling till klimatmålen. De transportpolitiska målen formulerades i propositionen "Mål för framtidens resor och transporter".

I "Relaterad information" hittar du en länk till propositionen Mål för framtidens resor och transporter" 2008/09:93.

De transportpolitiska målen består av ett övergripande mål samt ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Till hänsynsmålet finns ett antal preciseringar varav en har koppling till klimatmålen.

- **Hänsynsmålet**

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

- **Precisering**

Transportsektorn bidrar till att miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet fossilberoende. År 2030 bör Sverige ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen.

Transportsektorn bidrar till att det övergripande generationsmålet för miljö och övriga miljö kvalitetsmål nås samt till ökad hälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska mål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Propositionen Mål för framtidens resor och transporter på](#)

[regeringens webbplats](#)

[\[http://www.regeringen.se/contentassets/80dd7d80fc64401ca08b176a475393c5/mal-for-framtidens-resor-och-transporter-prop.-200809931\]](http://www.regeringen.se/contentassets/80dd7d80fc64401ca08b176a475393c5/mal-for-framtidens-resor-och-transporter-prop.-200809931)

Positiv och negativ klimatpåverkan

I denna del finns ett sammanfattande kunskapsunderlag som beskriver hur olika samhällssektorer inom landet påverkar klimatet positivt eller negativt. Beskrivningen går utöver vad som kan åtgärdas med hjälp av översiktsplaneringen. Syftet är att visa på den totala påverkan på klimatet som sker inom landet för att ge en bakgrund till vad kommunerna har rådighet över genom sin översiktsplanering.

Den fysiska planeringen kan göra skillnad för de territoriella och produktionsrelaterade utsläppen. De konsumtionsrelaterade utsläppen är globala och kan därför inte hanteras i den fysiska planeringen. År 2013 var de konsumtionsrelaterade utsläppen i Sverige nästan dubbelt så stora som de produktionsrelaterade utsläppen.

Produktions- och konsumtionsbaserade utsläpp

De konsumtionsrelaterade utsläppen är nästan dubbelt så stora som de produktionsrelaterade utsläppen. De svenska miljömålen gäller de produktionsrelaterade utsläppen.

Utsläppen av växthusgaser kan mätas på två sätt:

- Territoriellt eller produktionsrelaterat, det vill säga hur mycket som släpps ut från verksamheter och aktiviteter inom ett territorium, t.ex. Sverige.
- Konsumtionsrelaterat, vilket inkluderar de utsläpp som skett i alla tidigare led innan en produkt konsumeras, oavsett var dessa utsläpp ägt rum. I det senare fallet inräknas alltså utsläpp som görs utomlands vid tillverkning och transport av importerade produkter som konsumeras i Sverige, medan utsläpp i Sverige vid tillverkning av produkter som exporteras inte tas med.

Territoriella utsläpp

Sveriges miljökvalitetsmål gäller de territoriella eller produktionsrelaterade utsläppen i Sverige. Dessa utsläpp, som är de som årligen rapporteras till FN, var 54,4 miljoner ton år 2014. En minskning med 24 procent sedan 1990. De fördelade sig så här, enligt Naturvårdsverkets statistik:

Inhemska transporter	17,8 milj ton CO ₂ ekv	32,7 %
Industri	14,7 milj ton CO ₂ ekv	27,0 %
El- och fjärrvärmeproduktion	6,8 milj ton CO ₂ ekv	12,5 %
Jordbruk	7,1 milj ton CO ₂ ekv	13,0 %
Uppvärmning	1,3 milj ton CO ₂ ekv	2,4 %
Arbetsmaskiner	3,9 milj ton CO ₂ ekv	7,2 %
Avfall	1,5 milj ton CO ₂ ekv	2,8 %
Produktanvändning mm	1,4 milj ton CO ₂ ekv	2,8 %

Källa: Naturvårdsverket

Klicka på bilden för att se den i större format. Källa: Naturvårdsverket

Enligt miljömålsberedningen förslag till mål i betänkandet "Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige" behöver vi minska växthusgasutsläppen i Sverige till år 2045 med 45 miljoner koldioxidekvivalenter från dagens nivå till 11 miljoner ton. Sedan 1990, vilket är utgångspunkt för målet, har vi minskat utsläppen med 18 miljoner ton.

Miljömålsberedningen har bedömt att det inte är möjligt att minska utsläppen med 100 procent till 2045. För att nå netto nollutsläpp behövs därför kompletterande åtgärder i form av insatser i andra länder eller en ökad kolsänka.

Konsumtionsrelaterade utsläpp

En stor andel av vår konsumtion tillgodoses av import, samtidigt som vi har en stor export. Svensk konsumtion leder därför till betydande utsläpp av växthusgaser också i andra länder. Även utsläpp orsakade av resor och

transporter i och till andra länder inkluderas. Under de senaste 20 åren har andelen utsläpp som sker i andra länder och som orsakas av vår svenska konsumtion, ökat med 50 procent. Under samma period har de konsumtionsbaserade utsläppen i Sverige, minskat med 30 procent.

År 2013 var de konsumtionsrelaterade utsläppen i Sverige nästan dubbelt så stora som de produktionsrelaterade utsläppen.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbsida om Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser på Naturvårdsverkets webbplats \[http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/Tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/Konsumtion-och-utslapp-av-vaxthusgaser/\]](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/Tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/Konsumtion-och-utslapp-av-vaxthusgaser/)

Transporter

I Sverige står inrikes transporter för ungefär en tredjedel av de svenska utsläppen av växthusgaser. De dominerande utsläppskällorna är personbilstrafiken och tunga lastbilar.

Personbilens funktion och möjligheter har varit en betydande faktor bakom den ekonomiska utveckling som vi haft i västvärlden efter andra världskriget. Bilen har möjliggjort längre resor och ökad rörelsefrihet för många människor. Inom fysisk planering har detta i många fall bidragit till en gles bebyggelsestruktur med långa avstånd mellan olika funktioner, vilket i sin tur har bidragit till negativ miljöpåverkan i form av buller, luftföroreningar och inte minst utsläpp av växthusgaser.

Vägtrafikens klimatpåverkan

Den dominerande källan till den svenska transportsektorns växthusgasutsläpp kommer från vägtrafiken. Cirka 95 procent av utsläppen från inrikes transporter kommer från vägtrafiken. Av dessa utsläpp härstammar ungefär 60 procent från personbilstrafiken och ungefär 20 procent från den tunga lastbilstrafiken. Totalt sett har utsläppen av växthusgaser från vägtrafiken endast minskat med 7 procent jämfört med år 1990.

Järnvägens klimatpåverkan

Järnvägstrafiken står endast för drygt 2 procent av transportsektorns totala växthusgasutsläpp. På järnvägssidan är det tre delar som står för utsläppen, infrastrukturen inklusive drift och underhåll står för hälften av utsläppen, 40 procent av utsläppen kommer från elproduktionen och resterande del kommer från dieseltåg som främst trafikerar ej elektrifierade järnvägar.

Klimatpåverkan från flyg och sjöfart

Flyg- och sjöfartstrafiken följer samma mönster nämligen att utsläppen från inrikestrafik minskar medan de ökar från utrikestrafik. Utsläppen från inrikesflyget har minskat med ungefär 15 procent och från inrikessjöfart har de minskat med ungefär 30 procent sedan 1990. Däremot har utsläppen från utrikesflyg ökat med 70 procent under samma period och utsläppen från utrikes sjöfart har ökat med 160 procent.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbsida om utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter.

Infrastrukturhållningens klimatpåverkan

I infrastrukturhållningen ingår byggande och drift av vägar och järnvägar, flygplatser och hamnar. Byggande, drift och underhåll beräknas stå för 5-10 procent av de samlade utsläppen från trafik och infrastruktur inom väg-

och järnvägssektorn.

Klimatpåverkan från infrastrukturhållningen består i huvudsak av livscykelutsläpp från cement, stål, drivmedelsanvändning i entreprenader till fordon och arbetsmaskiner samt asfalt.

Arbetsfordon och arbetsredskap

Användningen av fossila bränslen i arbetsmaskiner och andra fordon som används i infrastrukturhållningen står för en stor del av växthusgasutsläppen. Som arbetsmaskiner räknas arbetsfordon och arbetsredskap utrustade med förbränningsmotorer, exempelvis traktorer, grävmaskiner och snöskotrar. Arbetsmaskiner används för byggnation och underhåll av vägar, bostäder och lokaler samt för arbete inom industri, jord- och skogsbruk samt fiske. De flesta arbetsmaskiner är dieseldrivna. De största utsläppen kommer från arbetsmaskiner inom industrin samt bygg och anläggning. Dessa sektorer svarar för runt 40 procent av utsläppen. Det motsvarar knappt 7 procent av de totala nationella utsläppen. Utsläppen från arbetsmaskiner har ökat med drygt 30 procent sedan 1990, men ligger sedan 2005 på en relativt stabil nivå.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter på](#)

[Naturvårdsverkets webbplats \[http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/\]](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/)

Bostäder, lokaler och byggande

En kraftig minskning av användandet av fossila bränslen har inneburit att utsläppen av växthusgaser från uppvärmning i bostäder och lokaler har minskat med 86 procent sedan 1990. Klimatbelastningen från byggprocessen och produktionen av byggmaterial är fortfarande betydande.

Minskade utsläpp från uppvärmning

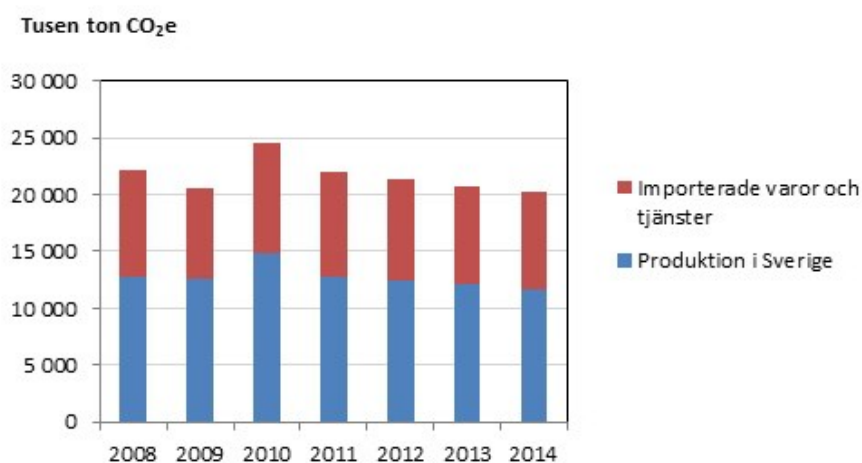
Utsläppen av växthusgaser från uppvärmning i bostäder och lokaler, inklusive jord- och skogsbrukets byggnader, stod år 2014 för mindre än 2 procent av de totala utsläppen i Sverige. Utsläppen har minskat med 86 procent sedan 1990. Detta beror främst på en övergång från olja till fjärrvärme, värmepumpar och pelletspannor. Minskningen kan också delvis förklaras med att energianvändningen per kvadratmeter effektiviserats.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbsida om Nationella utsläpp och upptag av växthusgaser, som bland annat beskriver utsläppen från uppvärmning av bostäder och lokaler.

Byggmaterial står för betydande utsläpp

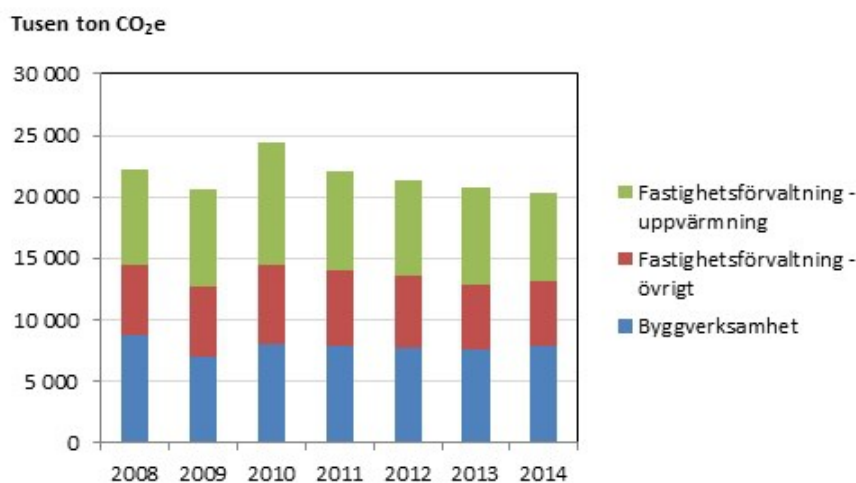
Produktion av byggmaterial och av den el och fjärrvärme som förbrukas i byggnaderna genererar dock betydande utsläpp. Klimatpåverkan från bygg- och fastighetssektorn sett ur ett helt livscykelperspektiv är betydande. Bygg- och fastighetssektorn släppte ut motsvarande ungefär 18 procent av Sveriges totala årliga utsläpp av växthusgaser år 2013. Sektorn bidrar dessutom till nästan lika stora utsläpp utomlands genom import av byggmaterial.

I "Relaterad information" finns en länk till Boverkets information om miljöindikatorerna. Här hittar du också rapporten Miljö- och klimatanpassade byggregler - Förstudie (Boverket Rapport 2016:14).

Bygg- och fastighetsbranschens konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser

år 2008-2013 fördelade på utsläpp i Sverige (inhemska utsläpp) respektive från importerade varor och tjänster, sett utifrån ett livscykelperspektiv. Källa: Boverket

De totala utsläppen av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn. 2010 var ett kallt år. Källa: Boverket

Ungefär två tredjedelar av utsläppen sker från nyproduktion och renoveringar/ombyggnader av befintliga byggnader. Beräkningar visar att den totala klimatpåverkan från byggprocesser i Sverige uppgår till ca 10 miljoner ton koldioxidkvivalenter per år. Det är i samma storleksordning som utsläppen från alla personbilar i Sverige, och mer än vad alla lastbilar och bussar genererar.

Val av byggmaterial spelar roll

År 2015 publicerades en studie av ett lågenergihus i betong, Blå Jungfrun, som visade att byggprocessens klimatpåverkan (350 kg koldioxidkvivalenter/kvadratmeter) var ungefär lika stor som klimatpåverkan från byggnadens energianvändning under 50 års drift bortsett från hushållselen. Produktionen av byggmaterial stod för 85 procent av utsläppen under byggprocessen (produktskede + byggskede), varav merparten kom från produktionen av cement till betongen och cementbaserade byggskivor. En lägre andel av fossila energislag vid energianvändningen kan sänka klimatpåverkan ytterligare.

En liknande studie för två nyproducerade flerbostadshus med massiv stomme av trä (Bostadsrättsföreningen Strandparken) publicerades i april 2016. I detta fall stod byggprocessen, inklusive materialproduktion, byggtransporter och byggproduktion, för knappt 40 procent av den studerade träbyggnadens totala klimatpåverkan över 50 år (exklusive hushållsel), då energiförsörjningen baseras på nordisk elmix och ett svenskt genomsnitt för fjärrvärme. Vid låg andel fossila energislag beräknas klimatpåverkan från byggprocessen bli 65 procent av totala påverkan.

Klimatpåverkan från byggprocessen beräknades till 265 kg

koldioxidekvivalenter/kvadratmeter. Strandparken byggdes dock med källare och garage i betong. Om husen skullen byggts utan källare och garage, d.v.s. mer jämförbart med Blå Jungfrun, skulle utsläppen ligga på strax över 160 kilo koldioxidekvivalenter/kvadratmeter. Alltså mindre än hälften av betonghusets 350 kilo koldioxidekvivalenter/kvadratmeter.

Det är viktigt att poängtera att jämförelsen enbart är gjord i ett snävt klimatperspektiv. Andra viktiga frågor som brand, fukt, effektreduktion, ekonomi et cetera har inte beaktats mellan Strandparken och Blå Jungfrun och att inga andra slutsatser kan dras. Syftet har enbart varit att lyfta frågan om byggprocessens klimatpåverkan för att öka kunskapen hos byggsektorn, myndigheter och politiker.

Vi kan konstatera att det är av stor vikt att optimera materialval från klimat- och resurssynpunkt, välja rätt material för rätt tillämpningar, använda material med lång livslängd och minska energianvändningen vid planering av nya hus. Även översikts- och detaljplanering har betydelse för klimatpåverkan, genom att de ger förutsättningar för markarbeten, transporter med mera.

I "Relaterad information" finns en länk till IVL Svenska miljöinstitutets rapport Byggandets miljöpåverkan, Livscykelberäkning av klimatpåverkan och energianvändning för ett nyproducerat energieffektivt flerbostadshus i betong.

I "Relaterad information" finns en länk till Sveriges byggindustriers rapport Byggandets klimatpåverkan. Livscykelberäkning av klimatpåverkan och energianvändning för ett nyproducerat energieffektivt flerbostadshus med massiv stomme av trä.

Stora utsläpp vid byggprocessen

En färdig byggnad orsakar i sig obetydliga utsläpp av växthusgaser. De utsläpp som kan relateras till bebyggelsen i ett konsumtionsperspektiv sker framför allt vid tillverkningen av byggmaterial, och då främst cement och järn- och stålprodukter. Både när det gäller tillverkning av cement och järn- och stål är det svårt att reducera utsläppen av växthusgaser, åtminstone på kort sikt.

Användningen av fossila bränslen vid produktion av el och fjärrvärme kommer med all sannolikhet successivt att minska som en följd både av en allmän omställning till förnybara energikällor, och av att allt fler konsumenter medvetet väljer sådan energi. Därmed kommer klimatpåverkan från driften att närma sig noll.

Kunskapsnivån blir allt högre när det gäller klimatpåverkan från driftfasen för byggnader men när det gäller klimatbelastningen från själva byggprocessen, från materialutvinning till färdig byggnad eller anläggning behöver kunskapen öka. De båda studierna av ett nybyggt betonghus (Blå Jungfrun) och ett liknande bygge med stomme i trä (Strandparken) indikerar dock att en större andel trähus skulle kunna bidra till en avsevärd minskning av klimatpåverkan från bygg- och fastighetsbranschen.

Framtidsspaning

Många industrier har redan kopplat ihop den digitala projekteringen med en digitalt styrd produktion. Byggbranschen har ännu inte utnyttjat digitaliseringens alla möjligheter. Idag projekteras allt digitalt men byggs manuellt. 3D-skrivare har länge använts av modellbyggare för att skriva hela eller delar av modeller. I framtiden kan användningen av 3D-printning komma att öka i byggbranschen.

En 3D-skrivare bygger upp en form genom att pressa ut printmassa genom ett munstycke. Munstycket position styrs i x-, y- och z-led av en datormodell. En skrivare kan ha flera olika munstycken för olika material. De fördelar man kan se med 3D-skrivare är att:

- Det blir lättare och billigare att skräddarsy produkter och inget material går till spillo. När det gäller kostnadsaspekter pratar man om 1/10 av kostnaden.
- Möjligt att arbeta med mer variation och formspråk utan att det blir fördyrande.
- Robotar kan göra farliga byggmoment.
- Det är lika billigt att producera första prototypen som den sista serietillverkade produkten.
- Bostäder skulle kunna skapas snabbt.
- Möjlighet att minimera energiåtgång. Förenklad logistik. Mindre transporter.

RELATERAD INFORMATION

På Boverket

[Miljöindikatorer \[sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer--aktuell-status/\]](#)

På andra webbplatser

[Rapporten Byggandets klimatpåverkan på IVL Svenska miljöinstitutets webbplats](#)

[\[http://www.ivl.se/download/18.343dc99d14e8bb0f58b76c4/1445517730807/B2217_ME.pdf\]](http://www.ivl.se/download/18.343dc99d14e8bb0f58b76c4/1445517730807/B2217_ME.pdf)

[Sveriges byggindustriers rapport Byggandets klimatpåverkan](#)

[\[https://publikationer.sverigesbyggindustrier.se/Userfiles/Info/1129/Strandparken_BI_rapport_slutversion_160613.pdf\]](https://publikationer.sverigesbyggindustrier.se/Userfiles/Info/1129/Strandparken_BI_rapport_slutversion_160613.pdf)

Publikationer

[Miljö- och klimatanpassade byggregler \[sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2016/miljo--och-klimatanpassade-byggregler/\]](#)

Energi

Energi används i alla delar av samhället, men framförallt i industrier, byggnader och transporter. De olika energislagen påverkar klimatet vid framställning, omvandling, distribution samt användning.

All förbränning ger upphov till koldioxid

Vid all förbränning bildas koldioxid. Förbränning av fossila bränslen som olja, kol, torv och naturgas är den största källan till utsläpp av koldioxid i Sverige.

Koldioxid bildas även vid förbränning av biobränslen. Biobränslen framställs ur biomassa och släpper ut lika mycket koldioxid vid förbränning som växterna tog upp under sin tillväxt. Därför räknar man inte med några nettoutsläpp av koldioxid vid förbränning av biobränslen, under förutsättning att biobränslena tas ut på ett sådant sätt att inte skogs- eller jordbruksmarkens produktionsförmåga hotas.

Användandet av fossila bränslen i Sverige

Användningen av fossila bränslen står för drygt 30 procent av Sveriges totala energianvändning. Fordonsbränsle utgör idag den absolut största delen av den slutliga användningen av oljeprodukter i Sverige. Sedan 1970-talet har dock användningen av oljeprodukter i Sverige mer än halverats. Det är främst användningen av eldningsolja som minskat, i synnerhet på villamarknaden.

Produktion av förnybara energikällor i Sverige

Förnybara energikällor som vindkraft, vattenkraft, solkraft och biobränslen stod 2013 för drygt 35 procent av den totala energiproduktionen. Energi från biobränslen, som främst används inom fjärrvärmesektorn och industrin, utgjorde knappt 65 procent av all förnybar energi i Sverige samma år. Vattenkraften stod då för 30 procent av den förnybara energin och vindkraften 5 procent. Vindkraftens elproduktion har ökat kraftigt under de senaste åren och har mer än tredubblats sedan 2010.

Förnybara energikällor ger inte upphov till utsläpp av växthusgaser under användningsfasen. Tillverkning, transport och nedmontering av anläggningarna genererar dock utsläpp av växthusgaser.

Läs mer på sidan "Främja fossilfritt, klimatsmart energi" om hur den fysiska planeringen kan bidra till att gynna en utbyggnad av förnybara energikällor.

Utsläpp av växthusgaser från el- och värmeproduktion

Utsläppen av växthusgaser från el- och värmesektorn i Sverige är generell låga eftersom produktionen till största delen baseras på vattenkraft, kärnkraft

och biobränslebaserad fjärrvärme. Produktionen av el- och fjärrvärme stod för 12 procent av de totala utsläppen av växthusgaser 2014. Energibehovet för uppvärmning styrs i hög grad av vädret. Användningen av fossila bränslen som extrabränsle vid kallt väder är den största anledningen till el- och fjärrvärmeproduktionens utsläppsvariationer mellan åren.

Utsläpp av växthusgaser från industrin

Industrins utsläpp av koldioxid står för en knapp fjärdedel av Sveriges totala utsläpp. De största utsläppen kommer från järn- och stålindustrin, mineralindustrin samt raffinaderier. Utsläppen från industrin består av direkta utsläpp från industrins tillverkningsprocesser, utsläpp från förbränning av bränslen inom industrin samt diffusa utsläpp.

Industrins utsläpp av växthusgaser har minskat med totalt 24 procent sedan 1990. Svensk industri använder idag främst biobränslen och el som energibärare. Fossila bränslen, som oljeprodukter, kol, koks och naturgas, svarade under 2013 för 23 procent av industrins energianvändning.

Framtidsspaning

Framtidens energiproduktion kommer med all sannolikhet ha en högre diversitet av källor såväl som producenter. Sol, vind och bioenergi kommer stå för en allt större andel av energiproduktionen.

Elnätet i olika länder kopplas i allt högre grad ihop till internationella elnät som möjliggör att energi kan produceras långt ifrån konsumenterna. Samtidigt pågår en utveckling där privatpersoner och företag både producerar och konsumerar energi under olika tidpunkter på dygnet, så kallade prosumenter. Effektstyrning blir allt viktigare och därmed blir lagring av energi en fortsatt central fråga i framtiden.

Teknikutvecklingen inom energieffektivisering gör stora framsteg. Utvecklingen av så kallade plushus – som bidrar till energiförsörjningen – innebär en ny möjlighet att ta tillvara energi. Spillvärme från industrier utnyttjas mer och mer. Energieffektiviseringen är dock väldigt beroende av hur användningen av tekniken återspeglas i våra vanor. Användandet av fler energislukande produkter i våra hem riskerar till exempel att äta upp den effektivisering som tekniken möjliggör.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbplats med mer information och statistik över utsläpp av växthusgaser från olika sektorer. Här hittar du även en länk till Energimyndighetens webbplats.

Energimyndigheten sammanställer regelbundet statistik över energiläget i landet.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Fakta om klimat på Naturvårdsverkets webbplats](#)

[\[http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/\]](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/)

[Statistik över energiläget på Energimyndighetens webbplats](#)

[\[http://www.energimyndigheten.se/Statistik/Energilaget/\]](http://www.energimyndigheten.se/Statistik/Energilaget/)

Jordbruk

Jordbrukets klimatpåverkande utsläpp är främst lustgas från odlad mark, koldioxid från mulljordar och metan från idisslande djur och hantering av gödsel. Jordbruket bidrar även till utsläppen genom användning av fossila bränslen till traktorer och andra maskiner och det sker också utsläpp vid tillverkning av mineralgödsel och djurfoder. Växtodling kan däremot ha en positiv inverkan genom upptag av koldioxid och vissa grödor kan även vara alternativ till fossila bränslen.

Metan och lustgas ger störst klimatpåverkan från jordbruket

Av utsläppen inom jordbruket är det metan och lustgas som ger störst klimatpåverkan. I andra samhällssektorer står koldioxid från användning av fossil energi generellt sett för den största klimatpåverkan. Utsläppen kommer från djurens matsmältning, stallgödsel och jordbruksmarken.

Jordbrukets växthusgasutsläpp motsvarar sammanlagt cirka 12 miljoner ton koldioxid varje år. Utsläppen består av:

- 7 miljoner ton koldioxidekvivalenter från växtodling och djurhållning, och är främst lustgas från gödsling och gödselhantering, samt metan från djurens matsmältning och gödselhantering.
- 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter från jordbruksmarkens kolförråd. Till största delen är det koldioxid från så kallade mulljordar på före detta våtmarker.
- 1 miljon ton koldioxid från energianvändningen i jordbruket. Främst från dieselanvändning i traktorer och arbetsmaskiner, samt eldningsolja för uppvärmning av växthus och spannmålstorkar.

Källa: Jordbruksverket.

Indirekt orsakar den svenska jordbruksproduktionen även växthusgasutsläpp i andra länder genom användning av importerad mineralgödsel och importerat foder.

Utsläppen av växthusgaser från jordbrukssektorn har i stort minskat sedan 1990 fram tills för några år sedan. Minskningen beror främst på minskad djurhållning, framför allt mjölkkor och grisar, och minskad användning av mineralgödsel. Men de senaste åren har utsläppen ökat med några procent per år. Den ökningen beror främst på en ökad användning av mineralgödsel.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets diagram Utsläpp av växthusgaser från jordbruk.

Vår konsumtion behöver minska

Köttkonsumtionen är förknippad med stor klimatpåverkan och

djurproduktionen står för cirka 15 procent av världens totala utsläpp av växthusgaser. Den främsta orsaken till de höga växthusgasutsläppen från produktion av kött beror på att det går åt mycket mark för att producera foder.

Av den privata konsumtionen beräknas maten stå för cirka en fjärdedel (2 ton per person) av växthusgasutsläppen i Sverige. Kött är den livsmedelsgrupp som står för den största andelen av den livsmedelsrelaterade klimatpåverkan.

Om utrymmet av växthusgaser fördelas per person behöver vi fram till år 2050 minska vår totala konsumtion från åtta till under två ton växthusgaser per person och år. I den totala konsumtionen ingår bland annat mat, resor och boende.

Viktigt att förhindra matsvinn

Enligt jordbruksverket produceras cirka 400 000 ton mat per år som sen inte lämnar gårdarna i Sverige. Svinnet leder till stora negativa miljöeffekter och resurser försvinner till ingen nytta. Det är viktigt att arbeta för att matsvinn inte uppstår, till exempel genom att hitta en alternativ användning av livsmedel som inte uppfyller marknadens krav på storlek och form. Miljönyttan av att återanvända eller återvinna mat kan inte uppväga den miljöbelastning som uppstår när maten produceras. Andra alternativ är att återanvända produkten exempelvis som djurfoder eller att försöka återvinna energin och näringen.

Begränsad klimatpåverkan

Betande djur har stor betydelse för andra miljömål som till exempel biologiskt mångfald och öppna landskap vilket måste vägas mot djurhållningens negativa aspekter ur klimatsynpunkt.

Djurhållning kan vara ett effektivt sätt att använda mark som inte lämpar sig för växtodling. Gräsmarkernas, till exempel naturbetenas, betydelse som kolsänka har därför uppmärksammats.

Jordbrukssektorn är en livsnödvändig verksamhet men all jordbruksverksamhet, växtodling liksom djurhållning, innebär klimatpåverkande utsläpp.

Energieffektivisering av produktionen

En energieffektivare produktion är något som hela samhället tjänar på, inte minst ur ett klimatperspektiv. Jordbruksverket menar att det finns en stor potential i energieffektivisering inom jordbrukssektorn. Genom förändringar kan företagare spara 5-15 procent av energin. Det som krävs är en minskad användning av insatsmedel i form av handelsgödsel, el, diesel och olja.

I "Relaterad information" finns en länk till Jordbruksverkets webbsida Miljö och klimat.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Utsläpp av växthusgaser från jordbruk på Naturvårdsverkets webbplats \[http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-jordbruk/\]](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-jordbruk/)

[Miljö och klimat på Jordbruksverkets webbplats](http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat.4.5abb9acc11c89b20e9e8000327.html)

[\[http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat.4.5abb9acc11c89b20e9e8000327.html\]](http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat.4.5abb9acc11c89b20e9e8000327.html)

Skogsbruk

De boreala, det vill säga nordliga, skogarna har en stor, global betydelse för inlagring av kol, det vill säga som kolsänka. En växande skog lagrar kol i både mark och träd, men också produkter tillverkade av trä fortsätter att binda kol till dess virket börjar brytas ner.

Marken släpper ut koldioxid när skogen avverkas, därför är det viktigt att skogsbruket bedrivs på ett långsiktigt hållbart sätt så att den fortsätter fungera som kolsänka.

Skogen är en effektiv kolsänka, men kräver balans i brukandet

De boreala skogarna är viktiga som kolsänkor. Dessa nordliga områden lagrar cirka 60 procent av det kol som finns lagrat i världens skogar. Men det finns skillnader också i de boreala skogarna. Fuktig mark lagrar betydande mängder kol i form av torv, till skillnad mot torrare marker. Två tredjedelar av kolet är lagrat i skogsmarken och en tredjedel i träden.

Ett hållbart skogsbruk är förutsättningen för att skogen ska fortsätta fungera som kolsänka. Skogen är mest effektiv som kolsänka genom fotosyntesen när den står under tillväxt, när tillväxten avtar så avtar också kolupptaget. Om skogen brukas genom hyggesbruk så skapas marker som släpper mycket koldioxid därför behöver alternativa brukningsmetoder användas.

En höjning av marktemperaturen är ett hot mot skogen som kolsänka. Studier visar att ökar temperaturen med 3 grader så börjar marken avge koldioxid. En förhöjning av temperaturen innebär en betydande försämring av kolinlagringen i växtlighet, mark och vatten, vilket leder till en accelererande klimatförändring.

Trämateriell fortsätter lagra kol

Byggmaterial av trä fortsätter att fungera som kollager till dess virket börjar brytas ner. Tillverkningen och användningen av materialet avger dessutom en liten mängd koldioxid i jämförelse med andra byggmaterial.

På senare år har byggandet av höghus av trä utvecklats genom användandet av limträ och olika former av nya träprodukter. Växthusgasutsläppen till atmosfären kan minskas betydligt och växthusgasupptaget ökas genom en ökad användning av trämaterial.

Läs mer om byggprodukter under rubriken Stora utsläpp vid byggprocessen.

Användningen av skogsbränsle har ökat, men kräver hållbart skogsbruk

Skogsråvaran kan förädlas i bioraffinaderier till produkter som traditionellt har

tillverkats av fossil råvara, exempelvis olika sorters bränsle, plaster och textilier. I värmeverken används exempelvis pellets och flis och fordon drivs fram med hydrerade vegetabiliska oljor (HVO), som tillverkas av tallolja. Användningen av förädlat bränsle från skogen har ökat de senaste decennierna. Men användandet av biobränslen innebär också det en förbränning som avger koldioxid. För att få balans mellan växthusgasutsläpp och kolsänkor så krävs ett långsiktigt hållbart skogsbruk.

Hållbart skogsbruk ger störst klimatnytta

För att skogsbruket inte ska leda till en negativ klimatpåverkan så gäller det att ta hänsyn till markens möjlighet att användas som kolsänka. Detta görs genom att ständigt ha skog på tillväxt. En skog under tillväxt är en effektiv kolsänka.

Ytterligare en åtgärd i ett klimatvänligt skogsbruk är att återställa utdikade områden till våtmarker. Torvmarker är stora kollager och med hjälp av skydd och restaurering av dessa områden så bevaras stora kolsänkor.

Kolsänkor

För att vi ska nå klimatmålen behövs kompletterande åtgärder i form av kolsänkor. Lagringen av kol i skogar, sjöar och annan markanvändning är av betydelse för att vi ska kunna nå målet om netto nollutsläpp. Kolsänkorna hjälper till att balansera växthusgasutsläppen.

Möjligheten till kolinlagring i skogar och sjöar samt genom annan effektiv markanvändning, exempelvis permanent vallodling, behöver öka för att vi ska nå klimatmålen. Detta för att skapa balans mellan kolinlagring och växthusgasutsläpp, vilket är av betydelse för att nå klimatmålen.

FN:s Kyotoprotokoll ställer fram till och med år 2020 krav på de enskilda medlemsstaterna att se till att utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) inte genererar några ytterligare utsläpp.

I Parisavtalet från 2015 har Kyotoprotokollets medlemsstater avtalat om att det under andra hälften av 2000-talet ska finnas en "balans mellan antropogena utsläpp av växthusgaser och upptag av växthusgaser i sänkor". Länderna har också tagit på sig att bevara och förbättra sänkor och reservoarer för växthusgaser.

Boreala våtmarker och skogar är effektiva kolsänkor

De boreala skogarna lagrar cirka 60 procent av det kol som finns lagrat i världens skogar och trots att våtmarkerna bara täcker ett fåtal procent av jordens yta så har de en högre, årlig kolinlagring än oceanerna. Skogarna och sjöarna är alltså väldigt viktiga som kolsänkor.

Temperaturen är avgörande för hur effektivt sjöar och skogar lagrar kol, visar forskning. Torka minskar också upptaget av kol. Om vi inte kan stoppa den prognosticerade temperaturökningen, så minskar upptaget i våtmarker och skogar betydligt. Inträffar detta så leder det dessutom till en accelererande klimatförändringen eftersom sjösediment och skogsmarker börjar avge koldioxid.

Kolsänkor i Sverige och LULUCF

För att nå netto nollutsläpp behöver åtgärder inom de områden som ger mest växthusgasutsläpp kompletteras med en ökad kolsänka. Sedan 1990 har LULUCF stått för ett upptag på mellan 31 och 45 miljoner ton koldioxidekvivalenter årligen. Insatser inom jordbruket och skogsbruket för att öka upptaget av kol är därför en effektiv åtgärd. Exempelvis ett långsiktigt hållbart skogsbruk, återställande av våtmarker och anläggande av permanenta gräsvallar.

Avfall

Hantering, förbränning och transporter av avfall ger upphov till stora utsläpp av växthusgaser som metan, lustgas och koldioxid. Mycket av avfallet kan dock återvinnas och istället användas som en resurs för att minska klimatpåverkan.

Utsläpp av växthusgaser från avfallsbehandling

Utsläpp av växthusgaser från avfallsbehandling kommer främst från deponier och deras utsläpp av metan. Utsläpp sker också av lustgas och metan från hantering av avloppsvatten och från biologisk behandling av fast avfall samt koldioxid, lustgas och metan från övrig avfallsförbränning som inte används för produktion av el och fjärrvärme. (Utsläpp från avfallsförbränningen ingår inte statistiken för avfallssektorn utan den hör istället till el- och fjärrvärmeproduktionen.) Utsläppen från avfallsbehandlingen motsvarade 2014 cirka tre procent av Sveriges totala växthus-gasutsläpp.

Lite mer än två tredjedelar av utsläppen från avfallsbehandling kommer idag från avfallsdeponier. Avfallsdeponier är alla de upplag dit vi fört avfall från hushåll, industrier, askor från el- och värmeproduktion, förorenade jordmassor med mera. De är den näst största källan till utsläpp av metan, efter jordbrukssektorn.

Hela livscykelkedjan ger stor klimatpåverkan

I de flesta fall är klimatpåverkan från utvinning och tillverkning av produkter betydligt större än påverkan från avfallshanteringen. Blandade ej differentierade material, hushållsavfall och avfall från förbränning är, enligt en rapport från Svenska miljöinstitutet, de tre typer av avfall som har den totalt största klimatpåverkan, om man tar hänsyn till hela livscykelkedjan; utvinning, tillverkning och avfallshantering.

I "Relaterad information" finns en länk Svenska miljöinstitutets rapport Miljöpåverkan från avfall.

Utsläpp från transporter av avfall ger också en påverkan på klimatet. Materialåtervinning bidrar däremot till att minska klimatpåverkan genom att behovet av att utvinna och tillverka nytt material minskar. Energiåtervinning genom förbränning av material som inte går att återvinna kan också bidra till att minska klimatpåverkan. Men om energiåtervinningen ska bli helt klimatneutral får avfallet som förbränns inte bestå av fossilt material.

Läs mer på sidan "Skapa infrastruktur för återvinning" om hur den fysiska planeringen kan bidra till att minska utsläpp av växthusgaser från avfallshanteringen.

Framtidspaning

Ett ökat välstånd och en förväntad befolkningsökning kommer leda till att

mängden hushållsavfall ökar med cirka 50 procent till år 2030 jämfört med dagens volymer. Samtidigt finns det trender i samhället som kan motverka utvecklingen mot ökade avfallsmängder.

Teknikutvecklingen kommer att leda till att nya material och produkter ersätter de som finns idag. Glas, metall och oljebaserad plast kan redan idag i stor utsträckning ersättas med bioplast gjord av förnybara råvaror.

Teknikutvecklingen medför även att behovet av pappersprodukter minskar och allt fler till exempel läser tidningen elektroniskt. Utvecklingen skulle kunna leda till minskade avfallsmängder och mindre fossilt material i avfallet. En teknikutveckling inom förbränningssektorn kan på sikt även leda fram till kostnadseffektiv koldioxidavskiljning.

Samtidigt pågår en utveckling mot att varor allt oftare består av komplexa blandningar av material och att en eller annan elektronisk funktion läggs till. Det försvårar sorteringen och gör återvinningen mer komplicerad. Om priset på råvaror stiger kommer avfallet att bli än mer intressant för återvinning.

Utveckling av maskinell eftersortering kommer bli avgörande för hanteringen och insamlingen av avfall för återvinning. Om det blir så kan olika typer av avfall samlas in i en fraktion. Behovet av utrymme och särskilda avfallsutrymmen i bostadsområden skulle då minska. En utbyggnad av fler sopsugssystem i nya och befintliga områden kan också minska utrymmesbehovet för avfall ovan jord och transportbehovet av dessa.

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbplats där du kan hitta mer information och statistik över utsläpp av växthusgaser från avfallshantering och andra sektorer. Här finns även en länk till Boverkets vägledning Avfallshantering - tillgänglig, säker och estetisk.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Svenska miljöinstitutets rapport Miljöpåverkan från avfall på IVLs webbplats](#)

[\[http://www.ivl.se/download/18.343dc99d14e8bb0f58b75cc/1445517450677/B1930.pdf\]](http://www.ivl.se/download/18.343dc99d14e8bb0f58b75cc/1445517450677/B1930.pdf)

[Information och statistik över utsläpp av växthusgaser på Naturvårdsverkets webbplats](#) [\[http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/\]](http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/)

Publikationer

[Avfallshantering - tillgänglig, säker och estetisk](#) [\[sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2011/avfallshantering---tillganglig-saker-och-estetisk/\]](https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2011/avfallshantering---tillganglig-saker-och-estetisk/)

Samordnad planering

Den kommunala organisationens olika förvaltningar behöver verka åt samma håll för att kommunens klimatmål ska kunna nås. Utgångspunkten är en gemensam vision och målbild där de kommunalt anpassade klimatmålen är en del av kommunens strävan att nå en hållbar framtid.

I denna del behandlas hur den kommunala översiktsplaneringen bör förhålla sig till en samordnad planering. För att få en effektiv fysisk planering som ger förutsättningar för en minskad klimatpåverkan krävs ett brett samarbete inom kommunen och mellan kommunen och samhällets alla nivåer.

Det behövs en samordning med statlig och regional nivå för att kommunerna ska få bra underlag och förutsättningar för sin översiktsplanering. Inom den kommunala förvaltningen är det betydelsefullt med en samordnad planering för att alla sektorer ska samarbeta och förstå sin påverkan på ett klimatsmart samhälle.

Samordnad och målstyrd kommunal planering

Kommunen ska samordna översiktsplanen med de nationella och regionala klimatmålen. Målen är utgångspunkten för samhällsplaneringen och de sektorsvisa, kommunala planerna, programmen och strategierna. Genom ett tvärsektorielt, kommunalt arbete kan de olika sektorerna föra in sina delar till översiktsplaneringen. Ställningstagandena i översiktsplanen kan sedan kopplas tillbaka till sektorerna för genomförande.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Översiktsplaneringen bör utgå från kommunens övergripande vision och målbild där en målbeskrivning av kommunens utveckling mot ett klimatsmart samhälle bör ingå.
- För att intentionerna i översiktsplanen ska kunna genomföras behöver planen fungera styrande för exempelvis kommunens budgetplanering och andra styrverktyg. I översiktsplaneringen bör kommunen diskutera översiktsplanens roll i kommunens mål- och styrkedja.
- Kommunens klimatmål ska fungera vägledande för ställningstagandena i de olika kommunala verksamhetsområdenas planer, strategier och program. De ställningstagandena som rör användningen av mark och vatten, förs in i översiktsplanen.
- Tvärsektoriella diskussioner inom kommunen om åtgärder och strategier för att nå klimatmålen är en del av den kontinuerliga översiktsplaneringen.
- Använd kunskapsunderlag om beteendemönster som underlag för analyserna av den fysiska strukturen, för att bättre kunna fokusera insatser och åtgärder så att de gör maximal nytta.

Tvärsektorielt samarbete inom kommunen

För att nå kommunens klimatmål behöver den kommunala samhällsplaneringen verka åt samma håll. Detta nås genom en gemensam vision och målbild där konkreta kommunala klimatmål formuleras. De kommunala planer och program som tas fram för olika sektorsområden behöver utgå från denna gemensamma målbild.

Ansvar för att minska klimatpåverkan spänner över flera av kommunens verksamhetsområden. Framgång i arbetet gynnas av ett tvärsektorielt samarbete såväl inom kommunen som med externa aktörer. På så sätt kan konflikter mellan intresser definieras och lösas samtidigt som hinder mot en minskad klimatpåverkan undviks.

Gemensamma processer

Kommunens övergripande vision av hur ett framtida hållbart samhälle ska se ut och kommunens klimatmål är utgångspunkten för översiktsplaneringen. I översiktsplanen preciserar kommunen vad den fysiska planeringen kan åstadkomma för att bidra till en positiv klimatpåverkan.

Översiktsplanen och de underlag som ligger till grund för den är betydelsefulla redskap för att nå målen. De kan antingen tas fram inför en ny översiktsplan eller parallellt och integrerat med framtagandet av en ny översiktsplan. En klimatstrategi som har samordnats med planer, program och strategier för andra kommunala verksamhetsområden blir ett verkningsfullt redskap för översiktsplaneringen där många frågor redan har lösts i en bred process. Ställningstaganden inom andra samhällsområden som kan ha betydelse för klimatet och som det ska formuleras strategier kring i översiktsplanen kan handla om:

- energi – fjärrvärmeinfrastruktur, integrerad solenergi, bioenergi, vindkraft
- trafik – gc-vägnät, kollektivtrafik, parkeringspolicy
- grönstruktur – kolsänkor, kontroll av lokalt klimat, friluftsliv, attraktivitet, lokalt omhändertagande av dagvatten
- kulturmiljön - kolsänkor, besöksmål och friluftsliv, attraktivitet
- naturvård – kolsänkor, besöksmål, friluftsliv, attraktivitet
- friluftsliv – närhet, kolsänkor
- klimatanpassning – kolsänkor, lokalt omhändertagande av dagvatten
- bostadsförsörjning – förtätning, struktur, social blandning, upplåtelseformer
- handel – förtätning, centrumhandel, externhandel
- samhällsservice – förtätning, närhet till skolor, dagcentra, IT-infrastruktur
- avfallsplan – infrastruktur för återvinningscentraler
- sociala faktorer – befolkningsstatistik, socioekonomiska förhållanden, arbetsmarknadsregi

I "Relaterad information" finns en länk till vägledningen Hållbar utveckling i översiktsplaneringen. Läs mer under Allmänna intressena – en utgångspunkt för hållbarhet.

Studera beteendemönster och inte bara fysisk struktur

Det är inte strukturerna i sig som genererar klimatpåverkan, det är det som sker i strukturerna. Eftersom mycket av framgången när det gäller minskad klimatpåverkan beror på hur väl utformningen av den fysiska miljön leder till beteendeförändringar, är underlag som behandlar socioekonomiska förhållanden viktiga. Också studier av rörelsemönster, medborgarnas syn på den fysiska miljön och hur den används är av stor betydelse.

Studier har visat att resfrekvens har samband med socioekonomiska förhållanden. Val av färdmedel kan däremot kopplas både till den fysiska strukturen och socioekonomiska faktorer. Liknande kopplingar kan göras till hur friluftsområden och besöksmål används och hur man färdas på fritiden. Planeringsunderlag behövs som beskriver hur beteendemönstren ser ut idag och vilka förändringar som behöver göras för att kollektivtrafik, gång och cykel ska bli attraktiva sätt att ta sig fram på.

Nå ända fram genom kommunala klimatmål

För att mål ska vara möjliga att nå måste de vara begripliga för beslutsfattarna och möjliga att följa upp både kvalitativt och kvantitativt. Målen behöver vara konkreta och motiverade så det är möjligt att komma fram till vilka åtgärder som behövs för att nå målen. Dessa förhållanden behöver klargöras i översiktsplanen.

Ett exempel på hur en kommun kan arbeta med kommunala mål för minskad klimatpåverkan är Mörbylånga. I klimatstrategin som kommunen antog 2011 definieras mål som att kommun ska vara fossilbränslefri och vara självförsörjande med trygg och förnybar energi år 2025. I översiktsplanen beskrivs åtgärder som satsning på vindkraft, infrastruktur för tillverkning av biogas samt cykel- och kollektivtrafik.

Läs mer under rubriken "Mörbylånga – fossilfri energi och klimat-smart kollektivtrafik".

I "Relaterad information" finns en länk till vägledningen "Hållbar utveckling i översiktsplaneringen" Läs mer under "Process för hållbar utveckling i översiktsplaneringen".

RELATERAD INFORMATION

På Boverket

[Allmänna intressena – en utgångspunkt för hållbarhet](#)

[\[~/link/978870caafa949588516f55ef225ce1e.aspx\]](~/link/978870caafa949588516f55ef225ce1e.aspx)

Regional och mellankommunal samordning

Det regionala perspektivet – att sätta in kommunen i ett större funktionellt sammanhang – är avgörande för att kunna utveckla klimatsmarta strukturer för infrastruktur, vattenförsörjning samt arbets- och bostadsmarknad. Därför är det angeläget att även på en regional nivå styra mot minskad klimatpåverkan och ställa om till ett transportsnålt, fossilfritt och energieffektivt samhälle.

Regional samordning och planering

I Sverige bedrivs det regionala utvecklingsarbetet på olika sätt i olika delar av landet. Gemensamt är ändå att kollektivtrafiksystem, arbetsmarknader, infrastruktur och bostadsmarknader gör det angeläget att arbeta regionalt. Den kommunala översiktsplaneringen ska enligt plan- och bygglagen ta hänsyn till regionala mål, planer och program.

Större städers storlek och täthet ger goda förutsättningar för effektiva samhällsstrukturer med närhet till ett stort utbud av olika funktioner och hållbara transportsystem som gång-, cykel- och kollektivtrafik. Samtidigt ger stora städer upphov till ökad konsumtion och omfattande transporter mellan inner- och ytterområden, inom växande pendlingsregioner, samt till och från omvärlden.

Funktionella arbetsmarknadsregioner och mellankommunal samverkan

1985 fanns 125 arbetsmarknadsregioner i Sverige. Genom att pendlingen över kommungränser ökat har fler kommuner länkats samman så att det 2014 fanns 73 arbetsmarknadsregioner i landet. Störst förändringar har skett i storstadsregionerna där det bor mycket folk, där stora kollektivtrafiksatser gjorts och där det finns många mindre kommuner inom rimligt pendlingsavstånd. Trenden är att arbetsmarknadsregionerna växer och pendlingen ökar vilket kommer att ställa större krav på mer klimatsmarta strukturer och hållbar resursanvändning. Inte minst för att möta en kraftigt växande privatbilism.

Funktionella regioner

Kommunen är ofta för liten enhet för att möta de framtida planeringsutmaningar som följer med urbaniseringstrenden, befolkningsutvecklingen och klimathoten. För att uppnå en långsiktig hållbar utveckling i alla delar av landet krävs ett nytt synsätt. Människors vardagsliv utgår från en funktionell, inte administrativ, indelning av ytan. Detta borde planeringen också göra för att bli relevant och hantera de problem den har till uppgift att lösa.

Precis som infrastrukturen har bostadsmarknaden inte några kommunala gränser. En regional helhetsbild av samhällsplaneringen skulle resultera i en mer

kraftfull utveckling för alla kommuner i regionen. De mindre kommunerna har mycket att vinna på att en större aktör, som en region, driver frågorna, inte minst för att skapa sig en större tyngd och ge ett större förhandlingsutrymme mot andra statliga och regionala aktörer.

Ökad regional fysisk planering

Det behövs ett regionalt perspektiv på den fysiska planeringen för att klara de stora frågor som behöver lösas för att nå klimatmålen. Det finns idag också ett ökat intresse för att koppla den regionala tillväxtplaneringen tydligare till en fysisk planering.

2015 presenterade Bostadsförsörjningskommittén sitt betänkande En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. Där föreslås att varje län ska ha ett regionalt fysiskt program där planeringen för infrastruktur, kollektivtrafik och tillväxt samordnas med kommunernas planering för bostadsförsörjning. Bestämmelserna om regional fysisk planering ska regleras i en ny lag.

Avsikten är att bättre tillgodose bostadsförsörjning och hållbar utveckling i hela landet. Utgångspunkten är att den kommunala planeringen för bostadsförsörjning är beroende av, och måste samspela med andra typer av samhällsplanering. De enskilda kommunerna påverkar andra kommuners och regionens utveckling, och flera av de planeringsslag som bedöms ha effekter på bostadsförsörjningen bedrivs på regional nivå.

Kommittén föreslår att den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet ska ansvara för den regionala fysiska planeringen. Uppdraget handlar om att utreda, ta fram underlag och föra dialog kring regionala och mellankommunala frågor. Den regionala fysiska planeringen ska fungera som vägledande för översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser men ska inte vara bindande.

Samordnad bebyggelse- och infrastrukturplanering

En samordnad utveckling av bebyggelse och infrastruktur är centralt för att minska transportbehovet, skapa förutsättningar för klimatsmarta transportsätt och därigenom minska påverkan på klimatet.

I detta sammanhang är översiktsplaneringen ett utmärkt instrument för att samordna regionala och kommunala satsningar inom infrastruktur med bebyggelseutvecklingen. Det kan handla om kommunens samverkan med infrastrukturbyggaren så väl som med den organisation som är regionalt ansvariga för kollektivtrafiken.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Se till att analyser och utredningar som gjorts inom översiktsplaneringen hålls tillgängliga för andra aktörers processer.
- Utnyttja metodiken kring åtgärdsvalsstudier för att involvera flera aktörer i översiktsplaneringen.
- Ny bebyggelse planeras så att man säkrar god kollektivtrafikförsörjning och goda möjligheter att gå och cykla.
- Ny bebyggelse bör lokaliseras inom dagens tätortsområde för att undvika ett ökat bilberoende och en utbyggnad av infrastruktur.

Översiktsplanen som ett verktyg för att samordna bebyggelse och infrastrukturplanering

Översiktsplanen är ett utmärkt instrument för att samordna regionala och kommunala satsningar inom infrastruktur och bebyggelseutveckling. Analyser och utredningar som tagits fram inom arbetet med ny översiktsplan eller till fördjupningar av översiktsplanen, inte bara de slutliga rekommendationerna, har värde även för andra aktörers processer.

Översiktsplanens miljöbedömning och andra konsekvensanalyser är bra underlag till infrastrukturplaneringen. Kunskap om landskapets förutsättningar och värden och studier av orternas förutsättningar och samband ger en helhetsbild av det berörda området. Det är därför viktigt att underlagsmaterialet hålls tillgängligt i användbart format för de organisationer som har behov av det.

Länsstyrelserna har en viktig roll för att tydliggöra kommunens förutsättningar utifrån en nationell målbild nedbruten till regional nivå i ett regionalt underlag. De regionala organen tar fram kunskap om omvärldsförutsättningar för regional utveckling.

Åtgärdsvalsstudie

Åtgärdsvalsstudie (ÅVS) är en metod för planering av transportlösningar i tidiga skeden. Det är en systematisk metodik för att tydligt analysera och beskriva problem. ÅVS sker i samarbete mellan aktörer som trafikverket, kommuner och

näringsliv. Att flera aktörer involveras i processen ger bättre förutsättningar för en situationsanpassning och för genomförande och därmed hållbar samhällsutveckling. Processen är kunskaps- och dialogbaserad och här finns krav på tydlig dokumentation. Alla trafikslag och färdmedel liksom alla typer av åtgärder ska beaktas. Åtgärder väljs med hjälp av fyrstegsprincipen och åtgärdsvalsstudier utgör en bas för nationella och regionala åtgärdsplaner. Se mer om hur åtgärdsvalsstudier fungerar [i exemplet om Kivik på Trafikverkets youtubekanal](#)

Åtgärdsvalsstudier i översiktsplaneringen

Enligt Trafikverkets handledning om åtgärdsvalsstudier bör infrastrukturbyggaren samverka med kommunerna i deras planering. Översiktsplanen ska alltid vara en viktig utgångspunkt för en åtgärdsvalsstudie eftersom den exempelvis beskriver kommunens intentioner när det gäller framtida bebyggelseutveckling och markanvändning. Viktiga underlag för åtgärdsvalsstudierna ska komma från den kommunala fysiska planeringen.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets handledning Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar - handledning.

Åtgärdsvalsmetodiken knyter an till flera aktörers planering, så som till exempel kommunernas markanvändningsplanering. De utgör också en del av underlagsarbetet för val av objekt och andra åtgärder som ska resursättas i Trafikverkets nationella plan eller i länstransportplanerna.

Åtgärdsvalsstudierna skapar förutsättningar för samordning av fortsatt utredning och genomförande liksom för eventuell medfinansiering. Åtgärdsvalsstudier kan därmed fungera som en brygga mellan olika former av planer och planering enligt olika lagstiftningar.

Samordna flera aktörer

Genom dialog i ett tidigt skede skapas realistiska förväntningar. Det leder till att ett skapande av delaktighet i ansvarstagande och lösningar bland flera aktörer. Det har blivit allt tydligare att problemlösningar tjänar på att de som har möjlighet att påverka en befintlig eller befarad situation också blir engagerade i studier kring tänkbara åtgärder. Aktörernas kunskaper och erfarenheter kompletterar varandra och problembilden blir synad från många synvinklar. I samband med att förslag på åtgärder tas fram är det viktigt att klargöra vilka åtgärder som respektive aktör ska ta ansvar för. Det bör till exempel tydligt framgå av åtgärdsvalsstudien vilka frågor/åtgärder som bör hanteras vidare i kommunens översiktsplanering. Det är också viktigt att inte föregripa sådana frågeställningar som lämpligen och bäst hanteras inom ramen för ett översiktsplanearbete eller en fördjupning av översiktsplanen.

Fyrstegsprincipen

Fyrstegsprincipen utgår från att transportsystemet ska utformas och utvecklas utifrån en helhetssyn. Principen används i ett tidigt skede i planeringen, innan eventuella åtgärder väljs. På så sätt kan bästa möjliga åtgärder för att lösa problem eller brister i transportsystemet hittas. Tankbara åtgärder ska analyseras

i följande fyra steg:

1. Tänk om

Det första steget handlar om att först och främst överväga åtgärder som kan påverka behovet av transporter och resor samt valet av transportsätt.

2. Optimera

Det andra steget innebär att genomföra åtgärder som medför ett mer effektivt utnyttjande av den befintliga infrastrukturen.

3. Bygg om

Vid behov genomförs det tredje steget som innebär begränsade ombyggnationer.

4. Bygg nytt

Det fjärde steget genomförs om behovet inte kan tillgodoses i de tre tidigare stegen. Det betyder nyinvesteringar och/eller större ombyggnadsåtgärder.

Fyrstegsprincipen

Genom åtgärdsvalsstudier ska fyrstegsprincipen kunna tillämpas förutsättningslöst, såväl vid övergripande som vid detaljerade studier. Detta ska göras utifrån de tillgänglighetsbrister och behov av bättre transportmöjligheter som kommit fram i till exempel den regionala planeringen, kommunal översiktsplanering eller den regionala kollektivtrafikmyndighetens planering.

I de fall åtgärdsvalsstudier lett till att åtgärder pekats ut kan sådana åtgärder som är relevanta för översiktsplanering behöva inarbetas i översiktsplanen i samband med aktualitetsförklaring eller vid så kallad kontinuerlig planering. Exempel på sådana åtgärder kopplat till de olika stegen i fyrstegsprincipen kan vara:

- Utppekande av områden och lösningar för ny bebyggelse som syftar till att minimera och effektivisera transportbehovet.
- Att ta fram en ny eller uppdatera befintlig trafikstrategi i syfte att exempelvis påverka efterfrågan på bilresor och skifta korta bilresor till gång, cykel och kollektivtrafik.
- Att ta fram en fördjupning av översiktsplanen för ett område som omfattas av utpekade åtgärder i en åtgärdsvalsstudie.
- Rekommendationer för fysiska åtgärder där bland annat detaljplanering behövs för att de ska kunna genomföras, såsom utbyggnad av lokal och regional cykelinfrastruktur, infartsparkeringar, kollektivtrafikterminaler.
- Rekommendationer/planberedskap för ny eller förändrad statlig trafikinfrastruktur.

Regional tillväxt och utveckling av kollektivtrafiken

Kollektivtrafiken är beroende av bebyggelsestrukturen. För att nå framgång i arbetet är det viktigt att planeringen av kollektivtrafiken länkas samman med andra lokala och regionala utvecklings- och samhällsplaneringsprocesser. Enligt kollektivtrafiklagen som gäller från den 1 januari 2012 ska det regionala trafikförsörjningsprogrammet utgöra en plattform för arbetet med att utveckla kollektivtrafiken i regionen. Programmen ska vara långsiktiga och trafikslagsövergripande och har därmed nära koppling till det regionala tillväxtarbetet i allmänhet och den regionala utvecklingsstrategin i synnerhet.

I "Relaterad information" finns en länk till Boverkets kunskapsunderlag om samordnad planering för bebyggelse och transporter.

RELATERAD INFORMATION

Publikationer

[Samordna planeringen för bebyggelse och transporter \[/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2013/samordna-planeringen-for-bebyggelse-och-transporter/\]](https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2013/samordna-planeringen-for-bebyggelse-och-transporter/)

Klimatsmarta strukturer

En klimatsmart struktur är en struktur som främjar ett beteende som leder till minskad klimatpåverkan.

En lokalisering av bostäder och arbetsplatser i närheten av kollektivtrafikstråk gör det lättare att pendla till och från arbetet. Men arbets- och bostadsmarknaden har idag inga kommunala gränser, därför behövs en samordnad fysisk planering och en regional helhetsbild för att skapa ett klimatsmart samhälle.

En regional och kommunövergripande klimatsmart struktur

En aspekt på klimatsmart struktur är att den är resultatet av en mellanregional och mellankommunal samverkan som bygger på analyser av arbetsmarknad och persontransportbehov i en definierad, funktionell region.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Dialog med kommunens medlemmar, näringsliv och ideella föreningar är en betydelsefull utgångspunkt för att analysera efterfrågan på utbud och beteendemönster.
- Definiera den funktionella regionen. Studera pendlingsmönster.
- Definiera behovet av utveckling av kommunikationsstråk i den funktionella regionen till exempel i form av tåg och bussar.
- För dialog med näringslivet för att följa tendenser och analysera behov för etablering.
- Klargöra vilka orter eller noder i ett regionalt och kommunalt perspektiv som behöver förstärkas med förutsättningar för en ökad funktionsblandning och närhet till service.
- Visa tydligt principer i översiktsplanen som ska gälla för funktionsblandning och närhet.

Vad är klimatsmart struktur?

En klimatsmart struktur är en struktur som främjar ett beteende som leder till en minskad klimatpåverkan. De fysiska strukturerna bör ses som ett ramverk för mänskligt agerande som kan främja eller motverka ett klimatsmart beteende.

Lokaliseringen av bostäder, arbetsplatser och samhällsservice lägger grunden för hur människor kan göra klimatsmarta val i sin vardag. Men hur mycket var och en av oss påverkar klimatet har också att göra med saker som invanda beteenden, vilka valmöjligheter vi har när det gäller arbetsmarknad och om vi bor i glesbygd eller centralt. Andra faktorer som påverkar är kön, ålder och inkomst.

En klimatsmart struktur har en fysisk miljö med hög attraktionskraft och närhet till ett brett utbud av samhällsfunktioner.

[Läs mer i kommunexemplet "Uppsala - principer för klimatsmart fysisk utveckling".](#)

Lokalisering vid kollektivtrafiknoder

I mindre orter, som är beroende av sitt omland och av större tätorter, är ett högt transportberoende ofrånkomligt. Om dessa tätorter ligger utmed kollektivtrafikstråk har invånarna goda förutsättningar att utveckla ett hållbart och klimatsmart resande. Detta förutsätter närhet till en effektiv och attraktiv

resekedja där de lokala resorna kan ske med cykel eller till fots.

En lokalisering av bostäder och arbetsplatser i närheten av kollektivtrafiknoder gör det lättare att på ett klimatsmart sätt pendla till och från arbetet och det ger dessutom ett ökat resandeunderlag för kollektivtrafiken. Det är viktigt att varje region och kommun utgår från sina egna förutsättningar för att uppnå goda resultat. För att nå en samhällsutveckling med minskad klimatpåverkan är en fungerande regional infrastruktur avgörande.

I "Relaterad information" finns en länk till Region Skånes planerings-verktyg "Planera klimatsmart – fysiska strukturer för minskad klimatpåverkan". Här finns också en länk till SKR:s skrift Täthetsmåt för effektiv kollektivtrafik.

Den funktionella regionen

Lokal arbetsmarknad, transportinfrastruktur och bostadsmarknad har inga kommunala gränser. Den funktionella regionen definieras av hur kommuninvånarna från olika kommuner och administrativa regioner arbetspendlar och var de väljer att bo. Den funktionella regionen är föränderlig beroende på hur bostads- och arbetsmarknaden utvecklas.

Planera för en region som är funktionell

För att kommuner ska kunna planera för ett samhälle som medverkar till att klimatmålen nås så behövs ett mellankommunalt samarbete. En samordnad planering och en regional helhetsbild kan skapa större säkerhet på arbets- och bostadsmarknaden. Ur transportsynpunkt finns det också fördelar med en flerkärnig utveckling på den regionala nivån. Den regionala tillgängligheten, det vill säga närheten och enkelheten, att nå ett regionalt centrum är en viktig faktor för att uppnå klimatsmarthet.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Planeringsverktyget Planera klimatsmart på Region Skånes webbplats](#)

[\[http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf\]](http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf)

[Skriften Täthetsmåt för effektiv kollektivtrafik på SKR:s webbplats](#)

[\[http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-379-6.pdf\]](http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-379-6.pdf)

Klimatsmarta strukturer på tätorts- och stadsdelsnivå

Klimatsmarthet på tätortsnivå handlar om att ge förutsättningar för att gå, cykla och åka med kollektiva transportsystem. Det handlar om bebyggelsens struktur, en god blandning av funktioner och om människors beteenden. Vad som är klimatsmart fysisk struktur varierar sannolikt i orter och bygder av olika storlek och typ.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Studera in- och utpendling och var det finns potentialer att öka det kollektiva resandet.
- Studera hur anslutningar fungerar i gång- och cykelnät mellan olika målpunkter till och från kollektivtrafiken. Förenkla byten mellan cykel-, gång- och kollektivtrafik. Utveckla kompletterande system till kollektivtrafiken, exempelvis ecyklar och samåkningsplatser.
- Studera hur befolkningen rör sig inne i staden.
- Ny bebyggelse bör i första hand ske inom dagens tätortsområde för att undvika att tätortens yta ökar, men utan att miljön förlorar attraktionskraft.
- All ny bebyggelse planeras så att man samtidigt säkrar god kollektivtrafikförsörjning och goda möjligheter att gå och cykla.
- Koncentrera ny bebyggelse till hållplatslägen. Bygg tätast närmast hållplatsen. Placera verksamheter med många besökare nära buss och tåg. Placera arbetsplatser där det finns kollektivtrafik.
- Studera kvartersstorlek och hur gatunät hänger ihop, grad av fotgängar- och cykelvänlighet.
- Minska utrymme och framkomlighet för biltrafik och öka tryggheten i att röra sig i gatumiljön. Ge mer plats till gång-, cykel- och kollektivtrafik samt ny bebyggelse.

Korta avstånd

Många städer har utvecklats genom att de vuxit utåt. Det har lett till större avstånd och ett ökat bilberoende. Att förtäta ses som en strategi för att kunna bygga men utan att staden breder ut sig och tar värdefull mark i anspråk och därmed ökar avstånd till olika funktioner. Det handlar om hur man förtätar i den befintliga bebyggelsen och/ eller adderar nya stadsdelar till den befintliga orten. Ny bebyggelse bör planeras så att det fungerar att gå och cykla och att resandeunderlaget för kollektivtrafiken förstärks.

Avståndet mellan olika målpunkter, som avståndet och restiden mellan bostads och arbetsplats påverkar valet av transporter. Lokal tillgänglighet är av betydelse, som exempelvis avstånd från bostad till butik. Livsmedelsbutiker är bland de mest frekvent besökta målpunkterna. Avståndet till butikerna har ökat, både i tätorterna och på landsbygden de senaste årtiondena.

Ett finmaskigt gatunät ger möjlighet till olika vägval och därmed variation. Kortare kvarter ökar rörelserna mellan olika gator och ger både upplevda och verkligt kortare avstånd. Gators utformning har stor betydelse för trafiksäkerheten och för gående och cyklisters upplevda säkerhet. En ökad mängd folk som rör sig i staden bidrar också till ökad säkerhet och jämställdhet.

Hur mycket var och en av oss påverkar klimatet handlar om invanda beteenden. Det handlar om att främja en struktur som underlättar ett klimatvänligt beteende.

Betydelse för mikroklimatet

På tätorts- och stadsdelsnivå har andelen hårdgjord och bebyggd markyta betydelse för lokalklimatet genom värmeackumulering främst sommartid. Det kan innebära avsevärd energianvändning i syfte att få ett stabilt inomhusklimat i lokaler och bostäder. Bebyggelsens rumsliga organisering och täthet liksom mellanrummens form påverkar mikroklimatet på så sätt att täta stadsmiljöer med slutna stadsrum generellt bidrar till högre medeltemperatur utomhus. Grönytor har en positiv inverkan på temperatur, vind och luftfuktighet. Grönyttorna har också en betydande roll för att hantera dagvatten.

Plats för framtidens energilösningar

Planera för energilösningar i ett tidigt skede. Olika energilösningar kan stödjas genom att till exempel ta med fjärrvärme i översiktsplanen eller att man planerar för platser för laddningsstationer för elbilar och elcyklar.

Funktionsblandning på rätt sätt

I debatten om hållbart stadsbyggande är tätt och blandat det som oftast framhålls som eftersträvansvärt, i kombination med att framför allt bygga centralt och i kollektivtrafikens noder och stråk. Det behövs ett ökat fokus på hur vi koncentrerar stadsbyggandet. Det är viktigt att titta på hur städer faktiskt ser ut och fungerar och vad de behöver kompletteras med för att öka funktionsblandningen. När kompletteringar görs i städer och orter är det viktigt att det som tillförs skapar ett mervärde.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Studera hur bebyggelsestrukturen ser ut; bostäder arbetsplatser, rörelser i staden, pendling till och från orten.
- Undersök vilka möjligheter det finns till förtätning centralt samt kollektivtrafiknära.
- Utgå från platsen/orten och dess värden, ta reda på vad den saknar och behöver kompletteras med för att öka funktionsblandningen.
- Visa tydligt principer i översiktsplanen som ska gälla för förtätning.
- Förtäta för att ge ökat underlag för både service och kollektivtrafik.
- Bevara och utveckla grönstrukturer och andra kvaliteter som skapar en bra livsmiljö och ligger i nära anslutning till staden eller tätorten.
- Skapa miljöer med parker och rekreation av god kvalitet inom närhåll för att minska på resor för att komma till parker och natur.

Funktionsblandning

Funktionsblandning innebär att människor har nära till aktiviteter, funktioner och andra värden. Det kan gälla bostäder, arbetsplatser, kommersiell service och variation av grönområden. Blandning av bebyggelse handlar om att olika skalor, verksamhetstyper och upplåtelseformer kombineras på stads-, tätorts- och kommunnivå.

Förtätning

Förtätningen innebär tillskott av funktioner och byggnader, vilket ökar närheten mellan människor, ger korta avstånd, närhet och tillgänglighet till platser i en stad, kommun eller region. Det ökar även underlaget för service och kollektivtrafik.

Förtätning tas upp som utvecklingsstrategier för städers och orters utveckling och anses bidra till hållbarhet. Kvalitén som den täta stadsmiljön ger i form av närhet till exempelvis arbete, verksamheter, kulturutbud och parker är enligt stadslivsundersökningar den viktigaste trivselfaktorn när man bor i en stad. Förtätning förknippas med olika saker. En del personer ser det som positivt och kopplar begreppet till hållbarhet och ökade stadskvaliteter medan andra ser framför sig höga hus, mer betong och asfalt på bekostnad av grönytor.

Örebro kommun har tagit fram en handlingsplan för stadens byggande med

riktlinjer för hur staden ska växa och hur den kan förtätas på olika sätt i olika stadstyper.

Läs mer under rubriken Örebro – strategi för förtätning och funktionsblandning

Vinster med förtätning

Tätheten kan ge vinster på olika sätt. Det kan leda till en minskad energianvändning för transporter genom att genomsnittliga transportavstånd minskar och andelen målpunkter inom gång- och cykelavstånd ökar. Investeringarnas kostnadseffektivitet ökar för alternativa transportmedel så som kollektivtrafik, gång och cykel.

En utvecklad kollektivtrafik i kombination med förtätning i stationsnära lägen kan öka de mindre orternas konkurrenskraft och minska trycket på de större orterna. Det kan skapas möjlighet till blandad stad som främjar närhet till service och ett levande stadsliv, och även möjligheter att utnyttja befintlig teknisk infrastruktur bättre.

Läs mer under rubriken "Uppsala kommun – principer för en klimatsmart fysisk utveckling".

Utmaningar med förtätning

Ett vanligt argument för förtätning är att det leder till en mer promenadvänlig stad med färre bilar. Biltrafiken minskar dock inte automatiskt av att det byggs tätt. Vid täthet skapas fler målpunkter centralt vilket kan skapa trängsel i trafiken, utträngningseffekter, risk för minskad attraktivitet och därmed en stadsutglesning. Med en strävan att skapa mer levande funktionsblandade innerstadskärnor följer också en problematik med varutransporter och tung trafik.

Bilresor i samband med arbetspendling kan minska medan fritidsresor med bil kanske ökar. Till exempel har placering av sport- och fritidsanläggningar betydelse. Om exempelvis mataffärer, förskolor, parker och idrott finns nära bostaden minskar behovet av transporter i vardagen.

Behåll attraktionskraften

Förtätning kan leda till en blandad stad, men förtättningsprojekt i centrala lägen resulterar ofta i höga markpriser. Det i sin tur leder till höga bostadspriser, vilket kan leda till gentrifiering och social ojämlikhet. Områdenas verksamheter och invånare har ibland inte råd att vara kvar utan får flytta därifrån. Förtätning på fel sätt kan också leda till att miljön förlorar sin attraktionskraft och därmed motverkas syftet med förtätningen.

Vid förtätning i grönområden är det viktigt att ifrågasätta om miljövinsten med en tätare stad där fler går, cyklar och reser kollektivt väger upp förlusten av grönytan som plats för rekreation och medel för klimatanpassning. Högre

bebyggelsetäthet och andel hårdgjord yta leder till högre medeltemperatur och ökat kylbehov. Kommunen behöver vara observant i sina prioriteringar för att uppnå en hållbar stadsutveckling.

Ett annat argument för förtätning är att den täta staden utnyttjar den tekniska infrastrukturen bättre. Vinster kan uppnås i den befintliga bebyggelsestrukturen avseende uppvärmning, energi, sopsug med mera. Många förtätningsprojekt sker på industrimark, i hamnområden och i parker, vilket kan vara problematiskt eftersom det inte alltid finns tillräcklig infrastruktur eller kollektivtrafik att bygga vidare på i dessa områden.

Utveckla miljöns kvalitéer

Det är viktigt att titta på hur städer faktiskt ser ut och fungerar istället för att arbeta med alltför generella principmodeller. Vid ändring av en befintlig miljö gäller det att ge plats för kvalitéer som skapar bra livsmiljöer. Utgå från platsens skala och karaktär och ta reda på vad som saknas och vilka kompletterande värden en förtätning kan medföra.

Tänk långsiktigt

Att förtäta kräver att kommunen tänker långsiktigt och har en strategi för hur stadens eller ortens utveckling ska ske. Ska centralorten förstärkas och/eller bör kringliggande orter kompletteras?

Det behövs utrymme för att kunna möta samhällsservicens och den tekniska infrastrukturens markbehov och de olika funktioner och krav som följer med ökat invånarantal. Kompletterande verksamheter kan behövas. Vatten och grönska bidrar till ett bättre mikroklimat i våra orter och kan binda ihop olika stadsdelar. Grön- och vattenstrukturen kan också fungera som kolsänkor.

Läs mer under rubriken "Planera för kolsänkor".

I "Relaterad information" finns en länk till Boverkets rapport "Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter".

Här finns också en länk till Region Skånes planeringsverktyg "Planera klimatsmart! – fysiska strukturer för minskad klimatpåverkan".

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Region Skånes planeringsverktyg Planera klimatsmart! – fysiska strukturer för minskad klimatpåverkan](#)

[\[http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf\]](http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf)

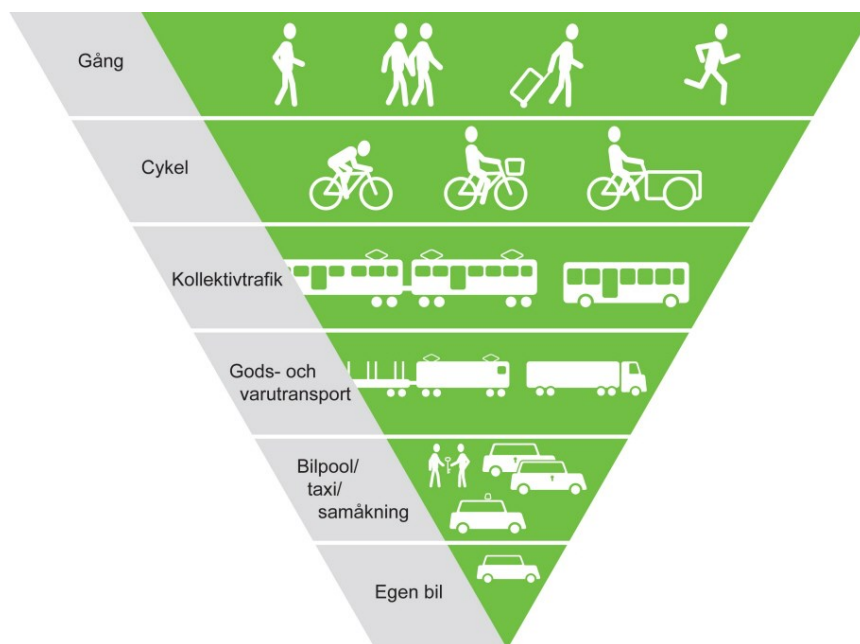
Publikationer

[Rätt tätt \[/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2016/ratt-tatt/\]](#)

Minska transportsystemets klimatpåverkan

En stor del av transportsystemets klimatpåverkan kommer från personbilstrafiken. För att nå 1,5-gradersmålet behöver antalet körda kilometer med personbil minska. Bäst tillgänglighet för flest personer fås genom en satsning på gång-, cykel- och kollektivtrafik. Dessa trafikslag ger också upphov till minst klimatpåverkan och bör därför vara normgivande i planeringen.

För minskad klimatpåverkan, bättre hälsa och mindre buller bör prioritering av trafikslag ske efter ordningen i den omvända pyramiden. Illustration: Boverket

Personbilstrafiken dominerar stora delar av tätortens trafiksystem, både fysiskt och mentalt. En hållbar stadsutveckling förutsätter att dominansen bryts och ersätts av ett bredare synsätt och en annan avvägning mellan olika trafikslag. Prioriteringen mellan trafikslagen och samspelet mellan trafikfunktion och stadsomsorg bör utgå från en värdegrund där stadens samlade kvaliteter och det goda stadslivet lyfts fram – inte anspråk från ett enskilt trafikslag. Planeringen måste utgå från en helhetssyn där det är trafikslagens sammanlagda bidrag som räknas.

Trafikstrategi

Trafikstrategin har som syfte att skapa en helhetssyn för hur kommunen ska arbeta för att åstadkomma ett långsiktigt hållbart transportsystem som står i samklang med kommunens övriga utveckling. Trafikstrategin ger uttryck för den övergripande inriktningen på kommunens arbete med transporter med utgångspunkt i befintlig transportinfrastruktur. Den ska också föra utvecklingen i önskvärd riktning och se till att olika åtgärder inte motverkar varandra.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Ta fram en trafikstrategi som är integrerad med kommunens övriga planering och som stödjer arbetet för en minskad klimatpåverkan
- Trafikstrategin bör innehålla mål om minskad biltrafik och ökad andel kollektivtrafik, gång och cykel.
- Arbeta om möjligt fram trafikstrategin parallellt med kommunens översiktsplan
- Integrera trafikstrategin i kommunens verksamhetsplanering, budget och organisation
- Kartlägg pendlingsmönster, såväl in till och ut från kommunen som hur folk rör sig i och mellan kommunens olika delar. Detta ligger till grund för transportsystemets uppbyggnad och prioriteringar.

Ett hållbart transportsystem

För att skapa ett hållbart transportsystem är det viktigt att fokusera på individens och näringslivets tillgänglighet till olika funktioner och målpunkter.

Det finns ett värde i att ta fram trafikstrategin parallellt med kommunens översiktsplan, eftersom respektive dokument utgör en strategisk funktion och påverkar varandra. Kommuner som har drivit arbetena parallellt, eller med växelvis påverkan, upplever att man fått synergieffekter. När trafikstrategin varit en del av en översiktsplaneprocess har allmänheten kunnat ges ett större utrymme att tycka till om trafikens utveckling, i och med det lagstiftade samrådet som återfinns i planprocessen.

För att trafikstrategin ska få verkligt genomslag behöver den integreras i, eller åtminstone påverka, kommunens översiktsplan samt verksamhetsplanering, budget och organisation. Ett sätt är att genom översiktsplanen inkludera trafikstrategins mål i förvaltningarnas verksamhetsplanering. Det innebär att nya mål inte behöver tas fram från år till år samt att målen redan är politiskt förankrade och beslutade i och med trafikstrategins framtagande. Det har också visat sig framgångsrikt att koppla budgeten till översiktsplanen och trafikstrategins mål. Förutom att inriktningen på så vis är utstakad uppnås en större tydlighet kring vilken finansiering som krävs för att åtgärda de problem som ligger i vägen för trafikstrategins mål och därmed också en minskad klimatpåverkan.

Kollektivtrafik

En attraktiv och välfungerande kollektivtrafik har en nyckelroll i ett hållbart transportsystem. Bra förutsättningar för ökat kollektivtrafikresande innebär långsiktiga satsningar. Det kan exempelvis innebära ett effektivt kollektivtrafiknät som samverkar med övriga trafiknät, en effektiv trafikering samt en strukturell lokalisering av service, arbetsplatser och bostäder som gynnar och gynnas av kollektivtrafiken.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Ta fram riktlinjer för kollektivtrafikplanering.
- Arbeta med prioriterade kollektivtrafikstråk. Dessa är ofta kopplade till platser med många boende, arbetsplatser eller verksamheter med många besökare.
- Skapa en vägutformning och bebyggelselokalisering som gynnar kollektivtrafikens framkomlighet och konkurrenskraft.

Snabbt och enkelt

För åstadkomma en överflyttning från personbil till kollektivtrafik måste hela kollektivtrafikresan, från dörr till dörr, vara smidig och tidsmässigt attraktiv jämfört med personbilen. Snabba, direkta resor är viktiga för att få en hög kollektivtrafikandel. Följande faktorer är viktiga att ha med sig när man vill skapa en attraktiv kollektivtrafik:

- Kollektivtrafiken har hög turtäthet.
- Tydliga och gena linjer med konkurrenskraftig restid.
- Hög kvalitet och tillgänglighet på bytespunkter som ger möjlighet till smidiga byten.
- Hög bekvämlighet, det ska vara möjligt att utnyttja restiden.

Kommunen behöver samarbeta nära med den regionala kollektivtrafikmyndigheten för att driften av kollektivtrafiken ska stärka den befintliga eller planerade infrastrukturen.

Markanvändning

Nya exploateringsområden lokaliseras till platser som på ett effektivt sätt kan trafikförsörjas med kollektivtrafik och utformas med prioritet för kollektivtrafik som stomme. En transporteffektiv planering av nya bostads- och arbetsplatsområden liksom förtätning bör ske i en band- eller fingerstruktur kring kollektivtrafikstråk och kring stationer och andra kollektivtrafiknoder. Detta ger ett ökat resandeunderlag, vilket kan utnyttjas för ökad turtäthet och därmed för ökad attraktivitet hos kollektivtrafiken.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Trafik för en attraktiv stad (TRAST).

I "Relaterad information" finns en länk till "Kol-TRAST, Plane-ringshandbok

för en attraktiv och effektiv kollektivtrafik".

I "Relaterad information" finns en länk till K2 Research 2015:2 Att styra mot ökad kollektivtrafikandel.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Trafik för en attraktiv stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\[http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras_t3_underlag_till_handbok.pdf\]](http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras_t3_underlag_till_handbok.pdf)

[Planeringshandbok för en attraktiv och effektiv kollektivtrafik på Trafikverkets webbplats](#)

[\[http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/kol_trast.pdf\]](http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/kol_trast.pdf)

[Rapporten Att styra mot ökad kollektivtrafikandel på Nationellt kunskapscentrum för kollektivtrafik](#)

[\[http://www.k2centrum.se/sites/default/files/fields/field_bifogad_fil/att_styra_mot_okad_kollektivtrafikandel_k2_research_2015_2.pdf\]](http://www.k2centrum.se/sites/default/files/fields/field_bifogad_fil/att_styra_mot_okad_kollektivtrafikandel_k2_research_2015_2.pdf)

Prioritera gång- och cykeltrafiken

För att skapa en klimatsmart transportinfrastruktur i staden krävs att gång- och cykeltrafiken prioriteras. En säker, trygg och estetiskt tilltalande utemiljö är förutsättningar för en hög andel gång- och cykeltrafik.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- I planeringen bör man först sträva efter att skapa en god transportinfrastruktur för gående och cyklister därefter kommer övriga trafikslag.
- Analysera det övergripande gång- och cykelvägnätet, dels hur det fungerar kopplat till viktiga målpunkter i samhället, men också anslutningar till kollektivtrafiken.
- I tätortsmiljö bör arbete utgå från att skapa ytor för gående och cyklister samtidigt som en kontinuerlig minskning av kapaciteten för personbilstrafiken sker.

Attraktiva gång- och cykelvägar

Precis som inom kollektivtrafiken så är avstånd, restid och genhet nyckelord för att människor väljer gång eller cykel som färdstätt. Såväl gående som cyklister är känsliga för omvägar, vilket gör att gång- och cykelvägnätet behöver en tätare maskvidd än bilvägnätet för att kunna konkurrera med personbilen. Gång- och cykelvägnätet måste också vara sammanhängande, passera nära viktiga målpunkter, ha så små lutningar som möjligt och dessutom ha en tillräcklig bredd som medger att cyklister och gående kan separeras från varandra.

Att skapa större ytor för gående och cyklister är en viktig framgångsfaktor för att öka andelen gång- och cykelresor. Här gäller det också att samtidigt minska kapaciteten för personbilstrafiken så att man inte råkar ut för en rekyleffekt som innebär att personbilarna får ökat utrymme och kapacitet när gående och cyklister flyttas över till egna ytor. Där nya gång- och cykelvägar behöver anläggas görs detta med fördel genom att begränsa kapaciteten för biltrafiken.

I centrumområden är det lämpligt att redan i den översiktliga plane-ringen fundera på vilken trafiksituation som eftersträvas. Här kan man till exempel ge vägledning om att centrumområden ska trafikeras med gångfart eller att hastigheten på alla lokalvägar ska begränsas till 30 km/tim. Sådana begränsningar för biltrafiken skapar utrymme för gång- och cykeltrafiken att ta plats.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Trafik för en attraktiv stad (TRAST).

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Gångbar

stad.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Trafik för en attraktiv stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras

[t3_underlag_till_handbok.pdf\]](#)

[Guiden Gångbar stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/gan

[gbar_stad.pdf\]](#)

Gatuutformning och hastighetsbegränsning

Tillsammans med biltrafiknätets struktur är hastigheten den mest avgörande faktorn för hur attraktivt det är att använda personbilen för sina transporter. Genom att systematiskt arbeta med gatuutformning och hastighetsbegränsning har kommunen möjlighet att styra biltrafikens klimatpåverkan.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Analysera det övergripande bilvägnätet så att respektive länk fyller sin funktion kopplat till viktiga målpunkter i samhället.
- Sträva efter en hastighetsbegränsning och gatuutformning som svarar upp mot den funktion som vägen har.

Gatuutformningen

För att på ett effektivt sätt avväga bilisternas olika anspråk inom bilvägnätets olika delar så behöver gator och vägar få olika uppgifter att fylla. Vissa länkar behöver dimensioneras för att kunna ta hand om mycket trafik, till exempel sådana som har målpunkter både inom och utanför tätorten, medan andra ska göra det möjligt för en begränsad mängd bilar att komma nära sina målpunkter inom tätorten.

Hastigheten på biltrafiknätet behöver anpassas på ett sätt som gör att vi leder personbilstrafiken till de gator och vägar där det är lämpligt med biltrafik samtidigt som hastigheten ska anpassas på ett sätt som gör att andra färdmedel får en starkt konkurrenssituation. Vid en hastighetsöversyn är det viktigt att gatans utformning överensstämmer med den funktion och den hastighetsnivå som man vill ha på gatan. När en hastighetsöversyn görs är det därför viktigt att även stadsrummen längs med gatunätet utvecklas på ett sätt som ligger i samklang med den skyltade hastigheten.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Trafik för en attraktiv stad (TRAST).

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Rätt fart i staden.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Trafik för en attraktiv stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras

[t3_underlag_till_handbok.pdf\]](#)

[Handboken Rätt fart i staden på Trafikverkets webbplats](#)

[\http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/ratt

[_fart_i_staden.pdf\]](#)

Parkering som styrmedel

Tillgången på parkeringsplatser är en av de faktorer som har störst betydelse för val av transportmedel och för resmönstret. Det innebär att det finns stora möjligheter att använda parkering som ett styrmedel för hållbar stadsutveckling. Parkeringsfrågor bör behandlas integrerat med den övergripande planeringen i kommunen. Avvägningen mellan olika intressen bör hanteras genom en sammanhållen parkeringspolicy som utgår från områdesvisa bedömningar av tillgång och efterfrågan samt anspråk från övriga intressen.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Ta fram en parkeringspolicy som stödjer planeringen där gång-, cykel- och kollektivtrafik är normen.
- För dialog med byggherrar, fastighetsägare och exploatörer om parkeringsbehov kopplat till kommunens olika delar.

Parkeringspolicy

Parkeringsförutsättningarna har ett stort genomslag på bilanvändningen och därför behöver parkering behandlas integrerat med den övergripande planeringen i kommunen. De mål som många städer ställer upp idag gällande färdmedelsandelar i staden, förtätning, utveckling av innerstadshandeln, satsningar på kollektivtrafik och ökad hållbarhet är inte möjliga att förverkliga utan en genomtänkt parkeringspolitik som är integrerad med övrig kommunal fysisk planering.

Parkeringsnormer vid nyexploatering

Att jobba aktivt med parkeringsnormer och parkeringstal är ett framgångsrikt sätt att jobba med parkeringsutbudet och med människors resvanor. Parkeringstal syftar till att reglera hur många parkeringsplatser som måste byggas vid exploatering. Dessa bör vara flexibla och anpassade så att fastighetsägare uppmuntras till att medverka till beteendeförändringar vid transportval.

Kommunen bör redan i översiktsplaneringen anta riktlinjer för hur många parkeringsplatser, gällande såväl bil som cykel, som krävs per bostad. Riktlinjerna kan variera för olika delar av kommunen beroende på till exempel närhet till kollektivtrafik eller närhet till olika servicefunktioner.

Inom varje tätort/stadsdel/område bör sedan flexibla parkeringstal användas. Flexibla parkeringstal är en regleringsform som innebär att kommunen ger byggherrar möjlighet att påverka antalet parkeringsplatser som måste byggas i samband med uppförandet av nya lägenheter och kontorshus. Kommunen har då möjlighet att tillåta färre bilparkeringsplatser än vad riktlinjerna säger där byggherren väljer att tillhandahålla positiva mobilitetstjänster. Sådana mobilitetstjänster är lösningar som ökar boendes och verksammas mobilitet

och minskar deras behov och intresse av att äga egen bil. Lösningar på detta kan vara integrering av en bilpool vid nybyggnad av bostäder eller rabatt på kollektivtrafikkort.

Tillgång till parkering och parkeringsavgifter på allmän platsmark

Genom att styra tillgång och närheten till bilparkering, samt parkeringsavgifter, kan andra trafikslag framstå som attraktivare val för transporter. En tätorts- eller stadsdels närhet till kollektivtrafik eller till ett högkvalitativt gång- och cykelvägnät bör styra tillgången till och eventuella avgifter på parkeringsplatser på allmän platsmark.

Differentiering av parkeringsavgifterna med höga parkeringsavgifter i centrumområden och successivt minskande parkeringsavgifter längre från centrum, gör att den synliga kostnaden för biltrafiken kan hamna i nivå med kostnaden för kollektivtrafik, vilket leder till ökad konkurrenskraft för kollektivtrafiken. Att minska antalet bilparkeringsplatser i närheten av målpunkternas entréer leder till att de andra trafikslagen blir tidsmässigt mer konkurrenskraftiga. Denna strategi leder också till att de tidigare parkeringsytorna kan användas för att skapa mötesplatser, välkomnande entréer eller kanske till cykelparkering.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Trafik för en attraktiv stad (TRAST).

I "Relaterad information" finns en länk till SKLs webbsida om Policy för parkering.

I "Relaterad information" finns en länk till SKLs webbsida om Parkering för hållbar stadsutveckling.

Läs mer under rubriken Malmö – stadsutveckling och hållbara transporter.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Trafik för en attraktiv stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras

[t3_underlag_till_handbok.pdf\]](#)

[Policy för parkering på SKLs webbplats](#)

[\[http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/policy-for-parkering-processinriktad-vag-till-en-parkeringspolicy-for-kommunen.html\]](http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/policy-for-parkering-processinriktad-vag-till-en-parkeringspolicy-for-kommunen.html)

[Parkering för hållbar stadsutveckling på SKLs webbplats](#)

[\[http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/parkering-for-hallbar-stadsutveckling.html\]](http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/parkering-for-hallbar-stadsutveckling.html)

Godstransporter

För att minska klimatpåverkan från godstransporterna behöver det ske en planering för effektiva godstransporter tidigt i den kommunala planeringen. Det är framför allt tre olika perspektiv som behöver vägas in i den kommunala planeringen. Dessa är varuförsörjning, transportverksamhet och transportförsörjning.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Planera för godstransporter redan i den översiktliga planeringen.
- Inkludera tankar kring logistik för varustransporter vid förslag till lokalisering av transportintensiv verksamhet

Varuförsörjning

Med varuförsörjning menas försörjning av butiker, restauranger, kontor och andra verksamheter med varor och service. Här är oftast bebyggelsemönstret givet, åtminstone i städernas centrala delar. Fastighetsmarknadens villkor och konsumtionsmönstren ställer krav som snabbt kan ändras, men som måste lösas omedelbart.

Genom att samordna varudistributionen kan man bland annat minska transporternas miljöpåverkan. Ett sätt att börja på är med kommunens egna transporter av till exempel livsmedel. Genom att alla leverantörer distribuerar sina livsmedel till en distributionscentral och därifrån lastar om och kör ut till respektive målpunkt med en fullastad lastbil så optimeras antalet transporter. De kommuner som redan använder sig av distributionscentraler visar på en 70-80 procentig minskning av antalet transporter.

Kommunens roll är central i arbetet och måste, i många fall, fungera som drivande aktör och medverka till att de plattformar och nätverk som behövs för implementeringen också skapas och hålls aktiverade. Kommunen måste beakta förutsättningarna för samordnad distribution i den övriga hanteringen av trafik- och markanvändningsfrågorna.

Transportverksamhet

Kommunen bör ha en strategi för hur företag som genererar transportaktiviteter för distribution till butiker och kontor eller som har staden som bas för andra transporttjänster ska behandlas. Lokaliseringen av dessa företag kan ofta påverkas, vilket ger möjligheter att begränsa utsläpp och störningsaspekter och ge goda anslutningar till huvudvägnätet.

Transportförsörjning

Transporter av gods till och från industriföretag, hamnar och andra terminaler. Lokaliseringen är ofta given, men här går det att minimera utsläppen genom att

skapa effektiva anslutningar till huvudnätet.

I "Relaterad information" finns en länk till Trafikverkets webbsida om Handbok för godstransporter i den goda staden.

I "Relaterad information" finns länkar till följande skrifter:

- Trafikverket 2008. Rätt fart i staden
- Trafikverket m.fl. 2015. Trafik för en attraktiv stad
- SKR 2013. Parkering för hållbar stadsutveckling.
- Region Skåne 2014. Planera klimatsmart! Fysiska strukturer för minskad klimatpåverkan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Handbok för godstransporter i den goda staden på Trafikverkets webbplats](#)

[\[http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/handbok_for_godstransporter_i_den_goda_staden.pdf\]](http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/handbok_for_godstransporter_i_den_goda_staden.pdf)

[Handboken Rätt fart i staden på Trafikverkets webbplats](#)

[\[http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/ratt_fart_i_staden.pdf\]](http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/ratt_fart_i_staden.pdf)

[Trafik för en attraktiv stad på Trafikverkets webbplats](#)

[\[http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras_t3_underlag_till_handbok.pdf\]](http://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/tras_t3_underlag_till_handbok.pdf)

[Parkering för hållbar stadsutveckling på SKR:s webbplats](#)

[\[http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/parkering-for-hallbar-stadsutveckling.html\]](http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/parkering-for-hallbar-stadsutveckling.html)

[Broschyren Planera klimatsmart! på Region Skånes webbplats](#)

[\[http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf\]](http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/broschyr-klimatsmart-webversion.pdf)

Klimatsmart resursanvändning

I översiktsplaneringen ges möjlighet att redovisa och analysera förutsättningar och mål för en klimatsmart resursanvändning. Det kan handla om att bevara och utöka grönstruktur och vattenområden som har betydelse för processer som avlägsnar växthusgaser i atmosfären, planering för energihushållning och utbyggnad av förnybar energi för att på så sätt minska klimatpåverkan.

För att minska påverkan på klimatet behöver uttaget av naturresurser minska och återvinningen öka. Detta kräver att det finns en välfungerande infrastruktur för återvinning. Klimatsmart resursanvändning handlar också om att ta till vara och upprätthålla ekosystemtjänster i form av kolsänkor.

Planera för kolsänkor

Den mest betydelsefulla ekosystemtjänsten när det gäller minskad klimatpåverkan är kolsänkor.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Lägg fram en strategi för ett dagvattensystem med större dammar i tätorterna.
- Bevara tätortsnära skogar och lummiga parker.

Naturliga kolsänkor

Friluftsområden i form av skogar, lummiga parker, dammar och sjöar är effektiva kolsänkor. Det är alltså inte bara av upplevelsemässiga skäl som det är viktigt att bevara grönstruktur och vattenområden i tätorter och tätortsnära miljöer. Behovet av att behålla och utöka kolsänkorna är stort för att få en positiv påverkan på klimatet.

Läs mer under rubriken "Effektiva kolsänkor".

Planera för kolsänkor

Kolsänkor kan också skapas. Ett mervärde i hanteringen av dagvatten kan vara att skapa fuktiga områden och dammanläggningar som fungerar som kolsänkor. Gröna ytor är betydelsefulla för att hantera dagvatten och dessutom är fuktiga marker mer effektiva som kolsänka än torra. Att tillföra fukt till markytor kan alltså öka deras förmåga att fungera som kolsänka.

En ökning av grönområden i staden eller tätortsnära områden kan bidra till begränsad klimatpåverkan. Om en del av de tätortsnära friluftsområden dessutom sköts som vallodling skapas en effektiv kolsänka.

Främja fossilfri och klimatsmart energi

Översiktsplaneringen är med sitt helhetsperspektiv på markanvändning, bebyggelse, grönstruktur och infrastruktur en utmärkt bas för att belysa energifrågans koppling till övriga planeringsfrågor. Här finns en möjlighet att redovisa och analysera förutsättningar och mål för både energihushållning och utbyggnad av förnybar energi för att på så sätt minska klimatpåverkan.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Strategierna i översiktsplanen bör främja energieffektiviseringar och en utbyggnad av förnyelsebar energiproduktion. Vilken typ av förnyelsebar energi som kommunen/regionen bör satsa på måste utgå från kommunens/regionens lokala förutsättningar. Den regionala klimat- och energistrategin som varje länsstyrelse ansvarar för att ta fram är ett betydelsefullt planeringsunderlag.
- I översiktsplaneringen bör kommunen säkerställa hur energin ska distribueras. Kommunens energiplan kan vara vägledande i detta avseende. Kapacitet i befintliga system behöver kartläggas och behovet av nya distributionssystem analyseras. Översiktsplaneringen bör ta hänsyn till och främja utbyggnaden av säkra distributionssystem för biobränslen och elnätets kapacitet i områden som är lämpliga för vindkraft. Det är också viktigt att ny bebyggelse, framförallt större utbyggnadsområden, lokaliseras till områden där det finns möjlighet att ansluta till det kommunala fjärrvärmenätet.
- Möjligheten med regional samverkan för gemensam energiproduktion och distribution behöver tillvaratas i översiktsplanering. Även här bör den regionala klimat- och energistrategin som varje länsstyrelse ansvarar för att ta fram kunna användas som underlag.
- Strategierna i översiktsplanen behöver följas upp och analyseras utifrån hur de påverkar energianvändningen i kommunen.
- Det är viktigt att översiktsplaneringen främjar energiutvinning från restprodukter och spillvärme. Kommunen bör därför undersöka möjligheten till att utnyttja överskottsenergi från industrier vid lokalisering av fjärrvärmeverk.
- Strategier för en utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon bör behandlas i översiktsplanen.
- Strategier för solenergi behöver behandlas i översiktsplanen för att visa hur kommunen kan underlätta och stimulera en ökad utbyggnad av solceller och solvärme.

Vad är klimatsmart energi?

Klimatsmart energi innefattar både en minskad energianvändning och en övergång från fossila bränslen till förnyelsebar energiproduktion.

Alla kommuner ska ha en aktuell energiplan

Enligt Lagen om kommunal energiplanering (1977:439) ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. Planen beslutas av kommunfullmäktige. Det är viktigt att ha en helhetssyn på energiplaneringen och

ta hänsyn till miljöeffekterna såväl lokalt, regionalt som globalt. Energiplanen bör kopplas till översiktsplanen så att energisektorns mark- och vattenbehov kan tillgodoses.

I "Relaterad information" finns en länk till Energimyndighetens webbplats där du kan läsa mer om kommunal energiplanering.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Kommunal energiplanering på Energimyndighetens webbplats](#)

[\[https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/lagar-och-krav/lagen-om-kommunal-energiplanering/\]](https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/lagar-och-krav/lagen-om-kommunal-energiplanering/)

Skapa infrastruktur för återvinning

För att minska påverkan på klimatet behöver uttaget av naturresurser minska, återvinningen öka och avfallet minska. Frågan hur vi hanterar vårt avfall blir allt mer betydelsefull för att vi ska kunna uppnå ett hållbart samhälle.

Att tänka på i översiktsplaneringen:

- Kommunens avfallsplan är ett viktigt planeringsunderlag och den bör tydligt beskriva vilka krav avfallshanteringen ställer på den fysiska planeringen. I översiktsplaneringen bör avfallshanteringens infrastruktur och transportbehov säkerställas.
- Strategierna i översiktsplanen bör sträva efter att minska transportbehovet av avfall och främja möjligheten för privatpersoner att lämna avfall utan att det krävs tillgång till egen bil.
- Planer på att byta system för avfallshandling, till exempel en övergång från traditionell hämtning av kärl på fastighet till sopsugssystem, bör redovisas i översiktsplanen. Redovisningen bör fokusera på vilka krav en sådan förändring kommer att medföra för den fysiska planeringen.
- Viktiga återvinningscentraler, behandlingsanläggningar och deponier bör redovisas i översiktsplanen. Även anläggningarnas framtida expansion bör redovisas och behovet att förhindra att känslig bebyggelse som bostäder, skolor, sjukhus med mera placeras i anläggningarnas närhet.

Avfallsplan

Sedan 1991 ska alla kommuner ha en avfallsplan som omfattar samtliga avfallslag och vilka åtgärder som behövs för att hantera avfallet på ett miljö- och resursmässigt lämpligt sätt. Kravet finns idag i 15 kap. 41 § miljöbalken. Där framgår att det för varje kommun ska finnas en renhållningsordning och en avfallsplan som ska innehålla uppgifter om avfall inom kommunen och om kommunens åtgärder för att minska avfallens mängd och farlighet. Vad en avfallsplan ska innehålla för uppgifter regleras i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om innehållet i en kommunal avfallsplan och länsstyrelsens sammanställning (NFS 2006:6).

Miljöbalken 15 kap. 41 §

41 § För varje kommun ska det finnas en renhållningsordning som ska antas av kommunfullmäktige. Renhållningsordningen ska innehålla en avfallsplan och de föreskrifter som kommunen har meddelat med stöd av regeringens bemyndiganden enligt detta kapitel. Avfallsplanen ska innehålla uppgifter om avfall inom kommunen och om kommunens åtgärder för att minska avfallens mängd och farlighet. Lag (2016:782).

I "Relaterad information" finns en länk till Naturvårdsverkets webbplats om reglerna som gäller för kommunal avfallsplanering.

Avfall och återvinning

Kraven på avfallshandling ökar; att minska mängderna, återbruka samt återvinna material och energi blir viktigare. De senaste årens utveckling mot ökad källsortering, producentansvar och förbättring av sophämtarnas arbetsmiljö har lett till förändringar som påverkar samhällsplaneringen och den

byggda miljön samt gjort det mer komplicerat för boende att lämna sitt avfall.

I 2 kap. 6 § punkt 5 plan- och bygglagen anges att en god och rationell avfallshantering är ett allmänt intresse. Lokalisering och utformning av bebyggelse och byggnadsverk ska alltså ske med särskild hänsyn tagen till möjligheterna att anordna avfallshantering. Frågan behöver därför uppmärksammas på ett tidigt stadium i den fysiska planeringen.

I "Relaterad information" finns en länk till Boverkets handbok Avfallshantering – tillgänglig, säker och estetisk.

Transporter av avfall

Hantering av avfall medför stora transportbehov. Transporter sker både av enskilda konsumenter till återvinningscentraler och som samordnade transporter av avfall från fastigheter med sopbilar. Närhet till återvinningscentraler är viktigt för att minska behovet av att använda bilen för att transportera avfallet. Flera kommuner har också börjat med källsortering direkt hos hushållen, där specialanpassade sopkärl och sopbilar möjliggör en lokal sortering utan att varje enskilt hushåll behöver ta bilen till återvinningscentralen.

Ett annat sätt att minska transportbehovet är att i tätt bebyggda områden bygga sopsugssystem. Ett sopsugssystem/avfallssug består av inkast som placeras inom- eller utomhus och en terminal dit avfallet sugs via ett underjordiskt rörsystem. I terminalen lagras avfallet i containrar för vidare transport. Vid planering av nya större bostadsområden bör kommunen på ett tidigt stadium överväga om det är möjligt att anlägga sopsugssystem.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Regler om kommunal avfallsplanering på Naturvårdsverkets webbplats \[http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Avfall/Kommunal-avfallsplanering/\]](http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Avfall/Kommunal-avfallsplanering/)

Publikationer

[Avfallshantering - tillgänglig, säker och estetisk \[sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2011/avfallshantering---tillganglig-saker-och-estetisk/\]](http://www.boverket.se/publicerat-av-boverket/publikationer/2011/avfallshantering---tillganglig-saker-och-estetisk/)

Kommunexempel på översiktsplanering för minskad klimatpåverkan

I menyn kan du läsa om hur olika kommuner har arbetat för att minska klimatpåverkan genom sin översiktsplanering. Materialet bygger på intervjuer med de kommunala tjänstemän som har varit involverade i arbetet inom respektive kommun.

Tanken är att exemplen ska fungera som inspiration till att vidareutveckla kommunernas arbete med att minska klimatpåverkan utifrån respektive kommuns förutsättningar.

Uppsala - principer för en klimatsmart fysisk utveckling

Uppsala kommun antog en ny kommunomfattande översiktsplan i slutet av 2016. I arbetet med den nya planen har kommunen formulerat två principer - skapa närhet och skapa mervärden - som varit vägledande för utformningen av förslaget till översiktsplan.

Uppsala

Befolkningsmängd (2016-06-30): 211 411 invånare

Yta: 2 234,5 km²

Befolkningstäthet: 94,6 inv./ km²

Län: Uppsala län

Översiktsplan: Antagen 2016

Kommunens roll för global klimatåterhämtning

Uppsala kommun har höga ambitioner när det gäller klimatet. Senast år 2050 ska Uppsala vara klimatpositivt, det vill säga binda mer koldioxid från atmosfären än vad som släpps ut. Ett av översiktsplanens fyra prioriterade områden handlar om att vara en föregångare i ansvarsfull samhällsutveckling. Målbild för 2050 när det gäller hållbart resande är att kollektivtrafik, gång- och cykel tillsammans ska utgöra minst 75 procent av resandet inom staden.

Via menyn kan du läsa mer om Uppsalas arbete med den nya planen.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Uppsala kommuns översiktsplan \[https://www.uppsala.se/oversiktsplan\]](https://www.uppsala.se/oversiktsplan)

Uppsalapprinciper

Uppsala kommun har tagit fram två viktiga principer: skapa närhet och skapa mervärden. De ska ge principiell vägledning för den fysiska utvecklingen.

Det betyder att principerna ska användas i alla skeden av arbetet med såväl fördjupade översiktsplaner och områdesprogram, detaljplanläggning, bygglov, som planering av transportnät och teknisk infrastruktur samt lokalisering av olika verksamheter som parker, service med mera. Uppsalapprinciperna ska användas tillsammans, eftersom de kompletterar varandra.

Katarina Fehler. Foto: Rosie Alm

"Syftet med principerna är att på ett enkelt sätt beskriva hur vi kan använda stora och små förändringar för att skapa en framtida önskvärd fysisk struktur. Det finns riktlinjer i översiktsplanen som anger att principerna ska tillämpas. På så sätt kopplas de till varje del av den fysiska planeringen. Översiktsplanen ska också följas upp årligen", säger Katarina Fehler, projektledare för arbetet med översiktsplanen.

Uppsalapprinciperna. Klicka på bilden för att se den i större format. Illustration: Uppsala kommun

Med närhet menas närhet mellan människor och de funktioner man behöver i sin vardag. Förändringar i den fysiska miljön ska bidra till fler möten mellan människor och göra det lättare att nå viktiga målpunkter. Det uppnås genom att koncentrera, blanda och koppla samman.

Att skapa mervärden är själva kärnan i en hållbar utveckling. Det innebär att

en förändring löser flera problem på samma gång och skapar många olika värden samtidigt. Det uppnås genom att tänka långsiktigt, utgå från platsen och samordna investeringar.

"Uppsalapriniciperna" har inget direkt fokus på minskad klimatpåverkan. Men den fysiskt strukturerande principen om att skapa närhet kan användas som utgångspunkt för att minska det totala transportbehovet och öka förutsättningarna för kollektivt resande. Även förhållningssättet "Skapa mervärden" ger stöd för en sådan utveckling.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Uppsala kommuns översiktsplan \[https://www.uppsala.se/oversiktsplan\]](https://www.uppsala.se/oversiktsplan)

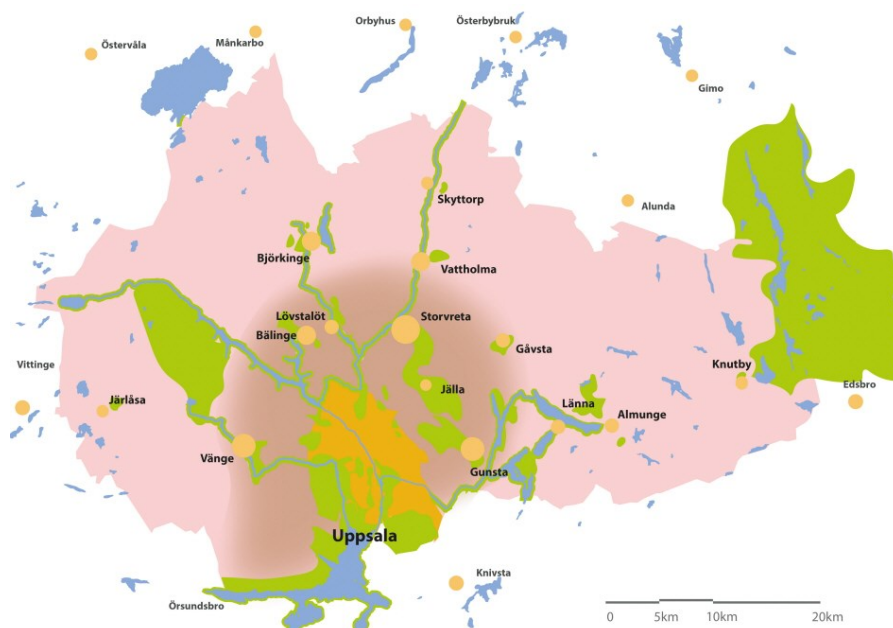

Strukturbild 2050+ och stegen dit

Uppsalapriinciperna har legat till grund för den strukturbild, som kommunen tagit fram i arbetet med den nya översiktsplanen.

Strukturbilden är en fysisk framtidsbild för Uppsala kommun med siktet inställt på 2050 och därefter. Den sammanfattar och förenklar den övergripande fysiska struktur som uttrycks i översiktsplanens detaljerade plankarta. I översiktsplanens genomförandedel beskrivs stegvis hur den önskade strukturen kan nås.

En bärande tanke i översiktsplanen är att bebyggelsen ska utvecklas i samspel med transportsystemet, särskilt kollektivtrafiken. Tillgängligheten behöver vara hög till platser som många behöver nå. Dessa platser ska i sin tur erbjuda exempelvis service eller många arbetsplatser, beroende på sitt läge. Aktiviteter och byggd miljö koncentreras därför särskilt till platser med hög regional tillgänglighet och andra goda egenskaper utifrån sitt läge.

Strukturbild 2050+. Illustration: Uppsala kommun

Uppsala kommun efter år 2050:

- En växande kommun – som samspelar med sin omgivning
- Femkärnig stad – med sammanbindande stråk
- Levande landsbygd – med många tätorter
- Snabb kollektivtrafik – som stödjer utveckling av stråk och noder
- Sammankopplad grönstruktur – med gröna och blå stråk
- Tekniska försörjningssystem – med integrerade och förnybara lösningar.

Kommunen redovisar i översiktsplanen hur man stegvis kan nå den önskade strukturen i fem etapper fram till 2050. Här beskrivs också alternativa vägar. Utbyggnaden styrs av var det är lämpligt att bygga utifrån bland annat

förutsättningar i omvärlden, kommunalekonomiska aspekter, vilka investeringar som behövs i VA- och transportsystemen och vilka strukturer som redan etablerats. Stegen skissar var en utbyggnad kan ske och vad kommunen behöver ha i åtanke för att inte låsa bort möjligheter att nå den önskade strukturen på lång sikt. Fokus ligger på successiv utveckling av stadsnoder, snabba kollektivtrafiklänkar och tätortsutveckling.

Läs mer

I "Relaterad information" finns en länk till Uppsala kommuns översiktplan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Uppsala kommuns översiktplan \[https://www.uppsala.se/oversiktsplan\]](https://www.uppsala.se/oversiktsplan)

Lidköping – från klimatmål till verkstad

Lidköpings kommun är medlem i Klimatkommunerna och har ett aktivt arbete för att minska klimatpåverkan. Kommunen formulerar kontinuerligt mål för sitt klimatarbete och följer upp de åtgärder som behövs för att genomföra målen.

Lidköping

Befolkningsmängd (2016-06-30): 39 235 invånare
Yta: 1 372,6 km²
Befolkningsstäthet: 28,6 inv./ km²
Län: Västra Götalands län
Översiktsplan: Antagen 2003, ny ÖP under framtagande

Klimatkommunerna

Klimatkommunerna är en förening för kommuner, landsting och regioner som jobbar aktivt med lokalt klimatarbete. Föreningen har 37 medlemsorganisationer. Föreningens övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel.

I "Relaterad information" finns en länk till klimatkommunerna.

En utgångspunkt för Lidköpings kommuns arbete med att minska klimatpåverkan är den Plan för energi och klimat, som kommunen tog fram 2013. Planen är ett övergripande kunskapsunderlag och måldokument som fokuserar på minskad klimatpåverkan inom olika sektorer och ökad energiproduktion från fossilfria energikällor.

Via menyn kan du läsa mer om Lidköpings arbete med att minska klimatpåverkan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Klimatkommunerna \[http://www.klimatkommunerna.se/\]](http://www.klimatkommunerna.se/)

Fysisk planering - ett viktigt verktyg för minskad klimatpåverkan

I energi- och klimatplanen lyfter kommunen den fysiska planeringen som ett viktigt verktyg för att minska utsläppen av växthusgaser. Genom strategisk planering av bebyggelse, trafikinfrastruktur, energiförsörjning, grönstruktur med mera i översiktsplaneringen kan samhällets klimatpåverkan minskas.

Yvonne Träff, miljöstrateg i Lidköping. Foto: Martin Frick

"Lokalisering av bostäder, verksamheter, handel och infrastruktur påverkar transportarbetet och därmed utsläppen", säger Yvonne Träff som är miljöstrateg i Lidköpings kommun.

"Attraktiva boendemiljöer i och nära tätorterna med bland annat rekreativsmöjligheter och väl utvecklade mötesplatser kan också bidra till att begränsa fritidsresandet."

I energi- och klimatplanen lyfter kommunen även fram möjligheterna till att minska utsläppen av växthusgaser genom krav på fysiska åtgärder i detaljplaneringen. I all detaljplanering utreds vilken hänsyn som behöver tas till lokalklimatet, som vind- och solljusförhållanden, behov av vindskyddande planteringar, närhet till befintliga kollektivtrafikstråk, samt gång- och cykelvägar.

Samtidigt som energi- och klimatplanen antogs 2013 togs även styrdokumentet Riktlinjer för hållbar samhällsplanering och hållbart byggande i Lidköpings kommun fram. Dokumentet håller nu på att revideras.

Målstyrning

Utgångspunkten i energi- och klimatplanen är de internationella, nationella och regionala energi- och klimatmålen. Kommunen redovisar övergripande energianvändningen och klimatpåverkan från hushållen, industrin, jordbruket, tjänstesektorn, transportsektorn och kommunkoncernens verksamheter. När det gäller energiproduktion är det fjärrvärme, biogas, vindkraft, vattenkraft, bioenergi från skog och åker samt solenergi som lyfts fram i planen. Till varje sektor och energikälla har kommunen fastställt mätbara mål som minst ska ligga på samma nivå som de nationella och regionala målen.

Exempel på mål för en sektor och en energikälla som fastställs i planen:

Mål för transporter:

- År 2020 ska biltrafiken inom Lidköpings centralort ha minskat med 20 procent jämfört med 2010.
- År 2020 ska utsläppen av koldioxid från fossila bränslen i transportsektorn ha minskat med 30 procent jämfört med 2010.
- År 2030 ska fordonsflottan i Lidköping vara oberoende av fossila bränslen.

Mål för solenergi:

- År 2020 ska kommunkoncernen äga anläggningar som producerar minst 300 MWh solenergi.
- År 2020 ska det produceras minst 1000 MWh solenergi inom kommunens gränser.

Åtgärds katalog för genomförande av målen

Som bilaga till energi och klimatplanen har kommunen tagit fram en åtgärds katalog. Den innehåller åtgärder för effektivare energianvändning och ökad produktion av förnybar energi. Åtgärderna ska bidra till att de politiskt beslutade målen i energi- och klimatplanen uppnås.

"Vår Plan för energi och klimat har verkligen fått genomslag i den kommunala verksamheten", säger Yvonne Träff, som är miljöstrateg i Lidköpings kommun.

Syftet med katalogen är att lyfta fram strategiskt viktiga åtgärder för kommunens förvaltningar, bolag, nämnder och styrelser. Åtgärderna har tagits fram gemensamt i kommunens förvaltningar och bolag och utgör ett underlag för strategisk planering och budgeten för Lidköpings kommun. Några exempel på åtgärder som kommunen genomfört är att sätta upp laddningsstolpar för elfordon och anlagt fler cykelvägar på landsbygden. Sedan många år tillbaka genomför kommunen åtgärder i syfte att minska biltrafiken och få fler att välja andra transportsätt. Projekten Vintercyklisterna och Testcyklisterna är exempel på aktiviteter med syftet att fler upptäcker att det är lätt att välja bort bilen och att det med rätt utrustning är möjligt att cykla året runt. Det pågår diskussioner kring nya riktlinjer för parkering och vilket utrymme som bilen ska ges i stadskärnan. Kommunen har även anställt en mobilitetssamordnare som ska arbeta med beteendeförändringar för att minska biltrafiken och få fler att cykla, gå eller åka kollektivt.

Miljöbarometer för uppföljning av målen

För att följa upp sitt arbete i frågor kopplade till energi och klimat har Lidköpings kommun tagit fram en miljöbarometer. Varje år görs en uppföljning av vilka åtgärder som har blivit genomförda och om målen kommer att uppnås.

"Vi vill ha en så transparent redovisning som möjligt över hur väl vi lever upp till de mål och åtgärder som vi satt upp. Omkring hälften av våra 24 delmål för minskad klimatpåverkan och för ökad energieffektivisering ser i dagsläget ut att kunna uppnås", säger Yvonne Träff.

Lidköpings kommuns miljöbarometer. Klicka på bilden för att se den i större format. Illustration: Miljöbarometern

I samband med att arbetet går framåt föreslås även nya åtgärder. En revidering av målen är också på gång som ska genomföras som en del i arbetet med att ta fram en miljöplan.

"En revidering av målen är nödvändig men samtidigt är det en balansgång att inte ändra målen för ofta för då riskerar man att tappa det långsiktiga perspektivet", säger Yvonne Träff.

I "Relaterad information" finns en länk till Plan för energi och klimat i Lidköpings kommun och bilagan Åtgärds katalog. Här hittar du även en länk till kommunens miljöbarometer.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan för energi och klimat i Lidköpings kommun](#)

[\[http://miljobarometern.lidkoping.se/content/Plan-f%C3%B6r-energi-och-klimat1.pdf\]](http://miljobarometern.lidkoping.se/content/Plan-f%C3%B6r-energi-och-klimat1.pdf)

[Åtgärds katalog för energi och klimat i Lidköping](#)

[\[http://miljobarometern.lidkoping.se/content/Bilaga-1-%C3%85tg%C3%A4rds katalog.pdf\]](http://miljobarometern.lidkoping.se/content/Bilaga-1-%C3%85tg%C3%A4rds katalog.pdf)

[Lidköpings miljöbarometer \[http://miljobarometern.lidkoping.se/\]](http://miljobarometern.lidkoping.se/)

Mörbylånga - fossilfri energi och klimatsmart kollektivtrafik

Mörbylånga kommun har som mål att vara fossilbränslefri och självförsörjande med trygg och förnybar energi år 2025. Kommunen vill även satsa på att förbättra cykelinfrastrukturen och närtrafiken i områden utanför de viktigaste kollektivtrafikstråken för att minska bilberoendet på landsbygden.

Mörbylånga

Befolkningsmängd (2016-06-30): 14 710 invånare

Yta: 668,3 km²

Befolkningstäthet: 22 inv./km²

Län: Kalmar län

Översiktsplan: Antagen 2015

Mörbylånga kommuns översiktsplan antogs 2015. Ett av fokusområdena i planen är klimat och energi. Kommunen ger i översiktsplanen en samlad bild över de internationella, nationella, regionala och kommunala mål som ligger till grund för strategierna i översiktplanen. Ett av dessa mål är att bli en fossilbränslefri kommun som är självförsörjande med trygg och förnybar energi år 2025.

Via menyn kan du läsa mer om Mörbylångas klimatmål.

Fossilbränslefri och självförsörjande med trygg och förnybar energi

Elvira Laneborg. Foto: Eva Laneborg

"Målet om att vara fossilbränslefri och självförsörjande med förnybar energi innebär att vi ska sluta föra in fossila bränslen och själva producera lika mycket eller mer förnybar energi som vi gör av med", säger Elvira Laneborg som är miljö- och klimatstrateg på Mörbylånga kommun.

Om kommunen har kvar fossila bränslen i någon verksamhet ska det kompenseras genom att man också producerar motsvarande mängd förnybar energi och säljer den till användare utanför kommunen. På så sätt genererar kommunen inga nettoutsläpp av koldioxid från fossila bränslen.

Arbetet med att bli en fossilbränslefri kommun måste ske på flera plan och innefatta både effektivisering av befintliga verksamheter och utbyggnad av nya anläggningar för framställning av förnyelsebar energi.

Laddstolpe för elbilar med kommunens mål om en fossilbränslefri kommun 2025. Foto: Elvira Laneborg

"För fastigheter handlar det om att eliminera oljeanvändningen i samband med uppvärmning och ge fler möjlighet till fjärrvärme och andra biobaserade uppvärmningsformer. Inom transporter vill vi kunna erbjuda förnybart bränsle,

en fungerande laddinfrastruktur för elfordon och biogasfordon och en utbyggd kollektivtrafik. Men viktigast trots allt är att uppmuntra till mer klimatvänliga resvanor", säger Elvira Laneborg.

Vindkraft

Ölandskommunerna har tillsammans tagit fram ett tematiskt tillägg till översiktplanen för att styra utbyggnaden av vindkraft på ön. Sammanlagt finns 35 verk i Mörbylånga kommun, varav sju vindkraftverk till havs, plus ett antal mindre gårdsverk. Kommunen har tagit beslut om bygglov för ytterligare åtta verk på två olika platser som båda finns utpekade i vindkraftsplanen.

"Att Ölandskommunerna har antagit en gemensam vindkraftsplan är till stor hjälp", säger Elvira Laneborg. "Vindkraftsplanen strävar efter att samla vindkraftverk i grupper för att hushålla med markresurser."

Stor hänsyn ska tas till placering och utsträckning i landskapet vid etablering av grupper av vindkraftverk. Endast gårdsverk tillåts i områden som inte pekats ut i vindkraftsplanen. Ledningsnätets kapacitet till och från Öland är begränsat. Detta är ytterligare en av anledningarna till att etableringar måste diskuteras i samverkan mellan ölandskommunerna, elbolag med flera.

Biogas

Mörbylånga är en jordbrukskommun med omfattande djurproduktion och har goda förutsättningar att producera egen biogas från gödsel inom kommunens gränser. Tidigare kartläggning visar att Öland totalt sett har en potential motsvarande 120 GW baserat på gödsel som substrat.

I kommunens klimatstrategi finns mål om ett tankställe för biogas senast 2020. Arbetet med att hitta möjliga platser för både biogasmack, biogasproduktion och bussdepå för biogasbussar har påbörjats. Tillgänglighet, bullerförutsättningar och logistik är några viktiga aspekter vid val av plats för biogasverksamhet.

"Vi har gjort en lokaliseringsutredning för tankställe och depå för bussar och anvisat en lämplig plats i Mörbylånga tätort. Kommunen har fattat beslut om att biogas ska användas i den skolskjuttrafik vars bussar angör eller napparkeras i närheten av tankstället. Detta säkerställer en trygg grundkonsumtion av biogas, vilket är viktigt för att etablera ett tankställe", säger Elvira Laneborg.

Vidare har kommunen låtit utreda förutsättningar och möjligheter för lokal produktion av biogas i privat regi. De platser som kan fungera för biogasproduktion ska ha god logistik, närhet till substrat och sakna värde av riksintresse. Ett privat biogasbolag har bildats som utreder möjligheten att starta en anläggning.

Cykel, kollektivtrafik och att utnyttja befintliga strukturer

Mörbylånga kommun vill aktivt arbeta för att styra ny bebyggelse och verksamheter så att de passar väl in i befintliga strukturer. Stor restriktivitet råder när det gäller spridd bebyggelse.

"Närheten till befintlig infrastruktur och vägar väger tungt i samband med lokalisering av ny bebyggelse. Dels för att kommunen tycker det är viktigt att skydda befintliga strukturer och det typiskt öländska, men också för att en mer samlad bebyggelse för med sig synergieffekter som minskat transportbehov och samlat befolkningsunderlag till kollektivtrafikstråk", säger Elvira Laneborg, som är miljö- och klimatstrateg på Mörbylånga kommun.

Ny kollektivtrafiknod och utökad närtrafik

I dag fungerar rastplatsen "Träffpunkt Öland", som ligger intill Ölandsbrons fäste, som en nod för många av Mörbylånga kommuns busslinjer. På träffpunkten kan man bland annat byta mellan regionbussarna och stadsbussarna. Det finns planer på att skapa en ny knutpunkt för kollektivtrafiken som även ska innefatta goda anslutningar och parkeringsmöjligheter för gång- och cykeltrafik och parkeringsplatser för bilar i nära anslutning till bussarna.

I Mörbylånga kommun är det framför allt östra sidan och södra delen som är mest eftersatta vad gäller möjlighet att resa kollektivt. Närtrafiken är ett viktigt komplement till de ordinarie turerna och för de som reser utanför de viktigaste stråken.

"Önskescenariot är att närtrafiken kan utökas i takt med att användarfrekvensen stiger, att sträckor med många resenärer på sikt kan komma att permanentas", säger Elvira Laneborg.

Cykeln i fokus

Mörbylånga kommun vill förbättra cykelinfrastrukturen. En viktig förutsättning för att öka andelen resor med cykel och till fots, är att skapa säkra och attraktiva färdvägar för dessa trafikslag. Vägarnas utformning, orienterbarhet, genhet och omgivande miljö är viktiga faktorer som ska beaktas i samband med utformandet av cykelvägar. En annan avgörande parameter är att gång- och cykelvägar finns i anslutning till viktiga målpunkter. De resurser som satsas på gång- och cykeltrafiken bör koncentreras till ett antal viktiga stråk där den kan komma att utgöra ett reellt alternativ till bilen.

"Att prioritera utbyggnad och underhåll av gång- och cykelvägar är en central fråga för att höja statusen för dessa transportsätt och en del av arbetet med fossilbränslefri kommun", säger Elvira Laneborg.

Projekt Ölandsleden "Cykla Fyr till Fyr" är ett kommunövergripande projekt

som syftar till att skapa sammanhängande cykelvägar från Långe Erik i norr till Långe Jan i söder. En attraktiv cykelväg är värdefull både för besökare och bofasta som lockas av välfungerande klimatsmarta transporter. Projektet som planeras vara färdigt 2018 kostar ca 90 miljoner kronor och drivs av Ölands kommunalförbund. De södra och norra slingorna är 20 mil tillsammans och sammanlänkas med ytterligare 5 mil.

I "Relaterad information" finns en länk till Mörbylånga kommuns översiktsplan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Mörbylånga kommuns översiktsplan \[https://www.morbylanga.se/bygga-bo-miljo/ovesiktsplaner-detaljplaner/oversiktsplan/\]](https://www.morbylanga.se/bygga-bo-miljo/ovesiktsplaner-detaljplaner/oversiktsplan/)

FalunBorlänge – gemensamma utbyggnadsstrategier för minskad klimatpåverkan

Falu kommun och Borlänge kommun har under många år samarbetat för att utveckla en tvåkärnig region. 2014 antog de sin andra gemensamma översiktsplan under namnet FalunBorlänge. De gemensamma utbyggnadsstrategierna i översiktsplanen ska bidra till att minska klimatpåverkan.

Falun

Befolkningsmängd (2016-06-30): 57 321 invånare
Yta: 2 275,2 km²
Befolkningsstäthet: 25,2 inv./ km²
Län: Dalarnas län
Översiktsplan: Antagen 2014

Borlänge

Befolkningsmängd (2016-06-30): 51 264 invånare
Yta: 635,8 km²
Befolkningsstäthet: 80,6 inv./ km²
Län: Dalarnas län
Översiktsplan: Antagen 2014

Gemensam framtidsbild och översiktsplan

Falun och Borlänge är de två kommuner i Dalarnas län med störst befolkningsmängd och tillsammans motsvarar det plats nummer 13 i statistiken över Sveriges största kommuner. De ligger nära varandra och bildar en gemensam arbetsmarknads- och bostadsregion. Redan 1997 tog kommunerna fram en första gemensam översiktsplan för området mellan städerna. Den nu aktuella översiktsplanen omfattar kommunernas hela geografiska område och är en viktig signal om viljan till en gemensam utveckling. Kommunerna har även inom översiktsplanarbetet tagit fram en gemensam framtidsbild.

Anna Perols, planchef i Falu kommun. Foto:

"FalunBorlänge är tillsammans starkare och bättre rustade att möta framtiden, än var för sig. Vi är och ska vara en motor för att utveckla hela länet. För att lyckas med det krävs att vi uppfattas och uppfattar oss själva som en tvåkärnig region, att vi är FalunBorlänge", säger Anna Perols, planchef i Falu kommun.

Via menyn kan du läsa mer om FalunBorlänges arbete för minskad klimatpåverkan.

Minskad klimatpåverkan

En "Hållbar och robust samhällsbyggnad utifrån befintlig struktur och städernas framtida utbyggnadsriktningar" och "Hållbara transporter och infrastruktur" är två av FalunBorlänges strategiska frågor som legat till grund för framtagandet av den gemensamma översiktsplanen.

Arbetet för att minska klimatpåverkan i översiktsplanen innebär bland annat:

- ett medvetet användande av samhällsplaneringen för att minimera eller effektivisera transporter mellan målpunkter
- ett tätare och effektivare markutnyttjande i tätorterna
- en tydlig prioritering av gång- och cykeltrafik och kollektivtrafik i tätorterna, för att kraftigt minska användningen av personbil (hållbara transporter)
- att energieffektiviteten i bostäder och lokaler är hög och att nya byggnader byggs resurseffektivt och miljöanpassat
- bevarande av biologisk mångfald och odlingsmark för livsmedelsproduktion
- att bidra till att ge kunskap och insikt till kommuninvånare och företagare för att ge möjligheter till kloka val för hållbara transporter och konsumtion.

Gemensam utbyggnadsstrategi - "Vi förtätar och närmar oss varandra"

FalunBorlänges utbyggnadsstrategi utgår från ett behov av en planberedskap för cirka 500 nya bostäder per år. Befolkningen förväntas enligt kommunernas egna beräkningar att öka med nästan 5 000 personer sammanlagt under de kommande tio åren.

Huvudinriktningen i översiktsplanen är att städerna ska förtätas, i första hand i stadskärnorna inom 1 kilometers radie kring resecentrum. Den gemensamma strategin innebär en lokalisering av offentliga funktioner till centrala lägen, samt planering för funktionsblandning av handels- och tjänsteföretag och bostäder. Förtätningen, som främjar funktionsintegrering, ska i första hand göras genom omvandling av redan exploaterad mark.

En utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska inom de närmaste 20 åren ske i riktning mot grannstaden i anslutning till befintlig bebyggelse, service, infrastruktur och kollektivtrafikhuvudstråk. Genom denna bebyggelseutveckling kan större tillgänglighet till kommunal och kommersiell service uppnås för fler, liksom gemensamt nyttjande av tekniska försörjningssystem och kollektivtrafik.

Kommunerna håller på att fram två fördjupade översiktsplaner för de två städerna som beskriver hur förtätningen ska ske och hur tillkommande bebyggelseområden kan utvecklas. Inom denna planering kommer en fördjupad analys att genomföras av de målkonflikter som uppstår vid omvandling och ianspråktagande av idag obebyggda områden. Kommunerna har en gemensam tidplan för fördjupningarna och samarbetar på tjänstemannanivå, även om det är två separata planer som tas fram.

I FalunBorlänge finns det också en Ortsstruktur med mindre tätorter utanför de två städerna. De flesta av de mindre tätorterna ska enligt utbyggnadsstrategierna i översiktsplanen bindas samman med stadsregionen och med varandra genom kollektivtrafikhuvudstråk. Längs dessa stråk kan förtätning av ny bostadsbebyggelse ske. Genom att koncentrera tillkommande bebyggelse till tätorterna och till befintlig bebyggelse längs kollektivtrafikhuvudstråken ges det också bättre förutsättningar och underlag för arbete, boende, utbildning och service. En sådan utbyggnad är samhällsekonomiskt lönsam. Spridd bebyggelse, det vill säga enstaka hus eller mindre husgrupper utanför detaljplanerat område eller utanför sammanhållen bebyggelse, ska däremot undvikas på grund av natur- och kulturmiljövärden samt av miljömässiga och ekonomiska skäl.

Hållbara transporter

Beate Löfvenberg, planarkitekt i Borlänge kommun. Foto: Chia Eriksson

"Det behövs en tydlig strategi och vilja att ta obekväma beslut för beslutsfattare på alla nivåer för att vi ska kunna minska den påverkan på klimatet som vårt levnadssätt idag innebär. Nödvändigheten av att minska transporternas miljöpåverkan är en särskilt viktig fråga i översiktsplanen", säger Beate Löfvenberg, planarkitekt i Borlänge kommun.

Den fysiska planeringen kan bidra till ett mer hållbart resande främst genom att lokalisera målpunkter på ett sätt som minskar behovet av långa transporter. Det gäller även att prioritera de mest resurseffektiva transportmedlen för de resor som ändå behövs. För att minimera transporternas klimatpåverkan är en grundläggande utgångspunkt i FalunBorlänges samhällsplanering att kraftigt minska biltrafiken. Detta görs bland annat genom att biltrafikens ytor minskas och tilldelas de gående, cyklister och kollektivtrafiken. Framtagandet av en gemensam parkeringsstrategi med bland annat parkeringstal/normer och taxor ska ge ytterligare styrmedel för en ökad gång-, cykel och kollektivtrafik. Strategierna inom respektive kommun kommer att bli separata, men utgångspunkterna för strategierna kommer vara samma.

En målsättning i FalunBorlänges översiktsplan är att människors dagliga resor mellan städerna i första hand ska ske kollektivt. För att öka arbetspendling med buss i stadsregionens omland måste restidskvoten mellan buss och bil minska för att bussen ska vara konkurrenskraftig. Restidskvoten bör enligt riktlinjerna i översiktsplanen inte överstiga 1,3. För att klara detta ska snabba linjer i prioriterade kollektivtrafik huvudstråk skapas med lokala anslutningar från och till närliggande områden. För att cykeln ska vara konkurrenskraftig gentemot bilen ska restidskvoten mellan cykel och bil från bostad till viktiga målpunkter enligt riktlinjerna i översiktsplanen vara mindre än 1,5.

Kommunerna arbetar även för att jämvägen mellan Falun och Borlänge ska byggas ut med ytterligare ett spår. Utbyggnaden av ett dubbelspår är en viktig förutsättning för att öka kapaciteten för godstrafiken och för att korta restiderna till den mer långväga tågtrafiken mot Stockholm. Den behövs också för att utveckla pendeltågtrafiken runt FalunBorlänge och i Dalarna.

I "Relaterad information" finns en länk till FalunBorlänges översiktsplan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Översiktsplan för Falu kommun och Borlänge kommun](#)

[\[http://www.falun.se/kampanjwebbar/oversiktsplan-falunborlange.html\]](http://www.falun.se/kampanjwebbar/oversiktsplan-falunborlange.html)

Örebro - strategi för förtätning och funktionsblandning

Örebro har vridit och vänt på de två mest frekventa orden i dagens stadsplanering: förtätning och blandning. Resultatet är en handlingsplan som pekar ut de bästa lägena för infill-projekt, vindsvåningar och riktigt höga hus.

Örebro

Befolkningsmängd (2016-06-30): 144 935 invånare

Yta: 1 620,6 km²

Befolkningstäthet: 89 inv./ km²

Län: Örebro län

Översiktsplan: Antagen 2010, samråd av ny ÖP kommer ske under 2017

Örebro är en av landets snabbast växande städer. Sedan 2007 har antalet kommuninvånare ökat med i snitt 1 700 personer varje år. Under de senaste åren har inflyttningen till kommunen accelererat snabbt och i takt med befolkningsökningen behövs det fler bostäder, skolor och arbetsplatser.

För att visa hur och i vilken ordning bebyggelsen ska växa de närmaste tio åren har Örebro tagit fram en första version av en handlingsplan för stadens byggande.

Peder Hallkvist. Foto: Susanne Flink

"Huvudsyftet är att konkretisera översiktsplanens mer långsiktiga perspektiv. Örebro ska växa genom att nya stadsdelar adderas till den befintliga staden, men också genom att den befintliga bebyggelsen förtätas", säger Peder Hallkvist, stadsarkitekt i Örebro.

Förutom att handlingsplanen visar i vilken ordning nya stadsdelar ska byggas ut förtydligar den också hur kommunen ser på två viktiga principer i svensk stadsplanering: förtätning och blandning.

Via menyn kan du läsa mer om Örebros strategi för förtätning och blandning.

Förtätning och blandning ges olika betydelse

"Ordet förtätning används ganska vårdslöst och det är laddat med så olika saker. För en del är det något positivt som kopplas till hållbarhet. För andra innebär förtätning mer betong och asfalt på bekostnad av träd och grönska. Även professionella utövare har olika bilder av förtätning, trots att det nästan har blivit ett mantra inom planeringen", säger Peder Hallkvist som är stadsarkitekt i Örebro.

Precis som förtätning är blandning ett begrepp med många infallsvinklar. För att få till en variationsrik och dynamisk stad bör det mesta blandas: funktioner, hustyper, bostadsformer och befolkningens socioekonomiska sammansättning.

"Själva essensen av förtätning är att skapa en mer varierad och rikare miljö där det finns mer för alla på nära håll", säger Peder Hallkvist.

Förutom tjänstemän ingick kommunpolitiker, både från majoritet och från opposition, i handlingsplanens arbetsgrupp. Grundliga diskussioner föregick planens olika ställningstaganden.

"Mycket tid ägnades åt att definiera ord för varandra. Vad menar vi när vi pratar om trädgårdsstad eller stadsvilla? Att få möjlighet att diskutera komplexa frågor på djupet var oerhört lärorikt. Det gör oss tydliga i våra kontakter externt", säger Peder Hallkvist.

Många olika sätt att förtäta

Örebro bedömer att det finns goda möjligheter att förtäta inom den befintliga bebyggelsen. Byggandet prioriteras inom en radie av tre kilometer från centrum, eller inom en radie av fem kilometer i lägen där tillgången på kollektivtrafik är mycket god.

Handlingsplanen anger elva olika sätt att förtäta i befintlig bebyggelse och de stämmer till stor del överens med de vanligaste byggförslagen som kommer in till stadsbyggnadskontoret. Tillvägagångssättet att bygga i kanten av en park är sällan aktuellt i Örebro. Det ska också mycket till innan det byggs på innergårdar, på grönytor och intill vatten.

Byggnad på ytor som utnyttjas ineffektivt välkomnas dock i hela staden. Det kan till exempel handla om överdimensionerade parkeringsytor och impediment av gröna ytor. När det gäller övriga förtätningmöjligheter, som våningspåbyggnad, vindsinredning, bebygga lucktomter, riva och bygga nytt, ny höjdskala samt väldigt höga hus, är det läget i staden som är avgörande.

"Vi är varsamma om det vi har: vattenrummet, kulturhistoriska byggnader och stadssiluetten. Däremot finns det flera centralt belägna verksamhetsområden som lämpar sig för förtätning. Där uppmuntrar vi byggaktörer att ta ut svängarna både vad gäller funktionsblandning och arkitektur. Vi pekar också ut trafikstråk där förtätning är väldigt positivt. Där kan ny bebyggelse gärna få en högre skala", säger Peder Hallkvist, stadsarkitekt i Örebro.

I handlingsplanen har stadens förtätning- och omvandlingsområden delats in i fem olika grupper: innerstad, innerstadsnära lägen, befintligt verksamhets- och omvandlingsområde, flerbostadsdominerade stadsdelar och småhusdominerade stadsdelar.

"Det är inte helt lätt att göra en sådan avgränsning, områdena har inte alltid så utpräglade karaktärer. Indelningen är ett försök att göra en greppbar översikt, men på sikt flyter grupperna in i varandra och innerstadsnära lägen blir innerstad", säger Peder Hallkvist.

Komplettering	Innerstaden	Innerstadsnära lägen	Befintligt verksamhets- och omvandlingsområde	Flerbostadsdominerade stadsdelar	Småhusdominerade stadsdelar
Lucktomt			—	—	
Bebygga innergård		—	—		—
Våningspåbyggnad					
Vindsinredning			—	—	
Riva, bygga nytt					
Bygga i kanten på park					
Bebygga grönytor					
Bygga på ineffektivt utnyttjade ytor					
Bygga vid vatten					
Ny höjdskala					
Väldigt höga hus					

Teckentolkning: fungerar kan fungera fungerar ej — ej aktuellt

Sammanfattande tabell över vilka förätningar som är möjliga i olika stadstyper. Klicka på bilden för att se den i större format. Illustration: Boverket, efter tabell i Örebros handlingsplan

Örebro har stora möjligheter att styra hur staden växer. Kommunen äger mycket mark och allmännyttan är en av de största i landet. Det ger bland annat större inflytande i frågor som rör blandning av funktioner.

Varsam komplettering av bebyggelsen

Funktionsmässig blandning är en viktig ingrediens i den hållbara staden, där det mesta ska finnas inom gång- och cykelavstånd. Strategin för en mer blandad bebyggelse och bostadsstruktur går ut på att komplettera med de hustyper och upplåtelseformer som saknas. Men det ska ske med varsam hand.

"Det finns ett värde i stadsdelar med en enhetlig sammanhållen karaktär. Örebro har bland annat unika bostadsområden byggda på 1950-talet, Rosta och Baronbackarna. Det gäller även villaområden från olika tidsepoker. Där får den socioekonomiska blandningen ske i en annan skala, genom förändringar i intilliggande områden", säger Peder Hallkvist, stadsarkitekt i Örebro.

Örebro har också kommit fram till att maximal blandning inte alltid är något att eftersträva.

"Ibland uppstår krockar i bebyggelsen som resulterar i en dålig boendemiljö. Det behövs en ökad medvetenhet kring vilka hustyper och funktioner som går att blanda och på vilket sätt", säger Peder Hallkvist.

Handlingsplanen är ett politiskt uppdrag, men den är på sätt och vis också ett svar på marknadens efterfrågan.

"Byggaktörerna vill ha tydlighet. Intresset för att bygga i Örebro har vuxit väldigt snabbt de senaste 4-5 åren. Men vi kan inte möta alla önskemål. Vi måste kunna förklara varför vi inte längre kan planera för friliggande villor i centrala lägen även om det finns en stark efterfrågan. Med en handlingsplan är vi bättre förberedda och har något att stödja oss på i våra beslut", säger Peder Hallkvist.

Den nuvarande versionen av handlingsplanen är den första. Just nu pågår en revidering av översiktsplanen, samtidigt som handlingsplanen utvärderas. Det kommer att göra avtryck i nästa uppdaterade version.

"Där tror jag stadens offentliga rum och platser får större utrymme och jag tror att vi även kommer att ta upp relationen mellan stad och land. Vi kommer också att jobba vidare med kartorna, som är ganska grova och förenklade i den första versionen", säger Peder Hallkvist.

Hittills har handlingsplanen använts på flera olika sätt. Den vänder sig i första hand till externa aktörer, men fungerar också som ett konkret stöd när en ny detaljplan ska tas fram. Kommunen har också nytta av den i kontakterna med allmänheten.

"Vi har märkt att byggherrarna läser den, de brukar referera till olika stycken. Den hjälper också till att nyansera diskussionen. Vi bygger ju inte bara för att det behövs nya bostäder, vi bygger en stad för framtiden", säger Peder Hallkvist.

Intervjun med Peder Hallkvist genomfördes under hösten 2015 och har tidigare publicerats i Boverkets idéskrift Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter.

I "Relaterad information" finns en länk till Örebro Handlingsplan för stadens byggande och Boverkets idéskrift Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Örebro handlingsplan för stadens byggande](#)

[\[http://www.orebro.se/download/18.1d8f9a39155628f73841674e/1467966300032/P%C3%A5+v%C3%A4g+mot+v%C3%A5rt+framtida+%C3%96rebro+del+2+-+Handlingsplan+f%C3%B6r+stadens+byggande.pdf\]](http://www.orebro.se/download/18.1d8f9a39155628f73841674e/1467966300032/P%C3%A5+v%C3%A4g+mot+v%C3%A5rt+framtida+%C3%96rebro+del+2+-+Handlingsplan+f%C3%B6r+stadens+byggande.pdf)

Publikationer

[Rätt tätt \[sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2016/ratt-tatt/\]](#)

Malmö - stadsutveckling och hållbara transporter

Malmöns trafik- och mobilitetsplan tar ett helhetsgrepp om kopplingen mellan stadsutveckling och hållbara transporter. Syftet med planen är att konkretisera och vidareutveckla de trafikrelaterade mål som finns i översiktsplanen för att bidra till en utveckling av en mer funktionsblandad och tät stad.

Malmö

Befolkningsmängd (2016-06-30): 324 908 invånare

Yta: 156,9 km²

Befolkningstäthet: 2 071 inv./ km²

Län: Skåne län

Översiktsplan: Antagen 2014

Andreas Nordin, trafikstrateg på gatukontoret i Malmö. Foto: Johan Bävman

"Malmö växer och blir tätare – detta medför utmaningar och möjligheter när fler människor ska bo, arbeta och besöka staden vilket innebär mer rörelser och transporter av människor, gods och avfall. Målet med Trafik- och mobilitetsplanen är att skapa mer Malmö för fler", säger Andreas Nordin, trafikstrateg på gatukontoret i Malmö.

Läs mer om Malmöns trafik- och mobilitetsplan via menyn.

Trafik- och mobilitetsplan för ett mer tillgängligt och hållbart Malmö

Ett mer hållbart transportsystem och en förtätad stad ger förutsättningar för varandra. Det är detta som är utgångspunkten för den Trafik- och mobilitetsplan som Malmö stad tagit fram.

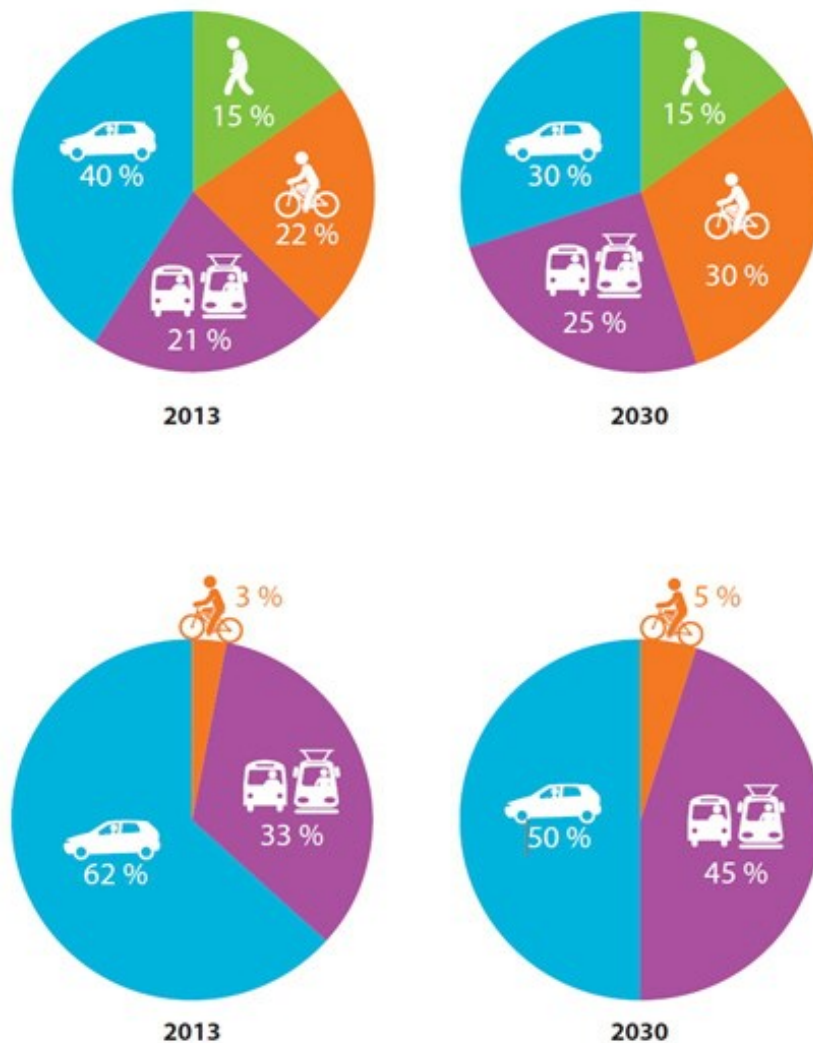
Syftet med Trafik- och mobilitetsplanen är att fastställa en plan med strategier för hållbar stadsutveckling som samlar, tydliggör, konkretiserar och vidareutvecklar de trafikrelaterade målen. Visionen för Trafik- och mobilitetsplanen är:

Gång, cykel och kollektivtrafik är det självklara valet för de som bor, arbetar eller vistas i Malmö. Detta utgör tillsammans med effektiva godstransporter och en miljöanpassad biltrafik grunden i den täta och hållbara stadens transportsystem. Ett transportsystem anpassat till människan och för staden.

"Trafikfrågan är inte en isolerad företeelse. Trafik- och mobilitetsplanen har kopplingar såväl till vårt Trafikmiljöprogram som till vårt Miljöprogram, Plan för Malmös gröna och blå miljöer och inte minst Översiktsplanen", säger Andreas Nordin, trafikstrateg på gatukontoret i Malmö. "Strategierna hänger samman och måste samordnas för att vi ska uppnå den bästa helhetslösningen."

Målbild för omfördelning av trafikslagen

Malmö stad har i Trafik- och mobilitetsplanen skapat en målbild för omfördelningen av olika trafikslag. Färdmedelsandelarna för cykel- och kollektivtrafiken ska öka på bekostnad av biltrafiken. Målbilden beskriver omfördelningen av trafikslagen från 2013 till 2030 för både malmöbornas respektive inpendlarnas resor.

Målbild för omfördelning av trafikslagen från 2013 till 2030 inom Malmö stad (de två översta diagrammen) respektive inpendling utifrån (de två nedre diagrammen). Illustration: Malmö stad

För att konkretisera målbilden för omfördelningen av trafikslagen och visa på potentialen att förändra resvanor har Malmö specificerat fördelningen mellan de olika trafikslagen på stadsdelsnivå.

"Tillgången till olika sätt att förflytta sig skiljer sig åt i de olika stadsdelarna och därför har vi anpassat färdmedelsmålen till områdenas olika förutsättningar", säger Andreas Nordin.

Malmö uppdelat i 15 st delområden, så kallade TROMP-områden.
Illustration: Malmö stad

En resvaneundersökning från 2013 ligger till grund för hur fördelningen mellan olika trafikslag ser ut idag och redovisas inom parantes i tabellen nedan. Den förväntade framtida befolkningsökningen inom respektive stadsdel har också tagits med i beräkningarna.

Delområde				
1 Centrum	15% (25%)	25% (23%)	35% (25%)	25% (25%)
2 Slottsstaden	25% (33%)	20% (16%)	40% (34%)	15% (14%)
3 Västra hamnen	20% (30%)	30% (25%)	30% (25%)	20% (17%)
4 Norra hamnen	25%	30%	30%	15%
5 Kirseberg	25% (34%)	30% (24%)	30% (24%)	15% (16%)
6 Rosengård/Sorgenfri	20% (31%)	30% (25%)	35% (28%)	15% (15%)
7 Fosie	30% (49%)	35% (24%)	25% (18%)	10% (6%)
8 Holma/Kroksbäck	30% (40%)	20% (17%)	30% (22%)	20% (18%)
9 Limhamn	35% (54%)	20% (14%)	30% (20%)	15% (10%)
10 Bunkeflostrand	45% (62%)	25% (18%)	20% (9%)	10% (8%)
11 Hyllie	30% (56%)	30% (14%)	20% (12%)	20% (18%)
12 Jägersro	50% (59%)	15% (12%)	20% (15%)	15% (15%)
13 Husie	50% (63%)	20% (15%)	20% (14%)	10% (8%)
14 Oxie	50% (64%)	25% (20%)	15% (6%)	10% (8%)
15 Tygelsjö	55% (72%)	20% (12%)	15% (4%)	10% (9%)
Summerat	30% (40%)	25% (21%)	30% (22%)	15% (15%)

Målbild 2030 för färdmedelsfördelningen fördelat på stadsdelsnivå. Resultatet från den resvaneundersökning som genomfördes 2013 visas inom parantes.

Illustration: Malmö stad

Gång, cykel och kollektivtrafik är alla mer yteffektiva färdslag än personbilstrafik, både när det gäller parkering och vägutrymme. Detta betyder att fler människor får plats att förflytta sig och vistas i en stad om fler väljer att gå, cykla eller åka kollektivt. När Malmö växer är det därför nödvändigt att minska andelen biltrafik.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Malmö stads Trafik- och mobilitetsplan](#)

[\https://malmo.se/download/18.16ac037b154961d0287b3d8/1491303428445/MAL

[M_TROMP_210x297mm_SE.pdf\]](#)

Minska biltrafikens utrymme

En ökad biltrafik leder både till ökade utsläpp av växthusgaser, ökat markanspråk för infrastruktur, buller- och luftföroreningar samt trängsel. Allt detta påverkar stadens attraktivitet på flera plan.

"Att möta ökad biltrafik och bilköer med fler eller bredare gator och vägar har visat sig vara en kortsiktig lösning. Mer vägutrymme leder i stor utsträckning istället till ökad biltrafik", säger Andreas Nordin, trafikstrateg på gatukontoret i Malmö.

Tillgången och kostnaden för bilparkering är ett starkt styrmedel som man använder sig av i Malmö. En översyn av Malmö stads parkeringspolicy ska göras och syftar till att ta fram målstyrande parkeringsstrategier för att nå målsättningarna i översiktsplanen, trafik- och mobilitetsplanen och stadens bostadspolitik. Sex fokusområden ligger till grund för arbetet med att ta fram en ny policy:

- Exploatering i befintlig stad
- Parkering och angöring på allmän platsmark
- Parkering och angöring vid förskola och skola
- Handels och den kommersiella servicens behov av parkering
- Boendeparkering
- Parkering Malmös roll.

Samordnad planering av gaturum och bebyggelse

Attraktiva gaturum och stadsmiljöer är viktiga aspekter för ett gott stadsliv och livskvalitet i en stad. Malmös befintliga huvudgator utgör viktiga stadsrum och är samtidigt viktiga länkar som kopplar samman staden.

Den största delen av alla transporter utförs på huvudgatorna och här samlas flera av stadens intressen, exempelvis förflyttningar, vistelse, upplevelser och handel. I en tätare stad kommer intresset och mängden funktioner öka längs huvudgatorna, vilket ställer högre krav på vad som ska prioriteras.

Varje gata och stadsrum har sina egna förutsättningar med målpunkter, kvaliteter, anspråk och begränsande utrymmen. I Malmö har man identifierat följande kriterier som är viktiga för att skapa en attraktiv stadshuvudgata:

- plats för alla människor
- lugnt tempo
- tätt mellan korsningspunkter
- definierat gaturum, exempelvis vikten av närzon och fasader, träd och planteringar och tydlig användning.

"Att samordna planeringen av gaturum och bebyggelse är viktigt för att skapa trivsamma och hållbara miljöer och strukturer som ger förutsättningar för ett klimatsmart beteende", säger Andreas Nordin, trafikstrateg på gatukontoret i Malmö.

I "Relaterad information" finns en länk till Malmö stads Trafik- och mobilitetsplan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Trafik- och mobilitetsplan på Malmö stads webbplats](http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Trafik--hallbart-resande/Trafik--och-mobilitetsplan.html)

[\[http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Trafik--hallbart-resande/Trafik--och-mobilitetsplan.html\]](http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Trafik--hallbart-resande/Trafik--och-mobilitetsplan.html)

Översiktsplanering för ökad tillgänglighet

Ett socialt hållbart samhälle tillhandahåller en god livsmiljö så att alla människor har likvärdiga möjligheter att vara delaktiga som självständiga individer. Med utgångspunkt i principen att samhället är till för alla, behöver funktionshindersperspektivet finnas med i kommunens samtliga verksamheter. Det betyder bland annat att städer, samhällen och landsbygd planeras och byggs så att gemensamma miljöer kan användas av alla på ett likvärdigt sätt, oavsett ålder eller funktionsnedsättning.

Översiktsplanering lägger grunden för en tillgänglig miljö

Översiktsplanen är vägledande för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. I den ska kommunen redovisa sin syn på olika allmänna intressen och hur avvägningen mellan dem ska ta sig uttryck. Översiktsplanen är ett av kommunens viktigaste verktyg för att formulera mål och ställningstaganden för exempelvis tillgänglighet och delaktighet

Om översiktsplanen innehåller tydliga ställningstaganden och riktlinjer gällande tillgänglighet och funktionshinder, kan dessa frågor lättare få genomslag i den efterföljande planeringen och i kommande beslut. Det är vanligen mer effektivt och kostnadseffektivt att bygga tillgängligt och användbart från början än att i efterhand anpassa miljöer för särskilda behov. De miljöer som är användbara för personer med funktionsnedsättning är oftast till fördel för alla.

Denna vägledning om tillgänglighet handlar om hur kommuner kan arbeta med mål och ställningstaganden i översiktsplaneringen. Vägledningen beskriver också arbetssätt för att implementera funktionshindersperspektivet i organisationer och planeringsprocesser. I ett konkret exempel illustreras hur tydliga ställningstaganden kring tillgänglighet kan få genomslag i hela planeringskedjan, från översiktsplanering till slutbesked. Vägledningen tar även upp aktuella politiska mål, regelverk och centrala begrepp samt ger tips på ytterligare information.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Funktionshinderspolitik och centrala begrepp

Målet för regeringens funktionshinderspolitik är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.

Funktionshinderspolitiken utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen gäller i Sverige sedan år 2009 vilket medför att lagar och offentlig verksamhet ska följa artiklarna i den. Det övergripande syftet är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får sina mänskliga rättigheter i likhet med alla andra samhällsmedborgare. Grundläggande för funktionshinderspolitikens genomförande är principen om full tillgänglighet, delaktighet och inkludering för alla i samhället oavsett ålder eller funktionsnedsättning. Att använda funktionshindersperspektivet i samhällsplaneringen innebär att alltid utgå från människors olikheter, olika förutsättningar, behov och önskemål och prioritera universella lösningar som fungerar för alla. Det ingår också att identifiera och åtgärda hinder för delaktighet i den befintliga miljön och säkerställa att inte nya hinder uppstår. Nedan presenteras några begrepp inom funktionshindersområdet som det är viktigt att känna till.

Läs mer om regeringens funktionshinderspolitik och FN-konventionen under relaterad information.

Funktionsnedsättning

En funktionsnedsättning kan innebära fysiska, psykiska eller intellektuella begränsningar av en persons funktionsförmåga till följd av sjukdom, ett medicinskt tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. En funktionsnedsättning kan vara av bestående eller av övergående natur, till exempel:

- nedsatt rörelseförmåga
- nedsatt syn
- nedsatt hörsel, dövhet, dövblindhet samt nedsatt röst- eller talfunktion
- nedsatt kognitiv förmåga
- besvär i andningsorgan, allergier eller överkänslighet
- andra nedsättningar och variationer i funktionsförmåga.

Funktionshinder

Ett funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Ur ett miljörelaterat perspektiv på funktionsnedsättning och funktionshinder är det alltså inte en person som skapar ett funktionshinder, utan hindret beror på att miljön skapar hinder för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglighet, användbarhet och delaktighet

Med utgångspunkt i FN-konventionen är olika former av tillgänglighet en avgörande förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska erhålla sina mänskliga rättigheter och grundläggande friheter oavsett funktionsförmåga och kunna ta del av allt i samhället. Bristande tillgänglighet förhindrar inte bara full delaktighet utan betraktas även juridiskt som en form av diskriminering.

Tillgänglighet ur funktionshindersperspektiv innebär att man självständigt kan ta sig fram i den byggda miljön medan användbarhet innebär att man kan vistas i den och använda den fullt ut. Inom fysisk planering används begreppet tillgänglighet ibland med varierande innebörd, beroende på sammanhanget. I vissa fall är det framkomligheten som avses, särskilt för personer med nedsatt rörelseförmåga eller annan funktionsnedsättning. Då handlar det exempelvis om att bostäder, publika lokaler, allmänna platser, butiker eller andra inrättningar ska kunna nås utan trappor och branta lutningar eller att det finns ledstråk för personer med synnedsättning. I andra fall rör det sig om åtkomlighet till samhällsservice, transporter, dagligvaruhandel, kultur- och friluftsliv eller liknande inom rimliga avstånd och tidsramar. Ibland sammanfaller dessa mål helt eller delvis. I planeringsunderlag och andra policydokument som formulerar målsättningar och riktlinjer för olika aspekter av tillgänglighet och användbarhet är det lämpligt att tydligt peka ut vad som avses.

Universell utformning

Ett av målområdena i regeringens funktionshinderspolitik är principen om universell utformning, vilket även är en grundläggande princip i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Universell utformning utgår ifrån att alla människor är olika med olika förutsättningar och behov. Den innebär kortfattat att produkter, miljöer, program och tjänster i största möjliga utsträckning ska kunna användas av alla, utan behov av anpassning eller specialutformning. Detta utesluter dock inte att det ibland kan behövas särskilda hjälpmedel för enskilda grupper av personer. Att tillämpa principen om universell utformning bidrar till att alla människor, oavsett funktionsnedsättning eller ålder, har möjlighet att vara verksamma i vardagen och delta i samhället på lika villkor.

Till FN-konventionen finns kompletterande riktlinjer och fördjupade kommentarer, som förklarar att tillgänglighet innebär:

- Att allt nytt som skapas ska göras tillgängligt för alla genom universell utformning.
- Att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand genom att normer för tillgänglighet införs och kan följs upp.
- Att det finns ett diskrimineringsskydd, vilket betyder att samhället har en skyldighet att se till att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i allt samhällsliv så mycket som det är möjligt.

I kommunens planarbete kan principen om universell utformning innebära ett tydligt ställningstagande för att bygga funktionellt, tillgängligt och hållbart från början. Att ha klart uttalade målsättningar för tillgänglighet och användbarhet är både mer effektivt och kostnadsbesparande än att anpassa byggd miljö i

efterhand för skilda behov. En universellt utformad miljö utgår från den mänskliga mångfalden och är oftast till nytta för alla.

Läs mer om centrala begrepp för tillgänglighet och funktionshinder under relaterad information.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[Regeringens funktionshinderpolitik \[https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/\]](https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/)

[FN-konventionen om rättigheter för personer med](#)

[funktionsnedsättning \[http://www.mfd.se/delaktighet/fns-konvention/\]](http://www.mfd.se/delaktighet/fns-konvention/)

[Socialstyrelsens termbank \[http://termbank.socialstyrelsen.se/\]](http://termbank.socialstyrelsen.se/)

[Begrepp som förekommer inom funktionshindersområdet på MFDs](#)

[webbplats \[http://www.mfd.se/stod-och-verktyg/begrepp/\]](http://www.mfd.se/stod-och-verktyg/begrepp/)

[Universal design, Certec – designvetenskaper LTH](#)

[\[http://www.certec.lth.se/universal-design/\]](http://www.certec.lth.se/universal-design/)

Tillgänglighet i översiktsplanen enligt PBL

Det finns flera paragrafer i PBL som särskilt berör det allmänna intresset och samhällets krav på tillgänglighet. När det gäller översiktsplanering så behandlas tillgänglighet i 2 kap. 3 § PBL.

En tillgänglig och användbar livsmiljö handlar i den översiktliga planeringen om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. Det gäller exempelvis kultur- och fritidsaktiviteter, kollektivtrafik, offentliga byggnader och mötesplatser. Att skapa ett bostadsutbud utan segregation som tillgodoser allas bostadsbehov är också en central fråga i sammanhanget. En översiktsplan som innehåller strategier för att göra den fysiska miljön anpassad för olika former av funktionsnedsättningar ger bättre förutsättningar att leda till ett samhälle som blir mer tillgängligt för alla.

Översiktsplanen är vägledande för beslut om mark- och vattenanvändningen och kan ge stöd i den efterföljande planeringen och beslut för att fullfölja kommunens mål och ställningstagande för tillgänglighet och delaktighet.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Mer om tillgänglighet

Övergripande krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga finns i plan- och bygglagen, PBL samt i plan- och byggförordningen, PBF. Tillgänglighetskraven i PBL och PBF förtydligas i tillämpningsföreskrifter, bland annat i Boverkets byggregler, BBR. Boverket har föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader. Dessutom har Boverket föreskrifter och allmänna råd om avhjälpan av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

[Här kan du läsa mer om vilka regelverk som gäller för tillgänglighet](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Tillgänglighet i planprocessen

Funktionshinderperspektivet bör finnas med under hela översiktsplanprocessen och ingå i kommunens formulering av mål för den fysiska miljön. Målen i översiktsplanen kan konkretiseras i olika strategier. Genomförda åtgärder bör lämpligen följas upp och utvärderas för att säkerställa att de gett önskad effekt.

Lyft frågor om tillgänglighet tidigt i planprocessen

Funktionshindersperspektivet ska lyftas i ett tidigt skede i planeringsprocessen för att skapa ett samhälle som är tillgängligt och användbart för alla oavsett ålder eller funktionsnedsättning. Om frågan finns med från start leder det oftast till bättre lösningar som gynnar många olika grupper i samhället.

Kartläggning och nulägesbeskrivning

Inför arbetet med att formulera mål för vad kommunen vill uppnå när det gäller tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning, bör kommunen ta reda på hur situationen ser ut i dagsläget. Varje förvaltning inom kommunen med verksamhet som påverkar den fysiska miljön, bör göra en nulägesbeskrivning utifrån sitt verksamhetsområde för att identifiera brister som kan skapa hinder för tillgänglighet och delaktighet.

I en nulägesbeskrivning kan en kartläggning göras över vilka hinder som finns i den befintliga fysiska miljön. Kartläggningen kan till exempel svara på följande frågor:

- Hur tillgängliga är olika stadsdelar och områden? Hur är närhet och åtkomlighet till samhällsservice? Vad behöver förbättras?
- Hur fungerar transportinfrastrukturen ur ett funktionshindersperspektiv? Är kollektivtrafiken tillgänglig och användbar för alla oavsett ålder eller funktionsnedsättning? Hur väl fungerar hållplatser och bytespunkter mellan olika trafikslag?
- Hur är tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning till och inom fritidsanläggningar och grönområden?

I arbetet är det bra att tillsammans med funktionshinderrörelsen analysera hur den fysiska miljön upplevs och används.

[Här kan du läsa mer om arbetssätt](#)

Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning ska utgöra underlag för planläggning enligt plan- och bygglagen (PBL) när det gäller det allmänna intresset bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. Många kommuner har inventerat sitt flerbostadshusbestånd, vilket kan utgöra ett bra underlag för kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning och därigenom översiktsplanen. Av inventeringarna framgår till exempel ofta vilka områden som behöver förbättras/kompletteras med tillgängliga bostäder m.m.

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar 4 §

---

4 §

Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 3 § 5 plan- och bygglagen (2010:900). Lag (2013:866) .

[Här kan du läsa mer om riktlinjerna för bostadsförsörjning](#)

Det kan också finnas andra uppgifter som är användbara som underlag. Flera kommuner har databaser/guider över tillgängliga besöksmål, vilka kan vara till nytta i arbetet med att exempelvis kartlägga tillgänglighet och användbarhet till allmänna platser i staden.

Formulera mål för ökad tillgänglighet och delaktighet

Kartläggningen och nulägesbeskrivningen utgör en bra grund för att identifiera brister och hinder i den fysiska miljön. Med detta som utgångspunkt kan kommunen ta fram målsättningar för att förbättra tillgängligheten.

[Här kan du läsa mer om att formulera mål för ökad tillgänglighet och delaktighet i översiktsplanen](#)

Strategi för genomförande

Med tydliga mål och ställningstagande för vad kommunen vill uppnå kan dess förvaltningar i sin tur ta fram strategier för hur de avser att arbeta för att nå målen inom sitt verksamhetsområde. De åtgärder som påverkar den fysiska miljön kan lyftas in i översiktsplanen där avvägningar mellan olika allmänna intressen görs. Genom att sammanväga allmänna intressen i översiktsplanen kan möjliga konflikter mellan olika intressen synliggöras och synergieffekter uppnås. Med översiktsplanering kan enskilda åtgärder sättas in i ett större sammanhang.

Det krävs ekonomiska resurser för att genomföra åtgärder för att förbättra tillgänglighet och användbarhet. Översiktsplaneringen bör vara integrerad med budgetarbetet i den kommunala organisationen så att det går att avgöra vilka åtgärder som kan genomföras på kort sikt och vilka åtgärder som tar längre tid att genomföra. Det kan handla om medel för att inventera, förbättra eller följa upp tillgänglighet och användbarhet i ett visst bostadsområde, grönområde eller centrumstråk. Det kan också handla om medel för att förbättra kommunikationer och kollektivtrafik eller bygga ut en gång- och cykelväg.

[Här kan du läsa mer om att genomföra översiktsplanen](#)

Följa upp och utvärdera

Genom att följa upp strategierna i översiktsplanen kan kommunen se om de

föreslagna åtgärderna har gett önskad utdelning för att nå de uppsatta målen. På så sätt tydliggörs vilka åtgärder som fullföljts och vilka som återstår eller inte gav väntat resultat. Om målen i översiktsplanen är tydligt formulerade och strategierna för genomförandet preciserade och mätbara ökar möjligheterna att kunna följa upp resultatet. I en uppföljning kan översiktsplanens vägledande roll för efterföljande beslut utvärderas. Här är några exempel på frågor som kan visa hur mål och strategier för ökad tillgänglighet och delaktighet ger avtryck i efterföljande beslut:

- Har målsättningarna i översiktsplanen gett resultat i beslutade och genomförda detaljplaner och bygglov? Har andra föreslagna åtgärder för att öka tillgänglighet och användbarhet i den fysiska miljön genomförts?
- Vilka typer av bostäder har byggts samt är dessa tillgängliga och användbara för alla?
- Har det tillkommit nya förutsättningar som påverkar arbetet med tillgänglighet och delaktighet sedan den gällande översiktsplan togs fram? Det kan till exempel gälla ny politisk majoritet, ändrad lagstiftning eller nya politiska mål.

Det underlättar om uppföljningen är en del i sådan verksamhet som redan görs i kommunen. Till exempel är aktualitetsprövningen av översiktsplanen ett arbete som kommunen ska genomföra minst en gång per mandatperiod.

[Här kan du läsa mer om aktualitetsprövning av översiktsplanen](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-

forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-](webbplats [http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-)

forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/

Arbetsätt för att integrera funktionshinderperspektivet i samhällsplaneringen

Det finns flera arbetsätt och metoder för att arbeta med tillgänglighet och funktionshinder i den fysiska miljön. Tillgänglighet och användbarhet behöver både implementeras inom den kommunala organisation och i dialog med berörda aktörer i samhället. Här beskrivs några olika former för samverkan och dialog.

Delaktighet

Planeringsprocessen måste vara tillgänglig för alla så att olika parter kan delta på lika villkor och vara fullt delaktiga. Det handlar om att lokaler och platser där samråd och dialog sker är tillgängliga och användbara och att den utrustning som behövs finns på plats. Annonsering av möten och annan information bör förmedlas i olika format för att den ska bli åtkomlig för alla.

Det finns en stor variation i vad som kan upplevas som utgöra ett funktionshinder i byggnader, byggd miljö och samhället i stort. Specifika funktionsnedsättningar skapar inte homogena användargrupper utan beror av individuella förhållningssätt och strategier för att övervinna hinder. Därför är det viktigt att samråd sker med funktionshinderrörelsen med representation från de olika funktionsrättsförbunden.

När det gäller funktionshinder och tillgänglighet är det vanligt att kommunen vidgar den lagstadgade skyldigheten att samråda med medborgarna i planfrågor, exempelvis genom ett särskilt tillgänglighetsråd.

[Här kan du läsa mer om olika former för samverkan i vägledningen för Medborgardialog](#)

Tillgänglighetsråd

Ett vanligt sätt att arbeta med tillgänglighetsfrågor är att ha ett formellt tillsatt tillgänglighetsråd som samverkansorgan, inte minst i planeringsfrågor. Sammansättningen i rådet kan exempelvis bestå av representanter från kommunala nämnder, förvaltningar och bolag och från funktionshinderrörelsen. Rådet är ett forum för ömsesidigt informationsutbyte och har vanligen en rådgivande funktion. Det är ofta knutet till kommunstyrelsen för att få genomslag i alla förvaltningar och kommunala bolag. Tillgänglighetsråden tillför de kommunala verksamheterna viktiga kunskaper och erfarenheter som är hämtade från den vardag som personer med funktionsnedsättning dagligen möter.

Tillgänglighetssamordnare

För att driva kommunens arbete med tillgänglighetsfrågor finns det stora

fördelar med att inrätta en tillgänglighetssamordnare som ansvarar för att mål, policys och strategier följs i kommunen. Tillgänglighetssamordnaren fungerar som ett stöd för kommunens förvaltningar och bolag i den tidiga planeringen av samhällsutvecklingen men även i efterföljande skeden som detaljplanering, bygglovsprövning med mera. Tillgänglighetssamordnaren kan även fungera som länk mellan kommunen, näringsliv och civilsamhällets organisationer.

Utbildning

För att höja kompetensen kring tillgänglighet, delaktighet och funktionshinder i den kommunala organisationen kan olika utbildningsinsatser genomföras. Det kan till exempel ske genom särskilda utbildningsdagar, föreläsningar, inlevelseövningar och kurser. Utbildningssatsningen bör rikta sig till en bred målgrupp med representanter från näringslivet, kommunala förvaltningar och bolag samt politiker. Detta för att bredda diskussionen och få med olika perspektiv.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Formulera mål för ökad tillgänglighet och delaktighet

Genom att formulera tydliga mål för ökad tillgänglighet, användbarhet och delaktighet i översiktsplanen kan funktionshindersperspektivet få större genomslag i efterföljande planering och andra beslut. Mätbara och uppföljningsbara mål för ökad tillgänglighet bör tas fram inom flera olika sakområden så att den fysiska miljön i sin helhet blir så tillgänglig och användbar som möjligt.

När mål för översiktsplanen formuleras är det viktigt att de begrepp som används är tydligt definierade för att målen ska vara användbara. I det här sammanhanget handlar det till exempel om begrepp som funktionsnedsättning, funktionshinder, tillgänglighet, användbarhet och delaktighet.

[Här kan du läsa mer om centrala begrepp](#)

Utgå från inventering och nulägesbeskrivning

Arbetet med att ta fram mål för ökad tillgänglighet bör utgå från de förutsättningar och utmaningar som identifierats i inventeringen och nulägesbeskrivningen. I arbetet med att ta fram kommunens mål för översiktsplaneringen kan en bra utgångspunkt även vara att ta stöd i nationella och regionala mål. Läs mer om målen för regeringens funktionshinderspolitik under relaterad information.

[Här kan du läsa mer om tillgänglighet i planprocessen](#)

Övergripande mål

I översiktsplanen formulerar kommunen sina långsiktiga prioriteringar för den övergripande utvecklingen av den fysiska miljön. De flesta kommuner har en eller flera generella målformuleringar för utvecklingen i stort inom kommunen. Ofta är målformuleringarna beskrivna som visioner, antingen i översiktsplanen eller i ett annat kommunövergripande dokument. Dessa mål lägger grunden till att formulera konkreta och tydliga mål som avser den fysiska miljön. För att funktionshindersperspektivet ska finnas med från planering till byggande bör det lyftas redan på denna övergripande nivå.

Mål för den fysiska miljön

Utifrån de övergripande målen kan mer konkreta mål för utvecklingen av den fysiska miljön formuleras i översiktsplanen. Här handlar det om att ta fram målsättningar för utvecklingen både på lång och kort sikt. För långsiktiga mål är det en fördel om de går att bryta ner i flera delmål.

Det är bra om kommunens olika förvaltningar är med och formulerar sina egna mål, strategier och aktiviteter med utgångspunkt i gemensamt satta ramar och

övergripande målsättningar. Förvaltningarna kan sin verksamhet bäst och de övergripande målen får en bättre förankring och ett tydligare genomslag om de som aktivt arbetar med att genomföra översiktsplanen har varit med i målarbetet. Arbetet med att ta fram mål för tillgänglighet, användbarhet och delaktighet kan också bidra till en allmän kompetenshöjning för dessa frågor inom kommunens organisation.

Här hittar du exempel på hur några kommuner valt att formulera mål för tillgänglighet, användbarhet, delaktighet och funktionshindersperspektivet i den fysiska miljön.

"Det offentliga rummet (stadsmiljön) ska vara tillgängligt för alla på lika villkor. Funktionsnedsättningar ska inte vara ett hinder för att delta i samhällslivet. Tillgänglighetsperspektivet ska finnas med vid allt utvecklingsarbete, så att både inne- och utemiljöer blir anpassade för alla."
(Översiktsplan för Härmösand 2011-2025)

"Östersund är tillgängligt för alla oavsett bakgrund, kön, ålder, sexuell läggning, livsåskådning eller funktionsförmåga. Tillgänglighet är en viktig tillväxtfaktor som höjer livskvaliteten för invånarna och främjar Östersunds utveckling. Allmänna ytor och byggnader ska utformas utifrån ett tillgänglighetsperspektiv för att främja mångfald och delaktighet."
(Tillväxtprogrammet Mer Östersund)

Genomslag inom flera olika sakområden

För att ökad tillgänglighet ska få genomslag i planeringen är det viktigt att det finns med i målformuleringen inom flera olika sakområden. Det handlar till exempel om mål för utveckling av bostadsområden och utformning av bostäder, kommunikationer och transportinfrastruktur samt tillgång till rekreation och friluftsliv med mera.

När man anlägger nya allmänna platser ska de göras tillgängliga och användbara. Det gäller till exempel gator, torg, parker och fritidsområden. I översiktsplanen kan detta beläggas genom att mål formuleras för hur allmänna platser och lokaler ska vara tillgängliga för alla. Det kan vara konkreta riktlinjer för utformningen av grönområden, gaturum och lekplatser med mera. Boverket har tagit fram föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader. Ta del av dessa föreskrifter och allmänna råd under rubriken "Boverkets författningssamling" i "Relaterad information".

Det kan också handla om att man i översiktsplanen formulerar mål om ett varierat utbud av bostäder som är tillgängliga och användbara för alla och samtidigt främja byggandet av boendeformer för olika behov. Det kan gälla särskilt boende för äldre och boende för personer som omfattas av LSS. Det är också viktigt att titta på strukturen och relationen mellan bostadsområden och tillgången till service och arbetsplatser. Sådana samhällsfunktioner ska vara tillgängliga för alla och då är det viktigt att kommunikationer och transportinfrastruktur möjliggör detta.

Här finns några exempel på mål som formulerats med fokus

på tillgänglighet, delaktighet och funktionshinder inom olika sakområden.

"Vid planering av nya bostadsområden eller förtätning görs detta i samverkan mellan förvaltningar så att behovet av bostäder för människor med särskilda behov tillgodoses. ...

Nybyggda bostäder, utomhusmiljöer och allmänna byggnader ska ha en god tillgänglighet för alla åldrar, både som fysisk miljö och ur trivsamt och trygghetsaspekter. ... Trafiksystemet ska utformas med utgångspunkt från barn, ungdomar, äldre och funktionsnedsatta. De kvaliteter som då uppnås är oftast till fördel även för andra grupper samt för stadsmiljön som helhet."

(Karlskrona kommuns Översiktsplan, antagen 2010)

"Gång- och cykelvägnät ska utformas trygga, trafiksäkra, tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, snabba, bekväma, intressanta och trivsamma. Ofta går inte alla kvaliteter att uppfylla samtidigt. Vid behov ska alternativa stråk finnas för olika syften. ... I basorterna ska det finnas minst en så kallad tätortspark.

Tätortsparken är en mötesplats för invånarna i basorten med omland och ska rymma möjligheter till aktiviteter för alla åldrar. Den ska vara tillgänglig för alla och gå att nå på ett trafiksäkert sätt till fots eller med cykel. ... I basorterna ska det finnas en områdeslekplats som är anpassad för barn med funktionshinder. ...

Kommunen ska arbeta aktivt för att göra utbudet av rekreation och andra besöksmål tillgängligt även för funktionshindrade."

(Kristianstad kommuns Översiktsplan, antagen 2013)

"Personer med funktionsnedsättning ska utan diskriminering och på jämlika villkor fritt kunna röra sig i samhället och själva bestämma över sina liv. Oavsett funktionsnedsättning ska man kunna ta sig obehindrat mellan sin arbetsplats och bostad, utträtta ärenden och ta del av service och fritidsaktiviteter. ... I Botkyrka finns god tillgång och närhet till storstadnatur. Men vi behöver förbättra tillgängligheten. Tillgängligheten ska vi stärka både genom fysiska och sociala åtgärder: - Möjligheten att ta sig ut i naturen med kollektivtrafik behöver förbättras. - Tydliga entréer till naturen eller kulturmiljön med parkeringsplatser, bänkar och skyltar. - Märkta leder och promenadslinor. - Ökad tillgänglighet för personer som har någon funktionsnedsättning. - Bra information om utbudet och kartor på kommunens webbsida. ... "

(Botkyrka kommuns Översiktsplan antagen 2014, aktualitetsprövad 2018)

Gör målen konkreta, mätbara och uppföljningsbara

För att kunna bedöma om utvecklingen sker i enlighet med målen bör dessa formuleras så att de blir mätbara och möjliga att följa upp. Det är också viktigt att det finns en tydlig ansvarsfördelning inom kommunen så att målen uppnås och att olika aktiviteter genomförs. När målen formuleras bör det göras med hänsyn till vilka metoder och tillvägagångssätt som är möjliga för att följa upp målen.

I översiktsplanen kan kommunen till exempel formulera mål om att dialog och samverkan ska ske med representanter från funktionshinderrörelsen vid större utvecklingsprojekt.

[Här kan du läsa mer om olika former av samverkan](#)

Dialog med funktionshinderrörelsen kan till exempel ske vid framtagandet av detaljplaner, ändringar av översiktsplanen eller vid framtagandet av planeringsunderlag och policys som påverkar riktlinjerna kring utformningen av den fysiska miljön. I översiktsplanen kan kommunen även formulera

målsättningar om att uppföljning av den byggda miljön regelbundet ska genomföras utifrån ett funktionshinderperspektiv.

Här ges några exempel på hur olika kommuner formulerat tydliga och uppföljningsbara mål för tillgänglighet, delaktighet och funktionshinder.

"Kommunens samtliga verksamheter ska föra en regelbunden dialog om de allmänna byggnadernas och utemiljöernas tillgänglighet med Rådet för frågor om funktionsnedsättning.

... Tillgängligheten i kommunens egna lokaler samt på allmän plats ska inventeras vart fjärde år." (Aneby kommuns Översiktsplan, antagen 2013)

"Gränsvärdet om 50 meter till gröna miljöer ska så långt som möjligt tillämpas vid om- och nybyggnation av bostäder. ... Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Teknisk förvaltning och fastighetsägare ska ta fram riktlinjer för vinterväghållning för att få en säkrare utemiljö, framförallt för äldre." (Östersunds kommuns Översiktsplan, antagen 2014)

[Här kan du läsa mer om att formulera mål och visioner i översiktsplaneringen](#)

RELATERAD INFORMATION

Boverkets författningssamling

[Boverkets föreskrifter och allmänna råd \(2011:5\) om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader \[sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/alm---bfs-20115/\]](#)

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338/)

[Mål för funktionshinderspolitiken \[https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/\]](https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/)

Från översiktsplan till slutbesked - ett exempel

I den här filmen presenteras ett exempel som visar hur tillgänglighet och funktionshindersperspektivet kan användas i planeringen från översiktsplanering till slutbesked. Med tillgänglighet menas i det här fallet användbarhet för alla samhällsgrupper, inklusive personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Filmen är ett utdrag ur utbildningen Att arbeta med PBL, del 4 som handlar om Intressen och krav.

Boverkets PBL Akademi

PBL Akademin, webbutbildning inom Boverkets uppdrag PBL kompetens, ska förbättra tillämpningen av plan- och bygglagen. Utbildningarna riktar sig till två grupper, dels till dig som förtroendevald, dels till dig som i ditt dagliga arbete använder plan- och bygglagen.

[Här kan du läsa mer om PBL Akademin](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Hållbar utveckling genom fysisk planering

I fysisk planering är den rumsliga strukturen utgångspunkten för vad som kan hanteras i förhållande till de tre hållbarhetsdimensionerna. Beroende på hur mark- och vattenområden används och hur olika funktioner relateras till varandra rumsligt skapas olika utgångspunkter för de sociala, ekologiska och ekonomiska aspekterna. Den fysiska planeringen blir därigenom ett kraftfullt instrument i arbetet med hållbar utveckling.

Översiktsplanering har en central roll i arbetet mot ett mer hållbart samhälle. I avvägningen mellan olika allmänna intressen bör den mest miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbara utvecklingen vara styrande. Miljöbedömningen är ett viktigt verktyg i den processen. [Här kan du läsa mer om processen för översiktsplanering och miljöbedömning.](#)

På följande sidor kan du läsa mer om olika förhållningssätt till hållbar utveckling i den fysiska planeringen och vilka ramar som plan- och bygglagen (PBL) ger för att arbeta med hållbar fysisk planering.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/1](#)

Förhållningssätt till hållbar utveckling

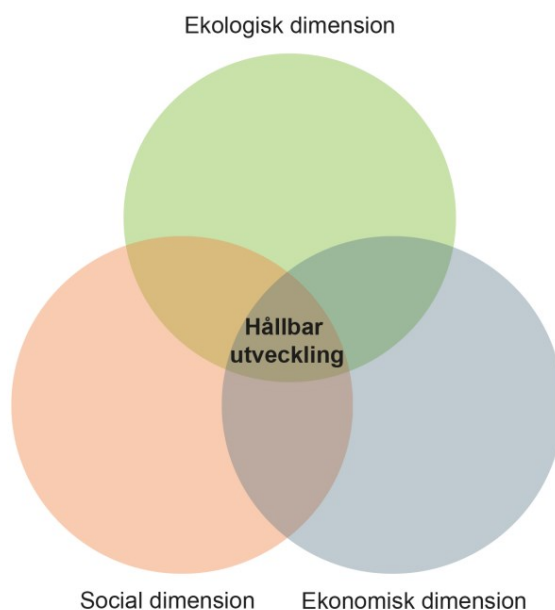
Hållbar utveckling är ett överordnat politiskt mål både nationellt och internationellt. Det skapas lätt konsensus kring begreppet på övergripande policynivå men samstämmigheten döljer oftast motsättningar, exempelvis mellan bevarandebestånden och exploateringsbestånden. Hållbar utveckling måste därför i likhet med andra överordnade politiska mål definieras när det gäller det komplexa samspelet mellan hållbarhetsdimensionerna.

Det finns olika sätt att förhålla sig till hållbar utveckling. Beroende på var man tar sin utgångspunkt kan olika modeller illustrera förhållningssättet. Kommunen bör formulera ett eget förhållningssätt till hållbar utveckling och definiera vad de olika dimensionerna står för utifrån lokala förutsättningar och med hänsyn till nationella och regionala mål som kommunen bedömt som relevanta. Ett sätt att närma sig en egen definition kan vara att låta samtliga modeller vara föremål för diskussion och med utgångspunkt i diskussionen formulera sitt eget förhållningssätt.

Tre dimensioner med lika värde

En definition av hållbar utveckling, som har sitt ursprung i Brundtlandrapporten, beskrivs oftast med en bild där samtliga tre dimensioner ges lika tyngd och värde och bygger på tanken att det finns win-win lösningar av motsättningen mellan de tre. När alla tre dimensionernas villkor uppfylls samtidigt uppnås hållbar utveckling.

Denna modell illustrerar det klassiska synsättet på hur hållbar utveckling kommer till stånd när samtliga dimensioner är i fas med varandra, vilket representeras av den överlappande ytan i centrum av illustrationen.

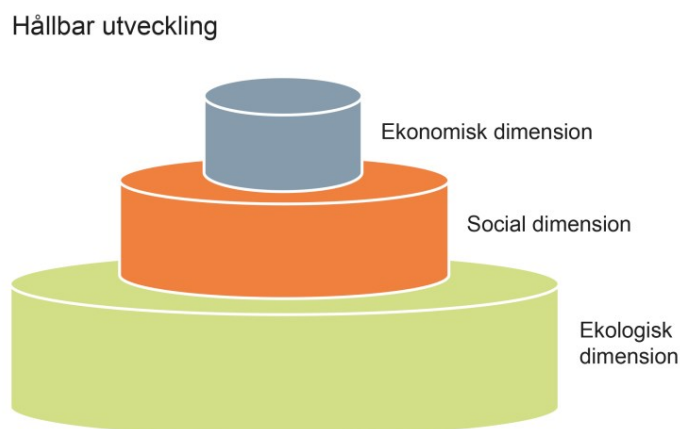

Denna modell illustrerar det klassiska synsättet på hur hållbar utveckling kommer till stånd när samtliga dimensioner är i fas med varandra, vilket representeras av den överlappande ytan i centrum av illustrationen. Illustration: Boverket

En dimension ger förutsättningarna

På global nivå lyfts ofta ett annat förhållningssätt där en dimension ger förutsättningarna för möjligheten att nå hållbarhet i de andra dimensionerna. Oftast är det den ekologiska dimensionen som anges ge förutsättningarna för den sociala dimensionen, det vill säga ett socialt gott liv där målet är att människans behov uppfylls. Medel för att nå målen uppges ofta vara ekonomin.

Denna modell illustrerar synsättet att hållbar utveckling uppnås genom att låta den ekologiska dimensionen ge förutsättningarna för de andra dimensionerna. Ofta anges i denna modell den sociala dimensionen som målet och den ekonomiska dimensionen som medel.

Denna modell illustrerar synsättet att hållbar utveckling uppnås genom att låta den ekologiska dimensionen ge förutsättningarna för de andra dimensionerna. Ofta anges i denna modell den sociala dimensionen som målet och den ekonomiska dimensionen som medel. Illustration: Boverket

Olika aspekter lägger grunden

Ett annat sätt kan vara att definiera bilden av hållbar utveckling genom olika aspekter. Exempelvis skulle människans grundläggande behov och hälsa samt ekologiska aspekter kunna ses som förutsättningar för att nå målet om en god livsmiljö och en hållbar utveckling. Medel för att uppnå detta är ekonomiska styrmedel som kommunal budget och drivkraften i näringarnas utveckling, politiska styrmedel och sociokulturella aspekter som livsstil, beteende, samspel och mångfald.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-

[900/?bet=2010:900\]](900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](webbplats [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-

[2011-338/?bet=2011:338\]](2011-338/?bet=2011:338)

Begreppet hållbar utveckling

Det råder delade meningar inom såväl politiken som inom forskningen om vad begreppet hållbar utveckling egentligen innebär. Generella faktorer som man kommit överens om på både global och nationell politisk nivå är att hållbar utveckling innebär:

- ett samspel mellan tre dimensioner; den sociala, den ekologiska och den ekonomiska,
- att de tre dimensionerna ska vägas samman,
- att det långsiktiga perspektivet med nästkommande generationer i åtanke ska vara i fokus.

Här beskrivs hur begreppet hållbar utveckling uppstod och hur FN, EU och Sverige förhåller sig till begreppet.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1)

Hållbar utveckling - FN

Begreppet "hållbar utveckling" introducerades av den amerikanske miljövetaren och författaren Lester R. Brown 1981. Det fick sin internationella spridning 1987 då FN-kommissionen för miljö och utveckling, World Commission on Environment and Development, även kallad Brundtlandkommissionen, lanserade begreppet i rapporten "Vår gemensamma framtid".

Kommissionen, som leddes av Gro Harlem Brundtland, beskrev begreppet hållbar utveckling på följande sätt:

"en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov".

I relaterad information kan du ta del av rapporten "Vår gemensamma framtid". Rapporten låg till grund för de beslut som fattades på FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED 1992 i Rio de Janeiro, vanligen kallad Riokonferensen. Konferensen kom att ge internationellt erkännande åt principen om att all utveckling ska vara hållbar.

att de tre dimensionerna av hållbar utveckling – den ekonomiska, sociala och miljömässiga – samstämmigt och ömsesidigt ska stödja varandra och vägas samman när beslut fattas.

På Riokonferensen antogs handlingsprogrammet Agenda 21 som gav mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling genom att utrota fattigdom och undanröja hoten mot miljön. Handlingsprogrammet låg till grund för det arbete som varje medlemsland inom FN skulle arbeta vidare med utifrån sina lokala förutsättningar. Agenda 21 kom att bli ett aktivt och ambitiöst arbete i många kommuner i Sverige under 1990-talet.

Vid FN:s toppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 erkändes begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip för FN:s arbete och för medlemsländerna.

Vid FN:s möte om hållbar utveckling i Rio de Janeiro i juni 2012, Rio+20, låg fokus på hållbar konsumtion och produktion och medlemsländerna enades då kring ett tioårigt ramverk. Grön ekonomi etablerades som ett internationellt begrepp vars potential skulle tillvaratas.

Under konferensen Rio+20 startade även en process för att ta fram en ny uppsättning av globala mål för hållbar utveckling kallad Post 2015-agendan, som en efterföljare till millenniemålen. Målen har en tidshorisont från 2016 till 2030. Agendan antogs vid ett toppmöte i New York i september 2015 och innehåller 17 mål och 169 delmål. I relaterad information kan du läsa mer om Post 2015-agendan.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1)

[”Vår gemensamma framtid” på FNs webbplats \http://www.un-

[documents.net/ocf-ov.htm#1.2\]](http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm#1.2)

[Post 2015-agendan på UNDPs webbplats](#)

[\[http://www.ua.undp.org/content/undp/en/home/sdgoverview/post-2015-development-agenda.html\]](http://www.ua.undp.org/content/undp/en/home/sdgoverview/post-2015-development-agenda.html)

Hållbar utveckling - EU

Hållbar utveckling inom den Europeiska Unionen har beskrivits i ett flertal strategier. Den nuvarande EU-strategin för hållbar utveckling antogs vid Europeiska rådets möte i juni 2006.

Strategin för hållbar utveckling bildar ramen för en långsiktig hållbarhetsvision där:

ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och miljöskydd går hand i hand och ömsesidigt stöttar varandra.

Strategins övergripande syfte är att fastställa och utveckla åtgärder så att livskvaliteten ständigt kan förbättras, både för nuvarande och kommande generationer. Hållbara samhällen ska inrättas som kan förvalta och använda resurserna på ett effektivt sätt samt utnyttja ekonomin som motor för utveckling när det gäller ekologiska och sociala frågor, med säkerställd välfärd, miljöskydd och social sammanhållning.

Strategin innehåller ett stort antal mål och åtgärder inom sju utvalda huvudområden. De sju huvudutmaningarna är:

- klimatförändringar och ren energi
- hållbara transporter
- hållbar produktion och konsumtion
- bevarande och förvaltning av naturresurser
- folkhälsa
- social integration, demografi och invandring
- globala utmaningar när det gäller fattigdom och hållbar utveckling.

Strategin för hållbar utveckling kompletteras av EU:s strategi för tillväxt och sysselsättning, den så kallade Lissabonstrategin. Den ekonomiska utvecklingen ses som viktig för att underlätta övergången till ett mer hållbart samhälle. Strategin är i första hand inriktad på insatser och åtgärder som syftar till ökad konkurrenskraft, ekonomisk tillväxt och nya arbetstillfällen.

I dessa båda strategier erkänns att de ekonomiska och sociala målen samt miljömålen kan förstärka varandra, och därför bör utvecklas tillsammans.

I relaterad information kan du ta del av EU:s arbete för hållbar utveckling.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1)

[Om EU:s arbete för hållbar utveckling på deras webbplats](#)

[\[http://ec.europa.eu/environment/eussd/\]](http://ec.europa.eu/environment/eussd/)

Hållbar utveckling - Sverige

Till FN:s toppmöte i Johannesburg 2002 tog Sverige fram en nationell strategi för hållbar utveckling. Strategin slår fast att hållbar utveckling är ett övergripande och långsiktigt mål som ska komma till uttryck i alla politiska beslut.

I den nationella strategin beskrivs

människan och naturen som de viktigaste resurserna för en hållbar framtid och att samhället ska formas inom ramen för vad natur, miljö och människors hälsa tål.

Möjligheterna att förena social välfärd och ekonomisk utveckling med en god miljö uttrycks som kärnan i den svenska visionen för en hållbar utveckling.

I det hållbara samhället ska hög tillväxt, full sysselsättning, social rättvisa, sammanhållning och trygghet förenas med ren och människovärdig miljö. För att uppnå detta långsiktiga mål måste ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och miljöskydd samverka och behandlas på ett sätt så att de förstärker varandra. Härmed betonas vikten av integration mellan den sociala, ekonomiska och miljömässiga utvecklingen.

I "Relaterad information" kan du läsa mer om den nationella strategin för hållbar utveckling i dokumenten "Nationell strategi för hållbar utveckling" från 2002 och en vidareutveckling av föregående dokument kallat "En svensk strategi för hållbar utveckling - ekonomisk, social och miljömässig" från 2004.

I dag ses konsumtion och produktion i de industrialiserade länderna som den enskilt största orsaken till fortsatt negativ påverkan på den globala miljön. Sverige har liksom övriga länder inom FN åtagit sig att ställa om till hållbara konsumtions- och produktionsmönster och att stödja utvecklingsländerna i deras omställningsarbete.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](webbplats [https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1

["Nationell strategi för hållbar utveckling" på Regeringens webbplats](#)

[\http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2002/03/skr.-200102172/1

[”En svensk strategi för hållbar utveckling - ekonomisk, social och miljömässig” på Regeringens webbplats](#)

[\http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2004/04/skr.-200304129/1

Hållbar utveckling i PBL

I PBL:s portalparagraf finns kopplingar till Brundtlandrapportens strävan om att tillfredsställa dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter. De ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling stöts av PBL:s grundläggande bestämmelser.

Förarbetena till PBL säger att ett huvudsyfte med lagen är att den till sin helhet ska sträva mot en långsiktigt hållbar utveckling och de allmänna intressena pekar på de frågor som kommunerna ska ta sig an i sin planering. Varje kommun kan som ett både planerande och genomförande organ medverka till att Sverige som helhet får en hållbar samhällsutveckling.

Plan- och bygglag (2010:900) 1 §

---

1 §

I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

I proposition 2006/07:122 fanns för första gången i detta sammanhang ett resonemang om PBL och hållbar utveckling. Kopplingen till hållbar utveckling och den ekonomiska dimensionen förtydligades genom att en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens lades till i PBL:s 2 kapitel som allmänt intresse. I propositionen sades också att det främst är i de inledande kapitlen samt i paragraferna om de allmänna intressena som målsättningen om en hållbar utveckling framgår.

De allmänna intressena

2 kap. PBL innehåller de allmänna intressen och krav som ska beaktas vid planläggning och lokalisering av bebyggelse och som är utgångspunkten för vad som är lämplig mark- och vattenanvändning i ett hållbarhetsperspektiv. Portalparagrafen konkretiseras genom bestämmelserna om de allmänna intressena och de allmänna intressena kan i sin tur ges tydligare innehåll bland annat genom de nationella målen.

Bestämmelserna i 2 kap. PBL inkluderar olika miljöaspekter. Detta innefattar dels en generell strävan om en god miljö kvalitet och en god livsmiljö, dels olika krav på hänsyn till mark och vattenområdenas värden och egenskaper. Dessutom finns det hänvisningar till hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken. Kapitlet innehåller också bestämmelser om en god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror och krav på att bebyggelse skall lokaliseras till mark som är lämplig med hänsyn till människors hälsa och utformas med hänsyn till behovet av skydd mot olyckshändelser mm.

[Här kan du läsa mer om allmänna intressen](#)

I översiktsplanering är det främst PBL 2 kap. 3 § som ger stöd för arbetet:

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Nationella och regionala mål

Översiktsplaneringen har en central roll i arbetet med hållbar utveckling inom fysisk planering eftersom planen ska samordnas med de nationella och regionala mål som är relevanta för kommunens hållbara utveckling.

Målsättningen är att översiktsplanen ska bli ett sektorsövergripande och strategiskt instrument för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska planeringen. Den ska även fungera som en plattform för kommunens medverkan i bland annat den regionala utvecklingsplaneringen. Vilka mål som är relevanta att beakta måste bedömas med utgångspunkt i visionen och de utmaningar och mål som kommunen formulerat lokalt.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

I propositionen till nya PBL (2009/10:170) står även följande:

Exakt vilka mål, planer, program och strategier som hänsyn bör tas till bör inte regleras eftersom dessa kan skifta till namn och innehåll över tid. Det bör vara upp till kommunen att bedöma vilka som är relevanta för kommunens hållbara utveckling och den fysiska planeringen. Se Prop. 2009/10:170 (sid 177) i "Relaterad information".

Miljöbedömningen

Miljöbedömningen är ett verktyg som bör integreras tidigt i planprocessen. I PBL 3 kap. 8 § görs en hänvisning till 6 kap. miljöbalken 11-18 och 22 §§ där det finns bestämmelser om miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning av planer och program. Syftet med miljöbedömningen är att gynna den hållbara utvecklingen genom att integrera

miljöaspekter i planarbetet. Bedömningen sammanställas i en miljökonsekvensbeskrivning som medföljer planen i den formella processen.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .

[Här kan du läsa mer om miljöbedömning av översiktsplaner](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[/https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](#)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats /https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](#)

[Proposition 2009/10:170 ”En enklare plan- och bygglag” på Sveriges](#)

[Riksdags webbplats /http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-200910170-En-enklare-pl_GX03170/1](#)

Vision för Sverige 2025

Boverket har tagit fram Vision för Sverige 2025, som visar var Sverige bör vara år 2025 för att nå målen för ett hållbart samhälle till år 2050. Syftet med visionen är att den ska kunna användas som ingång i kommunernas arbete med att göra en omvärldsanalys. Den kan också fungera som idéunderlag och stöd när strategier och planer tas fram både på nationell, regional som lokal nivå.

Vision för Sverige 2025 kan användas som ett stöd inom den kommunala översiktsplaneringen för att hantera och definiera utmaningar som ingång för att formulera lokala mål och bedöma vilka nationella mål som är relevanta. Vision 2025 kan ge inspiration när kommunen ska ta fram sin egen vision. Visionen kan även ge inspel till vilka typer av åtgärder som kan behövas i kommunen för att verka för en utveckling som är hållbar på såväl kommunal- som regional- och nationell nivå.

I Vision för Sverige 2025 beskrivs fyra megatrender som bedöms ha stor inverkan på vår samhällsutveckling. Genom tolv stycken så kallade Sverigebilder konkretiseras sedan vilka rumsliga effekter förverkligandet av visionen kräver för att uppnå Sveriges hållbarhetsambitioner i en föränderlig värld.

I Vision för Sverige 2025 beskrivs fyra megatrender som bedöms ha stor inverkan på vår samhällsutveckling. Genom tolv stycken så kallade Sverigebilder konkretiseras sedan vilka rumsliga effekter förverkligandet av visionen kräver för att uppnå Sveriges hållbarhetsambitioner i en föränderlig värld. Illustration: Boverket

I relaterad information finns en länk till Vision för Sverige 2025 på Boverket.se. Där kan vägledningen även laddas ner som mobilapplikation.

RELATERAD INFORMATION

På Boverket

[Vision för Sverige 2025 \[http://sverige2025.boverket.se/\]](http://sverige2025.boverket.se/)

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/\]](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/)

[webbplats \[https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/\]](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/)

Hållbar utveckling i kommunernas översiktsplaner

Många kommuner bygger sitt resonemang på Brundtlandrapporten och generationsperspektivet för att beskriva hållbar utveckling i sina översiktsplaner. De flesta utgår från de tre dimensionerna av hållbar utveckling, det vill säga den sociala, ekologiska och ekonomiska.

Kommuner ger dimensionerna olika tyngdpunkt och fokus med utgångspunkt i olika modeller. En del kommuner lägger till ytterligare aspekter som kultur, demokrati eller rumslig dimension. Järfälla kommun har lagt till aspekten rumslig hållbarhet och ser den som den grundläggande förutsättningen för att samordna de tre övriga hållbarhetsaspekterna till en helhet.

Ur Växa med kvalitet Översiktsplan Järfälla – nu till 2030

"Ekonomisk hållbarhet innebär att hushålla med och effektivt ta vara på mänskliga och materiella resurser."... "Ekologisk hållbarhet innebär att långsiktigt upprätthålla ekosystemens produktionsförmåga och att minska negativ påverkan på natur och människor."... "Social hållbarhet handlar om människors möjlighet till goda livsvillkor."... "Rumslig hållbarhet innebär att ekologiska, sociala och ekonomiska faktorer fysiskt samordnas till en helhet genom den bebyggda miljön."... "För att utvecklingen ska vara hållbar med livskvalitet som följd är utmaningen att hitta en balans mellan de fyra hållbarhetsaspekterna".

I Halmstads kommuns översiktsplan illustreras hållbar utveckling som ett paraply som spänner över samhällsplaneringen i kommunen. Här har kommunen även exemplifierat de olika dimensionerna av hållbar utveckling genom att koppla dem till olika allmänna intressen.

Ur Framtidsplan 2030, strategisk översiktsplan för Halmstads kommun

"En hållbar utveckling bygger på samspelet mellan ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter. De ekologiska aspekterna berör bland annat biologisk mångfald, kulturhistoriska värden och hushållning med naturresurser som till exempel jordbruksmark. De sociala aspekterna handlar bland annat om en tillgänglig stad för alla, god boendemiljö med tillgång till grönområden, möjlighet att välja olika boendeformer och god tillgång på service. Trygghet, gemenskap och delaktighet är också viktiga frågor som ingår i de sociala aspekterna. Även en god samhällsekonomi är en förutsättning för att uppnå en hållbar utveckling. Exempel på ekonomiska aspekter kan vara sysselsättningsgrad, rättvis fördelning av levnadsstandard, ekonomisk tillväxt samt regional balans och dess inverkan på samhällsekonomin. "

I Vision och framtidsbilder för Luleå 2050 beskriver kommunen den sociala hållbarheten som målet, den ekonomiska hållbarheten som medel och den ekologiska hållbarheten som ram. De tre benen är beroende av varandra och lika viktiga.

Ur Vision och framtidsbilder för Luleå 2050

"**Social hållbarhet.** Målet om ett gott liv och en god livsmiljö. Livskvalitet bygger på möjligheten till delaktighet och sammanhang samt på förutsättningarna för

trygghet och en god hälsa.

Ekonomisk hållbarhet. Innebär en bra ekonomi som medel för att kunna nå det goda livet. Ekonomisk tillväxt är en av förutsättningar för välfärd och behövs för att säkra människors jobb, försörjning och sociala trygghet.

Ekologisk hållbarhet. Handlar om att allt vi gör måste rymmas inom ramen för ekosystemets gränser. En ekonomisk tillväxt utan ökad miljöbelastning är både möjlig och på lång sikt även nödvändig."

Laxå kommun utgår från Brundtlandrapportens definition av hållbar utveckling och använder sig också av de tre ringarna för att illustrera detta förhållningssätt.

Ur Översiktsplan för Laxå Kommun 2015-2035

"Det hållbara samhället är ett samhälle där ekonomisk utveckling, social välfärd och sammanhållning förenas med en god miljö. De tre perspektiven, ekonomisk, social/kulturell samt ekologisk, betraktas som likvärdiga och en hållbar utveckling uppstår i överlappningen dem emellan. Ett samhälle kan aldrig bli hållbart om inte alla aspekter av begreppet finns med. En åtgärd som innebär en ekologiskt bra lösning, men som kostar så mycket pengar att den inte kan genomföras, är därför inte hållbar."

Sigtuna kommun är en av Sveriges eko-kommuner. Det innebär i praktiken att de aktivt verkar för en samhällsutveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Kommunen har valt att lägga till demokrati som ett fjärde område i definitionen av den hållbara utvecklingen.

Ur: <http://sigtuna.se/Hallbarhet/>

"**Ekonomisk hållbarhet**, det kan till exempel betyda att ekonomisk tillväxt inte får ske till priset av ett segregerat och ojämnt samhälle och en förstörd miljö. Samhället bör i stället anpassas efter vad miljön och människors hälsa tål och där vi långsiktigt investerar i dessa resurser.

Ekologisk hållbarhet innefattar allt som rör miljön och naturen. Det är viktigt att bevara den biologiska mångfalden. Vi måste även producera hållbar mat, utan att förstöra och smutsa ner vårt vatten och vår jord. Genom att ändra våra livsstilar kan vi minska den globala uppvärmningen. Det innebär till exempel att vi måste ändra våra resvanor, minska energianvändningen och minska på vårt avfall.

Ett socialt hållbart samhälle innebär att alla individer får sina rättigheter respekterade. Alla ska på lika villkor erbjudas en livsmiljö där de kan tillgodogöra sig kunskap, utvecklas och ha en god hälsa. Vi når dit genom att exempelvis arbeta med antidiskriminering, integration, folkhälsa, mångfald, jämställdhet och barns rättigheter.

Demokrati handlar om alla människors lika värde och rättigheter samt möjligheten att vara med och bestämma. En ambition i Sigtna kommun är att invånarna ska ha goda möjligheter till delaktighet i kommunens verksamhet och utveckling samt till dialog i det dagliga mötet med kommunens förtroendevalda. Sigtna kommun har tagit fram en strategi för att stärka demokratin och öka invånarnas delaktighet."

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/1)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1](https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/1)

Översiktsplanen

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Den ska spegla den politiska majoritetens uppfattning och beslutas av kommunfullmäktige. Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Översiktsplanen har en central roll i kommunernas arbete att formulera strategier för en långsiktigt hållbar utveckling. En översiktsplan ska ange såväl en långsiktig och övergripande utvecklingsstrategi som grunddragen i den avsedda användningen av mark- och vattenområden. Översiktsplanen ska visa hur kommunen tänker ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen ska tillgodoses och hur miljö kvalitetsnormer ska följas. Planen ska också ge vägledning för hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Mer om planens funktion och innehåll finns att läsa på sidorna [Översiktsplanens nytta och funktion](#) och [Översiktsplanens innehåll](#).

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 1-3 §§

1 §

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

2 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

2 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Planen ska även ge vägledning för beslut om

1. hur mark- och vattenområden ska användas, och
2. hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Planen är inte bindande. Lag (2020:76) .

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

3 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Översiktsplanen är inte bindande.

3 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

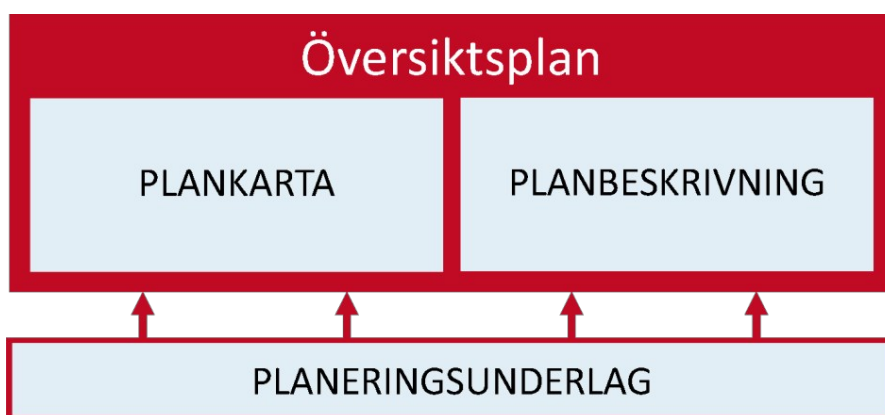
Kommunen ska i översiktsplanen redovisa grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden för hela kommunen. Grunddragen ska framgå av en karta.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Lag (2020:76) .

Översiktsplanens utformning och delar

En översiktsplan ska kunna förstås och användas av många olika aktörer, både av professionella användare och av privatpersoner. Kommunens ställningstaganden och de konsekvenser som de innebär ska tydligt framgå av planen för att underlätta tillämpningen av planen och öka förståelsen för kommunens bedömningar. Det är viktigt att översiktsplanen är begriplig och överskådlig och att det går att skilja på vad som är ställningstaganden och vad som är planeringsunderlag. En genomtänkt utformning ökar förståelsen och läsbarheten av planen.

Planeringsunderlagen stödjer ställningstaganden i översiktsplanen, men är inte en del av planen. Illustration: Boverket

Om planen innehåller det lagen kräver och dess innebörd och konsekvenser tydligt går att utläsa har kommunen friheten att utforma sin översiktsplan utifrån de behov kommunen har. Det är dock viktigt att sträva efter att förenkla översiktsplanen och tydligt skilja på själva planen och underlaget till den för att översiktsplanen inte ska upplevas som alltför omfattande och överlastad med information och redovisningsdokument. Annars finns det risk för att planen blir otydlig för politiker, allmänhet och de myndigheter som ska använda planen. ([jfr prop. 2009/10:170 sid. 177](#))

Översiktsplanen behöver bestå av flera delar för att vara tydlig för användare av planen och översiktsplanens delar är planbeskrivning, plankarta och länsstyrelsens granskningsyttrande, se illustration nedan. I förvaltningsbeslutet vid antagandet av en översiktsplan ingår även; samrådsredogörelse, särskilt utlåtande samt protokollsutdraget med beslutet om antagandet.

Modellen illustrerar de delar som ett förvaltningsbeslut om översiktsplan ska innehålla. Illustration: Boverket

Planbeskrivningen innehåller de strategiska övervägandena för generella och kommunövergripande frågor tillsammans med de innehållskrav som finns för översiktsplanen. Här kan du läsa mer om innehållet i en översiktsplan.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
  2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
  3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .
-

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Boverket har tagit fram en modell för hur plankartan kan utformas. Modellen uppfyller de krav som ställs i plan- och bygglagen och är inledningsvis frivillig att använda som stöd i översiktsplaneringen. Det kommer att bli nödvändigt att utgå ifrån en gemensam modell när kravet införs i plan- och bygglagen (PBL) med tillämpningsföreskrifter att informationen i översiktsplaner och regionplaner måste kunna behandlas digitalt. Detsamma gäller för att i framtiden kunna hantera informationen i en gemensam nationell plattform för geodata.

[Här kan du läsa mer om Boverkets ÖP-modell 2.0.](#)

Arkivering

När ett beslut att anta eller ändra en översiktsplan har fått laga kraft ska kommunen enligt PBL utan dröjsmål skicka vissa handlingar till bland annat

Boverket och länsstyrelsen. De handlingar som ska skickas ska vara lämpliga för arkivering.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 22 §

---

22 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

När ett beslut att anta eller ändra översiktsplanen har fått laga kraft, ska kommunen utan dröjsmål skicka följande handlingar till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs:

1. översiktsplanen,
2. den samrådsredogörelse som avses i 11 §,
3. det granskningsyttrande som avses i 16 §,
4. det utlåtande som avses i 17 §, och
5. ett protokollsutdrag med beslutet. Lag (2019:949) .

22 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När ett beslut att anta översiktsplanen har fått laga kraft, ska kommunen inom sex veckor skicka följande handlingar till Boverket, länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten, regionen och de kommuner som berörs:

1. översiktsplanen,
2. den samrådsredogörelse som avses i 11 §,
3. det granskningsyttrande som avses i 16 §,
4. det utlåtande som avses i 17 §, och
5. ett protokollsutdrag med beslutet. Lag (2020:76) .

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

Plan- och byggförordning (2011:338) 2 kap 6 §

---

6 §

De handlingar som enligt 3 kap. 22 §, 5 kap. 32 eller 39 § eller 7 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) ska skickas till Boverket, länsstyrelsen och lantmäterimyndigheten ska vara lämpliga för arkivering. Förordning (2018:1872).

Översiktsplanen är en handling som ska arkiveras enligt reglerna om arkivbeständighet eftersom det är ett myndighetsbeslut. Det innebär att handlingen i ett sådant ärende kan arkiveras som papper eller i PDF/A-format, något annat kan inte utgöra original.

Om kommunen har en ambition att visa sin översiktsplan, exempelvis via sin webbsida, och bygga olika typer av tjänster har kommunen möjlighet till det, men det kan inte utgöra originalet.

Kommunen är enligt tryckfrihetsförordningen (1949:105), arkivlagen (1990:782) och annan lagstiftning ansvarig för att bevara sin information, oavsett om den finns i pappersform eller digital form. Förutom analoga och fysiska arkiv finns det i dag också e-arkiv. Gemensamt ställs krav på att handlingar och information ska klara långtidsarkivering.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-

[900/?bet=2010:900\]](900/?bet=2010:900)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](webbplats [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-

[2011-338/?bet=2011:338\]](2011-338/?bet=2011:338)

ÖP-modell 2.0

Boverket presenterar här ett förslag för hur geografisk planinformation kan struktureras på ett enhetligt sätt för att skapa möjlighet att utbyta information digitalt och få en mer effektiv process. Avsikten är att modellen ska vara flexibel för att kunna användas av alla slags kommuner och för olika nivåer i översiktsplaneringen. Modellen är tänkt att utvecklas vidare för att även bättre passa regional fysisk planering.

Många kommuner har utvecklat digitala översiktsplaner eftersom fördelarna och möjligheterna är stora. Om varje del av samhällsbyggnadsprocessen blir digitalt tillgänglig bidrar det till minskat dubbelarbete och att information kan återanvändas. Med en mer enhetlig översiktsplanering gör det lättare för kommunerna att utbyta erfarenheter och kan bidra till att höja kompetensen och ge högre kvalitet till de översiktsplaner som tas fram.

Enhetlig planinformation leder till effektivisering

Eftersom det hittills saknats förutsättningar för enhetlig planinformation i översiktsplaner har det medfört att varje kommun spenderar stora resurser på framtagande av egna informationsmodeller och databaser innan planarbetet kan påbörjas. Om en enhetlig modell kan tillhandahållas via staten effektiviseras processen både tidsmässigt och ekonomiskt sett till personella resurser. Boverket har därför utvecklat en modell för hur plankartan kan byggas upp framför allt när det gäller vilka begrepp som är lämpliga att använda.

Inledningsvis kommer modellen vara frivillig att använda som ett stöd i översiktsplaneringen. Det kommer att bli nödvändigt att utgå ifrån en gemensam modell när kravet införs i plan- och bygglagen (2010:900) med tillämpningsföreskrifter att informationen i översiktsplaner och regionplaner måste kunna behandlas digitalt. Detsamma gäller för att i framtiden kunna hantera informationen i en gemensam nationell plattform för geodata.

Förenklar länsstyrelsens granskning

I dagsläget måste länsstyrelsen sätta sig in i varje enskild kommuns sätt att presentera sin översiktsplan. Det gör det svårt för länsstyrelsen att få en överblick och försäkra sig om de läst och beaktat hela planförslaget. Om den geografiska planinformationen och den övriga planinformationen struktureras på ett enhetligt sätt blir denna process mer effektiv och med högre kvalitetssäkring. Länsstyrelserna får också utrymme till att ge ett bättre stöd till kommunerna och kan ägna tid åt sakfrågorna.

Underlättar medborgardialogen

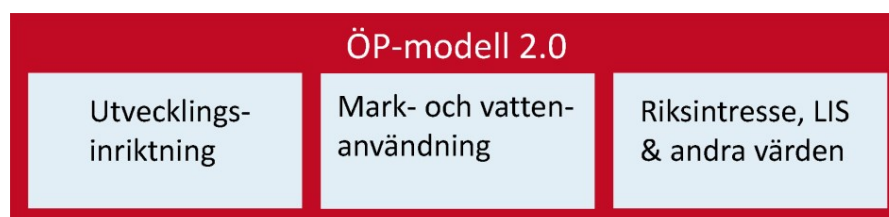
Digitala översiktsplaner underlättar medborgardialogen eftersom det är enklare att nå en bredare allmänhet med informationen och dessutom kunna intressera

fler åldersgrupper. Arbetet med att ta fram en plan underlättas också genom att modellen skapar möjligheter att utbyta information digitalt. En väl genomarbetad och förankrad översiktsplan kan effektivisera efterföljande steg i planeringen, som detaljplaner, bygglov och andra tillstånd som berör mark- och vattenanvändning.

ÖP-modellen 2.0

Plan- och bygglagens krav på ställningstaganden i översiktsplanen fördelas i modellen på tre aspekter; Utvecklingsinriktning, Mark- och vattenanvändning och Riksintressen, LIS och andra värden. Varje aspekt innehåller ett antal kategorier som bör användas i planeringen för en kommunomfattande översiktsplan. Se vidare på sidor för respektive aspekt.

I aspekten Mark- och vattenanvändning har varje kategori även underkategorier om kommunen har behov av att precisera användningen ytterligare. Ett sådant behov uppstår troligen i huvudsak vid ändringar av översiktsplanen för en begränsad geografisk del av kommunen. Läs vidare i vägledningen för respektive kategori för Mark- och vattenanvändning.

ÖP-modell 2.0 består av tre aspekter som är Utvecklingsinriktning, Mark- och vattenanvändning och den tredje aspekten Riksintresse, LIS och andra värden. Illustration: Boverket

Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0

Den tekniska strukturen för ÖP-modell 2.0 är tillgänglig som öppen data i Excel, se Relaterad information. Där finns beskrivning av den information som ska redovisas i respektive kolumn. Du hittar informationen som kommentar till fältet för rubriken.

ÖP-modell 1.0

Om ni har ett pågående planarbete och använder er av den äldre versionen av ÖP-modellen och avser att fortsätta med det hittar ni vägledning i Relaterad information.

Lämna synpunkter på ÖP-modellen 2.0

ÖP-modellen kommer att fortsätta att utvecklas. Vi skulle därför uppskatta om du tog dig tid att lämna synpunkter på ÖP-modellen 2.0. Du hittar formuläret i menyn under rubriken "Lämna synpunkter".

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)

[\[/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](#)

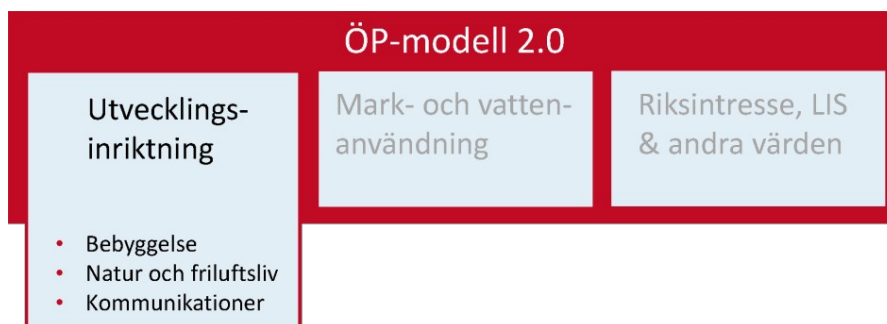
57 kB

[ÖP-modellen 1.0 \[/contentassets/c34e9dcd975f4272a9a3802a8e36052c/op-modellen-1.0_pbl-kunskapsbanken.pdf\]](#)

1,11 MB

Utvecklingsinriktning

Utvecklingsinriktning ska visa funktioner och funktionella samband avseende tre grundläggande strukturer. Begreppen utvecklingsinriktning för bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer är valda för att tydliggöra att det inte handlar om kartläggning av befintlig struktur utan snarare om att lyfta prioriteringar mellan de viktigaste strategiska sambanden som påverkar kommunens långsiktiga utveckling.

Modellen visar de kategorier som utvecklingsinriktningens innehåller. De övriga två aspekterna i ÖP-modellen visas på respektive sida. Illustration: Boverket

Genomgående för utvecklingsinriktningen är ett fokus på funktioner och funktionella samband snarare än markanvändning. Fokus ligger på funktionella regioner som inte alltid följer administrativa gränser och som kan sträcka sig över kommungränser och mellan regioner. I utvecklingsinriktningen visas de övergripande strukturerna för bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer med ställningstagande för hur dessa strukturer bör utvecklas i ett mellankommunalt och regionalt sammanhang. Här redovisas långsiktiga intentioner i grova drag och kommunen lyfter fram utvecklingsinsatser som anses vara särskilt viktiga. Det är en stor fördel om de regionala och mellankommunala frågorna kan behandlas på ett likartat sätt, inte minst för att få en bra samordning med den regionala planeringen. Utvecklingsinriktning motsvarar benämningarna strukturbild, utvecklingsstrategi och liknande.

Utvecklingsinriktning är idag inte anpassat för att användas till ändringar av översiktsplan för geografiskt avgränsade delar. Meddela gärna Boverket om det finns behov för det.

Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0

Den tekniska strukturen för ÖP-modell 2.0 är tillgänglig som öppen data i Excel, se Relaterad information. Där finns beskrivning av den information som ska redovisas i respektive kolumn. Du hittar informationen som kommentar till fältet för rubriken.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)

[\[/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx)

57 kB

Utvecklingsinriktning för bebyggelse

Utvecklingsinriktning för bebyggelse beskriver utbyggnadsriktningar samt orters funktioner och samband på en övergripande nivå där kommunen vill prioritera utvecklingsinsatser.

Här redovisas långsiktiga intentioner för bebyggelsen i grova drag. Områden, platser och stråk dit kommunen framför allt vill kanalisera utvecklingsinsatser lyfts fram. Utvecklingsinriktning för bebyggelse beskriver utbyggnadsriktningar och orters funktioner som försörjningspunkt eller drivkraft för ett större eller mindre omland.

I de fall kommunen inte har en expansiv bebyggelseutveckling kan fokus istället ligga på att identifiera till exempel serviceorter där kommunen ha som inriktning att behålla samhällsservice och fokusera samhällsinsatser och samhällsstöd i olika former. En mer heltäckande användning av den fysiska miljön beskrivs i aspekten mark- och vattenanvändning.

Underlag för den planerade utvecklingsinriktningen för bebyggelse är exempelvis riktlinjer för bostadsförsörjningen, pendlingsmönster, lokalisering av högre utbildning, turismnäring, regional arbetsmarknad och bostadsmarknad.

Följande underkategorier används för att beskriva utvecklingsinriktning för bebyggelse:

Underkategorier

Utbyggnadsriktning

Utbyggnadsriktningen visar längs vilka stäckningar som bebyggelsen lämpligen bör expandera. Det kan exempelvis handla om utbyggnad i riktningar som kan förstärka möjligheten till kollektiv pendling inom och utom kommunen.

Utbyggnadsområde

Motsvarande utbyggnadsriktning fast områdesutbredning.

Regional kärna

En regional kärna är en ort som har betydelse som katalysator och dragkraft för regionen. Orten behöver inte ligga inom kommunen, men har betydelse för utvecklingen i kommunen.

Centralort

Tätort med stor betydelse för omkringliggande område när det kommer till sjukvård, service, handel, offentlig förvaltning och politisk makt. Det är oftast den största orten i kommunen som utgör centralorten.

Stadsdelscentrum

Del av ort som har servicefunktioner för sitt omland.

Kommundelscentrum

Orter som har mycket av centralortens funktioner men inte är en centralort. Kommundelscentrum är centrum för en del av kommunen eller för del av angränsande kommuner.

Serviceort

Serviceorten försörjer en mindre del av kommunen och/eller grannkommun med

samhällsservice och handel. Den kan vara betydelsefull för förmedling av service till landsbygden och av betydelse för en levande landsbygd.

Större besöksmål

Större besöksmål som genererar omfattande trafik och utgör regionala målpunkter under hel eller del av säsong.

Annan utvecklingsinriktning för bebyggelse

Här finns möjlighet att ange ytterligare utvecklingsinriktningar inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen](#)

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags webbplats](#) [\[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Utvecklingsinriktning för natur och friluftsliv

Utvecklingsinriktning för natur och friluftsliv beskriver övergripande samband för grön- och blåstruktur. Det handlar om viktiga funktioner och områden som är av värde för såväl rekreation och folkhälsa som för natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och flera andra ekosystemtjänster.

Utvecklingsinriktningen kan även omfatta områden med skyddad natur samt värdeetrakter som innehåller höga naturvärden och är viktiga för en övergripande grön infrastruktur. Ett flertal ekosystemtjänster inklusive ytor för klimatanpassning och vattenrening kan ingå.

Läs mer om ekosystemtjänster under rubriken "På PBL kunskapsbanken" i "Relaterad information".

I utpekade områden kan jord- och skogsbruk och andra näringar fortsatt bedrivas men på ett sätt som är förenligt med natur- och kulturmiljövårdens intressen och inte förstör förutsättningarna att bedriva friluftsliv eller upprätthålla ekosystemtjänster.

Utvecklingsinriktningen för natur och friluftsliv avses omfatta begrepp som bland annat: gröna kilar, gröna stråk, värdekärnor, värdeetrakter, områden för värdefulla natur- och kulturmiljöer, rekreation, friluftsliv, grön infrastruktur, grönstruktur samt fritid och folkhälsa. Oftast sammanfaller flera av dessa värden men en precisering är möjlig i ställningstagandet.

Följande underkategorier används för att beskriva utvecklingsinriktning för natur och friluftsliv:

Underkategorier

Viktigt samband för natur och friluftsliv

Har funktionen att knyta samman områden av värde för natur och friluftsliv såväl på land som i vatten.

Viktig funktion för natur och friluftsliv

Av värde för natur och friluftsliv såväl på land som i vatten.

Sammanhängande område för natur och friluftsliv

Av värde för natur och friluftsliv såväl på land som i vatten.

Annan utvecklingsinriktning för natur och friluftsliv

Här finns möjlighet att ange ytterligare utvecklingsinriktningar inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för](#)

[beskrivning av utvecklingsinriktningen](#)

RELATERAD INFORMATION

På PBL kunskapsbanken

[Ekosystemtjänster i den byggda miljön](#) *[/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/]*

Utvecklingsinriktning för kommunikationer

Utvecklingsinriktning för kommunikationer visar de viktigaste förbindelserna och bytespunkterna för människor eller gods såväl på land som i vatten.

Det ska inte vara en heltäckande kartering utan fokus ligger på de viktigaste transportsambanden för kommunen eller regionen. Det kan till exempel vara varaktiga bytespunkter i kollektivtrafiken såsom stationssamhällen dit lokalisering av ny bebyggelse kan komma att ske för att ytterligare stärka strukturen och resandeunderlaget.

Följande underkategorier används för att beskriva utvecklingsinriktning för kommunikationer:

Underkategorier

Förbindelse för kollektivtrafik

Spårbunden trafik eller varaktigt stornät för busstrafik.

Förbindelse för cykeltrafik

Huvudnät för cykelvägar, cykelleder eller expresscykelvägar.

Förbindelse för godstrafik

Tunga transportstråk, citylogistik, led för farligt gods etcetera.

Förbindelse för övrig persontrafik

Planerade större vägreservat, kringfartsleder etcetera.

Bytespunkt för kollektivtrafik

Bytespunkt för spårbunden kollektivtrafik, persontrafikfärja och busstrafik.

Omlastningspunkt för gods

Kombiterminal, från färja till järnväg, lastbil till järnväg, färja till lastbil etcetera.

Flygplats

Både civil och militär flygplats.

Hamn

Både civil och militär hamn.

Annan utvecklingsinriktning för kommunikationer

Här finns möjlighet att ange ytterligare utvecklingsinriktningar inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen](#)

Attribut för beskrivning av utvecklingsinriktningen

Varje objekt har information i en attributtabel. Det som plan- och bygglagen kräver att en översiktsplan ska innehålla beskrivs här nedan. I den mån det finns tillgång till information och behov av att beskriva ett område anges den informationen i attributfälten.

Övrig information som behövs för enhetliga digitala översiktsplaner är beskrivna i Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0 som finns som excel-fil i Relaterad information.

Ställningstagande och konsekvenser

Kommunens/regionens ställningstagande för markområdet eller vattenområdet ska alltid anges och skrivas i löpande fritext. Ställningstagandet bör ge tydlig vägledning för eventuella fördjupningar av översiktsplanen, för detaljplanering samt för prövning av bygglov och andra tillståndsärenden som rör mark- och vattenanvändning. Här beskriver kommunen/regionen exempelvis vilka kvaliteter man vill uppnå i ett område, om det finns förhållanden som särskilt ska beaktas, etcetera. I den mån det går att ange för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det också beskrivas vilka konsekvenser som ställningstagandet kan medföra.

Anmärkning från länsstyrelsen

I den mån det förekommer i länsstyrelsens granskningsyttrande och kan anges för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det framgå om länsstyrelsen har en avvikande mening från kommunens/regionens ställningstagande. Om länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande har avvikande mening av mer generell karaktär kan det behandlas i översiktsplanens planbeskrivning.

Avvikelse från regionplan

I den mån det förekommer och kan anges för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det framgå om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Om översiktsplanen avviker från regionplanen på ett mer generellt sätt kan det behandlas i översiktsplanens planbeskrivning.

RELATERAD INFORMATION

Dokument

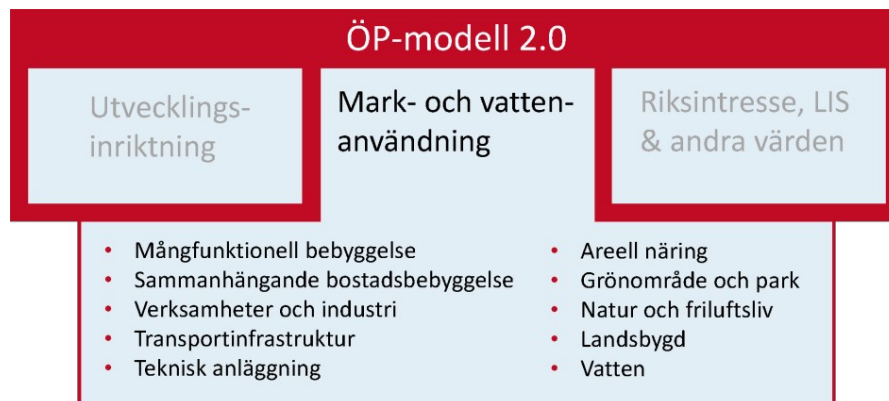
[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)

[\[/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](#)

57 kB

Mark- och vattenanvändning

Mark- och vattenanvändningskartan redovisar grunddragen av den avsedda användningen av mark- och vattenområden för hela kommunen.

Modellen visar de kategorier som mark- och vattenanvändning innehåller. De övriga två aspekterna i ÖP-modellen visas på respektive sida. Illustration: Boverket

Användningarna läggs ut som ytor och för varje yta definieras en användning som sedan kan preciseras vid behov. Transportinfrastruktur kan dock läggas ut som linjeobjekt och överlagra andra användningar om det är lämpligare och till exempel ger en tydligare plankarta.

Hela kommunens yta ska omfattas av mark- och vattenanvändning och de olika användningarna kan användas för både markområden och för vattenområden. Användningen Natur och friluftsliv kan till exempel vara ett motionsområde med motionsspår, grillplatser etcetera inom ett markområde, men även badplats, fritidsfiske etcetera i ett vattenområde.

Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0

Den tekniska strukturen för ÖP-modell 2.0 är tillgänglig som öppen data i Excel, se Relaterad information. Där finns beskrivning av den information som ska redovisas i respektive kolumn. Du hittar informationen som kommentar till fältet för rubriken.

RELATERAD INFORMATION

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)

[\[/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](https://globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx)

57 kB

Mångfunktionell bebyggelse

Områden för Mångfunktionell bebyggelse har stads- och tätortsmässig karaktär och innehåller många olika servicefunktioner tillsammans med bostäder.

Mångfunktionell bebyggelse är bebyggelse som i huvudsak används för bostäder, kontor, handel eller annan verksamhet som är förenlig med bostäder. Bebyggelsen är indelad i kvarter åtskilda av gator, eller har en kvartersliknande struktur. Trafik- och parkeringsytor, parker och fritidsanläggningar kan ingå.

Den här användningen kan också användas för mindre orter eller för delar av tätorter som har eller planeras få ett varierat utbud av offentlig och kommersiell service och serverar ett större omland.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier. Begreppen är i huvudsak gemensamma med planbestämmelsekatalogen för detaljplan.

Underkategorier

Bostäder

Olika former av boende av varaktig karaktär.

Centrum

Kombinationer av handel, service, tillfällig vistelse, samlingslokaler, kontor och annan jämförlig verksamhet som ligger centralt eller på annat sätt ska vara lätta att nå.

Begravningsplats

Områden för begravningsändamål.

Parkering

Områden för parkeringsanläggningar.

Kontor

Kontor, tjänsteverksamhet och annan jämförlig verksamhet med liten eller ingen varuhantering.

Handel

Områden för handel med varor och tjänster.

Verksamheter

Områden för service, lager, tillverkning med begränsad omgivningspåverkan.

Besöksanläggning

Områden för verksamheter som riktar sig till besökare. Här ingår kulturella och religiösa verksamheter, idrotts- och sportanläggningar med tillhörande byggnader och övriga besöksanläggningar.

Skola

Förskola, fritidshem, skola och annan jämförlig verksamhet.

Tillfällig vistelse

Alla typer av tillfällig övernattning samt konferensanläggningar.

Vård

Områden för vårdverksamhet som avser människor.

Annat samhällsviktigt ändamål

Områden för totalförsvarets militära del, räddningstjänsten och liknande samhällsviktigt ändamål. Det ska alltid anges vilken av dessa användningar området är till för.

Skydd

Områden för åtgärder som skyddar mot störning, markförorening, olyckor, översvämning och erosion.

Klimatanpassning

Områden för klimatanpassning som dagvattendamm, invallning, våtmarker etcetera.

Annan användning

Tillämpas om någon av de preciserade användningarna inte är tillämpliga

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Sammanhängande bostadsbebyggelse

Områden för Sammanhängande bostadsbebyggelse består huvudsakligen av bostäder och har en tydlig beroenderelation till närliggande orter.

Sammanhängande bostadsbebyggelse är småorter, fritidshusområden och bybildningar eller bostadsområden och förorter som huvudsakligen består av bostadsbebyggelse, men där en eller ett fåtal servicefunktioner kan förekomma. Områdena har en tydlig beroenderelation till närliggande orter och karaktäriseras av en övervägande andel nattbefolkning och fler utpendlare än inpendlare.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier. Begreppen är i huvudsak gemensamma med planbestämmelsekatalogen för detaljplan.

Underkategorier

Bostäder

Olika former av boende av varaktig karaktär.

Handel

Områden för handel med varor och tjänster.

Verksamheter

Områden för service, lager, tillverkning med begränsad omgivningspåverkan.

Besöksanläggning

Områden för verksamheter som riktar sig till besökare. Här ingår kulturella och religiösa verksamheter, idrotts- och sportanläggningar med tillhörande byggnader och övriga besöksanläggningar.

Skola

Förskola, fritidshem, skola och annan jämförlig verksamhet.

Tillfällig vistelse

Alla typer av tillfällig övernattning samt konferensanläggningar.

Vård

Områden för vårdverksamhet som avser människor.

Annat samhällsviktigt ändamål

Områden för totalförsvarets militära del, räddningstjänsten och liknande samhällsviktigt ändamål. Det ska alltid anges vilken av dessa användningar området är till för.

Skydd

Områden för åtgärder som skyddar mot störning, markförorening, olyckor, översvämning och erosion.

Klimatanpassning

Områden för klimatanpassning som dagvattendamm, invallning, våtmarker etcetera.

Annan användning

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Verksamheter och industri

Användning Verksamheter och industri är områden för verksamheter som inte bör blandas med bostäder.

Verksamheterna i den här användningen är störande för omgivningen på något sätt och inte är förenliga med bostäder. Det kan till exempel vara verksamheterna som är ytkrävande, genererar tung trafik eller påverkar omgivningen med buller eller lukt. Här ingår såväl traditionella industriområden som större handelscentrum, sportarenor och annan verksamhet.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier. Begreppen är i huvudsak gemensamma med planbestämmelsekatalogen för detaljplan.

Underkategorier

Företagsområde

Samling av flera mindre verksamheter som sammantaget inte bedöms vara förenlig med andra användningar.

Besöksanläggning

Besöksanläggning som genererar stora trafikmängder som till exempel vattenland, djurpark och så vidare.

Transportintensiv verksamhet

Områden för externhandel, storpartihandel, logistikanläggningar och liknade.

Materialutvinning

Områden där det sker utvinning av naturmaterial, både för markområden och vattenområde, som till exempel gruvor, täkter med mera.

Omgivningspåverkande och tillståndspliktig verksamhet

Områden för verksamheter som påverkar omgivningen med buller, lukt, vibrationer etcetera. Kräver oftast tillstånd för att bedriva sin verksamhet

Ytkrävande anläggning/offentlig verksamhet

Områden för samhällsviktig verksamhet som länssjukhus, kriminalvårdsanstalt, räddningstjänst eller liknande.

Annan användning

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Transportinfrastruktur

Det övergripande transportsystemet som är viktigt för att åstadkomma en hållbar och ändamålsenlig bebyggelsestruktur ska redovisas i den här kategorin Transportinfrastruktur.

Skillnaden mellan Utvecklingsinriktning för kommunikationer och mark- och vattenanvändningen för transportinfrastruktur är att i utvecklingsinriktningen anges de övergripande strukturbildande kollektivtrafikstråken tillsammans med stationer och större hållplatser som avses bli bestående. I den här mark- och vattenanvändningen för Transportinfrastruktur redovisas den fysiska utbredningen för respektive transportsätt.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier.

Underkategorier

Väg

Övergripande vägnät som har betydelse för att trafikförsörjningen. Vilken typ av väg kan anges i ställningstaganden, till exempel riksväg gångfartsområde, bussgata, eller om det gäller ny trafikanslutningspunkt för trafikförsörjning av nya större bebyggelseområden. Vägreservat som på olika sätt begränsar mark- och vattenanvändningen på platsen anges med hjälp av ställningstagande samt avsikten ändrad användning.

Gång- och cykelväg

Blandad gång- och cykeltrafik.

Cykelväg

Renodlad cykelväg, expresscykelväg, cykelpendlingsstråk.

Parkering

Vilken typ av parkering kan anges under ställningstagande.

Järnväg

För såväl persontrafik som godstrafik där typ av anläggning kan anges under ställningstagande, till exempel bangård, bytesspår etcetera. Järnvägsreservat som på olika sätt begränsar mark- och vattenanvändningen på platsen anges med hjälp av ställningstagande samt avsikten ändrad användning.

Resecentrum

Större nod i kollektivtrafiken. Inkluderar resecentrum, centralstation eller större hållplatser och stationer som utgör viktiga anslutningspunkter i kollektivtrafiksystemet. Dessa kan även indikera lämpliga placeringar för till exempel centrumfunktioner.

Flygplats

Både militär och civil flygplats.

Hamn

Inklusive anläggningar kopplade till hamnverksamhet, såväl för gods som för persontrafik.

Farled

Allmän farled och andra båtförbindelser.

Annan användning

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via

synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Teknisk anläggning

Teknisk anläggning används för områden som försörjer samhället med exempelvis energi, vatten och telekommunikation.

Tekniska anläggningar är grundläggande funktioner för ett fungerande samhälle och ska därav pekas ut med försiktighet. Det är framför allt anläggningar som kräver stora ytor och där användningen behöver ha företräde framför andra användningar för att få ett fungerande system som kan pekas ut i översiktsplanen. Teknisk anläggning i det här sammanhanget omfattar hela kedjan från utvinning, transport, alstring, distribution och lagring.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier.

Underkategorier

Energiförsörjning

Exempelvis elförsörjning (inklusive kraftledningar), ställverk, fjärrvärme och fjärrkyla.

Energiproduktion

Exempelvis ytkrävande storskalig energiproduktion som värmeverk, vindkraft, solcellsanläggning och vågkraft.

Vattenförsörjning

Exempelvis vattenverk, vattenreservoar, grusås.

Avloppshantering

Exempelvis reningsverk.

Dagvattenhantering

Exempelvis fördröjningsmagasin, dagvattendamm.

IT och telekommunikation

Exempelvis bredband, mobilmaster och antenner.

Materialåtervinning

Exempelvis avfallsanläggning, återvinningscentral.

Skydd

Exempelvis barriärer/skyddsportar vid högt vatten, vallar.

Annan användning

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Areell näring

I arell näring ingår områden för jordbruk, skogsbruk, rennäring, vattenbruk och yrkesfiske.

Mark- och vattenområden för arell näring kan också planläggas som Landsbygd eller Vatten men ska särskiljas om mark- eller vattenområdet har ett speciellt värde för näringen och ska ha företräde framför andra användningar. Det kan till exempel handla om att ett område för jordbruk behöver vara av en viss storlek för att det ska vara rimligt att bedriva jordbruk.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier.

Underkategorier

- **Jordbruk**
- **Skogsbruk**
- **Rennäring**
- **Vattenbruk**
- **Yrkesfiske**
- **Annan användning**

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 4-5 §§

---

4 §

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

5 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Grönområde och park

I Grönområde och park ingår större parker, grönområden eller anlagda områden för fritidsaktiviteter i eller i nära anslutning till tätorter

Användningen avser grönområde som på grund av dess stora betydelse för ett stort omland bör skiljas ut från övrig bebyggelsemiljö. Det kan vara parker, parkliknande miljöer, naturmark i tätortsmiljö, närreklamationsområden, lekplatser, samt anlagda områden för fritidsaktiviteter som främst äger rum utomhus. Små sjöar och delar av sjö kan ingå.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier.

Underkategorier

Park

Park och parkliknande miljöer som är iordningställda och kräver skötsel.

Grönområde

Naturmark i tätortsmiljö och närreklamationsområden med en viss skötsel som har betydelse för ett stort omland och bör skiljas ut från övrig bebyggelsemiljö.

Lekplats

Större lekplats som har stor betydelse för ett stort omland.

Annan användning

Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Natur och friluftsliv

Natur och friluftsliv innefattar större sammanhängande områden där värden för friluftsliv, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet.

Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet, skidspår, vandringsleder, motionsslingor mm. Områden kan ha olika karaktär och användning beroende på årstid.

Oftast sammanfaller flera av dessa värden men en precisering är möjlig i ställningstagandet.

I de fall kommunen avser inrätta naturreservat men ej genomfört reservatsbildningen kan detta anges under ställningstaganden för underkategorin naturområden.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av nedanstående underkategorier.

Underkategorier

- **Camping**
(För det rörliga friluftslivet)
- **Skidspår**
- **Vandringsled**
- **Motionsslinga**
- **Paddlingsled**
- **Skoterled**
- **Badplats**
- **Gästhamn**
- **Naturområde**
- **Annan användning**
Här finns möjlighet att ange ytterligare preciserad användning inom detta område. Används detta val ser vi gärna att ni skickar in era tillägg till Boverket via synpunktsformuläret för att vi bättre ska kunna utveckla modellen vidare i nästa version.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Landsbygd

Landsbygd är markområden som är möjliga för flera användningar men där det inte alltid är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad.

Istället har markområden med användningen Landsbygd övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för annan planering och beslut. Det kan till exempel vara för olika landsbygdskaraktärer eller bebyggelseriktlinjer för kulturmiljöer.

Om olika ställningstaganden gäller för olika delar av Landsbygd bör användningen delas upp i mindre ytor.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Vatten

Vatten avser såväl öppet hav som kustvatten, sjöar som vattendrag. Användningen Vatten anges för vattenområden som är lämpliga för olika användningar men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen.

Istället har vattenområden med användningen Vatten övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för annan planering och beslut. Om olika ställningstaganden gäller för olika delar av Vatten bör användningen delas upp i mindre ytor.

För det vattenområde som är lämpligt för ett specifikt ändamål, till exempel Verksamheter, Natur och friluftsliv, Teknisk anläggning, Transportinfrastruktur, bör de andra användningarna användas.

För markområden kan ett mindre vattenområde ingå i de andra användningarna och behöver inte anges specifikt om det inte finns några särskilda ställningstaganden för det.

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändningen](#)

Attribut för beskrivning av mark- och vattenanvändning

Varje objekt har information i en attributtabell. Bland annat det som plan- och bygglagen kräver att en översiktsplan ska innehålla beskrivs här nedan. I den mån det finns tillgång till information och behov av att beskriva ett område anges den informationen i attributfälten.

Övrig information som behövs för enhetliga digitala översiktsplaner är beskrivna i Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0 som finns som excel-fil i Relaterad information.

Pågående användning/Utvecklad användning/Ändrad användning

Något av de tre följande alternativen ska anges för ytan:

Pågående – inga förändringar planeras utan fortsatt pågående användning gäller.

Utvecklad användning – utvecklar och förstärker utifrån den användning som redan finns på platsen, till exempel förtätar ett område med fler bostäder eller får ett större utbud av servicefunktioner.

Ändrad användning – vid nyexploatering av ett område eller omvandling av ett bebyggt område, till exempel från hamn till bostäder.

Ställningstagande och konsekvenser

Ställningstagande för markområdet eller vattenområdet ska alltid anges och skrivas i löpande fritext. Ställningstagandet bör visa vilka avvägningar som gjorts och ge tydlig vägledning för eventuella fördjupningar av översiktsplanen, för detaljplanering samt för prövning av bygglov och andra tillståndsärenden som rör mark- och vattenanvändning. Här beskrivs exempelvis vilka kvaliteter man vill uppnå i ett område, om det finns förhållanden som särskilt ska beaktas, etcetera. I den mån det går att ange för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det också beskrivas vilka konsekvenser som ställningstagandet kan medföra.

Hänsyn

Här beskrivs i fritext de hänsyn som har tagits vid ställningstagandet och vilket planeringsunderlag som använts. Här kan också beskrivas vad som ska tas hänsyn till vid eventuella fördjupningar av översiktsplanen, vid detaljplanering samt vid prövning av bygglov och andra tillståndsärenden som rör mark- och vattenanvändning. Det kan exempelvis handla om att ta hänsyn till att området är ett vattenskyddsområde, att särskild hänsyn ska tas till kulturmiljön, att området är bullerutsatt etcetera.

Mellankommunal och regional samverkan

I den mån det förekommer mellankommunal eller regional samverkan för en användning och det kan beskrivas för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det anges. Det kan till exempel handla om att kommuner tillsammans ska stärka kollektivtrafiksatsningar, arbeta för ett friluftsområde, bilda ett naturreservat etcetera.

Anmärkning från länsstyrelsen

I den mån det förekommer i länsstyrelsens granskningsyttrande och kan anges för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det framgå om länsstyrelsen har en avvikande mening. Om länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande har avvikande mening av mer generell karaktär kan det behandlas i planens planbeskrivning.

Avvikelse från regionplan

I den mån det förekommer och kan anges för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det framgå om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Om översiktsplanen avviker från regionplanen på ett mer generellt sätt kan det behandlas i översiktsplanens planbeskrivning.

RELATERAD INFORMATION

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)
[\[/globalassets/vagledningar/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](https://globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx)

57 kB

Riksintresse, LIS och andra värden

I översiktsplanen ska kommunen redovisa riksintressen och hur kommunen avser att tillgodose dem. Kommunen ska också i översiktsplanen peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge.

Modellen visar de kategorier som riksintressen, LIS och andra värden innehåller. De övriga två aspekterna i ÖP-modellen visas på respektive sida. Illustration: Boverket

I sin planläggning ska kommunen ta hänsyn till de värden som finns på platsen. Vissa värden kan vara en del av den föreslagna markanvändningen och noteras under attributdatafältet Hänsyn, medan andra behöver redovisas i sin helhet för att ge förståelse för deras funktion och redovisas därför i den här aspekten.

Riksintressen

Riksintressen gäller geografiska områden som har utpekats av nationella myndigheter med stöd av 3 kap miljöbalken (MB) eller angivits direkt i 4 kap MB eftersom de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Översiktsplanen, jämte länsstyrelsens granskningsyttrande, är det viktigaste vägledande underlaget för myndigheter när de ska tillämpa bestämmelserna om riksintressen vid beslut enligt plan- och bygglagen (PBL), MB och andra lagar som berör användningen av mark och vatten. Av det skälet är kommunen skyldig att tillhandahålla planer och deras planeringsunderlag när en beslutande instans begär detta.

Enligt PBL ska riksintressen som utpekats enligt 3 kap. MB samt som anges i 4 kap. MB särskilt redovisas i översiktsplanen och hur kommunen tillgodoser dem. I översiktsplanens planbeskrivning redovisas riksintresseanspråken och av plankartan ska det framgå hur kommunen avser att tillgodose riksintressena.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

Kommuner kan i sin översiktsplan peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Syftet är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden. Åtgärden ska till exempel bidra till att skapa långsiktiga arbetstillfällen eller till att det fortsatt ska kunna finnas butiker och offentlig service på landsbygden. Redovisningen i

översiktsplanen ska vara vägledande vid prövning av ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet i detaljplaner.

Andra värden i miljöbalken

Miljöbalken tar upp de värden som kommunen ska ta hänsyn till vid sin planläggning av mark- och vattenområden. Flera värden är också användningar, som till exempel jordbruk. Kommunen redovisar i informationen till användningen vilka hänsyn kommunen gjort till de värden som finns på platsen. Vissa värden behöver dock redovisas i sin helhet för att uppmärksamma i vilket sammanhang de tillhör. Dessa värden följer här:

Andra värden i miljöbalken

- Vattenskyddsområden
- Stora opåverkade områden
- Ekologiskt särskilt känsliga områden
- Kulturmiljövärden

Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0

Den tekniska strukturen för ÖP-modell 2.0 är tillgänglig som öppen data i Excel, se Relaterad information. Där finns beskrivning av den information som ska redovisas i respektive kolumn. Du hittar informationen som kommentar till fältet för rubriken.

RELATERAD INFORMATION

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0
\[globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](https://globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx)

57 kB

Riksintressen 3 kap och 4 kap miljöbalken

Riksintressen gäller geografiska områden som har utpekats därför att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur de tillgodoser riksintressena. De nationella myndigheternas riksintresseanspråk enligt 3 kap miljöbalken (MB) samt de som anges i 4 kap. MB redovisas planbeskrivningen. Av plankartan ska det framgå om staten och kommunen inte är överens om den geografiska utbredningen.

Riksintressesystemet bygger på att det tas fram kunskap om områdenas värden utifrån utpekade riksintresseanspråk med stöd av 3 kap MB och de områden som anges i 4 kap miljöbalken, genom en aktiv dialog mellan staten (i form av länsstyrelserna) och kommunen. I dialogen ska staten tydligt redovisa sina anspråk och intressen och kommunen aktivt förhålla sig till dem i den kommunala översiktsplanen. Kommunen har möjligheten att förstärka de kvaliteter som finns i de utpekade områdena men också utifrån de beskrivna värdena göra en egen bedömning och säga sin mening om anspråket.

[I Boverkets vägledning om riksintressen kan du läsa mer om riksintressen.](#)

Översiktsplanen, jämte länsstyrelsens granskningsyttrande, är det viktigaste vägledande underlaget för myndigheter och domstolar när de ska tillämpa bestämmelserna om riksintressen vid beslut enligt plan- och bygglagen (PBL), MB och andra lagar som berör användning av mark och vatten. Det är enbart när någon vill ändra markanvändningen, på ett sätt som kräver ett rättsligt beslut, som ett riksintresse får betydelse. Vid prövning av ett ärende avgörs det slutligen om ett anspråk avsevärt försvårar för en verksamhet av riksintresse eller påtagligt skadar ett riksintresse. Av det skälet är kommunen skyldig att tillhandahålla planer och deras planeringsunderlag när en beslutande instans begär detta.

Enligt plan- och bygglagen ska riksintressena särskilt redovisas i översiktsplanen. Anspråken som anges i 4 kap MB samt de som utpekats med stöd av 3 kap MB av de tolv riksintressemyndigheterna redovisas i översiktsplanens planbeskrivning.

På plankartan är det kommunens ställningstagande om riksintresseanspråken som ska redovisas eftersom översiktsplanen är vägledande vid prövning av ett ärende. Om kommunen och staten (länsstyrelsen) har olika uppfattningar om riksintresseanspråkets (3 kap. miljöbalken) eller riksintressets (4 kap. miljöbalken) avgränsning eller existens ska det tydligt framgå av översiktsplanen. I ÖP-modellen redovisas det genom ett särskilt kartlager, Anmärkning från länsstyrelsen.

Om staten (länsstyrelsen) har avvikande mening om riksintresset utifrån kommunens ställningstagande som inte är geografisk anges det i attributfältet Anmärkning från länsstyrelsen i attributtabeln till det enskilda objektet.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap

---

1 §

Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

2 §

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

3 §

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

4 §

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

5 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

7 §

Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

8 §

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

9 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

10 §

Om ett område enligt 5-8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.

Beslut med stöd av första stycket får inte strida mot bestämmelserna i 4 kap.

11 §

Den myndighet som handlägger ett mål eller ärende enligt denna balk ska se till att sådana planer enligt plan- och bygglagen (2010:900) och sådant planeringsunderlag som behövs för att belysa frågor om hushållning med mark och vatten finns tillgängliga i målet eller ärendet. Om myndigheten begär det, är kommunen skyldig att tillhandahålla planer enligt plan- och bygglagen samt planeringsunderlaget till dessa. Lag (2017:955) .

12 §

Länsstyrelsen ska ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med mark och vatten i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen ska på begäran tillhandahålla planeringsunderlaget åt de kommuner och myndigheter som ska tillämpa denna balk och åt den som är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. Lag (2017:955) .

13 §

Regeringen får i ett enskilt fall besluta att en eller flera kommuner ska redovisa till regeringen eller någon annan myndighet hur kommunen eller kommunerna i sin planering enligt plan- och bygglagen (2010:900) avser att tillgodose ett intresse som rör hushållningen med mark och vatten enligt detta kapitel och 4 kap. Lag (2017:955) .

14 §

Statliga myndigheter ska anmäla till regeringen om det uppkommer behov av en sådan redovisning som avses i 13 §. Lag (2017:955) .

Miljöbalk (1998:808) 4 kap

---

1 §

De områden som anges i 2-8 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket 2 och i 2-6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 3 kap. 7 § andra stycket. Lag

(2001:437) .

2 §

Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön:

Kustområdet och skärgården i Bohuslän från riksgränsen mot Norge till Lysekil,
Kustområdet i Halland,
Kullaberg och Hallandsåsen med angränsande kustområden,
Kustområdet i Skåne från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus,
Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland från

Oskarshamn till Arkösund,
Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland från Oxelösund till Herräng och Singö,
Kustområdet och skärgården i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynning till Skagsudde,
Kustområdet och skärgården i Norrbotten från Bondöfjärden till riksgränsen mot Finland,
Öland,
Gotland,
Sjö- och åslandskapet vid Romeleåsen i Skåne,
Åsnen med öar och strandområden och områdena söder därom utmed Mörrumsån och vid sjön Mien till Pukaviksbukten och Listerlandet,
Vänern med öar och strandområden,
Vättern med öar och strandområden,
Tiveden med områdena vid sjön Unden och sjön Viken samt området utmed Göta kanal mellan Karlsborg och Sjötorp,
Området Dalsland-Nordmarken från Mellerud och sjön Ånimmen vid Vänern till sjösystemet från Dals-Ed i söder till Årjäng och Östervallskog i norr,
Fryksdalen från Kil till Torsby samt området utmed övre delen av Klarälven inom Torsby kommun,
Mälaren med öar och strandområden,
Området Malingsbo-Kloten mellan Storå, Kopparberg, Smedjebacken och Skinnskatteberg,
Området utmed Dalälven från Avesta till Skutskär,
Siljan och Orsasjön med öar och strandområden samt området utmed Oreälven, sjön Skattungens och Oresjön med området söder därom över Gulleråsen och Boda till Rättvik,
Området utmed Ljusnan från Färila till Bergvik,
Vindelådalen,
Fjällvärlden från Transtrandsfjällen i söder till Trekröset med undantag för de fjällområden som anges i 5 §.

3 §

Inom kustområdena och skärgårdarna i Bohuslän från gränsen mot Norge till Brofjorden, i Småland och Östergötland från Simpevarp till Arkösund och i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynning till Skagsudde får anläggningar som avses i 17 kap. 1 § 1 och 4 a § 1-11 inte komma till stånd.

På Öland får anläggningar som avses i 17 kap. 1 § 1 och 4 a § 1-6 och 8-11 inte komma till stånd. Lag (2009:652) .

4 §

Inom kustområdena och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp och från Arkösund till Forsmark, utmed Gotlands kust, på Östergarn och Storsudret på Gotland samt på Fårö får fritidsbebyggelse komma till stånd endast i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna.

Inom områden som avses i första stycket får anläggningar som avses i 17 kap. 1 § 1 samt 4 a § 1-6, 9 och 10 komma till stånd endast på platser där det redan finns anläggningar som omfattas av bestämmelserna i 17 kap. 1 och 4 a §§. Lag (2005:571) .

5 §

Inom fjällområdena Långfjället-Rogen, Sylarna-Helags, Skäcker-fjällen, Burvattnet, Hotagsfjällen, Frostviken-Borgafjällen, Marsfjällen-Vardofjällen, Artfjället, Tärna-Vindelfjällen, Sarek-Mavas, Kebnekaise-Sjaunja, Rostu och Pessinki får bebyggelse och anläggningar komma till stånd endast om det behövs för rennäringen, den bofasta befolkningen, den vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet.

Andra åtgärder inom områdena får vidtas endast om det kan ske utan att områdenas karaktär påverkas.

6 §

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i

1. nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden,
2. Dalälven i
  - a) vattenområdena Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckorna Västerdalälven nedströms Skiffsforsen och Dalälven nedströms Näs bruk,
3. Ljusnan i
  - a) vattenområdena Voxnan uppströms Vallhaga med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckorna mellan Hede och Svegsjön och mellan Laforsen och Arbråsjöarna,
4. Ljungan i
  - a) vattenområdena Ljungan uppströms Storsjön och Gimån uppströms Holmsjön med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckorna mellan Havern och Holmsjön och nedströms Viforsen,
5. Indalsälven i
  - a) vattenområdena Åreälven, Ammerån, Storån-Dammån och Hårkan med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckan Långan nedströms Landösjön,
6. Ångermanälven i
  - a) vattenområdena Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långselån-Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn och Vojmån uppströms Vojmsjön med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckan Faxälven mellan Edsele och Helgumsjön,
7. Vapstälven med tillhörande käll- och biflöden,
8. Moälven med tillhörande käll- och biflöden,
9. Lögdeälven med tillhörande käll- och biflöden,
10. Öreälven med tillhörande käll- och biflöden,
11. Umeälven i
  - a) vattenområdena Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken med tillhörande käll- och biflöden, och
  - b) älvsträckan Tärnaforsen mellan Stor-Laisan och Gäuta,
12. Sävarån med tillhörande käll- och biflöden,
13. Skellefteälven i de delar som utgörs av källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes och Malån med tillhörande käll- och biflöden,
14. Byskeälven med tillhörande käll- och biflöden,
15. Åbyälven med tillhörande käll- och biflöden,
16. Luleälven i vattenområdena Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktajaure och Pärälven med tillhörande käll- och biflöden,
17. Råneälven med tillhörande käll- och biflöden,
18. Emån med tillhörande käll- och biflöden,

19. Bräkneån med tillhörande käll- och biflöden,
20. Mörrumsån med tillhörande käll- och biflöden,
21. Fylleån med tillhörande käll- och biflöden,
22. Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge med tillhörande käll- och biflöden, och
23. Klarälven mellan Höljes och Edebäck.

Trots första stycket får åtgärder som behövs för att upprätthålla, underhålla eller ändra en anläggning eller verksamhet vidtas, om åtgärderna inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan eller endast en tillfällig sådan ökad påverkan. Lag (2018:1407) .

7 §

Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är en nationalstadspark.

Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.

Trots bestämmelsen i andra stycket får en åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark vidtas, om

1. åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse, och
2. parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada. Lag (2009:293) .

8 §

En användning av mark och vatten som kan påverka ett naturområde som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § första stycket 1 eller 2 och som omfattar verksamheter eller åtgärder som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § får komma till stånd endast om sådant tillstånd har lämnats. Lag (2001:437) .

9 §

Regeringen får meddela föreskrifter om var geologisk lagring av koldioxid får ske med hänsyn till lagringsplatsernas avgränsning mot land och vatten, mot allmänt och enskilt vatten samt mot Sveriges och andra staters territorier och ekonomiska zoner. Lag (2012:430) .

10 §

För vart och ett av havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet ska det finnas en havsplan som ger vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av området. Havsplanerna ska omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav utanför de särskilda avgränsningslinjer, en nautisk mil räknat från baslinjerna, som framgår av bilaga 6 till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner. Syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna ska beslutas av regeringen.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana förbud eller begränsningar som i fråga om verksamheter och åtgärder inom ett havsplanerat område behövs för att uppnå syftet med planen. Lag (2017:1274) .

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 4-5 §§

4 §

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukingsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

5 §

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden](#)

Landsbygdsutveckling i strandnära läge

Kommuner kan i sin översiktsplan peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Syftet är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden. Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande vid prövning av ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet i detaljplaner.

LIS-områden kan framförallt pekas ut i områden som har god tillgång till strandområden och där man kan bygga i viss utsträckning utan att allmänhetens tillgång till stränder hämmas och utan att djurlivet och växtlivet påverkas negativt. Längs med havskusterna, kring de större sjöarna och i närheten av tätorter finns särskilda begränsningar mot att peka ut LIS-områden.

Inom ett LIS-område kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas vid dispens och upphävande av strandskyddet. Kommunen ska kunna motivera beslutet i varje enskilt fall. Åtgärden ska till exempel bidra till att skapa långsiktiga arbetstillfällen eller till att det fortsatt ska kunna finnas butiker och offentlig service på landsbygden.

Områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge är ett dispensskäl från strandskyddet och områdena har en annan användning i översiktsplanen som till exempel sammanhängande bebyggelse, verksamheter och industri, natur och friluftsliv med mera.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 18 e §

---

18 §

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att upphäva strandskyddet i ett område, om

1. det är uppenbart att området saknar betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
2. strandskyddet gäller vid en liten sjö eller ett litet vattendrag och områdets betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten, eller
3. området enligt plan- och bygglagen (2010:900) avses att omfattas av en detaljplan och
  - a) behövs för byggande av en försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg, eller
  - b) skyddas enligt andra bestämmelser i detta kapitel än bestämmelserna om miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun.

Ett upphävande enligt första stycket 2 får göras endast om sjöns vattenyta har en storlek som uppgår till omkring en hektar eller mindre eller om vattendragets bredd är omkring två meter eller smalare. Ett upphävande enligt första stycket 3 får göras endast om det finns särskilda skäl och intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset.

Bestämmelser om kommunens möjligheter att upphäva strandskyddet genom en bestämmelse i en detaljplan finns i 4 kap. 17 § plan- och bygglagen. Lag (2014:892) .

18a §

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 15 §, om det

finns särskilda skäl och dispensen avser

1. byggande av en försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg, eller
2. ett område som skyddas enligt andra bestämmelser i detta kapitel än bestämmelserna om miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun. Lag (2011:392) .

18b §

Kommunen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 15 §, om det finns särskilda skäl och dispensen avser något annat än det som anges i 18 a § 1 och 2. Lag (2009:532) .

18c §

Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet får man beakta endast om det område som upphävandet eller dispensen avser

1. redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

I 18 d § finns bestämmelser om vad man får beakta som särskilda skäl utöver det som anges i första stycket, om prövningen gäller ett sådant område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 18 e §. Lag (2009:532) .

18d §

Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen får man också beakta om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden. Om prövningen gäller en dispens för att uppföra enstaka en- eller tvåbostadshus med tillhörande komplementbyggnader och andra åtgärder får man i stället beakta om huset eller husen avses att uppföras i anslutning till ett befintligt bostadshus. Lag (2009:532) .

18e §

/Upphör att gälla U:2024-09-11/

Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,
2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt,
3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
  - a) i eller i närheten av tätorter,
  - b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
  - c) på Gotland, eller
  - d) vid Vätern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och
4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden.

En översiktsplan enligt 3 kap. 1 § plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket.

Översiktsplanen är inte bindande. Lag (2011:393) .

18e §

/Träder i kraft 1:2024-09-11/

Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,
2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt,
3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
  - a) i eller i närheten av tätorter,
  - b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
  - c) på Gotland, eller
  - d) vid Vänern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och
4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden.

En aktuell översiktsplan enligt 3 kap. 1 och 25 §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket. Översiktsplanen är inte bindande. Lag (2020:75) .

18f §

Ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Detta gäller inte om en sådan användning av området närmast strandlinjen är omöjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion.

I ett dispensbeslut ska det anges i vilken utsträckning mark får tas i anspråk som tomt eller annars användas för det avsedda ändamålet. Lag (2009:532) .

18g §

I fråga om strandskydd som har upphävts för ett område genom en bestämmelse i en detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900) eller för ett område som har avsetts att omfattas av en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt samma lag gäller strandskyddet åter, om

1. området upphör att omfattas av detaljplanen eller områdesbestämmelserna, eller
2. detaljplanen eller områdesbestämmelserna ersätts med en ny detaljplan. Lag (2010:902) .

18h §

En dispens från strandskyddet upphör att gälla om den åtgärd som dispensen avser inte har påbörjats inom två år eller inte har avslutats inom fem år från den dag då dispensbeslutet vann laga kraft. Lag (2009:532) .

Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden](#)

Andra värden

Allmänna intressen som inte hanteras under mark- och vattenanvändning och som behöver redovisas i sin helhet samtidigt som de kan behöva överlagra annan markanvändning.

I plan- och bygglagen 2 kap redovisas de allmänna intressen som kommunen ska ta hänsyn till vid planläggning av mark- och vattenområden, men även i miljöbalken. I ÖP-modellen kan flertalet av dessa värden hanteras med hjälp av attributfältet Hänsyn under aspekten Mark- och vattenanvändning.

I attributfältet beskrivs de hänsyn som har tagits vid ställningstagandet och vilket planeringsunderlag som använts. Kommunen kan även ge vägledning kring vilken hänsyn som behöver tas till olika värden vid efterföljande planläggning, bygglov- eller tillståndsprövning.

Utöver de allmänna intressen, som kan hanteras som planeringsunderlag genom attributfältet Hänsyn i Mark- och vattenanvändning, finns ett antal områden vars värden behöver redovisas i sin helhet för att fånga värdets syfte och sammanhang. Dessa värden är exempelvis vattenskyddsområden, stora opåverkade områden, ekologiskt särskilt känsliga områden och kulturmiljövärden. Flera av dessa kan också behöva överlagra annan användning.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 21 §

---

21 §

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som vattenskyddsområde till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att utnyttjas för vattentäkt.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 2 §

---

2 §

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 3 §

---

3 §

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 6 §

6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden

Varje objekt har information i en attributtabell som beskrivs här: [Attribut för beskrivning av riksintresse, LIS och andra värden](#)

Attribut för beskrivning av riksintressen, LIS och andra värden

Varje objekt har information i en attributtabel. Det som plan- och bygglagen kräver att en översiktsplan ska innehålla beskrivs här nedan. I den mån det finns tillgång till information och behov av att beskriva ett område anges den informationen i attributfälten.

Övrig information som behövs för enhetliga digitala översiktsplaner är beskrivna i Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0 som finns som excel-fil i "Relaterad information".

Ställningstagande och konsekvenser

Kommunens/regionens ställningstagande för markområdet eller vattenområdet ska alltid anges och skrivas i löpande fritext. Ställningstagandet bör ge tydlig vägledning för eventuella fördjupningar av översiktsplanen, för detaljplanering samt för prövning av bygglov och andra tillståndsärenden som rör mark- och vattenanvändning. Här beskriver kommunen/regionen exempelvis vilka kvaliteter man vill uppnå i ett område, om det finns förhållanden som särskilt ska beaktas, etcetera. I den mån det går att ange för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det också beskrivas vilka konsekvenser som ställningstagandet kan medföra.

Anmärkning från länsstyrelsen

I den mån det förekommer i länsstyrelsens granskningsyttrande och kan anges för ett enskilt mark- eller vattenområde ska det framgå om länsstyrelsen har en avvikande mening från kommunens/regionens ställningstagande. Om länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande har avvikande mening av mer generell karaktär kan det behandlas i översiktsplanens planbeskrivning.

RELATERAD INFORMATION

Dokument

[Teknisk struktur för ÖP-modell 2.0](#)
[\[/globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx\]](https://globalassets/vagledning/kunskapsbanken/oversiktsplanering/teknisk-struktur-op-modell-2.0.xlsx)

57 kB

Lämna synpunkter

ÖP-modellen kommer fortsätta att utvecklas. Vi uppskattar att du tar dig tid att lämna synpunkter och förslag på förbättringar.

Synpunkter på ÖP-modellen 2.0

Fält markerade med * måste fyllas i.

Här kan du lämna synpunkter inom områdena: Utvecklingsinriktning och dess

kategorier: Mark- och vattenanvändning och dess

kategorier: Riksintresse, LIS och andra värden:

Attribut: Teknisk struktur

(excel-fil): ÖP-modellen 2.0 generellt:

Organisation: Namn:

E-post:

RELATERAD INFORMATION

Hantering av dina uppgifter

Om du anger namn och e-postadress sparas uppgifterna tillsammans med dina synpunkter. Vi kommer bara kontakta dig om vi behöver kompletterande uppgifter.

Som statlig myndighet registrerar Boverket alla handlingar som kommer in. Ditt meddelande blir därför en allmän handling när det har kommit in till oss. Det innebär bland annat att allmänheten och massmedia har rätt begära att få ta del av innehållet. Om någon begär ut handlingen kommer den först att sekretessprövas. Vill du vara anonym ska du inte uppge ditt namn eller kontaktuppgifter när du kontaktar oss.

På Boverket

[Behandling av personuppgifter /sv/om-boverket/diarium/personuppgifter/](/sv/om-boverket/diarium/personuppgifter/)

[Begäran om allmän handling /sv/om-boverket/diarium/allman-handling/](/sv/om-boverket/diarium/allman-handling/)

Tack för dina synpunkter!

Översiktsplanens nytta och funktion

Varje ny byggnad och förändring i mark- och vattenanvändningen får i större eller mindre grad konsekvenser för omgivningen under en lång tid framöver. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör användas, utvecklas och bevaras. Den är därmed ett viktigt politiskt måldokument. Planen ska både vara strategisk och vägledande för beslut i plan- och lovärenden.

Fysisk planering syftar till att beslut om mark- och vattenanvändning fattas med så mycket kunskap som möjligt om förutsättningar och konsekvenser för att främja en önskvärd utveckling och en god helhet. Det är därför viktigt att inte bara planera de enskilda byggprojekten var för sig, utan att också sätta dem i ett större perspektiv – både geografiskt och tidsmässigt.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 2 §

---

2 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

2 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Planen ska även ge vägledning för beslut om

1. hur mark- och vattenområden ska användas, och
2. hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Planen är inte bindande. Lag (2020:76) .

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

En strategisk plan mot en hållbar framtid

Översiktsplanen har en viktig roll som måldokument och vägvisare mot en hållbar framtid och ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. I översiktsplanen skapas förutsättningar för en långsiktigt hållbar samhällsstruktur som inte enbart ger miljömässig nytta utan också sociala och ekonomiska fördelar.

Planen samordnar olika sektorsintressen och underlättar kommunens planering och utbyggnad av infrastruktur, service och bostäder. Översiktsplanen fungerar därmed som kommunens verktyg i den interna handläggningen och samordningen samt i dialogen med andra aktörer i samhällsbyggandet. Översiktsplanen fungerar också som plattform för kommunens medverkan i den regionala utvecklingsplaneringen.

En vägledande plan för efterföljande planering och

beslut

Översiktsplanen är ett viktigt underlag vid prövning av plan-, lov- och tillståndsärenden, men också för företag som letar lämplig plats för sin verksamhet. Med en väl genomarbetad, förankrad och aktuell översiktsplan kan även oförutsedda förändringsanspråk hanteras i ett helhetsperspektiv.

En aktuell översiktsplan med tydliga ställningstaganden underlättar detaljplanering, bygglovhantering och andra tillståndsprövningar. Översiktsplanen är vägledande för detaljplanering och för bygglovprövning utanför detaljplanlagt område. För att säkerställa syftet med översiktsplanen kan områdesbestämmelser användas. Även handläggningen av planbesked underlättas om det finns tydligt stöd i översiktsplanen.

Genom en aktiv dialog med såväl allmänhet som mer direkt berörda parter kan viktiga frågor diskuteras tidigt i planprocessen. Beslut som grundar sig på en välförankrad och aktuell översiktsplan minskar sannolikt risken för överklaganden i senare skeden.

Kommunernas översiktsplanering är det viktigaste instrumentet för dialog (mellan kommun och stat) kring riksintressena. Det är först i översiktsplanen som konsekvenserna av ett riksintresseanspråk tydliggörs och hur påverkan blir i förhållande till andra allmänna intressen. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur man har tagit hänsyn till riksintressena så att dessa inte påtagligt skadas.

Översiktsplanens betydelse för andra aktörer

Översiktsplanen används som underlag av andra myndigheter och aktörer i samhällsbyggandet. Den är till exempel ett obligatoriskt underlag som Trafikverket ska ta hänsyn till vid planering av nya vägar och järnvägars sträckning. Översiktsplanen är också ett underlag för myndigheter som prövar tillstånd enligt miljöbalken.

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 11-12 §§

---

11 §

Den myndighet som handlägger ett mål eller ärende enligt denna balk ska se till att sådana planer enligt plan- och bygglagen (2010:900) och sådant planeringsunderlag som behövs för att belysa frågor om hushållning med mark och vatten finns tillgängliga i målet eller ärendet. Om myndigheten begär det, är kommunen skyldig att tillhandahålla planer enligt plan- och bygglagen samt planeringsunderlaget till dessa. Lag (2017:955) .

12 §

Länsstyrelsen ska ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med mark och vatten i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen ska på begäran tillhandahålla planeringsunderlaget åt de kommuner och myndigheter som ska tillämpa denna balk och åt den som är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. Lag (2017:955) .

Väglag (1971:948) 13a §

13a §

Planläggning och annan prövning enligt denna lag som avser användning av ett mark- eller vattenområde som också har prövats eller ska prövas enligt annan lag ska samordnas med den planläggningen och prövningen, om det lämpligen kan ske.

Bestämmelser om planer och annat underlag finns i 3 kap. 11 och 12 §§ och 5 kap. 18 § miljöbalken. Lag (2018:1411) .

Lag (1995:1649) om byggande av järnväg 1 kap 4a §

4a §

Planläggning och annan prövning enligt denna lag som avser användning av ett mark- eller vattenområde som också har prövats eller ska prövas enligt annan lag, ska samordnas med den planläggningen och prövningen, om det lämpligen kan ske.

Bestämmelser om planer och annat underlag finns i 3 kap. 11-12 §§ och 5 kap. 15 § miljöbalken. Lag (2017:963) .

Förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden 5 §

---

5 §

Den myndighet som ska tillämpa 3 och 4 kap. miljöbalken i ett ärende ska i beslutet ange om den prövade anläggningen, verksamheten eller åtgärden går att förena med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurserna samt med de översiktsplaner, regionplaner och havsplaner som är tillämpliga i ärendet. Förordning (2015:401).

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men är ett betydelsefullt underlag för domstolar vid överprövning av detaljplaner och bygglov. Kommunen bör tydligt motivera sina ställningstaganden i översiktsplanen för att ge stöd vid domstolarnas prövningar.

För näringslivet, exempelvis bygg-, industri-, handels- och vindkraftsföretag, är planen ett viktigt underlag när de ska bedöma var det är lämpligt att etablera sin verksamhet. För allmänheten ger översiktsplanen information om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden och miljöer som kommunen särskilt vill värna om.

Läs mer om syftet och nyttan med översiktsplanering i skriften "Framgångsfaktorer för översiktsplanering" under rubriken "Publikationer" i "Relaterad information".

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Publikationer

[Framgångsfaktorer för översiktsplanering \[sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2009/framgangsfaktorer-for-oversiktsplanering/\]](#)

Översiktsplanens innehåll

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen tänker ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen och miljö kvalitetsnormer kommer att tillgodoses. Det ska även framgå hur den fysiska planeringen samordnas med nationella och regionala mål samt i vilka områden i strandnära lägen som dispens från strandskyddet bör kunna ges.

I 3 kap. 4 och 5 §§ PBL finns bestämmelser om vad som ska redovisas i översiktsplanen. I översiktsplanen ska kommunen precisera och konkretisera de allmänna intressen som anges i 2 kap. Vidare ska kommunen, om strategisk miljöbedömning krävs, redovisa miljökonsekvenserna på ett sätt som uppfyller kraven på innehållet i en miljökonsekvensbeskrivning vid en strategisk miljöbedömning. Om kommunen gör bedömningen att en strategisk miljöbedömning inte krävs, ska skälen för detta redovisas.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4,5 §§

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,

4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Innehållet i översiktsplanen kan inte överklagas eftersom översiktsplanen inte är juridiskt bindande.

Mark- och vattenanvändning

Grunddragen i den avsedda användningen av mark- och vattenområden ska framgå av översiktsplanen. Detta görs lämpligast på en karta. Hur detaljerad och specificerad redovisningen ska vara avgör kommunen själv. Det blir allt vanligare att kommunerna väljer att redovisa mångfunktionell användning, till exempel stadsbebyggelse i stället för en uppdelning i bostadsområden och verksamhetsområden. För att möjliggöra etablering av verksamheter som kan vara störande finns det dock ofta skäl att särredovisa verksamhetsområden där bostäder inte bör tillåtas.

Den byggda miljön

I översiktsplanen ska kommunen visa sina ställningstaganden för hur den byggda miljön som bland annat omfattar bebyggelse, anläggningar, vegetation och parker, ska utvecklas, bevaras och användas i framtiden. Översiktsplanen ska ange utgångspunkter och riktlinjer för lokalisering och utformning av den byggda miljön till stöd för efterkommande planläggning och lovgivning. ([jfr prop. 1994/95:230 sid. 54](#))

Strategisk miljöbedömning

I en översiktsplan anges normalt förutsättningar för sådana verksamheter som alltid ska antas medföra en betydande miljöpåverkan, till exempel tätortsbebyggelse och anläggande av industriområden och vägar. Därför ska översiktsplanen i de allra flesta fall miljöbedömas.

Miljöbedömningsförordning (2017:966) 2 §

---

2 §

En betydande miljöpåverkan ska antas enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken, om

1. genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eller
2. planen, programmet eller ändringen anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller bilagan till denna förordning och är
  - a) ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 8 § miljöbalken,
  - b) en avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken eller enligt 83 § avfallsförordningen (2011:927),
  - c) en översiktsplan enligt 3 kap. plan- och bygglagen (2010:900),
  - d) en regionplan enligt 7 kap. plan- och bygglagen,
  - e) en plan för tillförsel, distribution och användning av energi enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering,
  - f) en länsplan enligt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur,
  - g) en havsplan enligt havsplaneringsförordningen (2015:400),
  - h) en plan för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 28 § miljöbalken, eller
  - i) en annan plan eller ett annat program som avser jord- eller skogsbruk, fiske, energi, industri, transporter, regional utveckling, avfallshantering, vattenförvaltning, telekommunikationer, turism, fysisk planering eller markanvändning. Förordning (2018:2105).

För planer där strategisk miljöbedömning krävs ska planen uppfylla miljöbalkens krav på en miljökonsekvensbeskrivning för strategisk miljöbedömning.

[Här kan du läsa mer om miljökonsekvensbeskrivningens obligatoriska innehåll.](#)

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

---

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Vid framtagandet av en översiktsplan ska kommunen ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen. Det innebär att kommunen i översiktsplanen aktivt måste ta ställning till resultaten av miljökonsekvensbeskrivningen.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9 §

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
  2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
  3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
  4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .
-

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

I översiktsplanen ska kommunen redovisa

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen,
2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
3. skälen för att planen har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 16 §

16 §

I ett beslut att anta en plan eller ett program som omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning eller i en särskild handling i anslutning till beslutet ska det finnas en redovisning av

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet,
2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
3. skälen för att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Lag (2017:955) .

I de fall kommunen gör bedömningen att en strategisk miljöbedömning inte krävs, ska skälen för detta redovisas i översiktsplanen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Allmänna intressen

Översiktsplanen ska redovisa hur kommunen tänker ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. De allmänna intressena anges i plan- och bygglagens andra kapitel. I redovisningen av allmänna intressen ska områden av riksintressen särskilt anges. Kravet på redovisning av de allmänna intressena innebär att kommunen preciserar vilka intressen som ska tillgodoses, var de ligger, hur de avgränsas samt avgör vilket intresse som ska gälla om det råder konflikt mellan dem så kallad avvägning. I översiktsplanen anges vilken hänsyn som ska tas, till exempel när det gäller natur- och kulturvärden. Nationella och regionala mål kan användas för att avgränsa och konkretisera de allmänna intressena.

[Här kan du läsa om allmänna intressen enligt PBL](#)

Riksintressen

Av planen ska det framgå hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena. Att tillgodose ett riksintresse kan ibland innebära att olika riksintressen måste vägas mot varandra i översiktsplanen. Ett riksintresse kan bara vägas mot andra riksintressen, inte mot andra allmänna intressen.

Under framtagandet av översiktsplanen sker en dialog mellan staten via länsstyrelsen och kommunen om hur riksintressena ska tillgodoses. Dialogen är en förutsättning för att översiktsplanen ska fylla sin funktion att göra det möjligt för kommunen att förutse eventuella ingripanden från statens sida under senare skeden av planeringsprocessen. Kommunens ställningstaganden i

översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande är sedan vägledande för efterföljande beslut.

Bestämmelserna om riksintressen finns i 3 och 4 kapitlet miljöbalken.

[Här kan du läsa mer om riksintressen i översiktsplanen](#)

Miljökvalitetsnormer

Enligt plan- och bygglagen ska miljökvalitetsnormer följas vid planläggning. Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen avser att följa gällande miljökvalitetsnormer och det ska tydliggöras om det finns risk att miljökvalitetsnormer överskrids eller inte. Miljökvalitetsnormerna finns i miljöbalkens femte kapitel med tillhörande förordningar.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 10 §

---

10 §

Vid planläggning och i andra ärenden enligt denna lag ska miljökvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. miljöbalken följas.

I översiktsplanen ska relevanta miljökvalitetsnormer redovisas , med uppgifter om exempelvis kvävedioxid- och partikelnivåer, vattnets kvalitet och kvantitet, bullernivåer etc. Förutom att dagens situation kartläggs kan då även situationer där föroreningshalter, värden för vattenkvaliteten, bullernivåer etc riskerar att överskridas, förutses. Översiktsplanen kan då vara vägledande och hanteringen av normerna i detaljplaneskedet underlättas.

Normerna kan exempelvis hanteras på följande sätt i översiktsplanen:

- Tydligt redovisa med text och kartor de mark- och vattenområden som har höga och förväntat höga kvävedioxid- och partikelhalter, höga bullernivåer, dålig vattenkvalitet etc.
- Peka ut områden där det finns risk att normer inte klaras.
- Ange kommunens mål, rekommendationer och strategier för hur de utpekade områdena ska hanteras i efterföljande planer.
- Analysera konsekvenserna av de föreslagna strategierna.

Läs mer om miljökvalitetsnormer i fysisk planering under rubriken "Publikationer" i "Relaterad information".

[Här kan du läsa mer om miljökvalitetsnormer för luft](#)

Samordning med nationella och regionala mål, planer och program

Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen i den fysiska planeringen tänker ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom

kommunen. Exempel på sådana mål och program kan vara:

- Regionala tillväxt- och utvecklingsprogram
- Länsplaner för transportinfrastruktur
- De transportpolitiska målen
- De nationella och regionala miljömålen
- Regionala klimat- och energistrategier.

Det kan också handla om planer för:

- Elektronisk infrastruktur
- Avfallshantering
- Kollektivtrafikförsörjning
- Jämställdhet och integration

Exakt vilka mål, planer, program och strategier som kommunen bör ta hänsyn till i översiktsplaneringen går inte att säga eftersom dessa ändras över tid. Det är upp till kommunen att bedöma vilka som är relevanta för kommunens hållbara utveckling och den fysiska planeringen. ([jfr prop. 2009/10:170 sid. 176-177](#)).

Under år 2015 sammanställde Boverket de nationella målen.

[Här kan du läsa mer om de nationella målen](#)

Långsiktigt behov av bostäder

Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet är ett allmänt intresse i PBL, och kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 3 § plan- och bygglagen och utgöra ett underlag för bland annat översiktsplaneringen.

Översiktsplaneringen är ett viktigt instrument för kommunen när det gäller att förbereda och genomföra kommunens bostadspolitiska intentioner. I översiktsplanen anger kommunen hur man tänker tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Både översiktsplanen och riktlinjerna för bostadsförsörjningen behövs för att nå kommunens bostadspolitiska mål.

Läs mer om hur en kommun kan arbeta med och ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen under rubriken "På Boverket" i "Relaterad information."

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Kommunerna kan i sina översiktsplaner peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Inom dessa områden kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas när man prövar dispenser och upphäver strandskyddet. Kommunen ska kunna motivera beslutet i varje enskilt fall. Utpekandet ska ske på ett sådant sätt att det långsiktiga skyddet för stränderna upprätthålls. Det ska fortfarande finnas god tillgång till strandområden för allmänheten och för att bevara goda livsvillkor för djur och växter.

Miljöbalk (1998:808) 7 kap 18e §

18e §

/Upphör att gälla U:2024-09-11/

Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,
2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt,
3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
  - a) i eller i närheten av tätorter,
  - b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
  - c) på Gotland, eller
  - d) vid Vätern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och
4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden.

En översiktsplan enligt 3 kap. 1 § plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket.

Översiktsplanen är inte bindande. Lag (2011:393) .

18e §

/Träder i kraft I:2024-09-11/

Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,
2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt,
3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
  - a) i eller i närheten av tätorter,
  - b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
  - c) på Gotland, eller
  - d) vid Vätern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och
4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden.

En aktuell översiktsplan enligt 3 kap. 1 och 25 §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket. Översiktsplanen är inte bindande. Lag (2020:75) .

Läs mer om landsbygdsutveckling i strandnära lägen under rubriken "På Boverket" i "Relaterad information".

Klimatrelaterade risker för den byggda miljön

Kommunen ska i sin översiktsplan redogöra för sin syn på klimatrelaterade risker för den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion. Av översiktsplanen ska det även framgå hur dessa risker kan minska eller upphöra.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

---

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljökvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Syftet är att skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt och strategiskt kommunalt klimatanpassningsarbete ([jfr prop. 2017/18:163 sid. 12](#)).

Redogörelsen för kommunens syn på klimatrelaterade risker i översiktsplanen gör att kommunen redan på övergripande strategisk nivå identifierar geografiska områden där det finns risk för skador på den byggda miljön och beskriver hur kommunen ska förhålla sig till dessa risker. Det kan också handla om att peka ut geografiska områden där det kan krävas mer detaljerade riskutredningar för den byggda miljön. ([jfr prop. 2017/18:163 sid. 88](#))

Redogörelsen bör utformas med hänsyn till kommunens geografiska förutsättningar och bebyggelsestruktur och behöver inte avse enskilda

byggnader eller anläggningar. Kommunen bör prioritera de platser där risken för skador framstår som störst. I redogörelsen ska såväl användning och utveckling som bevarande av den byggda miljön behandlas. ([jfr prop. 2017/18:163 sid 88](#))

Arbetet bör i huvudsak kunna genomföras med hjälp av tillgängliga geologiska, geotekniska och topografiska underlag som havsnivåhöjnings-, översvämnings-, ras- och skredkarteringar som nationella myndigheter och länsstyrelser tillhandahåller. I vissa fall kan ytterligare underlag behövas, till exempel från Trafikverket om statlig infrastruktur ligger i ett riskområde. ([jfr prop. 2017/18:163 sid. 88](#))

Länsstyrelsen ska under samrådet om översiktsplanen medverka till att redogörelsen för de klimatrelaterade riskerna i översiktsplanen blir så utförlig och ändamålsenlig som möjligt med hänsyn till tillgängligt underlag. ([jfr prop. 2017/18:163 sid. 85](#))

[Här kan du läsa mer om miljö och klimataspekter i översiktsplaneringen.](#)

RELATERAD INFORMATION

På PBL kunskapsbanken

[Tillsynsvägledning för naturolyckor](#) *[/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/]*

På Boverket

[Kommunernas bostadsförsörjning - en digital handbok](#)

[/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/]

[Landsbygdsutveckling i strandnära lägen](#) *[/sv/samhallsplanering/sa-*

planeras-sverige/planering-av-mark-och-

vatten/strandskydd/landsbygdsutveckling-i-strandnara-lagen/]

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-

900/?bet=2010:900]

[Plan- och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags webbplats](#) [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338]

[Miljöbalk \(1998:808\) på Sveriges riksdags webbplats](#) [http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808]

[Regeringens proposition \(1994/95:230\) "Kommunal översiktsplanering enligt plan- och bygglagen, m.m" på Sveriges riksdags webbplats](#) [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/kommunal-oversiktsplanering-enligt-plan--och_GI032301]

[Regeringens proposition 2009/10:170 "En enklare plan- och bygglag" på Sveriges riksdags webbplats](#) [<https://data.riksdagen.se/fil/25C66E43-B749-4BA9-A14E-FD26F0390AB9>]

[Regeringens proposition \(2017/18:163\) "Nationell strategi för klimatanpassning" på Sveriges Riksdags hemsida](#) [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/nationell-strategi-for-klimatanpassning_H503163]

[Översvämningssportalen på MSB:s webbplats](#) [<https://gisapp.msb.se/apps/oversvamningsportal/>]

[Karttjänsten för ras och skred på SGI:s webbplats](#) [<https://www.swedgeo.se/sv/samhallsplanering--sakerhet/planeringsunderlag/kartunderlag-om-ras-skred-och-erosion/>]

[Risköversikt stranderosion på SGU:s webbplats](#) [<https://www.sgu.se/samhallsplanering/risker/stranderosion/oversikt-stranderosion-sverige/>]

[Klimatanpassningsportalen, Myndighetsnätverket för klimatanpassning, drivs och förvaltas av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI](#) [<https://www.klimatanpassning.se/>]

Publikationer

[Miljö kvalitetsnormer i fysisk planering](#) [[/sv/om-boverket/publicerat-av-](https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-)

[*boverket/publikationer/2005/miljokvalitetsnormer-i-fysisk-planering/1*](#)

Miljökonsekvensbeskrivningens innehåll

I en strategisk miljöbedömning ingår att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning. Miljökonsekvensbeskrivningen ska redovisa kommunens bedömning av den påverkan på miljön som planens genomförande kan få. Det är den betydande miljöpåverkan som ska identifieras, beskrivas och bedömas i miljökonsekvensbeskrivningen. Miljöbalken reglerar vad miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla och att innehållet ska anpassas utifrån vad som är en rimlig omfattning och detaljeringsnivå.

Det finns preciserade krav på vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla. Samtidigt förtydligas också att innehållet ska anpassas till det som är rimligt. Det innebär att uppgifterna som ska tas in i miljökonsekvensbeskrivningen ska vara rimliga med hänsyn till bland annat planens innehåll och detaljeringsgrad och att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med andra planer eller tillståndsprövningar. Avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningens innehåll ska göras i samråd med länsstyrelsen.

[Du kan läsa mer om avgränsningssamråd här](#)

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Miljökonsekvensbeskrivningens obligatoriska innehåll

Nedanstående punkter visar vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla.

[Planens innehåll, syfte och förhållande till andra planer](#)

[Alternativ](#)

[Olika aspekter av miljöförhållanden](#)

[Betydande miljöeffekter](#)

[Åtgärder som planeras](#)

[Sammanfattning av överväganden, skäl till olika val och eventuella problem](#)

[Planerad uppföljning av betydande miljöpåverkan](#)

[Icke teknisk sammanfattning](#)

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Planens innehåll, syfte och förhållande till andra planer

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en sammanfattning av planens innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Med förhållande till andra relevanta planer och program menas att sätta in översiktsplanen i ett bredare sammanhang. Relevanta planer och program kan alltså avse planer eller program på en annan nivå i planprocessen, eller planer och program som gäller andra sektorer men som påverkar planområdet.

Även i PBL anges att det i översiktsplanen ska framgå hur kommunen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen. Exempel på sådana mål, planer och program kan vara:

- Regionala tillväxt- och utvecklingsprogram
- Länsplaner för transportinfrastruktur
- Regionala klimat- och energistrategier.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Alternativ

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. Varför olika alternativ har valts eller valts bort under processen ska motiveras i miljökonsekvensbeskrivningen.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljökvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Rimliga alternativ till ställningstaganden i planen ska redovisas. Med alternativ menas olika alternativa sätt att uppnå målen med planen. Beskrivningen av alternativens påverkan på miljön bör inriktas på de väsentliga miljöförhållandena och de geografiska områden som kan komma att påverkas betydligt. Tidsperspektivet för alternativen bör vara detsamma som för översiktsplanen.

Dessa alternativ kan se ut på olika sätt. Det kan handla om att kommunen ser olika scenarier för befolkningsutveckling. Det kan även gälla olika sätt att lösa bostadsbyggandet, till exempel förtätning av huvudorten, förtätning i kransorter, att bygga längs kollektivtrafiknära stråk eller att ge möjlighet till glesbygden att fortsätta vara livskraftig.

Utifrån principerna för bebyggelseutveckling prövar sedan kommunen olika lokaliseringalternativ. Det är i översiktsplanen dessa frågor bör prövas. Har en lokaliseringsbedömning inte genomförts i översiktsplanen kan det kommande detaljplanarbetet kompliceras. Har en detaljplan ett tydligt stöd i en aktuell och väl genomarbetad översiktsplan kan en hänvisning till de överväganden som gjorts i miljöbedömningen av översiktsplanen vara tillräcklig.

I ett rättsfall från Mark- och miljööverdomstolen var frågan om korrekt alternativhantering i miljökonsekvensbeskrivningen uppe till prövning. I det aktuella fallet ansåg domstolen att alternativen var tillräckligt grundligt utredda i den fördjupade översiktsplanen. Domstolen ansåg därför att miljökonsekvensbeskrivningen till detaljplanen kunde godtas trots att det i detaljplanen inte fanns någon alternativhantering. ([MÖD 2016-01-20 mål nr P](#))

[2134-15](#))

Olika aspekter av miljöförhållanden

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en redovisning av ett antal olika miljöaspekter som planen kan förväntas ge upphov till. Det kan i flera fall vara lämpligt att behandla de här aspekterna i ett sammanhang i miljökonsekvensbeskrivningen under förutsättning att all nödvändig information kommer med. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 64](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Utveckling om planen inte genomförs

Miljökonsekvensbeskrivningen i den strategiska miljöbedömningen ska innehålla uppgifter om miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ brukar kallas nollalternativ. Alternativet ska spegla hur miljön påverkas av den troliga utvecklingen om det aktuella översiktsplaneförslaget inte genomförs. Det är alltså inte en beskrivning av att allting förblir som i dagsläget.

För att kunna ta fram ett sådant alternativ bör kommunen ta hänsyn till såväl rådande miljöförhållanden (nuläget) som gällande detaljplaner och andra regleringar eller givna tillstånd. Eftersom det är den sannolika utvecklingen som ska beskrivas bör kommunen göra en bedömning av vilka gällande detaljplaner som är sannolika att genomföras och utgå från det när alternativet beskrivs. För att göra bilden fullständig ska också relevanta befintliga miljöproblem och sådana som kan förväntas om planen inte genomförs beskrivas. Det bör vara de väsentliga miljöförhållandena som beskrivs. Det kan också vara rimligt att överväga effekterna av framtida klimatförändringar. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 64](#))

Det är mot nollalternativet som planförslaget och övriga alternativ ska bedömas, alltså inte mot nuläget. För att göra bilden fullständig beskrivs också relevanta befintliga miljöproblem och sådana som kan förväntas om planen inte genomförs. Beskrivningarna av relevanta aspekter ska för alla alternativ vara tillräckligt omfattade för att göra meningsfulla jämförelser möjliga.

Miljöförhållanden i områden som påverkas betydligt

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla uppgifter om befintliga

miljöförhållanden i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt av översiktsplanens förslag kring markanvändning.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljökvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Befintliga miljöproblem

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla uppgifter om befintliga miljöproblem som är relevanta för planen. Särskilt ska miljöproblem som rör ett område som är skyddat enligt sjunde kapitlet miljöbalken eller ett annat område av särskild betydelse för miljön tas upp.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Befintliga miljöproblem som är relevanta för planen bör förstås som sådana problem som är möjliga att åtgärda genom planen eller som ger konsekvenser för planens ställningstagande.

Områden som är skyddade enligt sjunde kapitlet miljöbalken är bland annat:

- Nationalparker enligt 7 kap. 2 § miljöbalken
- Naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken
- Kulturreseptat enligt 7 kap. 9 § miljöbalken
- Biotopskyddsområden enligt 7 kap. 11 § miljöbalken
- Strandskydd enligt 7 kap. 13–14 §§ miljöbalken
- Vattenskyddsområde enligt 7 kap. 21 § miljöbalken
- Natura 2000-områden enligt 7 kap. 27 § miljöbalken

En bedömning av de miljöeffekter som kan uppkomma måste göras utifrån de regler som är tillämpliga. Det innebär bland annat att de miljöeffekter som följer av fysisk påverkan eller utsläpp av förorenande ämnen måste bedömas utifrån de miljö kvalitetsnormer som är tillämpliga.

Miljökonsekvensbeskrivningen behöver därför innehålla en redovisning av hur planen kan komma att påverka eller riskerar att påverka möjligheten att följa miljö kvalitetsnormer samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att normen ska kunna följas. ([jfr prop. 2016/17:200 sid 97](#))

Även i PBL är det tydligt att miljö kvalitetsnormer ska följas. Översiktsplanen bör redogöra för miljö kvalitetsnormerna och det ska i översiktsplanen framgå hur kommunen avser följa gällande miljö kvalitetsnormer. Det ska även tydligt framgå om miljö kvalitetsnormerna riskerar att överskridas. Om en miljö kvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas kan ett

åtgärdsprogram behöva upprättas. Åtgärdsprogrammet ska visa hur kommunen avser att hantera detta.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 10 §

---

10 §

Vid planläggning och i andra ärenden enligt denna lag ska miljö kvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. miljöbalken följas.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

---

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 5 kap 4 §

4 §

En myndighet eller en kommun får inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr. Lag (2018:1407) .

Regeringen får i ett enskilt fall besluta att en kommun ska redovisa hur kommunen i sin planering enligt PBL avser att genomföra ett åtgärdsprogram, eller på annat sätt skapa förutsättningar, för att miljökvalitetsnormerna följs.

Miljöbalk (1998:808) 5 kap 13 §

---

13 §

För förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön ska Sveriges landområden och kustvattenområden delas in i

1. Bottenvikens vattendistrikt: det landområde från vilket all ytvattenavrinning sker direkt till eller i avrinningsområden som mynnar i Bottenviken,
2. Bottenhavets vattendistrikt: det landområde från vilket all ytvattenavrinning sker direkt till eller i avrinningsområden som mynnar i Bottenhavet,
3. Norra Östersjöns vattendistrikt: det landområde från vilket all ytvattenavrinning sker direkt till eller i avrinningsområden som mynnar i södra Ålands hav eller norra Gotlandshavet,
4. Södra Östersjöns vattendistrikt: det landområde från vilket all ytvattenavrinning sker direkt till eller i avrinningsområden som mynnar i västra Gotlandshavet, östra Gotlandshavet, Bornholmshavet, Arkonahavet eller Öresund, och
5. Västerhavets vattendistrikt: det landområde från vilket all ytvattenavrinning sker direkt till eller i avrinningsområden som mynnar i Västerhavet.

I varje vattendistrikt ingår anslutande grundvatten och anslutande kustvatten ut till de särskilda avgränsningslinjer, en nautisk mil räknat från baslinjerna, som framgår av bilaga

6 till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Med avrinningsområde avses ett landområde från vilket all ytvattenavrinning strömmar till havet genom ett enda utlopp eller delta.

Ytvatten, grundvatten, kustvatten och landområden vid kusten som inte kan hänföras till ett visst avrinningsområde ska hänföras till det vattendistrikt som är närmast eller lämpligast.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om gränsdragningen mellan vattendistrikten. Vid gränsdragningen får ett enskilt avrinningsområde hänföras till annat vattendistrikt än vad som följer av första stycket, om det är lämpligt med hänsyn till förvaltningsarbetet. Lag (2019:494) .

Hänsyn till miljökvalitetsmål med mera

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla uppgifter om hur hänsyn tas till relevanta miljökvalitetsmål och andra miljöhänsyn.

Betydande miljöeffekter

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

---

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Begreppet miljöeffekter är brett och omfattar flera olika aspekter.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 2 §

---

2 §

Med miljöeffekter avses i detta kapitel direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, som är tillfälliga eller bestående, som är kumulativa eller inte kumulativa och som uppstår på kort, medellång eller lång sikt på

1. befolkning och människors hälsa,
  2. djur- eller växtarter som är skyddade enligt 8 kap., och biologisk mångfald i övrigt,
  3. mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö,
  4. hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt,
  5. annan hushållning med material, råvaror och energi, eller
  6. andra delar av miljön. Lag (2017:955) .
-

I en miljökonsekvensbeskrivning för en översiktsplan är det viktigt att beskriva och bedöma de storskaliga, kumulativa och indirekta effekter som planförslag och alternativ kan ge upphov till. Miljöeffekter på både kort, medellång och

lång sikt ska beskrivas. Alla miljöeffekter behöver dock inte beskrivas, utan endast sådana som är betydande. Det innebär att innehållet kan begränsas så att arbetet inte blir onödigt omfattande och att fördjupning av relevanta miljöaspekter kan prioriteras. ([jfr prop. 2016/17:200 sid 192](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 2 §

---

2 §

Med miljöeffekter avses i detta kapitel direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, som är tillfälliga eller bestående, som är kumulativa eller inte kumulativa och som uppstår på kort, medellång eller lång sikt på

1. befolkning och människors hälsa,
  2. djur- eller växtarter som är skyddade enligt 8 kap., och biologisk mångfald i övrigt,
  3. mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö,
  4. hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt,
  5. annan hushållning med material, råvaror och energi, eller
  6. andra delar av miljön. Lag (2017:955) .
-

En miljökonsekvensbeskrivning inom ramen för en strategisk miljöbedömning ska även innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av sådana miljöeffekter som genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra till följd av yttre händelser. Med yttre händelser menas till exempel effekter av klimatförändringar. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 97](#))

Åtgärder som planeras

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter som planens genomförande skulle kunna leda till. Om några sådana åtgärder inte planeras, så ska det framgå av miljökonsekvensbeskrivningen. ([jfr prop. 2016/17:200 sid 192](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Sammanfattning av överväganden, skäl till olika val och eventuella problem

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en sammanfattning av de överväganden som kommunen har gjort, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes. Exempel på problem kan vara tekniska brister eller brist på kunskap. ([jfr prop. 2003/04:116 sid 65](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Planerad uppföljning av betydande miljöpåverkan

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 11 §

11 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. en sammanfattning av planens eller programmets innehåll, dess huvudsakliga syfte och förhållande till andra relevanta planer och program,
  2. en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd,
  3. uppgifter om
    - a) miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs,
    - b) miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt,
    - c) befintliga miljöproblem som är relevanta för planen eller programmet, särskilt miljöproblem som rör ett sådant område som avses i 7 kap. eller ett annat område av särskild betydelse för miljön, och
    - d) hur hänsyn tas till relevanta miljö kvalitetsmål och andra miljöhänsyn,
  4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra,
  5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter,
  6. en sammanfattning av de överväganden som har gjorts, vilka skäl som ligger bakom gjorda val av olika alternativ och eventuella problem i samband med att uppgifterna sammanställdes,
  7. en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför, och
  8. en icke-teknisk sammanfattning av 1-7. Lag (2017:955) .
-

Arbetet med en redogörelse för planerad uppföljning sker lämpligen parallellt med att den betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma identifieras, beskrivs och bedöms och förslagen till åtgärder för att minska miljöpåverkan tas fram. Det är ändå inte alltid möjligt att veta hur uppföljning och övervakning kommer att gå till redan när beskrivningen upprättas. Åtgärderna för uppföljning kan då anpassas efterhand som planen genomförs. ([jfr prop. 2003/04:116 sid 65](#))

Det kan vara lämpligt att integrera uppföljningen av planen i redan befintliga uppföljnings- och övervakningsprogram.

Icke-teknisk sammanfattning

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en icke-teknisk sammanfattning. Syftet med det är att det ska bli lättare att hitta de viktigaste momenten och slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivningen, både för allmänheten och för beslutsfattarna. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 65](#))

Rimlig nivå på redovisningen

Miljökonsekvensbeskrivningen ska ha en omfattning och detaljeringsgrad som är rimlig med hänsyn till bedömningsmetoder och aktuell kunskap, planens innehåll och detaljeringsgrad, vilken planprocess som planen befinner sig i och allmänhetens intresse. Omfattning och detaljering av miljökonsekvensbeskrivningen kan också ta hänsyn till om vissa frågor bättre kan bedömas i kommande detaljplan eller tillståndsprövning. ([jfr prop.](#))

[2003/04:116 sid 65](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

---

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Att ta hänsyn till var i en beslutsprocess en plan är innebär att en miljökonsekvensbeskrivning inte ska behöva dubbleras i olika processer. Om till exempel alternativa lokaliseringar har prövats i översiktsplanens miljökonsekvensbeskrivning, behöver det inte prövas igen inom ramen för detaljplaneprocessen. I sådana fall bör det i detaljplanen vara tillräckligt att hänvisa till översiktsplanens miljökonsekvensbeskrivning. (jfr prop. [2012/13:17 sid. 12 och 14](#) och [MÖD 2016-01-20 mål nr P 2134-15](#))

Miljökonsekvensbeskrivningen för översiktsplanen bör inte behandla frågor som kan bedömas bättre i samband med andra planer, till exempel detaljplaner, eller tillståndsprövningar. När det är lämpligt ska en miljöbedömning för översiktsplan samordnas med andra miljöbedömningar, till exempel specifika miljöbedömningar eller miljöbedömningar för väg- och järnvägsplaner. Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning ska även vara rimlig med hänsyn till allmänhetens intresse.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 11 §

---

11 §

Planläggning och annan prövning enligt denna lag som avser en användning av ett mark- eller vattenområde som också har prövats eller ska prövas enligt annan lag ska samordnas med det andra arbetet, om det lämpligen kan ske.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

---

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 46 §

46 §

Den som gör en strategisk eller specifik miljöbedömning ska sträva efter att samordna arbetet med andra miljöbedömningar som görs enligt detta kapitel eller med liknande arbete som görs enligt andra författningar. Lag (2017:955) .

Innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen bör begränsas till det som verkligen kan förmodas ge betydande miljöpåverkan, så att inte arbetet blir onödigt omfattande och så att nödvändig fördjupning av vissa aspekter kan prioriteras. I inledningsskedet av miljöbedömningen bör kommunen därför analysera vad i planförslaget eller ändringsförslaget som kan ge upphov till betydande miljöpåverkan och avgränsa innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen efter detta.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

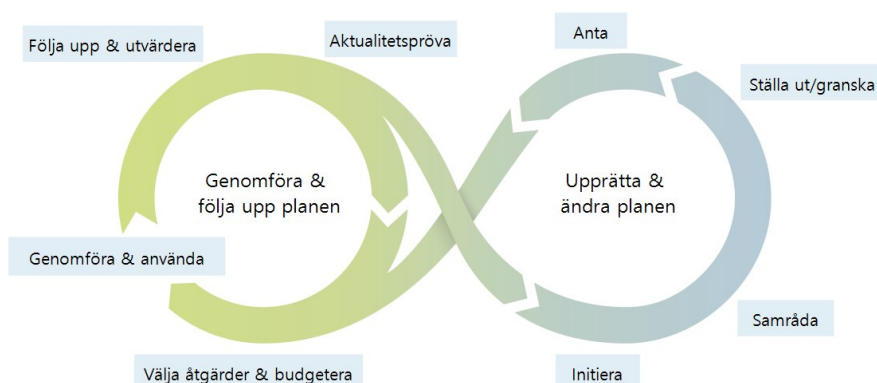
[Plan - och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900\]](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338\]](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfatningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

Process för översiktsplanering och miljöbedömning

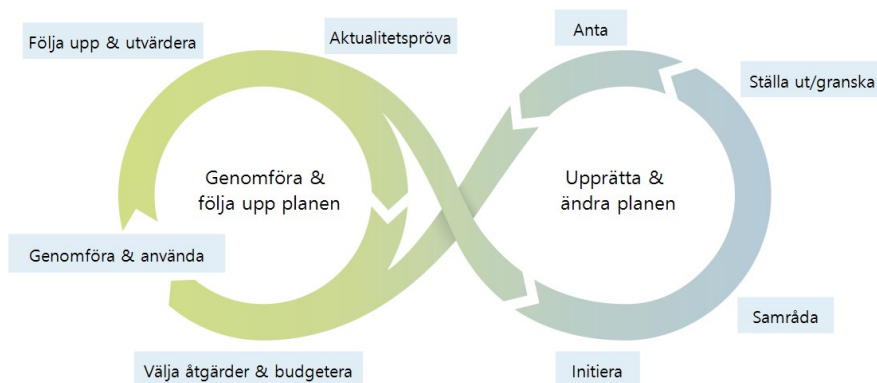
Samhällsutvecklingen och nya kunskaper kommer successivt att ge nya förutsättningar för kommunens planering och medverka till att översiktsplanen fortlöpande behöver ses över.

Översiktsplanen har en viktig roll som måldokument och vägvisare mot en mer hållbar framtid. Processen kring översiktsplanen regleras i plan- och bygglagen. En översiktsplan kan normalt antas medföra betydande miljöpåverkan vilket innebär att en miljöbedömning ska genomföras. Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planeringen och beslutsfattandet så att en hållbar utveckling främjas. I miljöbalken ställs det ett antal formella krav på hur en miljöbedömning ska gå till. Miljöbedömningen är integrerad i processen för att anta en översiktsplan, vilket gör att dubbelarbete undviks.

På följande sidor kan du läsa mer om processen att upprätta eller ändra en översiktsplan samt hur denna process bör integreras med miljöbedömningen.

På följande sidor kan du läsa mer om processen att upprätta eller ändra en översiktsplan samt hur denna process bör integreras med miljöbedömningen.

Miljöbedömning översiktsplan - ett processverktyg

En översiktsplan kan normalt antas medföra en betydande miljöpåverkan vilket innebär att en strategisk miljöbedömning ska göras när en översiktsplan upprättas eller ändras. Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planeringen och beslutsfattandet så att en hållbar utveckling främjas.

I en översiktsplan anges normalt förutsättningar för sådana verksamheter eller åtgärder som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Exempel på sådana verksamheter eller åtgärder är tätortsbebyggelse och anläggande av industriområden, hamnar, vägar, järnvägar, permanenta campingplatser och vissa typer av anläggningar för friluftsliv. Därför ska översiktsplanen i de allra flesta fall genomgå en miljöbedömning. Ordet miljöbedömning i miljöbalken är ett samlingsnamn för såväl strategiska som specifika miljöbedömningar. Miljöbedömning av planer, till exempel en översiktsplan, är en strategisk miljöbedömning.

Miljöbedömningsförordning (2017:966) 2 §

2 §

En betydande miljöpåverkan ska antas enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken, om

1. genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eller
2. planen, programmet eller ändringen anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller bilagan till denna förordning och är
  - a) ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 8 § miljöbalken,
  - b) en avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken eller enligt 83 § avfallsförordningen (2011:927),
  - c) en översiktsplan enligt 3 kap. plan- och bygglagen (2010:900),
  - d) en regionplan enligt 7 kap. plan- och bygglagen,
  - e) en plan för tillförsel, distribution och användning av energi enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering,
  - f) en länsplan enligt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur,
  - g) en havsplan enligt havsplaneringsförordningen (2015:400),
  - h) en plan för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 28 § miljöbalken, eller
  - i) en annan plan eller ett annat program som avser jord- eller skogsbruk, fiske, energi, industri, transporter, regional utveckling, avfallshantering, vattenförvaltning, telekommunikationer, turism, fysisk planering eller markanvändning. Förordning (2018:2105).

Ny lagstiftning om miljöbedömning i 6 kap. miljöbalken

Den 1 januari 2018 började ett nytt sjätte kapitel i miljöbalken gälla. Det innebär en del förändringar för miljöbedömningar av planer som upprättas enligt plan- och bygglagen. Syftet med ändringen var att skapa ett tydligare och mer ändamålsenligt regelverk.

För mål och ärenden gällande planer som har påbörjats före den 1 januari 2018 ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för handläggningen och bedömningen.

[Läs mer om vad som gäller 6 kap miljöbalken här](#)

När behövs en strategisk miljöbedömning

I Miljöbedömningsförordningen anges att en betydande miljöpåverkan alltid ska antas när översiktsplanen anger förutsättningar för bland annat tätortsbebyggelse, industriområden, byggande av vägar och olika anläggningar för turism och friluftsliv (se nästa stycke). Det innebär att en översiktsplan i princip alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning alltid ska göras när en översiktsplan upprättas eller ändras.

I 2 § Miljöbedömningsförordningen (2017:966) anges att en översiktsplan ska antas ha betydande miljöpåverkan om:

- genomförandet av planen eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd inom Natura 2000-område
- den anger förutsättningar för kommande tillstånd för:
  - ett urval miljöfarliga verksamheter som anges i 6 § Miljöbedömningsförordningen eller
  - de verksamheter och åtgärder som räknas upp i bilaga till Miljöbedömningsförordningen.

Till de verksamheter och åtgärder som räknas upp i Miljöbedömningsförordningens bilaga hör bland annat:

- anläggning av industriområden
- projekt för tätortsbebyggelse inklusive byggande av shoppingcentrum och parkeringsplatser
- byggande av vägar, järn- och spårvägar, hamnar, omlastningsstationer mm
- kust- och havsanläggningar för att bekämpa erosion och till skydd mot havet
- verksamheter för turism och fritid
- anläggningar för bortskaffande av avfall.

Det finns ett fåtal fall då en miljöbedömning av en översiktsplan inte behöver göras. Till exempel finns undantag för översiktsplaner som endast syftar till att tjäna totalförsvaret eller räddningstjänsten.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 3 §

---

3 §

En myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska göra en strategisk miljöbedömning, om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Skyldigheten gäller inte

1. planer och program som endast syftar till att tjäna totalförsvaret eller räddningstjänsten, och
  2. finansiella eller budgetära planer och program. Lag (2017:955) .
-

Miljöbedömning - en process

Miljöbedömning är en process där syftet är att integrera miljöaspekter i framtagandet och antagandet av översiktsplanen. Det handlar alltså inte enbart om att ta fram ett dokument, en miljökonsekvensbeskrivning, utan det handlar om ett kontinuerligt och integrerat arbete kring miljöaspekter vid framtagandet och antagandet av översiktsplanen. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 93](#))

Miljöbedömningen innehåller flera steg:

- Identifiera vilka miljöeffekter som kan antas vara relevanta.
- Avgränsningsområdet med länsstyrelsen och kommuner som kan antas bli berörda om hur omfattningen och detaljeringsgraden av

miljökonsekvensbeskrivningen ska avgränsas.

- Ta fram en miljökonsekvensbeskrivning.
- Lämna möjlighet för allmänheten och andra att ge synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till översiktsplan.
- Ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan översiktsplanen antas.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9 §

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningsråd),
  2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
  3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
  4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .
-

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

---

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningsråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

[Läs mer om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll här](#)

Miljöbedömning i flera steg

Arbetet med att ta fram en översiktsplan är en process. I ett inledande skede fattas ofta ett antal inriktningsbeslut av mer strategisk karaktär. Det kan till exempel röra planeringsvolym, principer för bebyggelsens lokalisering, huvudsakliga utbyggnadsriktningar med mera. I ett senare skede konkretiseras detta ofta i ställningstaganden kring enskilda områden.

Arbetet med miljöbedömningen behöver ingå i denna process. I det inledande skedet analyseras olika lokaliseringsprinciper utifrån olika aspekter som till exempel transportbehov, risk för påverkan på känsliga natur- och kulturområden och översvämningrisker mm. I ett senare skede när förslaget till översiktsplan har konkretiserats kan miljökonsekvensbeskrivningen göras mer detaljerad utifrån den markanvändning som föreslås i förslaget till översiktsplan.

Av det skälet kan det vara lämpligt att dela upp avgränsningssamrådet på flera samråd. Det är ofta först när arbetet börjar konkretiseras i ställningstaganden kring enskilda områden som det blir möjligt att ta ställning till hur omfattande och vilken detaljeringsgrad miljöbedömningen behöver ha i förhållande till dessa områden. Samråd om översiktsplanen ska uppfylla kraven på avgränsningssamråd enligt miljöbalken. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 228](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9,10 §§

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

[Läs mer om avgränsningssamråd här](#)

Identifiera vad som kan antas medföra betydande miljöpåverkan

För att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska bli onödigt omfattande så bör den begränsas till de miljökonsekvenser som verkligen kan antas ge en betydande miljöpåverkan. Det skapar också utrymme för nödvändig fördjupning av de väsentliga aspekterna. I inledningsskedet av miljöbedömningen bör kommunen därför analysera vad i planförslaget eller ändringsförslaget som kan ge upphov till betydande miljöpåverkan och avgränsa innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen efter detta.

En miljökonsekvensbeskrivnings omfattning och detaljeringsgrad ska också vara rimlig med hänsyn till översiktsplanens innehåll och detaljeringsgrad. Hänsyn ska också tas till att vissa frågor kan bedömas bättre i den efterföljande detaljplaneringen.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Integrera miljöbedömningen i översiktsplanprocessen

I miljöbalken ställs det ett antal formella krav på hur en miljöbedömning ska gå till. Det ska hållas samråd och allmänheten ska ges möjlighet att lämna synpunkter. På motsvarande sätt är översiktsplanprocessen reglerad i plan- och bygglagen, PBL. De bägge processerna kan i hög grad integreras och lagstiftaren ställer krav på att så ska ske. Till exempel ska miljöbalkens krav på att allmänheten ska ges möjlighet att lämna synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen samordnas med det samråd om förslag till översiktsplan som ska hållas enligt PBL. På så sätt undviks dubbla processer och onödigt merarbete.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9,10 §§

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen

Att ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen innebär att kommunen i arbetet med att ta fram översiktsplanen aktivt måste ta ställning till resultaten av

miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter. En miljökonsekvensbeskrivning som i huvudsak har upprättats efter det att planen har färdigställts kan därmed inte anses uppfylla lagens intentioner på miljöbedömning. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 68](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9 §

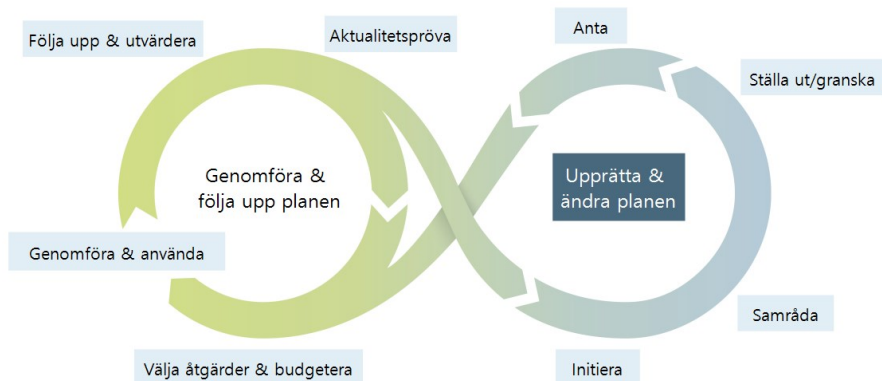
9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
  2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
  3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
  4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .
-

Upprätta och ändra översiktsplan

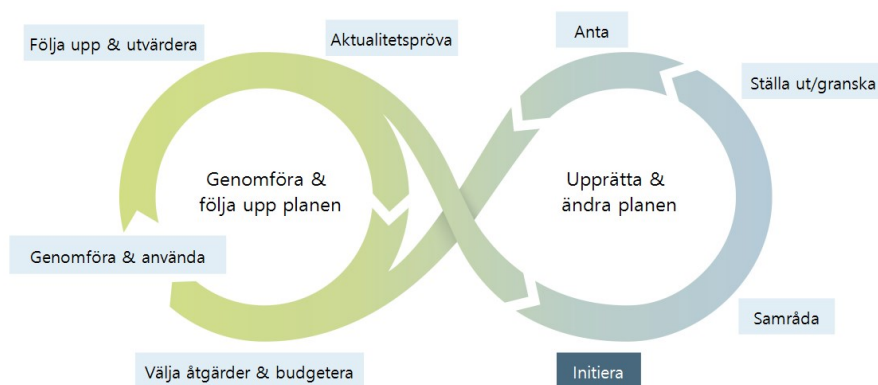
Beroende på hur behoven ser ut för kommunens översiktsplanering kan kommunen välja att upprätta en ny översiktsplan eller ändra delar av den. En översiktsplan kan ändras för en viss del av kommunen eller för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse.

Genom ändring av översiktsplanen kan kommunen arbeta med aktuella planeringsfrågor och på så sätt hålla översiktsplanen uppdaterad. Det är dock viktigt att ändringarna av översiktsplanen arbetas in i den kommunomfattande översiktsplanen när denna uppdateras för att kommunen ska kunna ha en samlad bild över den framtida bebyggelseutvecklingen.

I plan- och bygglagen finns bestämmelser om vad som ska redovisas i översiktsplanen och hur processen att ta fram eller ändra en översiktsplan ska genomföras.

På följande sidor kan du läsa om de olika processtegen för att ta fram en översiktsplan; initiera, samråda, ställa ut/granska och anta.

Initiera arbetet med översiktsplanen

I det inledande arbetet behöver ramverket för planarbetet klargöras vad gäller exempelvis organisation, tidplan, budget och avgränsning men även hur den interna och externa dialogen ska ske. Översiktsplanen är kommunens plan vilket innebär att flera förvaltningar i den kommunala organisationen tillsammans med allmänheten ska engageras.

Vanligtvis grundas ett beslut av den politiska ledningen om att påbörja arbetet med översiktsplanen på aktualitetsprövningen eller någon annan form av utvärdering som visar om eller i vilka delar översiktsplanen är inaktuell.

Översiktsplanering är ett sektorsövergripande arbete och ska således involvera flera förvaltningar. Arbetet underlättas om ramarna för projektet anges i en projektplan som alla aktörer i processen är överens om. Projektplanen bör hantera till exempel vilka förvaltningar som ska engageras, hur projektorganisationen ska se ut, tidplan och om det finns en budget att förhålla sig till.

För att översiktsplanen ska få hög kvalitet krävs ett lagarbete och ett tydligt ledarskap. En väg att nå detta är att en politisk styrgrupp leder översiktsplanarbetet. Ett tvärsektorielt arbetsätt mellan kommunens förvaltningar och politiska nämnder ger en genomarbetad och väl förankrad översiktsplan inom den kommunala organisationen. Det ger förutsättningar för att framtida planering och prövningar kommer att leda mot uppställda mål.

Översiktsplanering är en unik process för samhällsomvandlingen där alla ska ges möjlighet att bidra med sina kunskaper och erfarenheter. I den här initiala fasen är det värdefullt att diskutera hur den interna dialogen inom den kommunala organisationen ska ske och hur dialogen med allmänheten ska genomföras. Genom delaktighet och samverkan kan ett väl fungerande samspel mellan politiker, tjänstemän, näringsliv och allmänhet byggas upp. Det ger en ökad förståelse för varandras roller och ansvar vilket skapar förutsättningar för ett bra resultat.

Välj omfattning – Upprätta ny eller ändra?

Beroende på hur behoven ser ut för kommunens översiktsplanering kan

kommunen välja att upprätta en ny översiktsplan eller ändra delar av den. En ny översiktsplan bör upprättas om till exempel en ny utbyggnadsriktning ska utredas för att kunna tydliggöra konsekvenser för kommunen i sin helhet. Behöver översiktsplanen revideras för ett avgränsat geografiskt område, eller för ett särskilt allmänt intresse, kan kommunen göra en ändring av översiktsplanen. Om översiktsplanen behöver uppdateras i större omfattning eller består av många ändringar kan det istället vara lämpligt att upprätta en ny översiktsplan för att planen ska bli tydlig ([prop 2006/07:122 sid 40](#)). För en ändring gäller samma krav på innehåll som för en kommunomfattande översiktsplan.

Ändring för en viss del av kommunen

En ändring för en viss del av översiktsplanen kan täcka allt från större områden till enskilda stadskvarter. Detaljeringsgrad beror på syftet och de aktuella planeringsfrågorna. I områden med mer komplicerade förhållanden där avsikterna med området behöver redovisas mer i detalj än för kommunen i övrigt kan planen fördjupas. En fördjupning kan till exempel tas fram för tätorter eller kommundelar där det finns stor konkurrens mellan olika intressen och anspråk, såsom kustområden med hårt bebyggelsestryck och stora bevarandevärden. För att klara ut huvuddragen i ett planerat utbyggnadsområde där kommunen inte vill eller kan upprätta detaljplan för hela området kan fördjupning vara ett alternativ. En sådan fördjupning kan göras samtidigt med den kommunomfattande planen och ingå i denna som ett särskilt kapitel.

Fördjupningar fungerar som en länk mellan den kommunomfattande översiktsplanen och detaljplanen. När kommunen arbetar med fördjupningar blir den översiktliga planeringen mer konkret. Därmed ökar även medborgarnas förståelse för kommunens avsikter med den framtida markanvändningen.

Planering av havsområden är ett exempel på när det kan vara lämpligt med en ändring för en viss del av kommunen. Vanligen saknas avvägningar för havsområden och en ändring för denna del av kommunen kan komplettera den kommunomfattande översiktsplanen. En sådan ändring kan då redovisas med samma detaljeringsgrad som den kommunomfattande översiktsplanen i övrigt.

Förfarandet är detsamma som för den kommunomfattande översiktsplanen, förutom att vid utställning kan kommunen välja att enbart kungöra förslaget och hålla det tillgängligt för granskning i minst sex veckor.

[Här kan du läsa mer om utställning](#)

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 24 §

24 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen, får kommunen, i stället för att ställa ut det enligt 12 §, anslå en kungörelse om förslaget på kommunens anslagstavla och föra in kungörelsen i en ortstidning. Kommunen ska hålla förslaget, samrådsredogörelsen och i förekommande fall miljökonsekvensbeskrivningen tillgängliga för granskning.

Av kungörelsen ska det framgå

1. var området som avses med ändringen ligger,
2. var förslaget finns tillgängligt för granskning,
3. att den som vill granska förslaget och lämna synpunkter får göra det inom en viss tid (granskningstid) som ska vara minst sex veckor, och
4. till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

24 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När kommunfullmäktige har antagit eller ändrat planeringsstrategin ska kommunen inom två veckor från det att beslutet har tillkännagetts

1. skicka strategin och ett protokollsutdrag med beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs, och
  2. hålla strategin tillgänglig på kommunens webbplats, tills en ny strategi antas. Lag (2020:76) .
-

Tillägg för ett särskilt allmänt intresse

Översiktsplanen kan ändras genom ett tillägg för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse. Tillägg kan göras för frågor av allmänt intresse som inte tas upp i tillräcklig utsträckning i gällande översiktsplan. Exempel på frågor som kan behandlas genom tillägg är vindkraft, översvämningssrisker och områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Ett tillägg ska omfatta hela kommunen. ([prop 2006/07:122 s 40](#)).

Förfarandet är detsamma som för den kommunomfattande översiktsplanen.

[Här kan du läsa mer om utställning](#)

Konsekvenser som helhet ska redovisas

Vid ändringar av översiktsplanen gäller samma krav på bedömning och redovisning av konsekvenser som vid upprättande av hela översiktsplanen. Om ändringen påverkar översiktsplanen som helhet och innebär ändringar av tidigare gjorda ställningstaganden ska också sambanden med och konsekvenserna för översiktsplanen som helhet tydligt framgå. Om det inte gör det bör en ny översiktsplan tas fram. Inriktningen på och omfattningen av en översiktsplans konsekvensbeskrivning anpassas lämpligen till planens detaljeringsnivå.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 23 §

23 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

En översiktsplan kan ändras för en viss del av kommunen. Den kan också ändras genom ett tillägg för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse. Om inte annat följer av 24-26 §§, ska 1-22 §§ tillämpas när planen ändras.

En ändring av planen för en viss del av kommunen får redovisas med en annan detaljeringsgrad än för översiktsplanen i övrigt.

Om planen innebär en ändring av den gällande översiktsplanen ska sambanden med och konsekvenserna för översiktsplanen som helhet redovisas.

23 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi senast 24 månader efter ett ordinarie val. I strategin ska fullmäktige

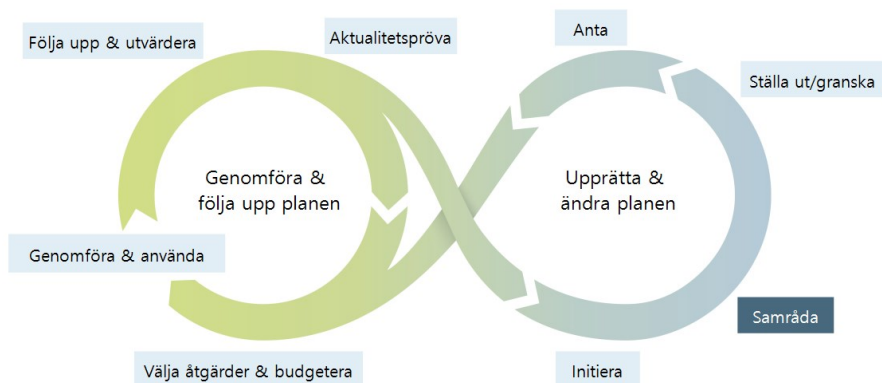
1. ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen, och
2. bedöma i vilken utsträckning planen är aktuell i förhållande till kraven i 3 §, 4 § andra stycket 1 och 2 samt 5 §.

En planeringsstrategi kan ändras fram till nästa ordinarie val.

Kraven i första stycket gäller dock inte om fullmäktige i stället antar en ny översiktsplan inom den tid som anges där. Lag (2020:76) .

Samråda översiktsplanen

Samrådsskedet sträcker sig från den första tidiga dialogen, via avgränsningssamråd av miljökonsekvensbeskrivningen, till samråd om kommunens förslag till översiktsplan inklusive miljökonsekvensbeskrivningen. I lagstiftningen regleras vilka kommunen ska samråda med, men inte hur samråden ska genomföras.

Ett förslag till översiktsplan eller ändring av planen ska samrådats med bland annat länsstyrelsen och kommunens medlemmar. Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. För att säkerställa syftet med samrådet bör det så långt som möjligt vara en del i det löpande planeringsarbetet. Formerna för samråd regleras inte men kan delas upp i flera steg, som ansluter till olika stadier i planeringsarbetet och framtagandet av miljökonsekvensbeskrivningen med avgränsningssamrådet. Alla samrådsparter behöver då inte höras eller beredas tillfälle att ge synpunkter i varje sådant steg. Samrådets omfattning och inriktning ska anpassas till den planeringsuppgift som ska lösas vid varje tillfälle. ([prop. 1985/86:1, sid. 136 och 137](#))

[Läs mer om plan- och bygglagens krav på samrådet här](#)

Det är en fördel om kommunen tar initiativ till en medborgardialog långt innan några ställningstaganden är gjorda, så att medborgarnas kunskap, erfarenheter och behov kan ligga till grund för och väsentligt förbättra beslutsunderlaget. Boverkets vägledning om Medborgardialog innehåller bland annat råd och tips om vad man bör tänka på i olika skeden under dialogprocessen. Vägledningen innehåller även erfarenheter och exempel från kommuner som arbetat med medborgardialog. Ta del av Boverkets vägledning om Medborgardialog i "Relaterad information".

Inledande arbete för att ta fram förslag

I detta avsnitt kan du även läsa om det inledande arbete som behöver göras för att ta fram ett planförslag, som att:

- Sammanställa och analysera olika underlag, som övergripande mål,

planer och program, förändringar och trender i omvärlden, nuvarande fysiska strukturen samt allmänna intressen.

- Formulera övergripande visioner och mål för den fysiska miljön.
- Arbeta med fysiska framtidsbilder och strategier för att belysa, visualisera och skapa en gemensam förståelse för vad visionen och målen kan innebära för den fysiska planeringen.

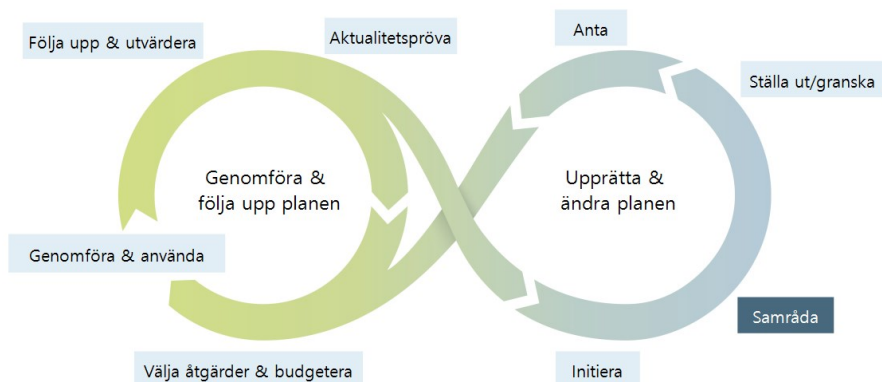
Dialog mellan stat och kommun

Dialogen mellan stat och kommun är en väsentlig del i processen att ta fram en översiktsplan. Länsstyrelsen ska företräda statens intressen i planeringen och samordna dem. Länsstyrelsens uppgift är också att tillhandahålla planeringsunderlag och ge råd om allmänna intressen enligt 2 kap. plan- och bygglagen. I planprocessen ska länsstyrelsen särskilt bevaka riksintressen, frågor om hälsa och säkerhet, mellankommunala frågor, miljökvalitetsnormerna, samt områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Relaterad information

[Boverkets vägledning om Medborgardialog](#)

Sammanställ och analysera förutsättningar

Översiktsplanen bör grundas på sammanställningar och analyser av övergripande mål, planer och program av betydelse för hållbar utveckling. Förändringar och trender i omvärlden, den nuvarande fysiska strukturen samt allmänna intressen är andra viktiga underlag. Dessa sammanställningar och analyser kan också vara underlag för en aktualitetsprövning av översiktsplanen. Svarar översiktsplanen upp mot den aktuella utvecklingen?

Sammanställ de underlag som samlats in och gör en samlad bedömning av hållbarheten, orsakssamband, retrospektiv det vill säga tillbakablickande analys samt styrkor och svagheter. Nulägesbilden används som underlag för det fortsatta arbetet med att formulera vision, utmaningar, nyckelfrågor och mål.

[Här kan du läsa mer om Mål och visioner](#)

Översiktsplanen ska dels vara strategisk, det vill säga ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön, dels vägleda konkreta beslut om bebyggelse, mark- och vattenanvändning samt hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 2 §

2 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

2 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Planen ska även ge vägledning för beslut om

1. hur mark- och vattenområden ska användas, och
2. hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Planen är inte bindande. Lag (2020:76) .

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

För att fylla sina dubbla funktioner som långsiktigt strategisk och vägledande för konkreta beslut om byggande och användning av mark och vatten bör översiktsplanen baseras på systematiskt genomförda kartläggningar och analyser av planeringsförutsättningarna. Det är upp till varje kommun att ta ställning till vilka underlag eller analyser man behöver utifrån de utmaningar man har att hantera. Lämpliga analyser kan vara exempelvis:

- **Nulägesbild**
Hur ser den befintliga strukturen av bebyggelse, infrastruktur, andra anläggningar och grönområden ut? Gynnas en hållbar utveckling eller bör den förändras? I analysen ingår att genom dialog analysera hur den fysiska miljön upplevs och används.
- **Tillbakablick**
För att förstå den fysiska miljön behövs det kunskap om utvecklingen som lett fram till dagens struktur och användning.
- **Omvärlds- och trendanalys**
Vilka nuvarande och tänkbara utvecklingstrender kan påverka samhällsbyggande och planering? Hur kan vi förhålla oss till dem i översiktsplaneringen?
- **Allmänna intressen enligt 2 kap PBL**
Var finns sådana allmänna intressen som bör tas hänsyn till vid byggande och mark- och vattenanvändning? Var behöver avvägningar göras mellan olika allmänna intressen?
- **Nationella och regionala mål, planer och program**
Vilka nationella, regionala och kommunala mål, planer och program är relevanta och på vilket sätt kan de påverka planen?

De flesta av dessa kartläggningar och analyser är relativt enkla att hålla aktuella när de väl är gjorda första gången. Planeringsunderlag som hålls uppdaterade underlättar aktualitetsprövning och upprättandet av ny eller ändring av översiktsplan.

Samtidigt som planeringsunderlagen hålls uppdaterade måste det vara möjligt

att gå tillbaka och titta på de underlag som översiktsplanen grundades på när den antogs. Underlagen ska hållas separerade från själva översiktsplanen som utgör kommunens ställningstagande. I propositionen poängteras att det ska gå att skilja på själva planen och underlaget för den. Det bör tydligt framgå vad kommunfullmäktige konkret tar ställning till. ([prop 2009/10:170 sid 178](#)).

Nulägesbild

Nuvarande struktur

Planeringen ska främja en ändamålsenlig struktur av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder.

Plan- och bygglag (2010:900) 2 kap 3 §

---

3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1-5. Lag (2013:867) .

Här spelar översiktsplanen en särskilt stor roll eftersom det är i den som den långsiktiga inriktningen, eller målbilden, anges. Det är därför viktigt att analysera den nuvarande strukturen i syfte att få reda på dess styrkor och svagheter:

- Hur ser det nuvarande mönstret av bebyggelse, infrastruktur, andra anläggningar, grönområden och strukturbildande landskapselement ut?
- Gynnar den en hållbar utveckling eller bör strukturen förändras på något sätt?
- Hur ser sambanden mellan olika orter och delar i kommunen och regionen ut?
- Är bostäder, arbetsplatser och anläggningar av olika slag lokaliserade på ett sätt som främjar gång- cykel- och kollektivtrafik?

För att kunna göra detta behövs underlagskartor som till exempel visar viktiga målpunkter, bebyggelsemönster, bebyggelse typer och bebyggelse täthet, boende- och arbetsplatstäthet och viktiga kommunikationsstråk.

Hur används och upplevs den fysiska miljön?

Det är betydelsefullt att ha tidig dialog med kommunens medlemmar och

enskilda i övrigt, som har värdefull kunskap om hur samhället fungerar för dem. Resultatet av en sådan dialog är också ett bra underlag för att ta fram en nulägesbild över kommunen. I kommunallagen anges vem som är medlem i kommunen.

Kommunallag (2017:725) 1 kap 5 §

---

5 §

Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där.

Medlem av en kommun är också en medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) som är bosatt i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte ska folkbokföras där.

Med en bred dialog kan man fånga upp hur olika människor använder och upplever den fysiska miljön. Det kan handla om närhet till service, betydelsefulla karaktärsdrag, grönområdets värden, trygghetskänsla, närhet till vatten och tillgänglighet. Sådan kunskap nås genom dialog och kompletterar kartläggningen av den fysiska strukturen.

Kartläggning av befintligt kunskapsunderlag och bred dialog kan visa på behov av ytterligare kunskapsunderlag, exempelvis bullerkarteringar och kartläggning av markföreningar.

[Här kan du läsa mer om hur Luleå utvecklat ett verktyg som de kallar HåSta/HåBy för att analysera hållbarheten i den befintliga miljön.](#)

Läs mer om metoder och verktyg för medborgardialog samt exempel på medborgardialog under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Tillbakablick

För att förstå den fysiska miljön behövs det kunskap om utvecklingen som lett fram till dagens struktur. På samma sätt som att det behövs både ett kort och långt tidsperspektiv när det gäller framtidsbild, så är det lika värdefullt att ha samma perspektiv i en retrospektiv analys, det vill säga en stegvis tillbakablick 10 år, 20 år eller mer.

- Beskriv vilka internationella, nationella, regionala och lokala påverkansfaktorer som har medverkat till dagens samhällsstruktur. Hur fungerade de?
- Finns påverkansfaktorerna kvar i dag?

En viktig faktor som påverkar uppbyggnaden av den fysiska miljön är de aktörer som verkar inom den fysiska planeringen och inom förvaltningen av den fysiska miljön, till exempel kommunala förvaltningar och de som bor och verkar i kommunen.

- Vilka var aktörerna i planeringsprocesserna och hur såg

ansvarsfördelningen ut? Användes styrverktyg? Hur har de i så fall fungerat? Se exemplet nedan om balanserade styrkort i Luleå kommun.

- Vilka deltagare i processen medverkar inte längre och varför? Vilka borde ha varit med?

Avvägningar mellan olika intressen görs när beslut tas om markens användning.

- Vilka har skälen till prioriteringar och beslut om vägval varit? Vad blev konsekvensen av avvägningarna?

[Här kan du läsa mer om hur Luleå kommun utvecklat en variant av balanserade styrkort.](#)

Omvärlds- och trendanalys

Här handlar det om att bedöma betydelsen och påverkan av samhällsutvecklingen i stort:

- Vilka nuvarande och tänkbara utvecklingstendenser kan påverka samhällsbyggandet i kommunen?
- Vilka är särskilt relevanta för översiktsplaneringen?
- Hur förhåller vi oss till dem?

Analysen bör omfatta såväl generella samhällstendenser och den mer specifika utvecklingen i kommunen. En sådan analys kan med fördel göras regelbundet utifrån kommunens behov. Regionernas, de regionala självstyrelseorganen och i vissa fall länsstyrelsernas arbete med regionala tillväxt- och utvecklingsprogram (RTP/RUP) innehåller ofta omvärldsanalyser. Likaså gör många kommuner omvärldsanalyser som ligger till grund för kommunens strategiska arbete i stort. Båda dessa kan och bör givetvis utnyttjas i översiktsplaneringen. Det är emellertid viktigt att särskilt fokusera på sådana omvärldsfaktorer som kan komma att påverka de långsiktiga förutsättningarna för samhällsbyggande och utvecklingen av den fysiska miljön i övrigt.

Vision för Sverige 2025

Boverket har tagit fram Vision för Sverige 2025, som visar var Sverige bör vara år 2025 för att nå målen för ett hållbart samhälle till år 2050. Syftet med visionen är att den ska kunna användas som ingång i kommunernas arbete med att göra en omvärldsanalys. Den kan också fungera som idéunderlag och stöd när strategier och planer tas fram både på nationell, regional som lokal nivå.

Vision för Sverige 2025 kan användas som ett stöd inom översiktsplaneringen för att hantera och definiera utmaningar. Den kan fungera som en ingång för att formulera lokala mål och bedöma vilka nationella mål som är relevanta. Vision 2025 kan också ge inspiration när kommunen ska ta fram sin egen vision. Den kan även ge inspel till vilka typer av åtgärder som kan behövas i kommunen för att verka för en utveckling som är hållbar. I Vision för Sverige 2025 beskrivs fyra megatrender som bedöms ha stor inverkan på vår samhällsutveckling. Genom tolv stycken så kallade Sverigebilder konkretiseras

sedan vilka rumsliga effekter förverkligandet av visionen kräver för att uppnå Sveriges hållbarhetsambitioner i en föränderlig värld.

Läs mer om Vision för Sverige 2025 under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information"

Illustration: Boverket

Teknologiska innovationer

Teknologiska innovationer är en viktig drivkraft bakom samhällets utveckling med konsekvenser för rumsliga strukturer. Boverket anser att det är viktigt att blicka framåt och skapa förståelse för möjligheter och risker med ny teknik och väga in detta i den fysiska planeringen. Först då är det möjligt att navigera i en föränderlig värld och vara med och styra utvecklingen i en positiv hållbar riktning. Boverket har uppmärksammat att planerare på regional och kommunal nivå har svårt att förhålla sig till teknikutveckling och digitalisering och väga in dess påverkan på rumsliga strukturer i den strategiska planeringen. Därför vill vi utveckla konkreta stöd i form av kunskapsunderlag och scenarier och ge bättre verktyg för att kunna agera och ställa krav på teknikutvecklingen i syfte att nå en god och hållbar livsmiljö.

Läs mer om om Boverkets uppdrag om digitaliseringens möjliga påverkan på rumslig utveckling under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Allmänna intressen

De allmänna intressena fångar samtliga tre hållbarhetsdimensioner och är därför en bra grund att utgå ifrån för att arbeta med hållbarhet i planeringen. Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur man avser att tillgodose allmänna intressen enligt PBL 2 kap.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Det är därför nödvändigt att kartlägga och analysera de allmänna intressena:

- Vilka allmänna intressen är relevanta? Hantera de allmänna intressen som berörs av översiktsplanen.
- Var behöver avvägningar göras mellan motstående allmänna intressen? Vilka synergieffekter kan uppnås?
- Var råder sådana intressen och förhållanden som man bör ta särskild hänsyn till vid byggande och andra typer av användning av mark- och vattenområden?
- Vilka områden är eller riskerar att bli utsatta för störningar som kan påverka människors hälsa och säkerhet eller miljön?
- I vilka områden finns risk för naturolyckor som översvämningar, ras, skred och erosion? Hur påverkas dessa områden av effekterna från nuvarande och framtida klimatförändringar? Hur kan sådana risker minska eller upphöra?

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Länsstyrelsen ska tillhandahålla en stor del av de underlag som behövs för sådana analyser, främst när det gäller nationella, regionala och mellankommunala intressen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 10 §

10 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen,
2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,
3. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

10 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen,
2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,
3. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i denna lag, om det behövs från allmän synpunkt. Lag (2020:76) .

En del inventeringar och klassificeringar/värderingar när det gäller lokala intressen kan dock kommunen själv behöva göra.

[Här kan du läsa mer om hur de allmänna intressena i respektive del enligt PBL 2 kap. 3 § kan hanteras i översiktsplaneringen.](#)

[Här kan du läsa mer om vad ett riksintresse är, vilka olika roller inblandade myndigheter har samt hur riksintressena ska hanteras i den fysiska planeringen enligt PBL.](#)

Nationella och regionala mål, planer och program

Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Översiktsplaneringen har en central roll i arbetet med hållbar utveckling inom fysisk planering eftersom planen ska samordnas med de nationella och regionala mål som är relevanta för kommunens hållbara utveckling. Målsättningen är att översiktsplanen ska bli ett sektorsövergripande och strategiskt instrument för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska planeringen. Den ska även fungera som en plattform för kommunens medverkan i bland annat i planeringen av den regionala utvecklingen.

Exakt vilka mål, planer, program och strategier som hänsyn bör tas till är inte reglerat i lagstiftningen eftersom dessa kan skifta till namn och innehåll över tid. Det är upp till kommunen att bedöma vilka som är relevanta för kommunens hållbara utveckling och den fysiska planeringen ([jfr. prop. 2009/10:170 sid. 177](#)).

En viktig del i planeringsarbetet är därför att identifiera vilka de relevanta målen, planerna och programmen är, samt analysera på vilket sätt de kan och

bör påverka översiktsplanen. De allmänna intressena som kommunen anser vara relevanta kan också identifiera vilka nationella och regionala mål, planer och program som bör behandlas i översiktsplanen. Det kan vara lämpligt att även ta med kommunens egna övergripande mål och liknande i bilden. Vilka mål som är relevanta att beakta måste bedömas med utgångspunkt i visionen och de utmaningar och mål som kommunen formulerat lokalt.

Länsstyrelsen har skyldighet att minst en gång per mandatperiod redovisa sina synpunkter i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. En bedömning av vilka nationella och regionala mål, planer och program som är relevanta för översiktsplaneringen bör ingå i en sådan redogörelse.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 28 §

---

28 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska minst en gång under den mandattid som avses i 27 § redovisa sina synpunkter i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Synpunkterna ska redovisas i en sammanfattande redogörelse till kommunen. Av redogörelsen ska det framgå hur synpunkterna förhåller sig till översiktsplanen.

Länsstyrelsen ska lämna en sådan redogörelse till kommunen också när kommunen begär det.

28 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen är det, trots det som sägs i 12 §, tillräckligt att granskningstiden är sex veckor. Lag (2020:76) .

Boverket har på regeringens uppdrag sammanställt nationella mål, planer och program som statsmakterna lagt fast inom olika politikområden. Det gäller bland annat mål om miljö, folkhälsa, bostäder, jämställdhet, transporter, tillgänglighet, klimat, energi, näringsliv, naturvård, regional utveckling, kultur och konkurrens. Sammanställningen ska i ett första skede ligga till grund för länsstyrelsernas arbete med underlag till kommunerna planering.

[Här kan du läsa mer om nationella mål för hållbart samhällsbyggande och planering.](#)

Relaterad information:

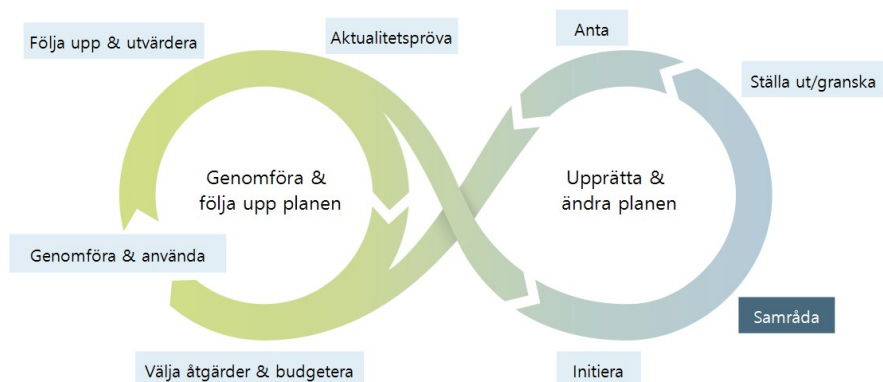
På andra webbplatser:

[Metoder och verktyg för medborgardialog samt exempel på medborgardialog](#)

[Vision för Sverige 2025](#)

[Boverkets uppdrag om digitaliseringens möjliga påverkan på rumsliq utveckling](#)

Formulera mål och vision

Processen där övergripande vision och mål för den fysiska miljön formuleras och diskuteras är av betydelse för översiktsplanens roll att vägleda mot en mer hållbar utveckling. Målen bör kunna följas upp för att se om utvecklingen går i önskvärd riktning. Kommunens utmaningar och relevanta nationella och regionala mål kan fungera som en viktig ingång för måldiskussionen.

Kommunens övergripande vision och mål

I det fall kommunen har en övergripande vision och mål kan de fungera som ett inriktningsdokument för den fysiska planeringen. Om detta saknas kan internationella mål, exempelvis Agenda 2030, fungera som utgångspunkt i arbetet med att formulera lokala mål för en hållbar utveckling. När kommunen tar fram vision och mål kan stöd tas i nationella och regionala mål, som miljökvalitetsmålen och regional utvecklingsstrategi. Modeller som ger olika förhållningssätt till hur kommunen ser på de sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionerna kan också fungera som ingång i diskussionen.

I arbetet med att formulera en övergripande samhällsvision och mål är det viktigt att ha ett helhetsperspektiv som inbegriper alla samhällsområden.

Formulera målen för en hållbar fysisk utveckling

Målarbetet i översiktsplaneringen är ett sätt att konkretisera kommunens övergripande vision och mål för en hållbar samhällsutveckling inom ramen för vad den fysiska planeringen kan hantera. Det kan finnas olika ingångar och sätt att arbeta med målen beroende på om kommunen har tidigare mål att utgå ifrån eller om nya behov utvecklas. Översiktsplanen är ett politiskt styrdokument och måldiskussionen ska fånga den politiska viljeinriktningen för kommunens mark- och vattenanvändning och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Målarbetet kan påbörjas genom att utifrån kommunens utgångspunkter och förutsättningar identifiera de nyckelfrågor och utmaningar som målen och visionen ska svara mot.

[Här kan du läsa mer om arbetet med att sammanställa och analysera förutsättningar.](#)

En analys bör göras som visar hur kommunens utgångspunkter och förutsättningar stämmer överens med relevanta nationella mål. Det kan innebära att kommunen behöver formulera om de lokala målen eller ta ett tydligt ställningstagande till varför ett nationellt mål inte är prioriterat för den lokala utvecklingen och vad det kan innebära.

Läs mer om metoder och verktyg för medborgardialog samt exempel på medborgardialog under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Läs mer om Vision för Sverige 2025 under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information"

[Här kan du läsa om hur Luleå kommun inledde sitt arbete med översiktsplaneringen med att ta fram en vision.](#)

[Här kan du läsa om hur Arvidsjaur kommun tagit utgångspunkt i det övergripande måldokumentet EU2020 i arbetet med översiktsplanen.](#)

Gör målen uppföljningsbara

För att kunna följa om utvecklingen sker i enlighet med målen och i en hållbar riktning bör de flesta målen formuleras så att de blir möjliga att följa upp.

- Vilka utmaningar ska målen möta?
- Vilka mål är mer generella och övergripande?
- Vilka har bäring på lång sikt? Är det möjligt att formulera delmål för att göra en avstämning på vägen? Vilka indikatorer kan stötta de långsiktiga målen?
- Vilka mål är mer kortsiktiga (mandatperiod), konkreta och direkt uppföljningsbara? Går det att formulera åtgärder och ansvar utifrån de kortsiktiga målen?
- Vilka mål kan mätas kvantitativa och vilka måste mätas utifrån kvalitet?
- Vilka metoder och tillvägagångssätt för att följa upp målen kan användas?

[Här kan du läsa om exempel på utvecklade uppföljningsmetodiker i Göteborgs kommuner.](#)

[Här kan du läsa om exempel på utvecklade uppföljningsmetodiker i Järfälla.](#)

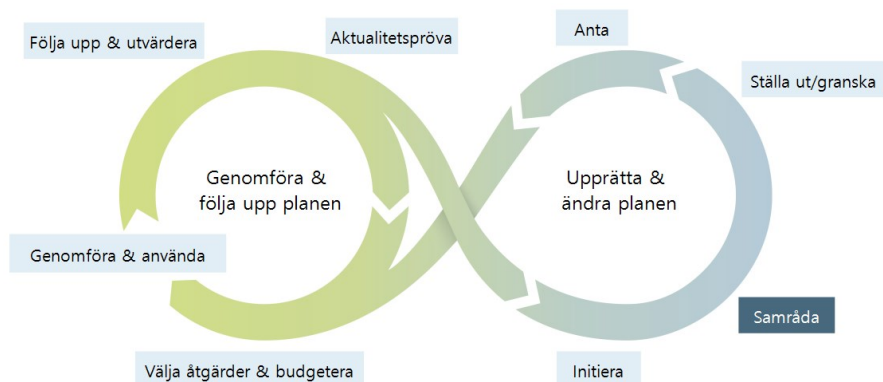
Relaterad information

På andra webbplatser

[Läs mer om metoder och verktyg för medborgardialog samt exempel på medborgardialog](#)

[Läs mer om Vision för Sverige 2025](#)

Ta fram framtidsbilder och strategier

Det finns olika sätt att belysa, visualisera och skapa en gemensam förståelse för vad visionen och målen kan innebära för den fysiska planeringen. Ett sätt är att arbeta med fysiska framtidsbilder och strategier och parallellt och växelvis bedöma olika alternativs konsekvenser. Detta görs lämpligen utifrån de allmänna intressena, formulerade lokala mål samt relevanta nationella och regionala mål. På så vis kan man diskutera sig fram till vilken fysisk och rumslig struktur som bäst svarar mot en hållbar utveckling.

Ta fram alternativa framtidsbilder och formulera strategier

De strategier och ställningstaganden som kommunen formulerar är ett stöd på vägen till målen och framtidsbilderna så att den fortsatta planeringen kan medverka till att nå en ökad hållbarhet. Det kan till exempel handla om strategier och ställningstaganden kring bebyggelsens täthet och funktionsblandning, prioritering av gång-, cykel- och kollektivtrafik före biltrafik och så vidare. Ett sätt är att formulera strategierna gradvis och bedöma rimligheten samtidigt som framtidsbilderna konkretiseras. På så vis kan man successivt diskutera sig fram till vad olika strategier och ställningstaganden kan komma att innebära konkret.

- Hur ska den fysiska och rumsliga strukturen utformas för att leva upp till visionen och målen?
- Vilka strategier ska man ha för att nå dit?

I arbetet med att ta fram alternativa framtidsbilder kan det underlätta att diskutera vilka drivkrafterna bakom olika alternativ kan vara. Detta kan hjälpa till att definiera olika alternativa framtidsbilder som kan vara lämpliga att konsekvensbedöma. Drivkrafterna kan till exempel vara en stark inflyttningstakt och befolkningsökning eller marknadskrafter som driver på externhandelsetableringar.

- Är drivkrafterna starka eller svaga? Behöver de stärkas eller motverkas?
- Påverkas de rumsliga relationerna eller täthetsgraden?

- Stärks funktionsuppdelningen eller uppnås ökad funktionsblandning? Flerkärnighet eller fåkärnighet?
- Stärks kvaliteter i dagens struktur eller försvagas de?
- Hur kan utvecklingen av den fysiska miljön bidra till nya drivkrafter?

Gör en samlad bedömning av konsekvenserna

En framgångsfaktor är att bedöma konsekvenserna tidigt i arbetet med framtidsbilder och strategier och att de tre hållbarhetsdimensionerna bedöms samlat. En bred bedömning av konsekvenserna är till hjälp för att utvärdera om den fysiska miljön uttryckt i framtidsbilder och strategier ger förutsättningar för att kunna leva och verka mer hållbart. Hållbara lösningar kan identifieras och mindre hållbara lösningar kan undvikas.

Avvägningar och ställningstaganden mot en mer hållbar struktur kan ske genom att växelvis och integrerat bedöma hållbarheten av olika alternativa framtidsbilder och strategier. Tidiga alternativ kan bedömas översiktligt för att sedan ligga till grund för fortsatta fördjupningar av de alternativ man vill gå vidare med. I denna process kan olika intressen vägas mot varandra på ett mer systematiskt och strukturerat sätt. Vad som blir hållbart i slutändan beror på de val som görs på vägen. Följande frågor kan vara en hjälp att ställa sig på vägen:

- Vilka alternativa vägar finns för att ta sig från nuläge till framtid och vad innebär det att välja det ena eller andra sättet? Vad ska prioriteras?
- Vilka tidsperspektiv och vilka osäkerhetsfaktorer behöver vägas in, lokala respektive omvärldsrelaterade? Vilka frågor har bäring på lång sikt och vilka har det på kort sikt?
- Vilka vägval väljs och vilka väljs bort?
- Vad blir vinsterna och förlusterna med våra val? Vilka synergier och samverkans effekter finns och vilka är målkonflikterna? Hur kan olika intressen förstärka varandra och samverka?

Kommunexempel

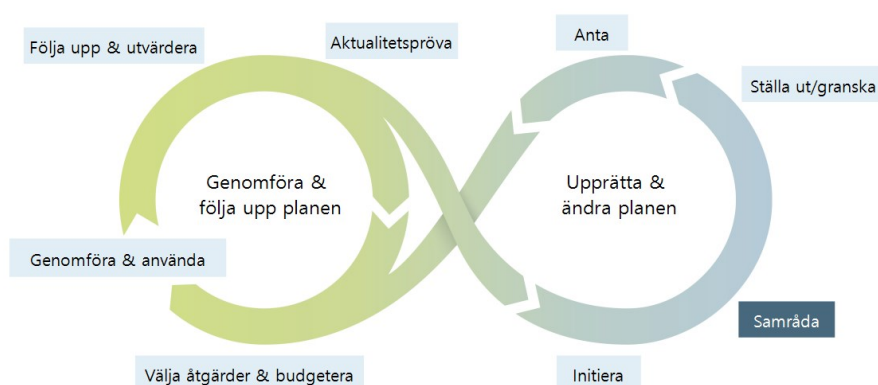
I Halmstad kommun har man valt att bedöma hållbarheten brett.

[Här kan du läsa mer om hur Halmstad har arbetat.](#)

I Järfälla har man gjort en hållbarhetsbedömning av översiktsplanen där både PBL:s krav på att beskriva konsekvenser och miljöbalkens krav på miljöbedömning hanteras samlat.

[Här kan du läsa mer om hur Järfälla har arbetat.](#)

Undersökning om betydande miljöpåverkan

Regeringen har föreskrivit att en översiktsplan ska antas medföra en betydande miljöpåverkan om den medger exempelvis tätortsbebyggelse, vägar eller industriområden. Kommunen ska därför normalt göra en strategisk miljöbedömning vid upprättande och ändring av översiktsplanen.

I de allra flesta fall står det redan från början klart att ett förslag till översiktsplan, fördjupning eller tematiskt tillägg omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning. Om det inte från början är klart att det ska göras en strategisk miljöbedömning ska kommunen genomföra en undersökning av om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen motsvarar det som tidigare kallades behovsbedömning. En ändring av en översiktsplan som endast syftar till att tjäna totalförsvaret eller räddningstjänsten är alltid undantagen från kravet på strategisk miljöbedömning, och därmed undersökning.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 5 §

5 §

En myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska undersöka om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, om

1. frågan om betydande miljöpåverkan inte är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 4 §, eller
2. planen, programmet eller ändringen inte omfattas av undantaget i 3 § andra stycket. Lag (2017:955) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 3 §

3 §

En myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska göra en strategisk miljöbedömning, om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Skyldigheten gäller inte

1. planer och program som endast syftar till att tjäna totalförsvaret eller räddningstjänsten, och
  2. finansiella eller budgetära planer och program. Lag (2017:955) .
-

Enligt Miljöbedömningsförordningen kan det vara aktuellt att göra en undersökning när det gäller andra planer som enbart avser användningen av små områden på lokal nivå eller små ändringar som inte anger förutsättningar för industriområden, tätortsbebyggelse, vägar etc.

Miljöbedömningsförordning (2017:966) 2,3 §§

---

2 §

En betydande miljöpåverkan ska antas enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken, om

1. genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eller
2. planen, programmet eller ändringen anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller bilagan till denna förordning och är
  - a) ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 8 § miljöbalken,
  - b) en avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken eller enligt 83 § avfallsförordningen (2011:927),
  - c) en översiktsplan enligt 3 kap. plan- och bygglagen (2010:900),
  - d) en regionplan enligt 7 kap. plan- och bygglagen,
  - e) en plan för tillförsel, distribution och användning av energi enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering,
  - f) en länsplan enligt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur,
  - g) en havsplan enligt havsplaneringsförordningen (2015:400),
  - h) en plan för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 28 § miljöbalken, eller
  - i) en annan plan eller ett annat program som avser jord- eller skogsbruk, fiske, energi, industri, transporter, regional utveckling, avfallshantering, vattenförvaltning, telekommunikationer, turism, fysisk planering eller markanvändning. Förordning (2018:2105).

3 §

Trots 2 § ska frågan om betydande miljöpåverkan avgöras efter en undersökning enligt 6 kap. 6 § miljöbalken i fråga om

1. detaljplaner enligt plan- och bygglagen,
  2. andra planer eller program som enbart avser användningen av små områden på lokal nivå, eller
  3. små ändringar i planer eller program som inte omfattas av 1 eller 2.
-

Kommer kommunen fram till att en strategisk miljöbedömning inte behöver göras så ska skälen för detta redovisas i översiktsplanen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Undersökningssamråd

Inom ramen för undersökningen ska det ske ett så kallat undersökningssamråd med länsstyrelsen och de kommuner som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen. Genom länsstyrelsen sker samrådet med andra statliga myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda. Vilka dessa kommuner är måste avgöras i det enskilda fallet. Om en kommun har ett särskilt miljöansvar eller inte ska bedömas utifrån dess arbetsuppgifter. Det ska finnas en koppling mellan miljöansvaret och den miljöpåverkan som kan förväntas vid genomförandet av planen. Det räcker att kommunen kan antas bli berörd. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 95](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 6 §

6 §

Undersökningen ska innebära att myndigheten eller kommunen

1. identifierar omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan, och
2. samråder i frågan om betydande miljöpåverkan med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, om myndigheten eller kommunen inte redan i identifieringen kommer fram till att en strategisk miljöbedömning ska göras.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådana omständigheter som avses i första stycket 1. Lag (2017:955) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

---

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Att ta reda på om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan behöver kommunen göra initialt. Det medför att undersökningssamrådet behöver hållas tidigt i samrådsprocessen. I plan- och bygglagen, PBL, anges att samråd om förslaget till översiktsplan ska uppfylla kraven på undersökningssamråd i miljöbalken.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

---

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 10 §

---

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Kommer kommunen i ett inledande skede av undersökningen fram till att en strategisk miljöbedömning behöver göras, så behövs det inget undersökningssamråd. Då ska istället miljöbedömningen påbörjas.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 6 §

6 §

Undersökningen ska innebära att myndigheten eller kommunen

1. identifierar omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan, och
2. samråder i frågan om betydande miljöpåverkan med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, om myndigheten eller kommunen inte redan i identifieringen kommer fram till att en strategisk miljöbedömning ska göras.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådana omständigheter som avses i första stycket 1. Lag (2017:955) .

Ställningstagande om betydande miljöpåverkan

Efter att undersökningen har genomförts ska kommunen ta ställning till om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan eller inte.

Enligt miljöbalken ska ställningstagandet formaliseras som ett särskilt beslut. I PBL finns det ingen hänvisning till detta krav. Däremot ska ställningstagandet och skälen för bedömningen om planen inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan redovisas i översiktsplanen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

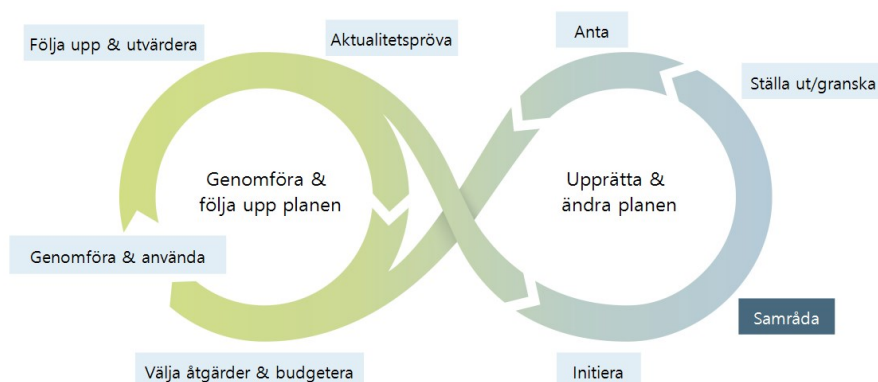
Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
  2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
  3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .
-

Länsstyrelsens roll

Undersökningssamrådet ska göras med länsstyrelsen. Vid samrådet ska länsstyrelsen stödja kommunen genom att bidra med den kunskap och de underlag som är relevanta för miljöbedömningen. Genom länsstyrelsen sker samrådet med andra statliga myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda.

Samråda om avgränsning av MKB

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska behandlas i ett avgränsningssamråd. Avgränsningssamrådet behöver ske i ett tidigt skede av planprocessen. Samråd om förslag till översiktsplan ska enligt plan- och bygglagen uppfylla miljöbalkens krav på avgränsningssamråd.

Vid en strategisk miljöbedömning av översiktsplanen ska kommunen genomföra avgränsningssamråd med länsstyrelsen och de kommuner som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9-10 §§

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Identifiera de viktiga frågorna

För att miljöbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen inte ska bli onödigt omfattande så bör de begränsas till det som verkligen kan förmodas ge en betydande miljöpåverkan. Det skapar också utrymme för nödvändig fördjupning av de väsentliga aspekterna. I inledningsskedet av miljöbedömningen bör man därför analysera vad i planförslaget eller ändringsförslaget som kan ge upphov till betydande miljöpåverkan och avgränsa innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen efter detta. ([jfr. prop. 2016/17:200 sid 192](#))

Avgränsningssamråd

Första steget i den strategiska miljöbedömningen är att kommunen ska genomföra ett avgränsningssamråd där omfattningen och detaljeringsgraden i miljökonsekvensbeskrivningen avgränsas. Resultatet av avgränsningssamrådet ger ett stöd för att fokusera på de väsentliga aspekterna som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan så att dessa kan ges en tillräckligt utrymme och fördjupning. Avgränsningssamrådet ska göras med länsstyrelsen och de kommuner och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen. Vilka som kan antas bli berörda av planen på grund av sitt särskilda miljöansvar måste avgöras i det enskilda fallet. Om en kommun har ett särskilt miljöansvar eller inte ska bedömas utifrån dess arbetsuppgifter. Det ska finnas en koppling mellan miljöansvaret och den miljöpåverkan som kan förväntas vid genomförandet av planen. Det räcker att kommunen kan antas bli berörd. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 95](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9-10 §§

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Plan- och bygglag (2010:900) 5 kap 11 §

---

11 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

I arbetet med att ta fram ett program enligt 10 § eller ett förslag till en detaljplan ska kommunen samråda med

1. länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten och de kommuner som berörs,
2. de kända sakägarna och de kända bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs,
3. de kända organisationer av hyresgäster som har avtal om förhandlingsordning för en berörd fastighet eller, om någon förhandlingsordning inte gäller, som är anslutna till en riksorganisation inom vars verksamhetsområde en berörd fastighet är belägen, och
4. de myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget.

Kommunen behöver dock inte samråda med bostadsrättshavare, hyresgäster, boende eller organisationer av hyresgäster, om det är uppenbart att förslaget saknar betydelse för dem.

För samråd enligt första stycket 2-4 är det tillräckligt att kommunen ger tillfälle till samråd.

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt första stycket genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

11 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

I arbetet med att ta fram ett program enligt 10 § eller ett förslag till en detaljplan ska kommunen samråda med

1. länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten och de kommuner som berörs,
2. de kända sakägarna och de kända bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs,
3. de kända organisationer av hyresgäster som har avtal om förhandlingsordning för en berörd fastighet eller, om någon förhandlingsordning inte gäller, som är anslutna till en riksorganisation inom vars verksamhetsområde en berörd fastighet är belägen, och
4. de myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget.

Kommunen behöver dock inte samråda med bostadsrättshavare, hyresgäster, boende eller organisationer av hyresgäster, om det är uppenbart att förslaget saknar betydelse för dem.

För samråd enligt första stycket 2-4 är det tillräckligt att kommunen ger tillfälle till samråd. Lag (2020:76) .

11 a § /Ny beteckning 5 kap. 11 c § U:2020-04-01/

Om planförslaget är ett sådant förslag som avses i 7 §, ska kommunen kungöra förslaget och samråda om det under en viss tid som ska vara minst tre veckor (samrådstitid).

För planförslag som avses i 7 a § finns bestämmelser om kungörelse i 18 a §. Lag (2014:900) .

11a §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 11 § ska kommunen undersöka om genomförandet av detaljplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken eller om planen omfattas av undantaget i 6 kap. 3 § andra stycket 1 samma balk. Lag (2020:76) .

11 b § /Ny beteckning 5 kap. 11 d § U:2020-04-01/

En kungörelse ska anslås på kommunens anslagstavla och föras in i en ortstidning. Av kungörelsen ska det framgå

1. vilket område detaljplanen avser,
2. om förslaget avviker från översiktsplanen,
3. var förslaget finns tillgängligt och hur lång samrådstitiden är,
4. att den som vill lämna synpunkter på förslaget ska göra det under samrådstitiden, och
5. till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. Lag (2014:900) .

11b §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Om genomförandet av detaljplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 11 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

11 c § /Ny beteckning 5 kap. 11 e § U:2020-04-01/

Under samrådet ska kommunen hålla planförslaget tillgängligt för alla som vill ta del av det. Kommunen ska också se till att det underlag som avses i 8-10 §§ finns tillgängligt liksom det planeringsunderlag i övrigt som kommunen anser har betydelse för bedömningen av förslaget. Lag (2014:900) .

11c §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Om planförslaget är ett sådant förslag som avses i 7 §, ska kommunen kungöra förslaget och samråda om det under en viss tid som ska vara minst tre veckor (samrådstid).

För planförslag som avses i 7 a § finns bestämmelser om kungörelse i 18 a §. Lag (2020:76) .

11d §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

En kungörelse ska anslås på kommunens anslagstavla och föras in i en ortstidning. Av kungörelsen ska det framgå

1. vilket område detaljplanen avser,
2. om förslaget avviker från översiktsplanen,
3. var förslaget finns tillgängligt och hur lång samrådstiden är,
4. att den som vill lämna synpunkter på förslaget ska göra det under samrådstiden, och
5. till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. Lag (2020:76) .

11e §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Under samrådet ska kommunen hålla planförslaget tillgängligt för alla som vill ta del av det. Kommunen ska också se till att det underlag som avses i 8-10 §§ finns tillgängligt liksom det planeringsunderlag i övrigt som kommunen anser har betydelse för bedömningen av förslaget. Lag (2020:76) .

Tidigt i processen

Eftersom en miljökonsekvensbeskrivning ska tas fram så tidigt som möjligt medför det att avgränsningssamrådet behöver hållas tidigt i samrådsprocessen. I PBL anges att samråd om förslaget till översiktsplan ska uppfylla kraven på avgränsningssamråd i miljöbalken när ett sådant krävs.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 10 §

---

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

För att samrådet ska fylla sitt syfte är det samtidigt viktigt att det finns ett underlag där det framgår vad som föreslås i översiktsplanen. Av det skälet kan avgränsningssamrådet behöva delas upp i flera steg och omfattningen och inriktningen anpassas till hur långt förslaget till översiktsplan har framskridit. ([jfr prop. 2016/17:200 sid 96 och 161.](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 15 §

15 §

Myndigheten eller kommunen ska så tidigt som möjligt i arbetet med förslaget till plan eller program ta fram miljökonsekvensbeskrivningen och göra den och förslaget tillgängliga för allmänheten och de kommuner och myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda. De ska ges information om hur de kan ta del av förslaget och miljökonsekvensbeskrivningen samt hur och inom vilken tid synpunkter kan lämnas. Tiden för att lämna synpunkter ska vara skälig. Lag (2017:955) .

Avgränsningssamrådet i flera steg

En miljökonsekvensbeskrivning ska behandla den betydande miljöpåverkan som kan antas bli en konsekvens av de strategiska val som ofta görs i ett inledande skede av ett översiktsplanarbete. Dessutom ska den behandla den betydande miljöpåverkan som kan antas bli en konsekvens av de ställningstaganden som ofta görs för enskilda områden. Detta kan ske i ett senare skede av översiktsplanarbetet. Syftet med avgränsningssamrådet är att miljökonsekvensbeskrivningen ska koncentreras på de väsentliga frågorna. Av det skälet kan avgränsningssamrådet behöva delas upp i flera kontakter och omfattningen och inriktningen anpassas till hur långt förslaget till översiktsplan har framskridit. Detta kräver att kommunen är tydlig med hur den avser att bedriva arbetet med att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning.

Vad kan skjutas till senare skeden

En miljökonsekvensbeskrivnings omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till översiktsplanens innehåll och detaljeringsgrad. Hänsyn ska också tas till att vissa frågor kan bedömas bättre i den efterföljande detaljplaneringen eller i tillståndsprövningen av verksamheten eller åtgärden. Det är därför lämpligt att vid avgränsningssamrådet diskutera vilka frågor som bör behandlas inom ramen för översiktsplanens miljöbedömning och vilka frågor som bör behandlas vid ett kommande planarbete.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 12 §

---

12 §

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till

1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
  2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
  3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
  4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och
  5. allmänhetens intresse. Lag (2017:955) .
-

Länsstyrelsens roll

Avgränsningssamrådet ska ske med länsstyrelsen och de kommuner och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen. Länsstyrelsen ska samordna samrådet med de andra statliga

myndigheterna.

I avgränsningssamrådet behandlas miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 9-10 §§

---

9 §

Om en strategisk miljöbedömning ska göras, ska myndigheten eller kommunen

1. samråda om hur omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbeskrivning ska avgränsas (avgränsningssamråd),
2. ta fram en miljökonsekvensbeskrivning,
3. ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program, och
4. ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas eller läggs till grund för reglering. Lag (2017:955) .

10 §

Avgränsningssamrådet ska ske med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet. Lag (2017:955) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

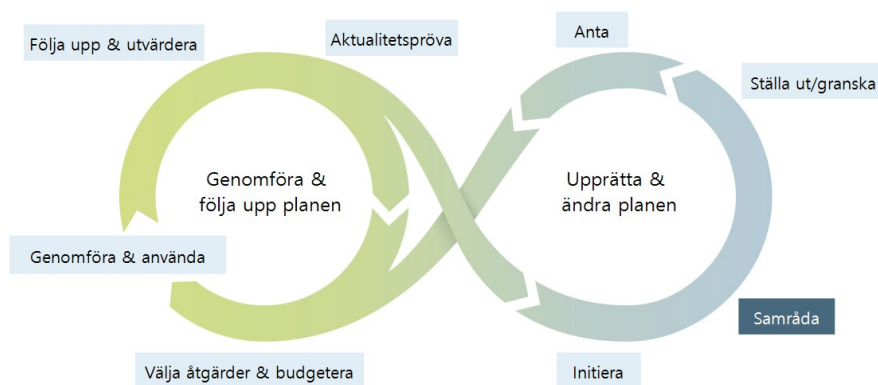
Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Vid kommunernas arbete med miljöbedömningar har länsstyrelsen endast en vägledande roll. I samrådet ska länsstyrelsen stödja kommunen genom att bidra med den kunskap och de underlag som är relevanta för miljöbedömningen.

Samråda om översiktsplan och MKB

En översiktsplan ska upprättas eller ändras i samråd med en bred krets av intressenter, det vill säga både myndigheter, organisationer och allmänhet. Samrådet bör starta tidigt i processen och så långt möjligt ske löpande under planeringsprocessens gång. Syftet med samråd är att förbättra beslutsunderlaget och ge möjlighet att påverka planens utformning. Resultatet av samrådet ska redovisas i en samrådsredogörelse.

Samrådet kan delas upp i flera steg som ansluter till olika stadier i planarbetet ([jfr prop. 1985/86:1 sid 136](#)). Sista steget i samrådet är att kommunen redovisar helheten i ett genomarbetat planförslag. Då ska förslagets innebörd och konsekvenser, skälen för det och planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt redovisas.

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan ska den samrådas med länsstyrelsen, berörda kommuner och regionala organ som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och planering av transportinfrastruktur. Kommunens medlemmar och enskilda i övrigt, de andra myndigheter och sammanslutningar som kan ha ett väsentligt intresse av förslaget ska ges tillfälle att delta i samrådet.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 8 §

8 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt. Lag (2019:949) .

8 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse för bedömningen av förslaget. Lag (2020:76) .

Tillfälle till synpunkter

Kommunen ska under planprocessen göra förslaget till översiktsplan tillsammans med miljökonsekvensbeskrivningen tillgängligt för synpunkter. I PBL anges att samråd om förslaget till översiktsplan ska uppfylla kravet på att ge tillfälle till synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till översiktsplan enligt miljöbalken. Samrådet ger tillfälle att lämna synpunkter på innehållet i ett tidigt skede.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 9 §

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Samrådet ska ske så tidigt som möjligt och i så god tid att det går att ta hänsyn till inkomna synpunkter innan planen antas. ([jfr prop. 2016/17:200 sid. 100f](#))

Kommunen behöver inte skicka samrådshandlingar eller underlag till var och en av de intressenter som ska ges tillfälle att delta i samrådet. Ett sätt att uppnå ambitionen i lagstiftningen är att kommunen håller samrådsmöten där olika intressenter kan ta del av och påverka förslag till översiktsplan. Det är upp till intressenterna att avgöra om de vill reagera på kommunens förslag. Exempel på olika arbetssätt kan vara via kommunens webbplats, seminarier, inslag i lokaltidningar och lokalradio. Presentation av förslaget kan genomföras på skolor, bibliotek och andra platser. ([jfr proposition 2009/10:170, sidan 420](#))

Definiera samrådskretsen

För att säkerställa syftet med samrådet bör det hållas med en bred krets av berörda.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 8 §

8 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt. Lag (2019:949) .

8 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse för bedömningen av förslaget. Lag (2020:76) .

Obligatoriska samrådsparter

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen är en obligatorisk samrådspart och ska under samrådet särskilt ta tillvara och samordna statens intressen. Det är länsstyrelsens ansvar att hålla berörda statliga myndigheter underrättade om planarbetet. De statliga myndigheter som har synpunkter på planförslaget ska framföra dessa till länsstyrelsen.

Plan- och byggförordning (2011:338) 2 kap 1,3 §§

1 §

Under ett samråd om ett förslag att anta, ändra eller upphäva en regionplan, en översiktsplan, en detaljplan eller områdesbestämmelser ska länsstyrelsen på lämpligt sätt hålla andra berörda statliga myndigheter underrättade om planarbetet. Om förslaget rör skogsmark, ska länsstyrelsen inhämta Skogsstyrelsens yttrande.

Om förslaget avser en detaljplan eller områdesbestämmelser, behöver länsstyrelsen dock inte underrätta

1. lantmäterimyndigheten och myndigheter som är sakägare och som kommunen ska samråda med enligt 5 kap. 11 § plan- och bygglagen (2010:900), eller

2. andra myndigheter än de som har invänt mot översiktsplanen, utom när förslaget saknar stöd i översiktsplanen eller särskilt berör myndigheten.

3 §

Om en statlig myndighet har synpunkter på ett planförslag under samrådet enligt 1 § eller på de frågor som en begäran om planeringsbesked avser efter underrättelse enligt 2 a §, ska myndigheten framföra synpunkterna till länsstyrelsen.

Förordning (2017:423).

Landstinget och de kommuner som berörs

Kommunen måste också samråda med berörda kommuner. Då översiktsplanen uttrycker den långsiktiga inriktningen på kommunens utveckling när det gäller den fysiska miljön bör normalt alla grannkommuner räknas som berörda. I vissa fall kan även icke angränsande kommuner vara berörda av förslag i planen. Ändringar i form av fördjupning av en översiktsplan behöver inte nödvändigtvis beröra en grannkommun.

Samråd ska även ske med regionplaneorgan och kommunala organ i övrigt som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering. Om kommunen gränsar till en annan region/regionförbund än kommunen själv tillhör bör samrådet gälla också dessa organisationer.

Ges tillfälle att delta

Kommunens medlemmar och enskilda i övrigt

Kommunens medlemmar och enskilda i övrigt ska ges tillfälle att delta i samrådet. Deras medverkan i planprocessen är viktig av flera skäl. Samrådet ska ske med syfte att medlemmarna ska kunna påverka förslaget och ges insyn i planprocessen. Beslut som tillkommit utan att allmänheten beretts möjlighet att medverka har ofta svårt att bli allmänt accepterade. Medverkan från allmänheten är också nödvändig för att garantera ett så fullständigt beslutsunderlag som möjligt. Med enskilda i övrigt avses bland annat personer som äger fastighet eller företag i kommunen men bor i en annan kommun.

Andra myndigheter och sammanslutningar

Myndigheter som har ett väsentligt intresse av förslaget ska beredas tillfälle till

samråd. Det kan vara aktuellt att till exempel samråda med angränsande länsstyrelser. Normalt ska dock statliga myndigheters synpunkter samordnas via länsstyrelsen i det län kommunen ligger.

Sammanslutningar som ska ges tillfälle att delta i samrådet kan vara bransch- och intresseorganisationer samt lokala föreningar och grupper. ([jfr prop. 2009/10:170 sid 182](#))

Dokumentera i en samrådsredogörelse

Det finns inget lagkrav på att synpunkter och förslag under samrådet ska lämnas skriftligt till kommunen. Synpunkter som kommer fram vid till exempel möten, diskussioner eller via sociala medier på nätet ska dokumenteras. Kommunen ska redovisa alla synpunkter som framkommit under samrådskedet, och i vilken utsträckning de tillgodoses i planförslaget, i en samrådsredogörelse. Det bör särskilt framgå vilka synpunkter som inte har kunnat beaktas i planförslaget och skälen till detta. Samrådsredogörelsen ligger därmed till grund för och motiverar planförslaget och ska sedan finnas tillsammans planförslaget.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 11 §

---

11 §

Kommunen ska redovisa resultatet av samrådet i en samrådsredogörelse som också ska innehålla de förslag som framförda synpunkter har gett anledning till. Samrådsredogörelsen ska finnas tillsammans med planförslaget.

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

PBL kräver att synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen ska behandlas i samrådsredogörelsen. Detta är även användbart i ett senare skede då det i anslutning till beslutet att anta en översiktsplan ska finnas en redogörelse över hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4,11,16,17 §§

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

11 §

Kommunen ska redovisa resultatet av samrådet i en samrådsredogörelse som också ska innehålla de förslag som framförda synpunkter har gett anledning till. Samrådsredogörelsen ska finnas tillsammans med planförslaget.

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft l:2020-04-01/

16 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under utställningstiden avge ett granskningsyttrande över planförslaget.

Av yttrandet ska det framgå om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

16 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under granskningstiden lämna ett granskningsyttrande över planförslaget.

Länsstyrelsen ska i yttrandet enbart ange om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse blir olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Lag (2020:76) .

17 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Efter utställningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till.

17 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Efter granskningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 16 §

---

16 §

I ett beslut att anta en plan eller ett program som omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning eller i en särskild handling i anslutning till beslutet ska det finnas en redovisning av

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet,
  2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
  3. skälen för att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
  4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Lag (2017:955) .
-

Samråd med andra länder

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land, eller om ett land som kan komma att påverkas betydligt begär det, ska det genomföras ett gränsöverskridande samråd. Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för att genomföra det gränsöverskridande samrådet. Får länsstyrelsen kännedom om att en plan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land, ska länsstyrelsen underrätta Naturvårdsverket. Det är även Naturvårdsverket som ansvarar för att lämna information till ett annat land i fråga om antagande av en plan. ([Jfr prop. 2016/17:200 sid. 162](#))

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 13 §

---

13 §

Om planens eller programmets genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land eller om ett land som kan komma att påverkas betydligt av genomförandet begär det, ska den myndighet som regeringen bestämmer

1. överlämna miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till plan eller program till det andra landets ansvariga myndighet,
  2. om det andra landet vill delta i miljöbedömningen, samråda med det landet i fråga om den gränsöverskridande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra och de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter, och
  3. ge det andra landet den information som behövs för samrådet och möjlighet att lämna synpunkter. Lag (2017:955) .
-

Miljöbedömningsförordning (2017:966) 21-22 §§

21 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Naturvårdsverket är ansvarig myndighet enligt 6 kap. 13 och 33 §§ miljöbalken och enligt Esbokkonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (SÖ 1992:1), om inte regeringen efter anmälan av verket i ett visst ärende beslutar att den ansvariga myndighetens uppgifter ska fullgöras av en annan myndighet.

21 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Naturvårdsverket är ansvarig myndighet enligt 6 kap. 13, 18, 33 och 45 §§ miljöbalken och enligt Esbokkonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (SÖ 1992:1). Regeringen får efter anmälan av verket i ett visst ärende besluta att den ansvariga myndighetens uppgifter ska fullgöras av en annan myndighet. Förordning (2020:77).

22 §

Om en statlig myndighet får kännedom om en plan, ett program, en verksamhet eller en åtgärd som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land, ska myndigheten underrätta Naturvårdsverket om detta.

Plan- och byggförordning (2011:338) 2 kap 4a §

4a §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om det i fråga om en regionplan, översiktsplan eller detaljplan krävs samråd med ett annat land enligt 6 kap. 13 § miljöbalken, ska länsstyrelsen underrätta Naturvårdsverket om detta. Förordning (2018:1872).

4a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om det i fråga om en regionplan, översiktsplan eller detaljplan krävs samråd med ett annat land enligt 6 kap. 13 § miljöbalken, ska länsstyrelsen underrätta Naturvårdsverket om detta. Underrättelseskyldigheten gäller också när en sådan plan antas, ändras eller upphävs, om den har varit föremål för samråd med ett annat land. Förordning (2020:78).

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 8-9 §§

---

8 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt. Lag (2019:949) .

8 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse för bedömningen av förslaget. Lag (2020:76) .

9 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Krävs sådant samråd som avses i 6 kap. 6 eller 9 och 10 §§ miljöbalken, ska samrådet enligt 8 § genomföras så att det uppfyller kraven om samråd i nämnda bestämmelser i miljöbalken. Trots det som sägs där om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2017:965) .

9 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Inom ramen för samrådet enligt 8 § ska kommunen undersöka om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen.

Kommunen ska efter undersökningen avgöra frågan i ett särskilt beslut på det sätt och med det innehåll som anges i 6 kap. 7 § första och andra styckena miljöbalken.

Kraven enligt första och andra styckena gäller inte om frågan om betydande miljöpåverkan redan är avgjord i föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 6 kap. 4 § miljöbalken. Lag (2020:76) .

9a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, ska kommunen inom ramen för samrådet enligt 8 § även uppfylla kraven på avgränsningssamråd i 6 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken.

Trots det som sägs i 6 kap. 6 och 10 §§ miljöbalken om samråd med andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen, ska kommunen i fråga om statliga myndigheter enbart samråda med länsstyrelsen. Lag (2020:76) .

Länsstyrelsens roll

Dialogen mellan stat och kommun under processen att ta fram en översiktsplanen är en väsentlig del i planeringen. Under samrådet har länsstyrelsen enligt plan- och bygglagen vissa specifika uppgifter.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 10 §

10 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen,
2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,
3. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

10 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen,
2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,
3. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i denna lag, om det behövs från allmän synpunkt. Lag (2020:76) .

Ta tillvara och samordna statens intressen

Länsstyrelsen ska under samrådet särskilt ta till vara och samordna statens intressen och hålla berörda statliga myndigheter underrättade om planarbetet. De statliga myndigheter som har synpunkter på planförslaget ska framföra dessa till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har också ansvaret för att förmedla samrådshandlingar till berörda statliga myndigheter, hämta in deras synpunkter och samordna dessa i ett statligt yttrande.

Leverera underlag och ge råd

Länsstyrelsen ska ge kommunen underlag och råd i fråga om sådana allmänna intressen som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Länsstyrelsen ska också sammanställa och tillhandahålla underlag om nationella och regionala mål och intressen.

Verka för att riksintressen tillgodoses och att miljökvalitetsnormer följs

I länsstyrelsens uppgift ligger också att verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses och att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken följs. Det kräver bland annat en utvecklad dialog med kommunerna om hur riksintressen ska avgränsas och konkretiseras. Det förutsätter också att både länsstyrelsen och berörda centrala myndigheter tar ansvar för att precisera och aktualisera underlaget om riksintressen.

Det är under översiktsplanprocessen kommunen och länsstyrelsen diskuterar sektorsmyndigheternas anspråk på områden av riksintresse. Diskussionerna kan aktualisera förslag till ändringar av preciseringar i avgränsning för riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken.

Stödja kommunen i fråga om landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Under samrådet ska länsstyrelsen bistå kommunen med befintliga planeringsunderlag och föra en diskussion med kommunen om kriterierna för områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. På detta sätt ska länsstyrelsen verka för att kommunens redovisning i översiktsplanen är förenlig med kriterierna i miljöbalkens sjunde kapitel om områdesskydd.

Verka för mellankommunal samordning

Länsstyrelsen ska också se till att frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår en eller flera andra kommuner samordnas på ett lämpligt sätt. Länsstyrelsen har en regional överblick och helhetssyn på strategiska frågor och har därför ansvaret för de mellankommunala frågorna.

Kommunala beslut som rör bebyggelseutvecklingen får ibland effekter för hela regionen, eller åtminstone för delar av den. Kommunerna är i dessa fall starkt beroende av varandra, och det är angeläget att de satsningar som görs blir samstämde. Under planprocessen ska länsstyrelsen därför göra kommunerna uppmärksamma på om planläggningen kan påverka utvecklingen i någon annan kommun. Länsstyrelsens uppgift är vidare att bevaka att planer från olika kommuner inte blir oförenliga och att planer inte får oacceptabla effekter för någon grannkommun. Det kan röra frågor som påverkan på vattenområden som delas av flera kommuner, utbyggnad av en ny väg, utbyggnad och lokalisering av ett nytt större köpcentrum eller en vindkraftspark.

Verka för människors hälsa och säkerhet

Länsstyrelsen ska verka för att bebyggelse och byggnadsverk i förslaget till översiktsplan inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet. Förslaget får inte heller innebära ökade risker för olyckor, översvämning eller erosion.

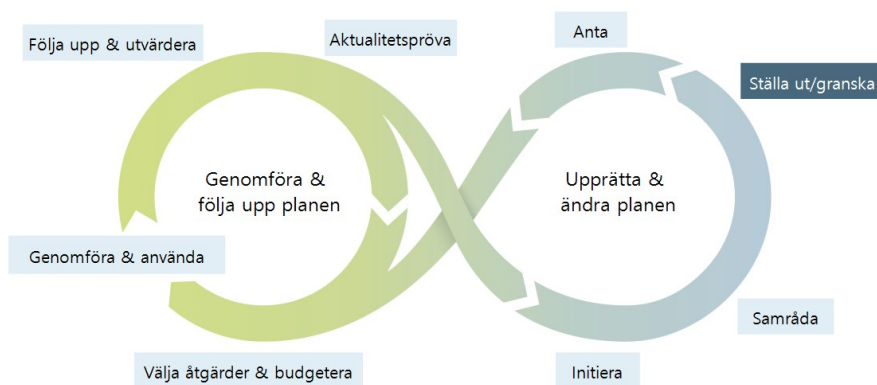
Länsstyrelsen ska kontrollera att kommunerna tar hänsyn till miljöstörningar som buller, markföroreningar, radon och luftföroreningar. Andra faktorer som kommunerna måste ta hänsyn till är exempelvis risken för skred, översvämningar, utsläpp av farliga ämnen vid olyckshändelser eller från anläggningar. Länsstyrelsens kontroll av hälsa och säkerhetsfrågor syftar till att planen ska utformas så att det inte, när planen väl har genomförts, finns risk för att olika tillsynsmyndigheter behöver ingripa.

Länsstyrelsens yttrande under samrådet

Länsstyrelsen bör ställa samman sina synpunkter från samrådet i ett skriftligt samrådsyttrande över planförslaget.

Under samrådet är det viktigt att länsstyrelsen skiljer på sådana synpunkter som är att betrakta som råd till kommunen och sådana frågor som vid senare prövning kan utgöra grund för ingripande, till exempel påpekanden om att riksintressen, mellankommunala intressen eller hälsoskydds- och säkerhetsintressen inte har tillgodosetts.

Ställa ut eller granska översiktsplanen

Efter de ändringar och kompletteringar som gjorts med anledning av de synpunkter som kommit fram under samrådet ska planförslaget, inklusive miljökonsekvensbeskrivning, ställas ut i minst två månader.

Det finns inget som hindrar att kommunen förlänger utställningstiden. Det kan till exempel vara lämpligt om utställning sker över semestertider, om det förväntas finnas ett stort intresse från allmänheten eller om kommunen vill få tid för mer dialog.

När förslaget ställs ut eller kungörs för granskning ska förslaget uppfylla lagstiftningens krav på innehåll och utformning.

[Här kan du läsa om innehåll i en översiktsplan](#)

[Här kan du läsa om innehåll i en MKB](#)

Kungör och skicka ut förslaget

Kommunen ska ställa ut planförslaget under minst två månader. Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen, får kommunen, i stället för att ställa ut det kungöra den för granskning.

Kommunen ska före utställningstidens början kungöra att en utställning ska genomföras. Kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla och införas i ortstidning för att meddela den lokala allmänheten. Den bör också publiceras på kommunens webbplats. Av kungörelsen ska framgå var utställningen äger rum och när, hur och till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 12,13,24 §§

12 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska ställa ut planförslaget under minst två månader.

12 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska låta planförslaget granskas under minst två månader (granskningstid).

Under granskningstiden ska kommunen hålla förslaget tillgängligt för granskning. Kommunen ska också se till att samrådsredogörelsen och det förslag som samrådet har avsett finns tillgängliga. Lag (2020:76) .

13 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska kungöra utställningen av planförslaget före utställningstidens början. Kommunen ska anslå kungörelsen på kommunens anslagstavla och införa den i en ortstidning. Av kungörelsen ska det framgå var utställningen äger rum samt inom vilken tid, på vilket sätt och till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

13 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska före granskningstidens början kungöra att planförslaget finns tillgängligt för granskning. Kommunen ska anslå kungörelsen på kommunens anslagstavla och införa den i en ortstidning. Av kungörelsen ska det framgå

1. var planförslaget hålls tillgängligt för granskning,
2. att den som vill lämna synpunkter på förslaget ska göra det senast under granskningstiden, och
3. på vilket sätt och till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. Lag (2020:76) .

24 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen, får kommunen, i stället för att ställa ut det enligt 12 §, anslå en kungörelse om förslaget på kommunens anslagstavla och föra in kungörelsen i en ortstidning. Kommunen ska hålla förslaget, samrådsredogörelsen och i förekommande fall miljökonsekvensbeskrivningen tillgängliga för granskning.

Av kungörelsen ska det framgå

1. var området som avses med ändringen ligger,
2. var förslaget finns tillgängligt för granskning,
3. att den som vill granska förslaget och lämna synpunkter får göra det inom en viss tid (granskningstid) som ska vara minst sex veckor, och
4. till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

24 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När kommunfullmäktige har antagit eller ändrat planeringsstrategin ska kommunen inom två veckor från det att beslutet har tillkännagetts

1. skicka strategin och ett protokollsutdrag med beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs, och
2. hålla strategin tillgänglig på kommunens webbplats, tills en ny strategi antas. Lag (2020:76) .

Innan utställningen startar ska kommunen skicka planförslaget inklusive

miljökonsekvensbeskrivningen och samrådsredogörelsen tillsammans med kungörelsen om utställningen till länsstyrelsen och till berörda kommuner och regionplaneorgan och kommunala organ i övrigt som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering. Utskicket ska ske så att mottagarna har hela utställningstiden på sig att svara.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 14 §

---

14 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Innan utställningen äger rum ska kommunen skicka planförslaget och kungörelsen till länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Lag (2019:949) .

14 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska senast den dag då kungörelsen anslås på kommunens anslagstavla skicka planförslaget och kungörelsen till länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Lag (2020:76) .

Vid granskningsförfarande av en ändring av översiktsplanen för en viss del av kommunen kan kommunen istället för att ställa ut förslaget kungöra och hålla förslaget tillgängligt för granskning. Om kommunen kungör ett förslag enligt 24 § PBL, ska det som sägs i 15–17 §§ PBL om utställningstiden i stället avse granskningstiden. Kungörandet om granskningen ska ske på samma sätt som vid utställning, det vill säga att kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla och föras in i ortstidningen. Även kungörelsen ska utformas på samma sätt som en kungörelse om utställning, med den skillnaden att det av kungörelsen om granskning ska framgå följande:

- var området för ändringen ligger,
- var förslaget finns tillgängligt för granskning,
- att den som vill granska förslaget och lämna synpunkter får göra det inom en viss tid (granskningstid) som ska vara minst sex veckor,
- till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

Granskningstiden ska vara minst sex veckor och kommunen ska se till att förslaget finns tillgängligt för alla som vill se och granska det under den tiden. För att underlätta för dem som är intresserade bör planen publiceras på kommunens webbplats. ([jfr prop 2009/10:170 sid 188](#))

En ändring av översiktsplanen för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse tas fram och beslutas på samma sätt som den kommunomfattande översiktsplanen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 15-17 §§

15 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Den som vill lämna synpunkter på planförslaget ska göra det skriftligen under utställningstiden.

15 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Den som vill lämna synpunkter på planförslaget ska göra det skriftligen under granskningstiden. Lag (2020:76) .

16 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under utställningstiden avge ett granskningsyttrande över planförslaget.

Av yttrandet ska det framgå om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

16 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under granskningstiden lämna ett granskningsyttrande över planförslaget.

Länsstyrelsen ska i yttrandet enbart ange om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse blir olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Lag (2020:76) .

17 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Efter utställningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till.

17 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Efter granskningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till. Lag (2020:76) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 24-26 §§

---

24 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen, får kommunen, i stället för att ställa ut det enligt 12 §, anslå en kungörelse om förslaget på kommunens anslagstavla och föra in kungörelsen i en ortstidning. Kommunen ska hålla förslaget, samrådsredogörelsen och i förekommande fall miljökonsekvensbeskrivningen tillgängliga för granskning.

Av kungörelsen ska det framgå

1. var området som avses med ändringen ligger,
2. var förslaget finns tillgängligt för granskning,
3. att den som vill granska förslaget och lämna synpunkter får göra det inom en viss tid (granskningstid) som ska vara minst sex veckor, och
4. till vem synpunkter på förslaget ska lämnas.

24 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När kommunfullmäktige har antagit eller ändrat planeringsstrategin ska kommunen inom två veckor från det att beslutet har tillkännagetts

1. skicka strategin och ett protokollsutdrag med beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs, och
2. hålla strategin tillgänglig på kommunens webbplats, tills en ny strategi antas. Lag (2020:76) .

25 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om kommunen kungör ett planförslag enligt 24 §, ska kommunen i stället för att skicka handlingar enligt 14 §

1. senast den dag då förslaget kungörs skicka ett meddelande om innehållet i kungörelsen till länsstyrelsen samt till de kommuner och kommunala organ enligt 8 § som berörs,
2. skicka förslaget till länsstyrelsen, och
3. under granskningstiden hålla förslaget tillgängligt för dem som vill granska det. Lag (2017:965) .

25 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

En översiktsplan är aktuell från det att planen har fått laga kraft eller kommunfullmäktige har antagit en planeringsstrategi enligt 23 § och fram till 24 månader efter nästa ordinarie val, om inte fullmäktige i en sådan strategi har bedömt att planen helt eller delvis inte är aktuell.

En översiktsplan upphör att vara aktuell när den tid som anges i första stycket har löpt ut, om inte fullmäktige innan dess antar en planeringsstrategi. Lag (2020:76) .

26 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om kommunen kungör ett förslag enligt 24 §, ska det som sägs i 15-17 §§ om utställningstiden i stället avse granskningstiden. Om förslaget ändras väsentligt efter granskningstiden, får kommunen kungöra det ändrade förslaget i stället för att ställa ut det på nytt.

26 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen

begär det. Lag (2020:76) .

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

Sammanställ synpunkter

Den som vill lämna synpunkter på det utställda/kungjorda planförslaget ska göra detta skriftligen. Synpunkterna ska lämnas till kommunen inom den tid som kungörelsen anger att utställningen/granskningen pågår.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 15 §

---

15 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Den som vill lämna synpunkter på planförslaget ska göra det skriftligen under utställningstiden.

15 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Den som vill lämna synpunkter på planförslaget ska göra det skriftligen under granskningstiden. Lag (2020:76) .

Synpunkter under utställningstiden/granskningstiden kan komma i form av brev, e-post och fax och det finns för översiktsplan inget krav på undertecknande, utan synpunkterna kan lämnas anonymt.

En handling med synpunkter på översiktsplanen anses komma in till kommunen den dag då den anländer till kommunen eller kommer en behörig tjänsteman till handa. Handlingen kan även anses ha inkommit om en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anländer till kommunen eller till behörig tjänsteman.

Förvaltningslag (2017:900) 1 kap 22 §

---

22 §

En handling har kommit in till en myndighet den dag som handlingen når myndigheten eller en behörig befattningshavare.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått en myndighet eller behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för myndigheten på ett postkontor.

En handling som finns i en myndighets postlåda när myndigheten tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Efter utställningen/granskningen ska kommunen sammanställa inkomna synpunkter på planförslaget inklusive miljökonsekvensbeskrivningen i ett särskilt utlåtande och redogöra för de eventuella ändringar i planen som

synpunkterna har lett till.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 17,26 §§

---

17 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Efter utställningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till.

17 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Efter granskningstiden ska kommunen i ett särskilt utlåtande sammanställa de synpunkter som kommit fram och redovisa de förslag som synpunkterna gett anledning till. Lag (2020:76) .

26 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om kommunen kungör ett förslag enligt 24 §, ska det som sägs i 15-17 §§ om utställningstiden i stället avse granskningstiden. Om förslaget ändras väsentligt efter granskningstiden, får kommunen kungöra det ändrade förslaget i stället för att ställa ut det på nytt.

26 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det. Lag (2020:76) .

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

Det särskilda utlåtandet med de sammanställda synpunkterna ska sedan bifogas de övriga översiktsplanehandlingarna. ([jfr prop. 2009/10: 170 sid 422](#))

Om synpunkter som inkommit under utställningen/granskningstiden inte kan tillgodoses i planförslaget bör detta särskilt motiveras.

Ställ ut igen eller kungöra det ändrade förslaget vid väsentlig ändring

Om planförslaget efter utställningen ändras väsentligt ska kommunen ställa ut förslaget på nytt. Om förslaget vid ändring för en viss del av kommunen, ändras väsentligt efter granskningstiden får kommunen kungöra det ändrade förslaget i stället för att ställa ut det på nytt.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 18,26 §§

18 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om planförslaget ändras väsentligt efter utställningen, ska kommunen ställa ut förslaget på nytt.

18 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om planförslaget ändras väsentligt efter granskningstiden, ska kommunen låta förslaget granskas på nytt. Lag (2020:76) .

18a §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

På kommunens begäran ska länsstyrelsen tillhandahålla ett reviderat granskningsyttrande enligt 16 §, om

1. kommunen ändrar planförslaget efter granskningstiden utan att en ny granskning enligt 18 § äger rum, och
2. länsstyrelsens yttrande till följd av ändringen helt eller delvis inte längre är relevant. Lag (2020:76) .

26 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Om kommunen kungör ett förslag enligt 24 §, ska det som sägs i 15-17 §§ om utställningstiden i stället avse granskningstiden. Om förslaget ändras väsentligt efter granskningstiden, får kommunen kungöra det ändrade förslaget i stället för att ställa ut det på nytt.

26 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det. Lag (2020:76) .

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

Som väsentliga ändringar räknas inte bara sådant som är av väsentlig vikt för medborgarinflytandet utan även sådana ändringar som berör områden av riksintresse och mellankommunala samordningsfrågor. ([jfr prop.1985/86:1 sid 547](#))

Det är kommunen själv som ska ta ställning till om en ändring efter utställning/granskning är väsentlig och om det ändrade förslaget behöver ställas ut på nytt alternativt kungöra det ändrade förslaget. Bedömningen om en ändring är väsentlig kan få betydelse vid ett eventuellt överklagande, då det kan utgöra en sådan formell grund som översiktsplaner kan överklagas på.

Länsstyrelsens roll under utställning och granskning

Utställning är det sista tillfället för staten att framföra sina synpunkter på

planförslaget. Länsstyrelsen ska under utställningstiden framföra sina synpunkter i ett granskningsyttrande över planförslaget som sedan ska bifogas planen vid antagandet. Av yttrandet ska framgå om staten har något att erinra mot planförslaget angående:

- riksintressen,
- miljökvalitetsnormer,
- områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen,
- mellankommunal samordning
- samt hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 16 §

---

16 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under utställningstiden avge ett granskningsyttrande över planförslaget.

Av yttrandet ska det framgå om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

16 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska under granskningstiden lämna ett granskningsyttrande över planförslaget.

Länsstyrelsen ska i yttrandet enbart ange om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse blir olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Lag (2020:76) .

Kommunen ska redovisa länsstyrelsens granskningsyttrande tillsammans med översiktsplanen.

Om länsstyrelsen har anmärkningar, ska det tydligt framgå av yttrandet i vilka avseenden som länsstyrelsen har en annan uppfattning än kommunen. I sådant fall ska detta också anmärkas i planen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 20 §

---

20 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska redovisa länsstyrelsens granskningsyttrande enligt 16 § tillsammans med översiktsplanen. Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen.

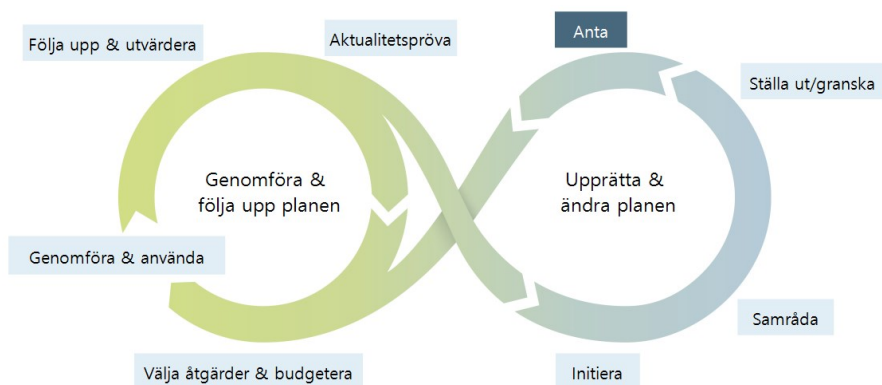
20 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska redovisa länsstyrelsens granskningsyttrande enligt 16 § tillsammans med översiktsplanen. Lag (2020:76) .

Anta översiktsplanen

Det är kommunfullmäktige som fattar beslut om antagande och ändringar av översiktsplanen. Då en översiktsplan inte är juridiskt bindande kan inte själva innehållet i översiktsplanen överklagas. Överklagan kan enbart ske på formella grunder, det vill säga om översiktsplanen inte har tagits fram på ett lagenligt sätt.

Inför antagande ska det i planhandlingarna markeras om länsstyrelsen inte har godtagit en viss del av översiktsplanen. Översiktsplanen gäller först när kommunfullmäktiges beslut fått laga kraft.

Följande gäller även för planärenden som påbörjats före den 1 april 2020:

PBL 19 a § som säger att ett meddelande att översiktsplanen antagits ska skickas till länsstyrelsen dagen efter antagandet tillkännagivits och att kommunen ska publicera planen på sin webbplats .

PBL 22 § som säger att nedanstående handlingar ska skickas till Boverket, länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten, regionen och de kommuner som berörs:

1. översiktsplanen,
2. den samrådsredogörelse som avses i 11 §,
3. länsstyrelsens granskningsyttrande som avses i 16 §,
4. det utlåtande som avses i 17 §, och
5. ett protokollsutdrag med beslutet.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 22 §

**Paragraferna i
detta stycke hör till
3 kap PBL**

22 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

När ett beslut att anta eller ändra översiktsplanen har fått laga kraft, ska kommunen utan dröjsmål skicka följande handlingar till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs:

1. översiktsplanen,
2. den samrådsredogörelse som avses i 11 §,
3. det granskningsyttrande som avses i 16 §,
4. det utlåtande som avses i 17 §, och
5. ett protokollsutdrag med beslutet. Lag (2019:949) .

22 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

När ett beslut att anta översiktsplanen har fått laga kraft, ska kommunen inom sex veckor skicka följande handlingar till Boverket, länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten, regionen och de kommuner som berörs:

1. översiktsplanen,
2. den samrådsredogörelse som avses i 11 §,
3. det granskningsyttrande som avses i 16 §,
4. det utlåtande som avses i 17 §, och
5. ett protokollsutdrag med beslutet. Lag (2020:76) .

/Rubriken upphör att gälla U:2020-04-01/

/Rubriken träder i kraft I:2020-04-01/

Plan- och byggförordning (2011:338) 2 kap 6 §

---

6 §

De handlingar som enligt 3 kap. 22 §, 5 kap. 32 eller 39 § eller 7 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) ska skickas till Boverket, länsstyrelsen och lantmäterimyndigheten ska vara lämpliga för arkivering. Förordning (2018:1872).

Överklaga beslut om antagande av översiktsplan

När kan en översiktsplan överklagas

När protokollet över beslutet att anta översiktsplanen är justerat ska det tillkännages på kommunens anslagstavla. Ett överklagande ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs på kommunens anslagstavla att protokollet över beslutet justerats. Tillkännagivandet måste finnas på anslagstavlan under hela överklagandetiden.

Plan- och bygglag (2010:900) 13 kap 1 §

1 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Följande beslut enligt denna lag får överklagas i den ordning som gäller för laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725):

1. kommunfullmäktiges beslut om översiktsplan,
2. kommunfullmäktiges beslut om uppdrag åt byggnadsnämnden att anta, ändra eller upphäva detaljplaner eller områdesbestämmelser,
3. kommunfullmäktiges beslut om uppdrag åt byggnadsnämnden att fatta beslut om skyldighet för fastighetsägare att betala kostnader för gator och andra allmänna platser eller att fatta beslut om villkoren för sådan betalning,
4. kommunfullmäktiges eller byggnadsnämndens beslut att inte anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser,
5. kommunfullmäktiges eller byggnadsnämndens beslut om grunderna för skyldighet att betala kostnader för gator och andra allmänna platser och om generella villkor för sådan betalning,
6. kommunfullmäktiges beslut om taxa i ärenden hos byggnadsnämnden,
7. kommunens beslut om riktlinjer för exploateringsavtal, och
8. regionfullmäktiges beslut om regionplan. Lag (2019:949) .

1 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Följande beslut enligt denna lag får överklagas i den ordning som gäller för laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725):

1. kommunfullmäktiges beslut om översiktsplan,
2. kommunfullmäktiges beslut om planeringsstrategi för översiktsplanering,
3. kommunfullmäktiges beslut om uppdrag åt byggnadsnämnden att anta, ändra eller upphäva detaljplaner eller områdesbestämmelser,
4. kommunfullmäktiges beslut om uppdrag åt byggnadsnämnden att fatta beslut om skyldighet för fastighetsägare att betala kostnader för gator och andra allmänna platser eller att fatta beslut om villkoren för sådan betalning,
5. kommunfullmäktiges eller byggnadsnämndens beslut att inte anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser,
6. kommunfullmäktiges eller byggnadsnämndens beslut om grunderna för skyldighet att betala kostnader för gator och andra allmänna platser och om generella villkor för sådan betalning,
7. kommunfullmäktiges beslut om taxa i ärenden hos byggnadsnämnden,
8. kommunens beslut om riktlinjer för exploateringsavtal,
9. regionfullmäktiges beslut om regionplan, och
10. regionfullmäktiges beslut om aktualitetsprövning av regionplan. Lag (2020:76) .

Kommunallag (2017:725) 13 kap 5 §

---

5 §

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs på kommunens, regionens eller kommunalförbundets anslagstavla att protokollet över beslutet justerats. Tiden för överklagande av en gemensam nämnds beslut räknas från det att tillkännagivandet skett på anslagstavlorna i samtliga samverkande kommuner och regioner.

Tillkännagivandet av protokolljusteringen måste finnas på anslagstavlan under hela överklagandetiden för att tiden ska löpa ut. Lag (2019:835) .

Vad kan överklagas

Beslutet om att anta en översiktsplan kan överklagas om:

- översiktsplanen inte har tagits fram på ett lagenligt sätt
- beslutet har fattats av någon annan instans inom kommunen än kommunfullmäktige.

Kommunallag (2017:725) 13 kap 8 §

---

8 §

Ett överklagat beslut ska upphävas, om

1. det inte har kommit till på lagligt sätt,
2. beslutet rör något som inte är en angelägenhet för kommunen eller regionen,
3. det organ som har fattat beslutet inte har haft rätt att göra det, eller
4. beslutet annars strider mot lag eller annan författning.

Första stycket 3 och 4 gäller inte beslut enligt 11 kap. 5 § andra och tredje styckena samt 12 och 13 §§ och beslut om att använda medel från en resultatutjämningsreserv enligt 14 §.

Domstolen får inte ersätta det överklagade beslutet med något annat beslut. Lag (2019:835) .

Vem får överklaga

Alla kommunens medlemmar har rätt att överklaga kommunfullmäktiges beslut om att anta översiktsplanen. Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där.

Medlem av en kommun är också en medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater som är bosatt i kommunen men som inte ska folkbokföras där.

Kommunallag (2017:725) 1 kap 5 §

---

5 §

Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där.

Medlem av en kommun är också en medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) som är bosatt i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte ska folkbokföras där.

Kommunallag (2017:725) 13 kap 1 §

1 §

Varje medlem av en kommun eller en region har rätt att få lagligheten av kommunens eller regionens beslut prövad genom att överklaga beslutet till förvaltningsrätten.

Lagligheten av en gemensam nämnds beslut får överklagas på samma sätt av varje medlem av de samverkande kommunerna och regionerna.

Lagligheten av ett kommunalförbunds beslut får överklagas på samma sätt av varje medlem av de kommuner eller regioner som ingår i kommunalförbundet samt av förbundsmedlemmarna. Lag (2019:835) .

Hur överklagar man

Ett överklagande ska lämnas skriftligt till förvaltningsrätten. Om överklagandet istället har inkommit till kommunen ska kommunen skicka ärendet vidare till förvaltningsrätten för prövning.

Kommunallag (2017:725) 13 kap 4,6 §§

---

4 §

Ett beslut överklagas skriftligt.

I överklagandet ska klaganden ange vilket beslut som överklagas och de omständigheter som överklagandet grundas på.

Överklagandet ska ges in till förvaltningsrätten.

6 §

Om överklagandet före överklagandetidens utgång har kommit in till kommunen, regionen eller kommunalförbundet i stället för till förvaltningsrätten, ska överklagandet ändå prövas. Detsamma gäller när överklagandet av en gemensam nämnds beslut kommit in till någon av de samverkande kommunerna eller regionerna. Lag (2019:835) .

Om den som överklagar får rätt kan beslutet i sin helhet upphävas. Det innebär att ett eller flera skeden i översiktsplaneprocessen kan behöva göras om. Är den som klagat missnöjd med förvaltningsrättens beslut kan denne överklaga till högre instans, först kammarrätten och slutligen Högsta förvaltningsdomstolen. Om förvaltningsrätten eller kammarrätten upphäver ett antagande av översiktsplanen får domstolens beslut överklagas av kommunen och av dess medlemmar. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten och vid överklagande till Högsta förvaltningsdomstolen.

Kommunallag (2017:725) 13 kap 12,13 §§

12 §

Bestämmelser om hur förvaltningsrättens beslut överklagas finns i förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

13 §

Om förvaltningsrättens eller kammarrättens beslut har gått klaganden emot, får endast klaganden överklaga beslutet.

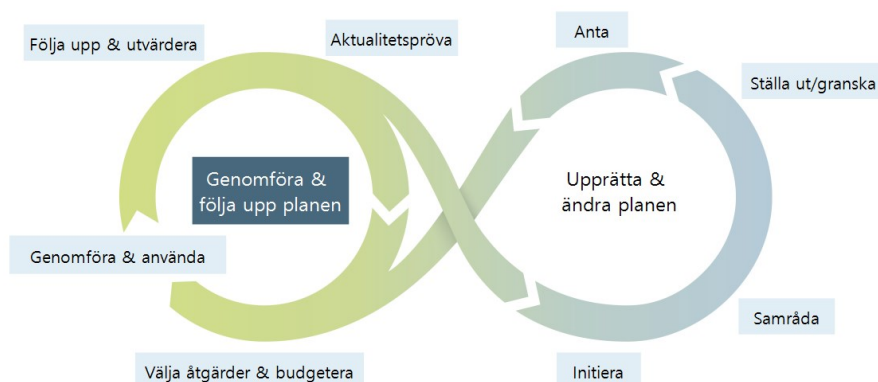
Om förvaltningsrätten eller kammarrätten har upphävt ett beslut eller förbjudit att det verkställs, får domstolens beslut överklagas av kommunen eller regionen och av deras medlemmar.

Om förvaltningsrätten eller kammarrätten har upphävt ett beslut av ett kommunalförbund eller en gemensam nämnd eller förbjudit att det verkställs, får domstolens beslut överklagas av förbundet eller av nämnden, liksom av varje kommun och region som är medlem i förbundet eller samverkar i nämnden och av deras medlemmar. Lag (2019:835) .

När tiden för överklagande löpt ut utan att någon har överklagat eller när eventuella överklaganden har prövats slutgiltigt och avslagits, vinner planen laga kraft.

Genomföra och följa upp planen

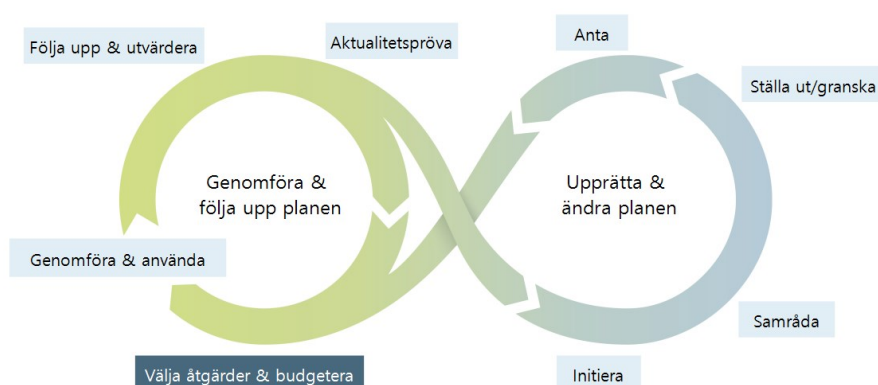

Översiktsplanen behöver ingå i en kontinuerlig process där mål och strategier successivt stäms av mot det som händer i kommunen. Avgörande vid kommunens bedömning av om planen behöver ändras är bland annat den nytta planen kan ha som underlag för olika beslut. Ett naturligt led i den kontinuerligt bedrivna översiktsplaneringen är därför att löpande följa upp och utvärdera översiktsplanens effekter i olika avseenden.

Samhällsförändringar sker i allt snabbare takt. Nya planeringsanspråk och intressen gör att översiktsplanen behöver ses över kontinuerligt för att ge stöd åt efterföljande prövningar och tillståndsgivningar. Den antagna översiktsplanens intentioner och åtgärder behöver indelas i vad som ska genomföras i ett kort perspektiv och vad som ska genomföras i ett längre perspektiv. Det är den rådande politiska majoriteten som avgör vad som ska genomföras och i vilken takt genom att fördela resurser i kommunens budget. Det kan handla om medel för att ta fram en detaljplan för ett kvarter, fördjupa översiktsplanarbetet för någon del av kommunen, utreda ett särskilt allmänt intresse eller bygga ut en cykelväg. Genomförandet av översiktsplanen spänner över många olika områden.

De effekter som översiktsplanen leder till bör följas upp och utvärderas inför aktualitetsprövning. Kommunen kan också välja att göra uppföljning oftare. Kommunen gör en bedömning om översiktsplanen är till stöd för olika beslut eller om planen ska ändras. plan- och bygglagen regleras uppföljningen av översiktsplanen genom att kommunfullmäktige minst en gång under mandattiden ska pröva om översiktsplanen är aktuell i förhållande till kraven i lagen. Men det är kommunen som avgör hur det lämpligen sker. Kommunen kan besluta om att följa upp och utvärdera översiktsplanen varje år om det finns behov av det. Löpande uppföljningar av översiktsplanen fungerar som underlag för och underlättar prövningen av översiktsplanens aktualitet.

Välja åtgärder och budgetera

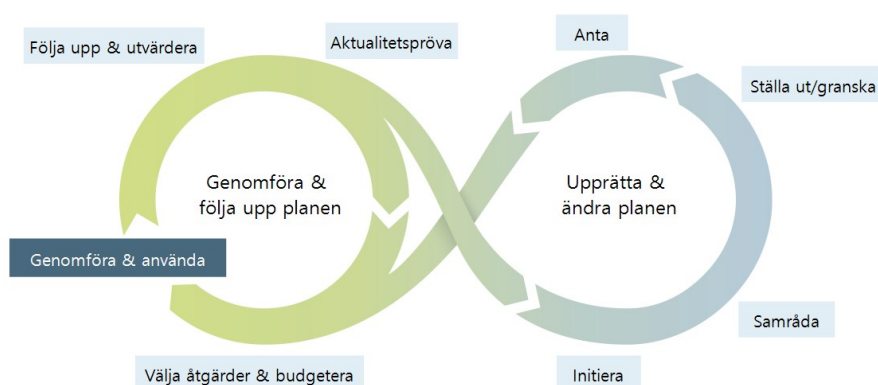

När översiktsplanen antagits börjar arbetet med att välja vilka åtgärder enligt översiktsplanen som kommunen vill börja med. De olika åtgärderna budgeteras och integreras i den kommunala organisationen.

Översiktsplanen är vägledande för kommunens långsiktiga fysiska utveckling. Men allt som föreslås i planen kan inte genomföras på en gång utan åtgärderna behöver genomföras successivt. I den långsiktiga utvecklingen behöver det finnas en planering för genomförandet i ett kortare perspektiv. Det kan vara vilken cykleväg som ska byggas ut, om en park ska anläggas eller en ny stadsdel ska detaljplanläggas. Oavsett krävs det ekonomiska resurser och översiktsplaneringen bör därför integreras med budgetarbetet i den kommunala organisationen. På så sätt kan kommunens verksamhet tydligt följas upp i förhållandet till planens mål. Kommunen ställs ju i sitt dagliga arbete inför beslut om hur resurserna ska användas på kort och lång sikt. Där kan översiktsplaneringen ge stöd för att sätta in enskilda beslut i ett större sammanhang. En förutsättning är dock att översiktsplanen är väl förankrad och känd inom den politiska ledningen, de olika kommunala förvaltningarna och bland medborgarna.

Översiktsplaner tenderar till att bli ganska omfattande vilket motverkar att den används. Den behöver därför ha en tydlig och enkel struktur då den ska förstås av många och vara lätt att använda. Det kan lösas på flera sätt. Till exempel kan kommunen välja att ha en strategisk plan där planeringsunderlaget är fristående eller att göra en kortversion med de viktigaste ställningstagandena i planen. Det förenklar genomförande och uppföljning då förvaltningar och nämnder inte behöver läsa igenom hela översiktsplanen.

Genomföra och använda planen

Vid genomförandet av översiktsplanen och i användandet av den är det huvudsakligen andra aktörer än kommunens översiktsplanerare som agerar. Hur översiktsplanen genomförs och används i en kommun ser olika ut.

Att genomföra översiktsplanen

I översiktsplanen anger kommunen viljeinriktningen för hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Det innebär att en rad åtgärder behöver genomföras för att nå dit. I sin verksamhetsplanering avsätter kommunen medel och resurser för i vilken ordning åtgärderna ska genomföras. Det kan handla om att fortsätta översiktsplanera genom att ta fram en ändring av planen eller ett nytt planeringsunderlag, till exempel grönstrukturplan och trafikanalys. Detaljplanering, ta fram områdesbestämmelser eller förvärva mark är andra exempel på åtgärder som kan ingå i genomförandet av översiktsplanen.

Områdesbestämmelser

Kommunen kan använda sig av områdesbestämmelser för att reglera grunddragen för användningen av mark- och vattenområden som inte omfattas av detaljplan och om det behövs för att säkerställa syftet med översiktsplanen. De kan också användas för att tillgodose ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken.

Plan- och bygglag (2010:900) 4 kap 41 §

41 §

Kommunen får anta områdesbestämmelser för att i vissa avseenden reglera begränsade områden av kommunen som inte omfattas av en detaljplan.

Plan- och bygglag (2010:900) 4 kap 42 §

42 §

Med områdesbestämmelser får kommunen endast reglera

1. grunddragen för användningen av mark- och vattenområden för bebyggelse, fritidsanläggningar, kommunikationsleder och andra jämförbara ändamål, om det behövs för att säkerställa syftet med översiktsplanen eller för att tillgodose ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. användningen och utformningen av mark för gemensam användning,
3. största tillåtna byggnads- eller bruksarean för fritidshus och storleken på tomter för sådana hus,
4. omfattningen av kraven på bygglov enligt det som anges i 9 kap. 7 och 8 §§, rivningslov enligt 9 kap. 10 § första stycket 2 och marklov enligt 9 kap. 13 §, och
5. placering, utformning och utförande av byggnadsverk och tomter och i samband med det bestämma
  - a) om vegetation och markytans utformning och höjdläge inom sådana områden som avses i 9 kap. 13 § 1,
  - b) om skyddsanordningar för att motverka sådana störningar från omgivningen som avses i 12 § 1, och
  - c) i frågor som avses i 16 § 2, 4 och 5.

I samband med en reglering enligt första stycket 2 eller 5 får kommunen även reglera skydd för sådana särskilt värdefulla byggnadsverk, tomter och bebyggelseområden som avses i 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 13 § samt för sådan mark för gemensam användning som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Lag (2014:900) .

[Här kan du läsa mer om områdesbestämmelser.](#)

Detaljplan

Framtagande av en detaljplan är ett sätt att genomföra intentionerna med översiktsplanen. Om förslaget till detaljplan är förenligt med översiktsplanen och med länsstyrelsens granskningsyttrande kan standardförfarande tillämpas, vilket därmed förkortar detaljplaneprocessen.

[Här kan du läsa mer om detaljplan.](#)

Bygglov

Översiktsplanens avvägningar mellan olika allmänna intressen och ställningstagande till markanvändning och bebyggelseutveckling ger vägledning för bygglovsprövning i områden där det saknas detaljplaner och områdesbestämmelser.

[Här kan du läsa mer om bygglov.](#)

Förhandsbesked

De avvägningar som görs i översiktsplanen mellan olika allmänna intressen och ställningstagande till markanvändning och bebyggelseutveckling ger vägledning vid lokaliseringsprövning i ärenden om förhandsbesked.

[Här kan du läsa mer om förhandsbesked.](#)

Strandskyddsdispens och upphävande av strandskydd

I översiktsplanen kan områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) anges. Inom dessa områden kan det särskilda skälet landsbygdsutveckling användas vid prövning av dispens från strandskyddet och vid upphävande av strandskydd i detaljplan.

Inrätta reservat (eller andra skyddsområden)

I översiktsplanen kan lokalt värdefulla naturområden där kommunen vill bilda reservat anges. På sätt kan höga naturvärden skyddas.

Markförvärv

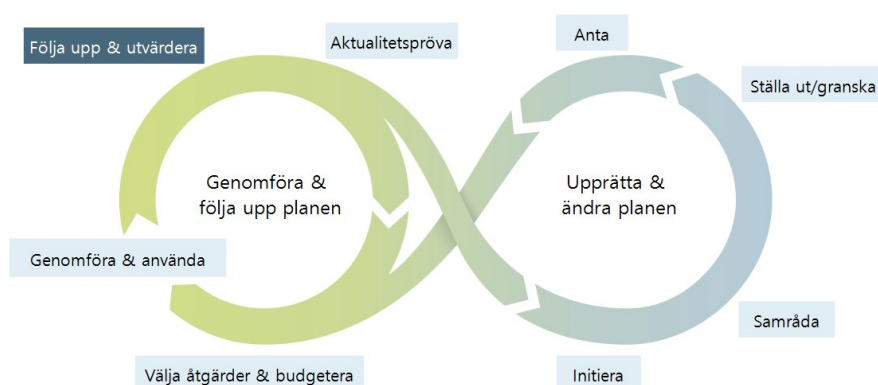
Strategiska markinköp kan vara ett medel/strategi för att ge kommunen ökad rådighet över kommunens utveckling för mark- och vattenanvändningen.

Olika aktörers användning av översiktsplanen

Översiktsplanen används i många sammanhang och av flera aktörer. Kommunens bygglovshandläggare ska få vägledning av planen vid prövning av bygglov utanför detaljplanelagt område och om hur den bebyggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Kommunens trafikplanerare använder översiktsplanen bland annat för att ha stöd i hur trafiknätet ska utvecklas. Exploateringsavdelningen tar stöd av planen vid beslut om vilken mark som ska köpas in eller säljas.

Andra aktörer än kommunen har stöd av översiktsplanen i sina beslut som rör mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen ska fungera vägledande för beslut även inom annan lagstiftning än PBL, exempelvis inom miljöbalken och väglagen. Det kan till exempel vara tillstånd för vindkraftverk, miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet. Planen är även vägledande för rättsväsendet för beslut i olika ärenden, exempelvis överklagade bygglov. Möjligheten att genomföra planen påverkas också av planeringen av infrastruktur på nationell (vägplan, järnvägsplan) och regional nivå (länstransportplan). Myndigheter ska i sina beslut ange om den prövade anläggningen eller åtgärden går att förena med gällande översiktsplan.

Följa upp och utvärdera planen

Genom att följa upp översiktsplanen kan kommunen klargöra om översiktsplanen fungerar som vägledande dokument. Med uppföljning kan kommunen tydliggöra hur översiktsplanen förhåller sig till nya förutsättningar och anspråk. Genom uppföljning kan kommunen kommunicera och hålla dialogen kring översiktsplanen levande.

I en uppföljning kan översiktsplanens värde som styrinstrument för efterföljande beslut om bland annat detaljplaner eller bygglov utvärderas. Sådana uppföljningar tillsammans med analyser av nya förutsättningar och anspråk kan regelbundet ställas samman och tas upp löpande till politisk diskussion. Eftersom det handlar om den rådande majoritetens vägval, så kan det vara lämpligt att ansvaret för uppföljningen läggs på kommunstyrelsen. Ett annat skäl är att uppföljningen ska göras utifrån en helhetssyn och det möjliggörs genom sammansättningen i styrelsen. ([jfr prop. 1994/95:230 sid. 66](#))

Uppföljningar leder inte alltid till revideringar av översiktsplanen, men ger underlag för stegvisa ställningstaganden i fråga om inriktning och innehåll för översyn och ändring av översiktsplanen. Uppföljningar som görs årligen eller en gång per mandatperiod kan fungera som underlag för och underlätta prövningen av översiktsplanens aktualitet. ([jfr prop. 1994/95:230 sid. 66](#))

Hur och vad kan följas upp?

De effekter som översiktsplanen leder till bör följas upp och utvärderas inför aktualitetsprövning, men kommunen kan också välja att göra det oftare. Eftersom uppföljning av översiktsplanen är centralt i arbetet med en kontinuerlig översiktsplanering ges det nedan exempel på vad som kan vara lämpligt att följa upp. Inför arbetet med att revidera en översiktsplan är det bra att ta reda på hur den gällande översiktsplanen fungerat. Utmaningar, mål och strategier/ställningstaganden bildar utgångspunkt för vad kommunen kan följa upp. Betydande miljöpåverkan ska följas upp enligt miljöbalken.

Statistik, data från miljöövervakning och medborgarundersökningar kan vara värdefulla underlag i arbetet med uppföljning. Kommunen kan även använda

sig av exempelvis GIS för att kunna göra geografiska analyser.

Flera kommuner arbetar kontinuerligt med uppföljning av översiktsplanen.

[Du kan läsa om hur Göteborgs stad har arbetat med utvecklad uppföljningsmetodik här](#)

[Du kan läsa om hur Järfälla kommun har arbetat med utvecklad uppföljningsmetodik här](#)

Ett sätt att arbeta med uppföljning av översiktsplanen är att integrera det i kommunens boksluts- och budgetprocess.

[Du kan läsa om hur Arvidsjaurs kommun fört in översiktsplanen i kommunens ordinarie styrprocess här](#)

Följ upp användbarhet och styrfunktion

Att ta reda på om översiktsplanen fungerar och hur den används är viktigt för att den ska vara vägledande för beslut om detaljplaner och bygglov samt i ärenden enligt andra lagar, men även vid överprövning av bygg- och tillståndsärenden.

En aktuell översiktsplan speglar den politiska viljan och kommunens aktuella syn på utvecklingen. Planen ska styra utvecklingen mot uppställda mål.

- Är översiktsplanen tydlig och vägledande vid olika beslut och prövningar? Finns brister med nuvarande plan?
- Följs mål, strategier och ställningstaganden? Undersök hur översiktsplanen har fungerat som vägledande för beslut i förhållande till mål och strategier.
- Följ upp hur planbesked och detaljplaner samt förhandsbesked och bygglov förhåller sig till översiktsplanen.
- Följ upp hur många bostäder som byggts, och i vilka upplåtelseformer och hustyper.

Följ upp förutsättningar

Nya förutsättningar som tillkommit efter att översiktsplanen tagits fram kan innebära att ställningstagandena i planen inte längre är aktuella.

- Finns nya förutsättningar som framkommit sedan gällande översiktsplan togs fram? Ny politisk majoritet? Ändrad lagstiftning? Nytt planeringsunderlag? Har nya nationella och regionala mål, planer och program tillkommit? Har ny kunskap framkommit?
- Hur påverkas ställningstagandena av de nya förutsättningarna? Behöver översiktplanen revideras?
- Hur behöver översiktsplanen i så fall revideras för att ta hand om de nya förutsättningarna? Behövs nytt underlag tas fram eller behövs befintligt underlag ändras?

Följ upp betydande miljöpåverkan

Efter att en översiktsplan som omfattas av kravet på en strategisk miljöbedömning har antagits ska kommunen ta reda på vilken betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt medför. På så sätt kan lämpliga åtgärder för att minska eller förhindra betydande miljöpåverkan vidtas.

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 16 §

---

16 §

I ett beslut att anta en plan eller ett program som omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning eller i en särskild handling i anslutning till beslutet ska det finnas en redovisning av

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet,
  2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
  3. skälen för att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
  4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Lag (2017:955) .
-

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 19 §

---

19 §

När en plan eller ett program som omfattas av kravet på en strategisk miljöbedömning har antagits ska den beslutande myndigheten eller kommunen skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet faktiskt medför. Detta ska göras för att myndigheten eller kommunen tidigt ska få kännedom om sådan betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats så att lämpliga åtgärder för avhjälpande kan vidtas. Lag (2017:955) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft l:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Syftet med uppföljning av betydande miljöpåverkan är att kommunen ska kunna upptäcka oförutsedd negativ påverkan på miljön och skapa förutsättningar för att vidta lämpliga avhjälpande åtgärder. Bestämmelsen ställer inga preciserade krav på hur uppföljningen ska gå till. Det är antagligen oftast lämpligt att integrera uppföljningen i den normala planeringsprocessen. Uppföljningen kan med fördel sammanfalla med den ordinarie översynen av en plan. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 68](#))

Arbetet med uppföljning kan också vara viktigt för att generera kunskap som är till nytta vid efterföljande planarbete och i andra processer.

Omfattning av och detaljeringsgrad

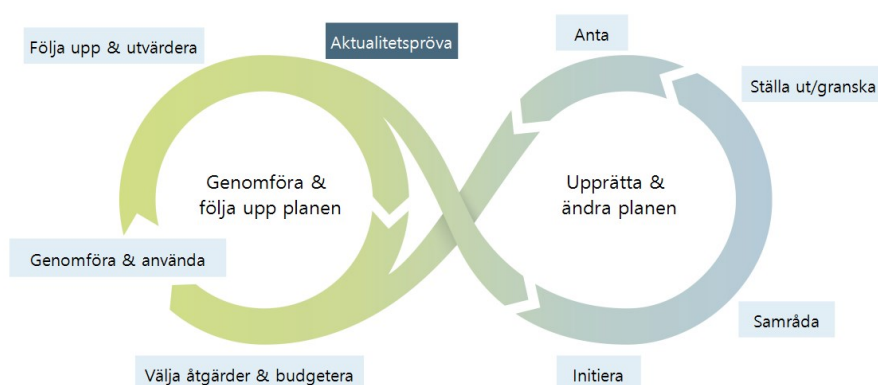
Omfattningen av och detaljeringsgraden på uppföljningen av betydande miljöpåverkan avgör kommunen och kan bland annat bero på vilken miljöpåverkan genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra. I de fall miljöbedömningen har föranlett åtgärder för att minimera miljöpåverkan blir behovet av uppföljning i regel mindre än om planen inte har kunnat anpassas för att undvika betydande miljöpåverkan. Kommunen bör dock följa upp att sådana åtgärder som föreslagits i översiktsplanen, för att minska den betydande miljöpåverkan, genomförs.

Aktualitetsprövning

Visar uppföljningen på betydande miljöpåverkan som inte har förutsatts i översiktsplanen eller redan omhändertagits bör det vägas in i den kommande aktualitetsprövningen av översiktsplanen.

Aktualitetspröva

Översiktsplanen är ett strategiskt politiskt dokument som ska spegla den rådande politiska majoritetens uppfattning om byggande, mark- och vattenanvändning och hushållning med naturresurser. För att fungera som ett verktyg för politiken måste planen vara aktuell och det görs genom en aktualitetsprövning minst en gång varje mandatperiod.

Syftet med aktualitetsprövningen är att avgöra om kommunens översiktsplan är aktuell. Det kan till exempel vara nya förutsättningar, nya kunskaper, lagändringar eller annan politisk uppfattning som medför att översiktsplanen behöver revideras.

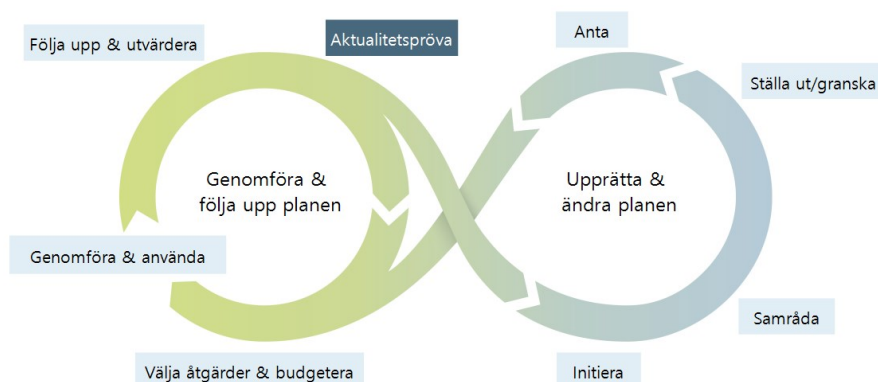
Varje kommun ska ha en översiktsplan för hela kommunen, men kan ha ändringar som antingen är för en viss del av kommunen eller för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse. Vid en aktualitetsprövning ska alla delar av översiktsplanen prövas. Att översiktsplanen hålls aktuell har stor betydelse för att den ska ge tillräckligt med stöd för efterföljande planering och beslut. Planen måste vara aktuell för att fungera som vägledning, vid såväl kommunens egna beslut om bland annat detaljplaner och bygglov, som andra myndigheters beslut om exempelvis tillstånd enligt miljöbalken. Det är också viktigt att översiktsplanen är aktuell för att företrädare för regional och statlig planering ska kunna väga in kommunens ställningstaganden, till exempel vid planering av ny infrastruktur.

Kommunfullmäktige ska därför minst en gång under varje mandatperiod ta ställning till om översiktsplanen är aktuell. En aktualitetsprövning kan resultera i att kommunfullmäktige beslutar om att gällande plan med eventuella ändringar är aktuell i sin helhet eller att en ny översiktsplan ska tas fram.

Kommunfullmäktige kan även besluta att gällande plan är aktuell i vissa delar och att revidering behövs för att översiktsplanen i sin helhet ska vara aktuell.

[Här kan du läsa om hur man kan starta upp arbetet med en översiktsplan.](#)

Vad ska aktualitetsprövas?

Vid aktualitetsprövningen ska en bedömning göras om översiktsplanen är aktuell utifrån de krav som anges i plan- och bygglagen. Det är översiktsplanen i sin helhet som ska bedömas, vilket omfattar översiktsplanen tillsammans med eventuella ändringar.

Vid aktualitetsprövningen gör kommunen en bedömning om planen uppfyller innehållskraven i plan- och bygglagen enligt 3 kap. 5 §.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 27 §

27 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunfullmäktige ska minst en gång under mandattiden pröva om översiktsplanen är aktuell i förhållande till kraven i 5 §.

27 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

En översiktsplan kan ändras för en viss del av kommunen. Den kan också ändras genom ett tillägg för att tillgodose ett visst allmänt intresse. Om inte annat följer av 28 §, ska 1-22 §§ tillämpas när planen ändras.

När planen ändras ska sambanden med och konsekvenserna för den som helhet redovisas. Lag (2020:76) .

[Här kan du läsa mer om innehållet i en översiktsplan.](#)

Det en översiktsplan ska innehålla är kommunens syn på hur mark- och vattenområden ska användas, men också hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Planen ska svara på hur de redovisade riksintressena tillgodoses och hur gällande miljökvalitetsnormer följs. Vidare ska kommunen i översiktsplanen ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med de nationella och regionala mål, planer och program som är relevanta för planeringen. I översiktsplanen ska kommunen presentera hur man avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Även klimatrelaterade risker som kan orsaka skador på den byggda miljön ska redovisas. Kommunerna kan i sin översiktsplan peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 5 §

---

5 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
5. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
6. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
7. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra, och
8. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen. Lag (2018:1732) .

5 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Av översiktsplanen ska även följande framgå

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen. Lag (2020:76) .

Uppföljning av betydande miljöpåverkan

I samband med aktualitetsprövningen av översiktsplanen är det lämpligt att undersöka vilken betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt har medfört.

Syftet med uppföljningen av betydande miljöpåverkan är att kommunen ska kunna upptäcka oförutsedd negativ påverkan på miljön och skapa förutsättningar för att vidta lämpliga avhjälpande åtgärder. Bestämmelsen ställer inga preciserade krav på hur uppföljningen ska gå till. Det är antagligen oftast lämpligt att integrera uppföljningen i den normala planeringsprocessen. Uppföljningen kan med fördel sammanfalla med den ordinarie översynen av en plan. ([jfr prop. 2003/04:116 sid. 68](#))

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 4 §

---

4 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965) .

4 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap. kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken ska alltid redovisas.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att

1. riksintressen ska tillgodoses,
2. gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken ska följas, och
3. förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas. Lag (2020:76) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 16 §

---

16 §

I ett beslut att anta en plan eller ett program som omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning eller i en särskild handling i anslutning till beslutet ska det finnas en redovisning av

1. hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet,
2. hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
3. skälen för att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som övervägts, och
4. vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Lag (2017:955) .

Miljöbalk (1998:808) 6 kap 19 §

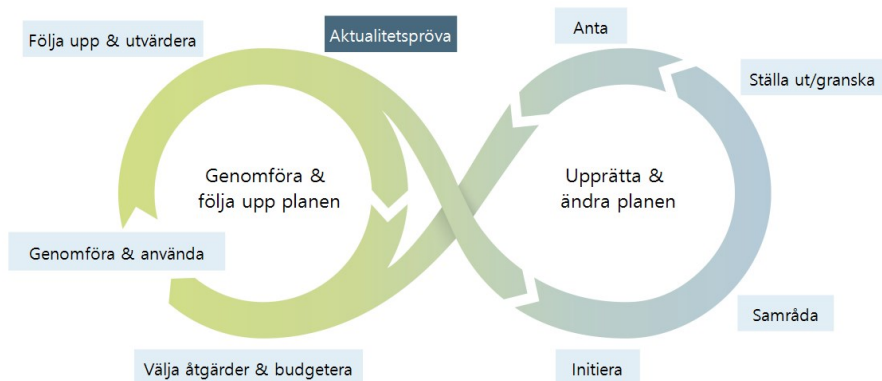
19 §

När en plan eller ett program som omfattas av kravet på en strategisk miljöbedömning har antagits ska den beslutande myndigheten eller kommunen skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet faktiskt medför. Detta ska göras för att myndigheten eller kommunen tidigt ska få kännedom om sådan betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats så att lämpliga åtgärder för avhjälpande kan vidtas. Lag (2017:955) .

Hur kan en aktualitetsprövning göras?

Minst en gång varje mandatperiod ska kommunfullmäktige ta ställning till om översiktsplanen är aktuell. Processen för hur en aktualitetsprövning ska genomföras kan se olika ut bland annat beroende på hur ofta en aktualitetsprövning görs och vilka behov kommunen har. I följande avsnitt presenteras ett förslag på hur processen kan se ut.

Det är inte reglerat i plan- och bygglagen hur en aktualitetsprövning ska gå till, mer än att det ska ske minst en gång per mandatperiod. Länsstyrelsen ska minst en gång under mandattiden redovisa sina synpunkter i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Av redogörelsen ska det framgå hur synpunkterna förhåller sig till översiktsplanen. I övrigt är det inte reglerat i plan- och bygglagen hur en aktualitetsprövning ska gå till. Nedan ges uppslag till hur en aktualitetsprövning kan göras.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 27 §

27 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Kommunfullmäktige ska minst en gång under mandattiden pröva om översiktsplanen är aktuell i förhållande till kraven i 5 §.

27 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

En översiktsplan kan ändras för en viss del av kommunen. Den kan också ändras genom ett tillägg för att tillgodose ett visst allmänt intresse. Om inte annat följer av 28 §, ska 1-22 §§ tillämpas när planen ändras.

När planen ändras ska sambanden med och konsekvenserna för den som helhet redovisas. Lag (2020:76) .

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 28 §

28 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska minst en gång under den mandattid som avses i 27 § redovisa sina synpunkter i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Synpunkterna ska redovisas i en sammanfattande redogörelse till kommunen. Av redogörelsen ska det framgå hur synpunkterna förhåller sig till översiktsplanen.

Länsstyrelsen ska lämna en sådan redogörelse till kommunen också när kommunen begär det.

28 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen är det, trots det som sägs i 12 §, tillräckligt att granskningstiden är sex veckor. Lag (2020:76) .

Begär sammanfattande redogörelse

Kommunen kan när som helst, exempelvis inför aktualitetsprövning, begära en sammanfattande redogörelse från länsstyrelsen. Den sammanfattande redogörelsen är ett bra underlag att utgå ifrån vid kommunens bedömning av planens aktualitet.

[Läs mer om länsstyrelsens sammanfattande redogörelse här.](#)

Undersöka om det finns nya anspråk eller andra nya förutsättningar

För att kunna bedöma planens aktualitet bör kommunen utreda hur den nuvarande översiktsplanen tillämpas. Det kan ha framkommit anspråk på nya bebyggelseområden sedan översiktsplanen antogs eller andra frågor som behöver utredas i ett större sammanhang.

I arbetet med att ta fram underlag till aktualitetsprövningen är det lämpligt att kommunen för dialog med kommunens medlemmar. Läs mer om medborgardialog under rubriken "På andra webbplatser" i "Relaterad information".

Analysera om översiktsplanen är tydlig

En översiktsplan med många ändringar kan vara svår att överblicka. För att tydliggöra kommunens ställningstaganden kan det underlätta för de som använder sig av översiktsplanen att arbeta in ändringarna i den kommunomfattande översiktsplanen.

Sammanställ underlag

Sammanställ underlaget och lämna till kommunfullmäktige för beslut om översiktsplanens aktualitet.

Skicka beslutet till länsstyrelsen och Boverket

När kommunen har beslutat om översiktsplanens aktualitet ska beslutet skickas till länsstyrelsen, Boverket, berörda kommuner, regionplaneorgan, regioner och regionala samverkansorgan.

Plan- och byggförordning (2011:338) 2 kap 7 §

---

7 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01 genom förordning (2020:78)./

När kommunen har beslutat om översiktsplanens aktualitet enligt 3 kap. 27 § plan- och bygglagen (2010:900), ska kommunen utan dröjsmål skicka beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Förordning (2019:1085).

Aktualiteten kan prövas vid ändring av översiktsplanen

Vid en ändring för ett geografiskt område upphävs tidigare ställningstagande för det området. Vid ändring för ett nytt anspråk, till exempel för vindkraft, tillkommer på motsvarande sätt nya ställningstaganden. Dessa ställningstagande gäller för hela kommunen.

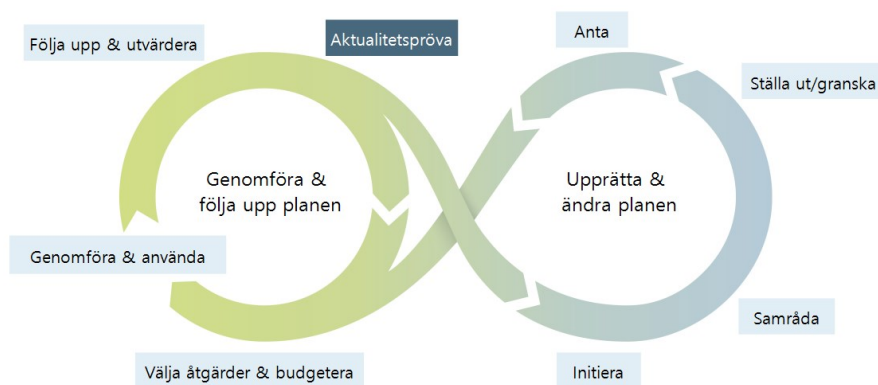
Det kan vara lämpligt att samtidigt med antagande av ändring också besluta om översiktsplanen i övrigt är aktuell.

Relaterad information

På andra webbplatser:

[Medborgardialog](#)

Sammanfattande redogörelse

Länsstyrelsen har en central roll i kommunens aktualitetsprövning genom att ta fram en sammanfattande redogörelse. Den är en redovisning av vilka statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet.

När ska en sammanfattande redogörelse lämnas?

Som underlag till kommunernas aktualitetsprövning ska länsstyrelsen minst en gång varje mandatperiod redogöra för vilka statliga och mellankommunala intressen som kan vara av betydelse för översiktsplanens aktualitet. Länsstyrelsen ska också lämna en sådan redogörelse när kommunen begär det. Av redogörelsen ska det framgå hur de statliga och mellankommunala intressena förhåller sig till översiktsplanen.

Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap 28 §

28 §

/Upphör att gälla U:2020-04-01/

Länsstyrelsen ska minst en gång under den mandattid som avses i 27 § redovisa sina synpunkter i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Synpunkterna ska redovisas i en sammanfattande redogörelse till kommunen. Av redogörelsen ska det framgå hur synpunkterna förhåller sig till översiktsplanen.

Länsstyrelsen ska lämna en sådan redogörelse till kommunen också när kommunen begär det.

28 §

/Träder i kraft I:2020-04-01/

Om ett förslag till ändring avser endast en viss del av kommunen är det, trots det som sägs i 12 §, tillräckligt att granskningstiden är sex veckor. Lag (2020:76) .

Vad ingår i en sammanfattande redogörelse?

I sin redogörelse utgår länsstyrelsen lämpligen från de statliga och mellankommunala intressen som har tillkommit sedan översiktsplanen antogs. Utifrån dessa kan kommunen sedan göra en bedömning göras om anspråken

kräver en omarbetning av översiktsplanen eller om översiktsplanen även fortsättningsvis kan vara ett stöd för planläggning och tillståndsprövning. Såväl den kommunomfattande översiktsplanen som ändringar av översiktsplanen ska ingå i länsstyrelsens synpunkter av aktualiteten.

Länsstyrelsen redovisar sina synpunkter på planens aktualitet. Länsstyrelsens redogörelse utgör sedan underlag för kommunens bedömning och beslut. Det är alltså inte länsstyrelsen som ska bedöma översiktsplanens aktualitet, utan länsstyrelsens redogörelse ska utgöra underlag för kommunens bedömning.

Några länsstyrelser har valt att dela upp den sammanfattande redogörelsen i två delar, en länsövergripande och kommunspecifik. I den länsövergripande redogörelsen behandlas de intressen som är gemensamma för hela länet. Den kompletteras med en kommunspecifik redogörelse som hanterar intressen som är relevanta för den aktuella kommunen. I den kommunspecifika delen ingår länsstyrelsens synpunkter på översiktsplanens aktualitet.

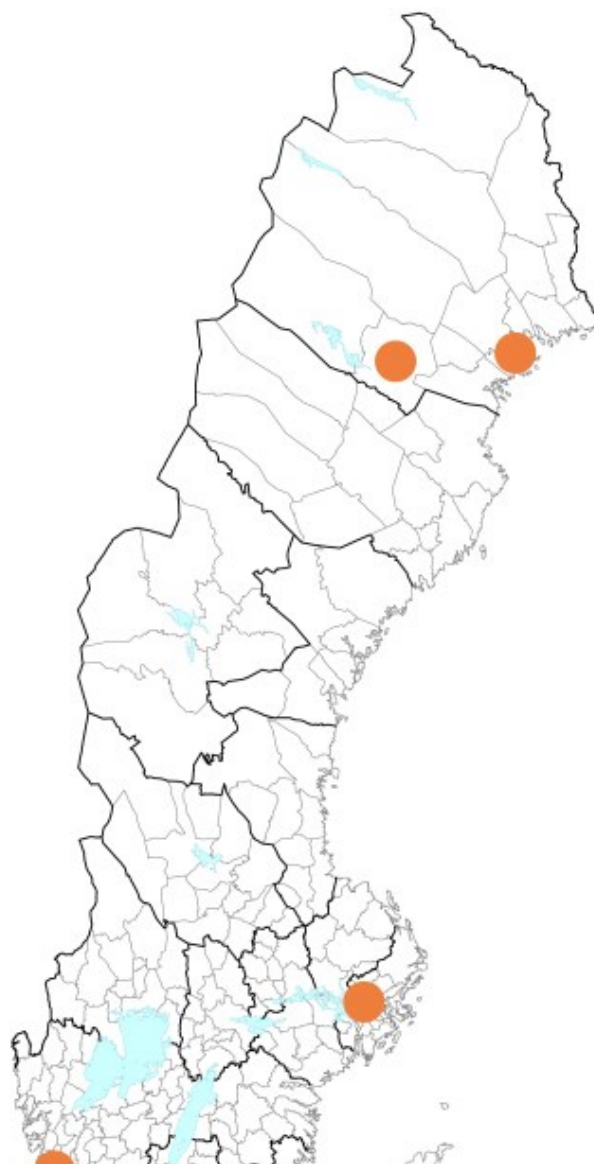
Kommunexempel på hållbar utveckling i översiktsplaneringen

Här kan du läsa om hur olika kommuner har arbetat med hållbar utveckling i sin översiktsplanering. Materialet bygger framför allt på intervjuer med de kommunala tjänstemän som har varit involverade i arbetet inom respektive kommun. Tanken är att exemplen ska fungera som inspiration till att vidareutveckla kommunernas arbete med hållbar utveckling utifrån respektive kommuns förutsättningar.

Boverkets ambition är att successivt utöka denna exempellista allteftersom arbetet inom området utvecklas.

RELATERAD INFORMATION

Kommunexempel

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Luleå 2050 – helhetssyn för ett hållbart samhälle

Luleå kommun inledde sitt arbete med översiktsplaneringen med att ta fram en vision, Vision 2050, som är en övergripande definition av vad hållbar utveckling betyder för kommunen.

Anna Lindh Wikblad, chef för samhällsutvecklingskontoret, Luleå kommun.
Foto: Luleåfotograferna

"Visionen ledde vidare till utformningen av fyra olika riktningar och därefter sex olika program, som tillsammans bildar översiktsplanen", berättar Anna Lindh Wikblad, som är chef för samhällsutvecklingskontoret på Luleå kommun och var ansvarig för att ta fram den nya översiktsplanen för Luleå som antogs 2013.

Kommunen har även tagit fram verktygen HåSta (sammandragning av hållbar stad) och HåBy (hållbar by) för att analysera hållbarheten i den befintliga miljön exempelvis när kommunen ska ta fram fördjupade översiktsplaner. Dessutom har de utvecklat ett styrkortsverktyg för att förtydliga de olika politiska nämndernas ansvar i genomförandet av översiktsplanen.

Visionen, HåSta och HåBy samt styrkorten är exempel på verktyg som medverkar till en bättre helhetssyn i arbetet med att förstärka hållbarheten i den översiktliga planeringen. På följande sidor kan du läsa mer om hur Luleå har arbetat med de olika verktygen.

RELATERAD INFORMATION

Luleå kommun

Befolkningsmängd mars 2015: 75 921
personer

Yta: 2094,08 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: + 1
233 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Visionen och de fyra riktningarna i översiktsplanen

Luleå inledde arbetet med sin nya översiktsplan med att ta fram en vision. Visionen utgår från de tre aspekterna i hållbarhetsbegreppet. Den sociala hållbarheten är målet med det goda livet, den ekologiska hållbarheten är ramen för vad ekosystemets bärkraft klarar av och den ekonomiska hållbarheten är medlet.

Alla politikområden och kommunens medlemmar involverades i arbetet med visionen för att få en helhetssyn utifrån de tre hållbarhetsdimensionerna med sig in i den fysiska planeringen. Visionen har därför ett brett politiskt stöd.

"När vi hade antagit visionen upptäckte vi att vi behövde något mer innan vi gick in i arbetet med översiktsplanen. Att välja och välja bort var så pass tufft politiskt att vi behövde ett mellansteg. Därför formulerade vi också fyra riktningar kring vilka områden som är viktigast att jobba med halvvägs in i visionen", berättar Anna Lindh Wikblad chef för samhällsutvecklingskontoret på Luleå kommun.

Luleås fyra riktningar är:

- Stå för öppenhet och mångfald.
- Lyft identiteten som kuststad året runt.
- Ta sats för en ledande nordlig region.
- Bygg för framtiden.

Riktningarna är kommunens utvecklingsstrategi. Grunden för översiktsplanen är att strategierna för samhällsutveckling bygger på helhet, hållbarhet och demokrati. Det krävs metoder, strukturer och en tydlig ansvarsfördelning för att visionen ska kunna hållas levande och kunna sätta riktning för den verksamhet som pågår dagligen.

"Visionen och framtidsbilderna behöver också kommuniceras utåt för att kunna sprida bilden av framtidstro och drivkraft. Översiktsplanen är kommunkoncernens övergripande styrdokument för samhällets utveckling. Alla strategier, planer och beslutsunderlag som tas fram av kommunens förvaltningar och bolag ska utvärderas och jämföras med den", säger Anna Lindh Wikblad.

Kommunen beskriver hur visionen, de fyra riktningar (rosa fälten) och programmen förhåller sig till varandra genom "snurrar". Utifrån riktningarna har sex program (yttre ringen) med tidsperspektivet 2020 tagits fram och till varje program hör strategiområden. Riktningarna och programmen utgör tillsammans kommunens översiktsplan. Alla politiska nämnder ska förhålla sig till "snurrar" och förstå den. Illustration: Luleå kommun

RELATERAD INFORMATION

Luleå kommun

Befolkningsmängd mars 2015: 75 921
personer

Yta: 2 242,47 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: + 1
233 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](#)

HåSta och HåBy – verktyg för att bedöma hållbarheten

HåSta (sammandragning av hållbar stad) är ett verktyg som har utvecklats av Luleå kommun i samverkan med Luleå tekniska universitet. "Verktyget använder vi för att utifrån kvalitativa och kvantitativa aspekter bedöma hur hållbar strukturen är i den befintliga stadsbebyggelsen när kommunen ska ta fram så kallade utvecklingsplaner. Dessa planer kan delvis användas för att formulera fördjupningar av översiktsplanen", säger Anna Lindh Wikblad, chef för samhällsutvecklingskontoret på Luleå kommun.

Verktyget består av tio ämnesområden; arbete, hälsa och trygghet, barn och unga, bostäder, mötesplats, resor, demokrati, energi och klimat, speciella värden samt företag. Ämnesområdena är hämtade från de sex program, som är en del av översiktsplanen och som beskriver vägen för att nå Vision Luleå 2050. Till varje ämnesområde hör fyra till åtta indikatorer. Exempel på indikatorer till området speciella värden är "platser med höga naturvärden", "karaktär och kulturmiljöer" och "nära till gröna områden". Till varje indikator finns stödfrågor för att göra en värdering av graden av hållbarhet. För "nära till gröna områden" kan frågorna till exempel vara: Vilka grönområden finns inom stadsdelen? Till vilka aktiviteter kan de användas?

Nr	ÄMNE	Nr	Indikator	Beskrivning av kvalitet		Frågor som stöd för värdering
				HÖG KVALITET = 3	LÅG KVALITET = 1	
7	Resor	5	Bussresor	Mer än 110 bussresor/invånare och år och 10-minuterstrafik större delen av dygnet.	Färre än 28 bussresor/invånare och år och glesare än 30-minuterstrafik större delen av dygnet.	Andel bussresor? Kännedom om busslinjer (RVU)?
7	Resor	6	Restid till Luleå centrum	Restidskvoten för buss/bil är under 1 och för cykel/bil är under 2. Räknas från stadsdelens centrum till stadens centrum.	Restidskvoten för buss/bil är över 2 och för cykel/bil är över 3. Räknas från stadsdelens centrum till stadens centrum.	
7	Resor	7	Säker trafikmiljö	Färre än 30 % av de boende upplever sig ha problem med trafiken i området. Enstaka eller inga trafikolyckor med personsador har inträffat det senaste året.	Fler än 50 % av de boende upplever sig ha problem med trafiken i området. Trafikolyckor med personsador har inträffat flera gånger i stadsdelen det senaste året.	Var inträffar olyckorna? Är skolvägarna bågärdade för att klara en säker trafikmiljö?
7	Resor	8	Tillgänglighet till resor till andra orter och städer	Lokalbusstrafiken passar med 15-30 minuters marginal till nationella och regionala bussar, tåg och flyg.	Det finns inte bussförbindelser som passar till alla avgångar med nationella och regionala bussar, tåg och flyg.	Finns det avgångstider på dygnet som inte kan nås med buss?

Exempel på indikatorer för ämnesområdet "Resor" med tillhörande stödfrågor. Illustration: Luleå kommun

Eftersom helhetsperspektivet är så angeläget har Luleå kommun tillsatt arbetsgrupper med en bred representation från kommunens förvaltningar som gör värderingar med hjälp av HåSta-verktyget. "Värderingen av en stadsdel är enkel om det finns tydliga kvantitativa mått. De kvalitativa värdena i en stadsdel bör diskuteras i en medborgardialog", säger Anna Lindh Wikblad. "När värderingen har gjorts för var och en av indikatorerna måste materialet studeras utifrån ett helhetsperspektiv för att se om det förmedlar en rättvis bild av hållbarheten i stadsdelen."

Möte på Luleå Sportklubbs kansli på Hertsön, då olika aktörer i stadsdelen hjälpte till att definiera hög respektive låg kvalitet för några utvalda indikatorer. Foto: Luleå Sportklubb

Här följer ett par exempel på resultatet av HåSta-diskussionen utifrån ämnesområdet "Speciella värden" och hur det ska tillgodoses i utvecklingen av stadsmiljön i den östra delen av Luleå centrum:

- "Viktiga kopplingar ska tas tillvara och utvecklas, främst kring Skurholmsfjärden, till Ormbergets rekreationsområde, mot Gråsjälffjärden och till båthamnarna vid Södra hamn. Även kopplingen till Lulsundsbadet ska säkras."
- "Specifika kvalitetsöverenskommelser gällande arkitektur, energieffektivitet, materialval och funktionalitet ska utarbetas i planeringsskedet för bebyggelse och utemiljöer för att säkra målbildens intentioner."

I "Relaterad information" finns en länk där du kan läsa mer om omvandlingen av Luleå Resecentrum. Här hittar du även en länk till projektrapporten "HåSta - Hållbar stadsdel i Luleå".

Verktyget HåSta har följts av ett verktyg för landsbygdens byar, HåBy (hållbar by). Indikatorerna behöver dock anpassas för landsbygdens förhållanden eftersom det finns andra förutsättningar på landsbygden än i staden.

Anna Lindh Wikblad beskriver den samlade erfarenheten av att arbeta fram HåSta och HåBy samtidigt som kommunens översiktsplan togs fram i följande ord:

"Genom att parallellt utveckla ett systematiskt och långsiktigt arbetssätt med

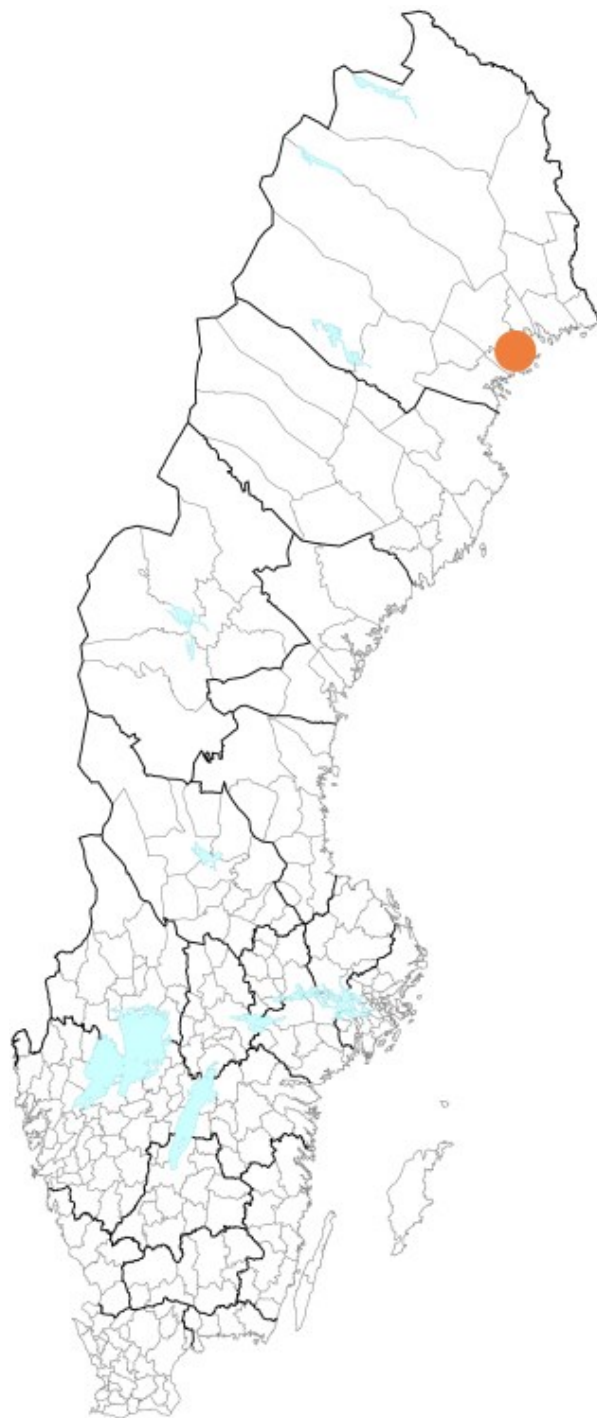

översiktsplanen skapar vi en långsiktig planeringsstruktur för hållbar utveckling, en röd tråd hela vägen från vision till handling".

RELATERAD INFORMATION

Luleå kommun

Befolkningsmängd mars 2015: 75 921

personer

Yta: 2 242,47 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: + 1
233 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

[2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

[Luleå Resecentrum, omvandling av östra delen av Luleå centrum](#)

[\[http://www.lulea.se/samhalle--gator/aktuella-projekt/lulea-resecentrum.html\]](http://www.lulea.se/samhalle--gator/aktuella-projekt/lulea-resecentrum.html)

Dokument

[Projektrapporten Håsta - hållbar stadsdel i Luleå](#)

[\[/contentassets/caee4986893c4e6087af211d2bb0e141/hasta-slutrapport-lulea-kommun.pdf\]](http://contentassets/caee4986893c4e6087af211d2bb0e141/hasta-slutrapport-lulea-kommun.pdf)

1,31 MB

Balanserade styrkort

Balanserade styrkort används i Luleå kommun för att fördela ansvaret ut i den kommunala organisationen när det gäller strategier och indikatorer som är kopplade till kommunens mål för att nå visionen om den hållbara utvecklingen. Varje förvaltning har sitt styrkort och på så sätt skapas en helhetsyn inom organisationen i förhållande till målen.

Målen i de sex programmen, som är en del av Luleås översiktsplan, inkluderas i de balanserade styrkorten. Balansen ligger i att kommunen genom styrkorten utgår både från hårda och mjuka frågor. Kommunen kombinerar med andra ord målen för en hållbar utveckling med det hårda styrmedlet som budgeten utgör och visar därmed hur budgeten blir ett användbart verktyg för att hantera de mjuka frågorna.

Styrkort 2015	
••• Samhälle	
Målområden, mål för att...	Nämndsmål
Genomföra programmets intentioner i koncernövergripande samverkan.	• Utveckla den strategiska fastighetsplaneringen i samverkan med berörda verksamheter och aktörer. • Fastsätta trafikstrategi för centrum.
Alla barn och unga i Luleå ska lyckas i skolan och alla ska nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling.	• Säkra skolvägar - fler barn ska tryggare kunna färdas till skolan.
Bygga för 10 000 fler.	• Stärka landsbygden - insatser i samlande byar utifrån översiktsplanens intentioner. • Skapa kapacitet för Kronan - Östra VA-länken från Malmudden och fram till Stadsviken ska färdigställas till 2017. • Världsarvet – bidra till en god förvaltning samt utveckling av området som attraktivt besöksmål. • Fler som cyklar - andelen resor med cykel ska öka till minst 20 % fram till 2020. • Fastsätta långsiktig planering avseende verksamhetsområdet för vatten och avlopp.

Balanserat styrkort för tekniska nämnden i Luleå kommun. Illustration: Luleå kommun

Styrkorten kan delas in i fokusområden. Sådana kan exempelvis vara samhälle, kommunens medlemmar och ekonomi. Syftet med styrkorten i ett hållbarhetsperspektiv är att göra det mer tydligt hur den kommunala organisationen ska jobba för att nå de långsiktiga målen genom kortsiktiga etappmål och strategier för den hållbara utvecklingen. Styrkorten lyfter de på kort sikt avgörande faktorerna för att intentionerna i översiktsplanen ska kunna nås till 2020.

Korten kan ses både som ett styrverktyg, som styr mot kommunens utvecklingsmål, och ett kontrollverktyg, genom utvärdering av hur olika enheter i organisationen har följt styrkorten.

RELATERAD INFORMATION

Luleå kommun

Befolkningsmängd mars 2015: 75 921
personer
Yta: 2 242,47 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 1
233 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Halmstad - bedömer hållbarheten brett

När Halmstads kommun skulle ta fram sin nya översiktsplan valde de att utöka den lagstadgade miljökonsekvensbedömningen till att även innefatta en bred och djupgående konsekvensanalys av planens ekonomiska och sociala följder. Målet med detta var att skapa ett dokument där såväl de ekologiska som de sociala och ekonomiska konsekvenserna av översiktsplanen är samlade. Såväl positiva som negativa konsekvenser lyftes.

Kommunen valde även att analysera i vilken grad översiktsplanen svarar mot kommunens prioriterade nationella, regionala och kommunala mål, planer och program samt vilka extra åtgärder som de behöver komplettera med för att nå de mål som inte nås även om översiktsplanen realiseras.

Martina Pihl Fritsi, översiktsplanerare, Halmstads kommun. Foto: Martina Pihl Fritsi

"I en översiktsplan handlar det om att göra avvägningar och då är det viktigt att man tänker på alla tre hållbarhetsdimensionerna när man gör avvägningarna" säger Martina Pihl Fritsi som är översiktsplanerare i Halmstad sedan sju år tillbaka. "Det var därför vi valde att göra en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som tar hänsyn till alla tre dimensionerna och inte bara den miljömässiga".

Ytterligare en bidragande orsak till att Halmstad valde att ta hänsyn till alla dimensionerna i miljökonsekvensbeskrivningen/konsekvensbeskrivningen var att de därigenom på ett tydligt sätt lever upp till de anspråk på konsekvensredovisning som plan- och bygglagen och miljöbalken har när det gäller översiktsplanens konsekvenser. Under fliken fördjupning kan du hitta mer information om hur Halmstad tog fram sin översiktsplan och konsekvensbeskrivning.

Fördjupning

Hur togs översiktsplanen och konsekvensbedömningen fram?

Halmstad har jobbat med en samlad ekologisk, social och ekonomisk konsekvensbedömning av översiktsplanen i sitt översiktsplaneringsarbete.

Arbetet med översiktsplanen

Översiktsplanarbetet leddes av en liten arbetsgrupp vars sammansättning anpassades efter de kompetensbehov respektive steg i arbetet med översiktsplanen hade. Det bildades också en referensgrupp som bestod av en person från var och en av kommunens förvaltningar och bolag som på ett eller annat sätt berörs av översiktsplanen.

Alla avvägningar i översiktsplanarbetet gjordes tillsammans i "runda bordssamtal" där översiktsplaneringsgruppen och de berörda referenspersonerna från kommunens olika förvaltningar och bolag var med.

"Vi har haft kartan framför oss och skissat och diskuterat medan planen tagits fram" berättar Martina Pihl Fritsi. "Ibland har det varit heta diskussioner och ibland har vi varit mer överens. Politikerna har sedan gjort justeringar och gett direktiv i frågor där förvaltningar och översiktsplanegruppen inte kunnat enas."

Politikerna var extra engagerade i översiktsplaneringsarbetet eftersom kommunstyrelsen agerade styrgrupp för översiktsplanen och kommunfullmäktige deltog i workshoppar och mottog förslag under hela arbetets gång. Detta arbetssätt kan ha bidragit till att den nya översiktsplanen nu tycks vara ett högt prioriterat styrdokument för politikerna i kommunen.

Arbetet med konsekvensbeskrivningen

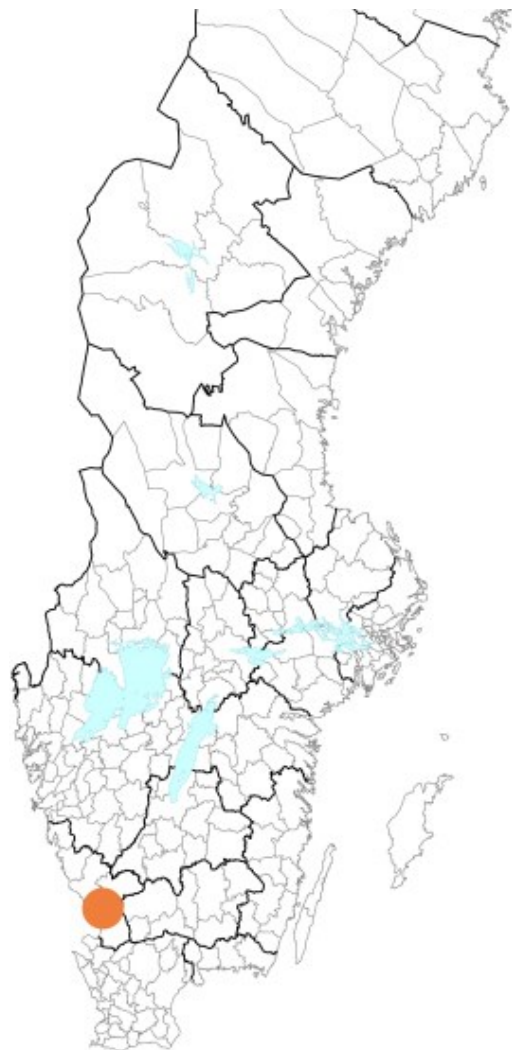
Kommunen tog in en expert för att göra "Konsekvensbedömning med MKB", som konsekvensbeskrivningen som ligger i ett eget kapitel i slutet av översiktsplanen kom att heta. Anledningen till att Halmstad kommun gjorde detta var för att det bedömdes att kommunen själv inte hade kunskapen och erfarenheterna för att göra detta själv. Ytterligare en anledning var att kommunen tyckte att det kunde vara bra om någon med "fräscha ögon" kunde ta ställning till konsekvenserna av översiktsplaneringen. Konsulten deltog vid många av översiktsplaneringsgruppens möten och ansvarade för det kontinuerliga arbetet med att utveckla konsekvensbedömningen och för att konsekvenser av olika val och strategier tidigt och kontinuerligt togs med i översiktsplaneringsarbetet.

RELATERAD INFORMATION

Halmstads kommun

Befolkningsmängd juni 2015: 96 004
personer

Yta: 1013,97 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: + 2
284 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Dokument

[Framtidsplan 2030 - strategisk översiktsplan Halmstads kommun](#)
[[/contentassets/ee28b74095c048ff8eef40cae5ff2545/framtidsplan2030-lagakraft-halmstads-kommun.pdf](#)]

15,46 MB

Olika utvecklingsalternativ

Halmstad har tagit fram en samlad ekologisk, social och ekonomisk konsekvensbedömning av sin översiktsplan.

I ett avsnitt i sin konsekvensbedömning jämför Halmstads kommun konsekvenserna av den nya översiktsplanen med både ett nollalternativ (det vill säga hur utvecklingen skulle kunna se ut om planen inte följs och nuvarande utvecklingstrender håller i sig) och två utvecklingsalternativ.

Utvecklingsstrategier

I Halmstads konsekvensbedömning av översiktsplanen jämförs översiktsplanens konsekvenser med konsekvenserna av ett nollalternativ samt ytterligare ett utvecklingsalternativ. Illustration:

I slutet av konsekvensbedömningen har Halmstads kommun även valt att göra en samlad bedömning om den nya översiktsplanen verkligen leder till de framtidsbilder som togs fram i förarbetet till översiktsplanen och vilka kompletterande åtgärder som behövs för att uppnå även de mål som inte uppnås genom översiktsplanens realiserande.

"I vår översiktsplan har vi försökt lyfta de tre dimensionerna likvärdigt, den sociala, ekonomiska och miljömässiga. Vi har alltså försökt få med alla tre dimensionerna i avvägningarna men sen är det olika vilken som har fått väga tyngst" berättar översiktsplaneraren Martina Pihl Fritsi. I sidkanten av texterna i konsekvensbedömningen valde kommunen att indikera om konsekvenserna för någon av de tre hållbarhetsdimensionerna är betydligt större än för någon av de andra.

Framgångsfaktorer

I Halmstads översiktsplan beskriver kommunen arbetet med konsekvensbedömningen i följande ord:

"Genom att tidigt och kontinuerligt i planeringen diskutera möjliga konsekvenser av de förslag som ges för samhällets fysiska utveckling, kan mer hållbara lösningar identifieras. I arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för Halmstads kommun har kommunen därför valt att redan från början och parallellt och integrerat med hela planeringsdiskussionen arbeta med konsekvensbedömningen. I programskedet lyftes de hållbarhetsaspekter som man då såg skulle behöva belysas i översiktsplanens konsekvensbeskrivning. Dessa har sedan legat till grund för den konsekvensbeskrivning som nu redovisas."

Andra faktorer än de som kan ha bidragit till framgångarna med översiktsplanen och konsekvensbedömningen och arbetet med dessa är att:

- Kommunen har tidigt och löpande i planeringen diskuterat möjliga konsekvenser av de förslag som har tagits fram. Detta har öppnat för att

de tidigt i planeringsprocessen har kunnat identifiera mer hållbara lösningar än vad de tror sig skulle ha gjort utifrån ett mer traditionellt planeringsarbete.

- Konsekvensbedömningen tar med klimatförändringens eventuella framtida påverkan på kommunen och vad kommunen behöver göra och tänka på för att minska negativ inverkan på kommunen till följd av detta.

I "Relaterad information" finns en länk till Halmstads kommuns översiktsplan "Framtidsplan 2030". Det sista kapitlet i översiktsplanen innehåller konsekvensbedömningen med MKB.

RELATERAD INFORMATION

Halmstads kommun

Befolkningsmängd juni 2015: 96 004
personer
Yta: 1013,97 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 2
284 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Dokument

[Framtidsplan 2030 - strategisk översiktsplan för Halmstads kommun](#)

[\[/contentassets/66b7ada187654044b44aac74b8ab3b3a/framtidsplan2030-](#)

[lagakraft-halmstads-kommun.pdf\]](#)

15,46 MB

Järfälla - helhetssyn och uppföljning

I Järfälla kommun har man tagit fram en samlad hållbarhetsbedömning som hanterar både sociala, ekologiska, ekonomiska och rumsliga dimensioner och integrerat denna i processen med framtagandet av den nya översiktsplanen.

Emelie Grind, samhällsbyggnadsdirektör, Järfälla kommun. Foto: Annika Magnusson

"Bedömningen hjälpte oss att återkommande reflektera kring frågan om översiktsplanen förbättrar förutsättningarna att leva och verka hållbart i Järfälla" berättar Emelie Grind, samhällsbyggnadsdirektör i Järfälla kommun och del i styrgruppen för översiktsplanarbetet.

Hållbarheten är ett övergripande mål i översiktsplanen. Målet är utformat med utgångspunkt i kommunens definition av en hållbar utveckling. Fem delmål finns formulerade för att nå hållbarhetsmålet och möta de utmaningar som Järfälla kommun har. Målen är uppföljningsbara och uppföljningen ses som ett systematiskt sätt att följa om översiktsplanen leder till någon konkret förändring.

Under följande sidor kan du läsa mer om hur Järfälla kommun har arbetat med att integrera hållbarhetsbedömningen i processen med att ta fram översiktsplanen. Du kan också läsa om hur de har arbetat med att följa upp sitt övergripande mål om hållbarhet.

RELATERAD INFORMATION

Järfälla kommun

Befolkningsmängd 2014: 70 701 personer
Yta: 53,79 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 2
956 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Dokument

[Översiktsplan Järfalla nu till 2030](#)

[\[/contentassets/d8ee70b69edf4281bcc4f974300ddeb/oversiktsplan-jarfalla-nu-till-2030\]](#)

21,93 MB

Hållbarhetsbedömningen integreras i ÖP-processen

Peter Lindroos, planeringsarkitekt från Iterio (tidigare Sweco Architects), har varit projektledare för arbetet med att ta fram den nya översiktsplanen för Järfälla kommun. Han berättar att hållbarhetsbedömningen var en del i ett utvecklat arbetssätt kring arbetet med översiktsplanen där hållbarhet fanns med i planeringen från allra första början som en integrerad del av processen.

Peter Lindroos, planeringsarkitekt, Iterio. Foto: Malin Lindman

"När vi utformade översiktsplaneprocessen tog vi stöd i den processbeskrivning som har presenterats i SAMS-projektet och Uthållig kommun och integrerade denna process med en hållbarhetsbedömning. Den så kallade Delfimetoden var också en viktig inspiration i arbetet med att bedöma konsekvenserna, berättar Peter Lindroos."

Hållbarhetsbedömningen var en integrerad del av processen. Framtidsbildernas konsekvenser men även principerna och vägledningen för att förverkliga bilderna kunde analyseras i dialog med olika kompetenser parallellt och integrerat med att planens olika delar arbetades fram.

"Det hjälpte oss att återkommande reflektera kring frågan om översiktsplanen förbättrar förutsättningarna att leva och verka hållbart i Järfälla" fortsätter Emelie Grind, samhällsbyggnadsdirektör i Järfälla kommun och del i styrgruppen för översiktsplanearbetet.

I "Relaterad information" finns en länk till Järfällas översiktsplan.

För vilka dimensioner bedömdes hållbarheten?

Hållbarheten bedömdes utifrån sociala, ekologiska och ekonomiska dimensioner samt en fjärde dimension i form av rumsliga värden. Den rumsliga dimensionen beskriver kommunen som den grundläggande förutsättningen för att nå livskvalitet. Mark- och vattenanvändningen och den rumsliga strukturen måste formis så att de ger förutsättningar för:

- goda livsvillkor – det sociala perspektivet
- god hushållning med och effektivt tillvaratagande av mänskliga och materiella resurser – det ekonomiska perspektivet
- upprätthållande av ekosystemets produktionsförmåga och minskad belastning på natur och människor – det ekologiska perspektivet.

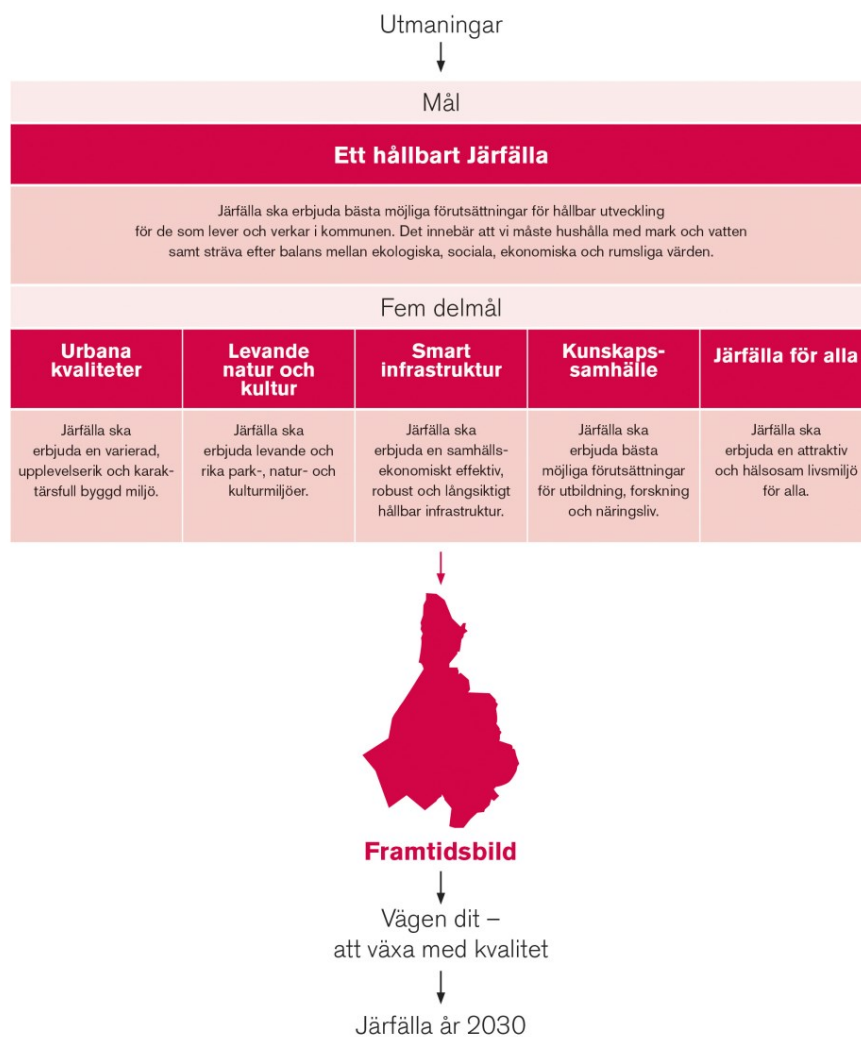

Bilden visar hur den ekonomiska, ekologiska och sociala hållbarheten samordnas till en helhet i bebyggelsen. Illustration: Järfälla kommun

Hur har hållbarhetsbedömningen integrerats i processen för hållbar fysisk planering?

Hållbarhetsbedömningen hanterar såväl PBL:s krav på att redovisa konsekvenser som PBL:s koppling till miljöbalkens krav på miljöbedömning vid betydande miljöpåverkan. Hållbarhetsbedömningen har blivit ett eget kapitel i översiktsplanen där konsekvenserna redovisas löpande under rubriker kopplat till de fyra hållbarhetsdimensionerna med en avslutande samlad bedömning. Den samlade bedömningen gör kommunen utifrån det övergripande målet om en hållbar utveckling samt ett resonemang kring föreslagen markanvändning, genomförandet av framtidsbilden och Järfälla sett i ett omvärldsperspektiv.

"Vi valde att redovisa hållbarhetsbedömningen som del i översiktsplanen men var noga med att det ändå var möjligt att urskilja miljöfrågorna och hur de behandlas i förhållande till andra frågor" berättar Peter Lindroos.

Bilden visar både hur processen för att ta fram översiktsplanen har sett ut och vilket avtryck detta har gett i upplägget av översiktsplanen med tydliga utmaningar, mål, framtidsbild, planeringsprinciper och avvägningar. Illustration: Järfälla kommun

Så här beskriver Peter Lindroos att en hållbarhetsbedömning kan integreras i processen för en hållbar fysisk planering:

Guide

[Hållbarhetsbedömning enligt Järfälla kommun](#)

Hur fungerade Delfimetoden som stöd och inspiration?

Metoden bygger på att många experter diskuterar ihop sig kring konsekvenserna och när många experter tvingas diskutera ihop sig så ökar det kvaliteten i bedömningarna." Järfälla kommun tog in fyra konsultexperter för respektive hållbarhetsaspekt, den sociala, den ekologiska, den ekonomiska och den rumsliga och grupper mixades med experter från den egna organisationen. De hållbarhetskriterier som arbetades fram användes som struktur för bedömningen. Framtidsbilderna i samrådshandlingen och den sammanfogade framtidsbilden i utställningshandlingen bedömdes i en serie möten och växelvis i gruppdiskussioner som experterna ledde. Parallellt med detta bearbetades också framtidsbilderna i en workshopserie med en större grupp tjänstemän från kommunens alla förvaltningar.

"Delfimetoden är effektiv utifrån att man tvingas komma till ett resultat i varje delsteg" menar Peter Lindroos. "Min erfarenhet är att man genom denna metod får högre kvalitet i bedömningarna jämfört med om man försöker kalkylera konsekvenserna av en översiktsplan med kvantitativa metoder eftersom det oftast innebär stora datamängder och mycket stora osäkerheter i resultatet."

Framgångsfaktorer

Översiktsplanen antogs av ett enigt kommunfullmäktige som var nöjda med hur arbetet hade bedrivits. Det tvärssektoriella och processinriktade arbetssättet med stöd av effektiva verktyg har varit viktiga ingredienser för ett bra resultat liksom att det fanns en tydlig organisation bakom. Processen för en hållbar fysisk planering med den integrerade hållbarhetsbedömningen har fungerat som en röd tråd i arbetet och funnits med som stöd vid de politiska ställningstagandena längs vägen.

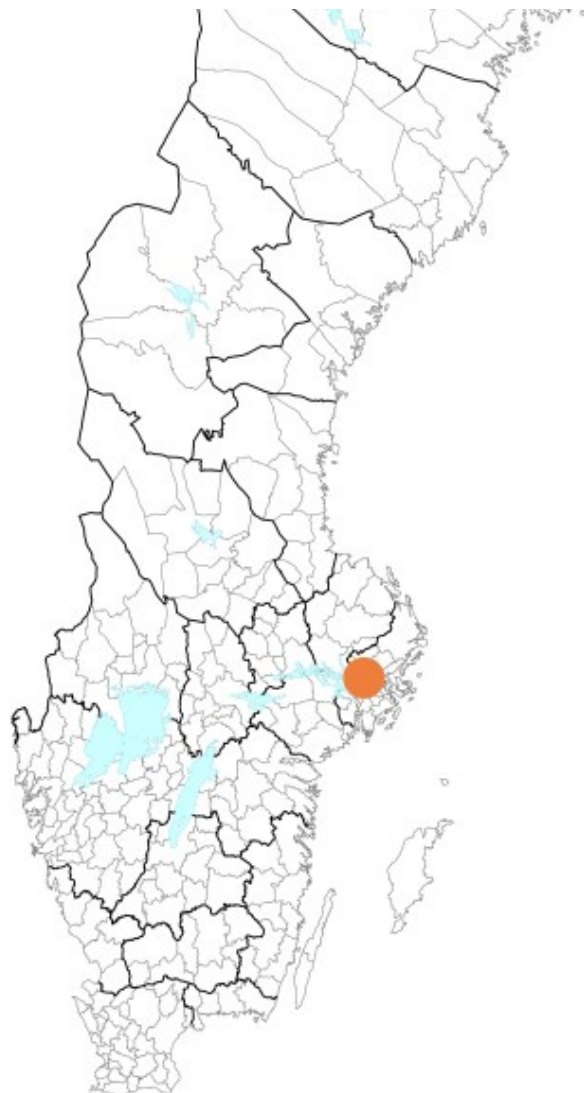
"Arbetet inför varje samråd var mycket av ett internt arbete inom kommunen med stöd av externa experter" säger Peter Lindroos. "Min rekommendation är att påbörja dialogen tidigt med de som lever och verkar i kommunen, politiker och tjänstemän om vad som är livskvalitet, vilka utmaningar man ser, vilka målen är och att redan från början synliggöra processen, vägvalen och konsekvenserna utåt."

RELATERAD INFORMATION

Järfälla kommun

Befolkningsmängd 2014: 70 701 personer
Yta: 53,79 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 2
956 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Dokument

[Översiktsplan Järfälla – nu till 2030](#)

[\[/contentassets/20a3b793276c4dd6869cf16a8c1878e9/oversiktsplan-jarfalla-nu-till-2030-jarfalla-kommun.pdf\]](#)

21,93 MB

Hållbarhetsbedömning enligt Järfälla kommun

Så här beskriver Peter Lindroos, Järfälla kommun att en hållbarhetsbedömning kan integreras i processen för en hållbar fysisk planering:

1. **Ta fram ett förhållningssätt till hållbar utveckling**

Definiera ett antal hållbarhetskriterier för varje dimension som underlag för det fortsatta arbetet med framtidsbilder och bedömning.

2. **Bearbeta nyckelfrågor, utmaningar, mål och framtidsbild parallellt och växelvis med konsekvensbedömningen**

"I Järfälla använde vi oss av workshoppar och interaktiva samtal med stöd av verktyg som bland annat SWOT-analys och strukturerad brainstorming. Även verktyg som backcasting och effektprofiler baserade på rangordning var en viktig hjälp i vårt arbete med framtidsbilderna och hållbarhetsbedömningen. Vi använde den så kallade Delfimetoden som inspiration i arbetet med att bedöma framtidsbildernas konsekvenser."

3. **Genomför parallellt en behovsbedömning och en avgränsning**

av vilka betydande miljöaspekter som hållbarhetsbedömningen ska hantera. Tänk på att samråd ska hållas med länsstyrelsen och angränsande kommuner i enlighet med kraven i miljöbalken.

4. **Låt utmaningar, mål, framtidsbilder och konsekvenser få vara föremål för samråd.**

"Vi arbetade fram tre framtidsbilder (utgick ifrån att växa i stråk, enkärnigt eller flerkärnigt) som vi såg kunde möta utmaningarna och nå målen och lät dessa få vara föremål för samråd. Till samrådet presenterade vi utmaningar, mål och framtidsbilder tillsammans med en analys av framtidsbildernas konsekvenser. Konsekvenserna för respektive framtidsbild beskrevs brett liksom de osäkerhetsfaktorer som kan finnas bakom respektive framtidsbild. Vi bedömde att kraven på rimliga alternativ enligt 6 kap. 12 § miljöbalken var uppfylld genom det arbetssättet."

5. **Ha ett brett samråd**

"Vi höll ett brett samråd med integrerad medborgardialog utifrån bland annat frågan "Vilken framtidsbild möter utmaningarna på bästa sätt?"

Efter samrådet bearbetades och sammanfogades framtidsbilderna till en principiell framtidsbild för Järfälla år 2030. Efter samrådet formulerade vi generella och områdesvisa principer för kommunens utveckling med stöd i synpunkter framförda i både samrådsyttranden och medborgardialogen. Kommunfullmäktige fattade därefter ett inriktningsbeslut för det fortsatta arbetet."

6. Fördjupa hållbarhetsbedömningen för vald framtidsbild

"Vi arbetade fram en mer detaljerad framtidsbild, olika planeringsprinciper samt en geografisk och tematisk vägledning inför utställningen av översiktsplanen. Hållbarhetsbedömningen fördjupades för den detaljerade framtidsbilden. Målen bearbetades med utgångspunkt i de synpunkter som vi hade fått in och en analys av de nationella, regionala och lokala målen."

7. Ta fram en särskild sammanställning i enlighet med miljöbalken

I en särskild sammanställning i enlighet med 6 kap. 18 § miljöbalken redovisade kommunen bland annat hur miljöaspekterna har integrerats i planen, hur de ska följa upp eventuell betydande miljöpåverkan och hur de ska ta hand om arbetet med hållbarhetsbedömningen och de synpunkter som kommit in från samråden och utställningen.

RELATERAD INFORMATION

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Uppföljning av översiktsplanens mål för hållbarhet

I översiktsplanen för Järfälla redovisas ett övergripande mål och fem delmål. Det övergripande målet är utformat med utgångspunkt i kommunens definition av en hållbar utveckling. Fem delmål – urbana kvaliteter, levande natur och kultur, smart infrastruktur, kunskapsamhället och ett Järfälla för alla – finns formulerade för att nå hållbarhetsmålet och möta de utmaningar som Järfälla kommun har.

Carolina Bjurling, kvalitetsdirektör, Järfälla kommun. Foto: Peter Nasberg /Järfälla kommun

"För att målen ska bli verkningsfulla måste de vara utgångspunkt för den styrning som sker som en del av översiktsplanens genomförande" säger Carolina Bjurling som är kvalitetsdirektör i Järfälla kommun. "De måste också vara uppföljningsbara. Uppföljningen av mål blir effektivare och enklare om målen redan från början formuleras med uppföljning i tanken" fortsätter Carolina.

Men varför ska man över huvud taget följa upp en översiktsplan? Därför att uppföljningen ska ses som ett systematiskt sätt för att följa hur en förändringsprocess fortskrider. "Om en översiktsplan inte leder till konkret förändring, vad är då meningen med att göra den? Och hur ska man kunna se konkreta förändringar om man inte har metoder för att löpande mäta förändringar?" säger Peter Lindroos planeringsarkitekt från Iterio som har varit projektledare för arbetet med att ta fram den nya översiktsplanen för Järfälla kommun.

Hur har Järfälla utformat sin översiktsplan uppföljningsbar?

I arbetet med översiktsplanen har det varit viktigt att redan från början av arbetet med att formulera målen också tänka på hur de ska följas upp. Ett antal mätbara nyckeltal för varje delmål identifierades därför tidigt i arbetet. För varje nyckeltal definierades också vad som ska mätas över tid. För att uppföljningen ska kunna genomföras har kommunen också beskrivit hur informationen om nyckeltalet ska samlas in samt när och till vem informationen ska rapporteras. Ansvaret för uppföljningen lades på kommunstyrelsen.

Vilka metoder används?

Statistiska data från olika källor är en viktig informationskälla. Andra metoder för insamling av information som används och som nämns i översiktsplanen är bland annat den årliga medborgarundersökningen samt analys av beslut om planbesked, detaljplaner och bygglov. Uppföljningen av vissa nyckeltal kräver ett större arbete med särskilda analyser som bör genomföras inför eller i samband med aktualitetsförklaringen. Även de delar som följs upp årligen ger stöd för aktualitetsprövningen. Uppföljningen av betydande miljöpåverkan bör man göra vid aktualitetsprövningen av översiktsplanen med stöd av uppföljningen av kommunens miljöplan och via den miljöövervakning som löpande genomförs i kommunen.

Delmål för urbana kvaliteter	
Järfälla ska erbjuda en varierad, upplevelserik och karaktärsfull byggd miljö.	
<i>Nyckeltal</i>	<i>Uppföljning</i>
Antalet bostäder som byggs per år.	Data samlas in årligen av SCB. Rapporteras årligen i samband med kommunens årsredovisning.
Folkmängd i Järfälla.	Data samlas in årligen av SCB. Rapporteras årligen i samband med kommunens årsredovisning.
Andel av Järfällas befolkning som har max 1 kilometer till närmaste spårstation.	Data samlas in genom geografisk analys. Rapporteras vid aktualitetsprövning av översiktsplanen.
Andel hushåll som har mer än 15 service- och urbana verksamheter* inom 500 meter.	Data samlas in genom geografisk analys. Rapporteras vid aktualitetsprövning av översiktsplanen.
Andel Järfällabor som ger kommunen höga betyg avseende den gestaltningsmässiga kvaliteten på den byggda miljön.	Data samlas in årligen genom medborgarundersökningen. Rapporteras vid aktualitetsprövning av översiktsplanen.

Bilden visar hur delmålet urbana kvaliteter kan följas upp. För varje mål anges nyckeltal och metod för uppföljningen. Illustration: Järfälla kommun

Vilka är utmaningarna?

Att utforma ett system för uppföljning av översiktsplanens mål är en särskild utmaning. En översiktsplan är ett strategiskt, översiktligt dokument och endast vägledande för efterföljande beslut. Översiktsplanen omfattar hela kommunens yta och alla som bor och verkar i kommunen. Detta innebär att det är komplexa samband mellan vad kommunen vill åstadkomma med översiktsplanen, de efterföljande planeringsprocesserna, kommunens möjligheter att kunna styra och det faktiska resultatet i den byggda miljön.

RELATERAD INFORMATION

Järfälla kommun

Befolkningsmängd 2014: 70 701 personer
Yta: 53,79 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 2
956 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[/http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-](#)

[900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-](#)

[2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Dokument

[Översiktsplan Järfalla nu till 2030](#)

[\[/contentassets/0229acd55d1841a3a61a77473cfb3324/oversiktsplan-jarfalla-nu-till-2030-jarfalla-kommun.pdf\]](#)

21,93 MB

Göteborg - sociala frågor och uppföljning

Göteborg följer upp sin översiktsplan varje år utifrån 13 målområden. Med hjälp av målen kan kommunen se och följa upp trender över tid och föra en kontinuerlig diskussion kring mål, framtidsbild och strategier med fokus på ökad hållbarhet.

Göteborgs stad har även fokuserat på social hållbarhet inom den fysiska planeringen. De har bland annat tagit fram en kunskapsmatris för hållbar stadsutveckling och utvecklat analysverktyg för att kartlägga konsekvenserna ur ett barnperspektiv och för sociala faktorer.

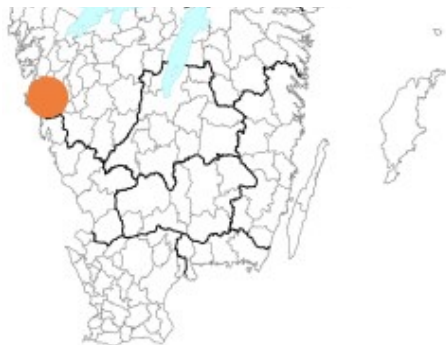
På följande sidor kan du läsa mer om hur man har arbetat i Göteborg med uppföljning och sociala frågor.

RELATERAD INFORMATION

Göteborgs stad

Befolkningsmängd mars 2015: 543 003
personer
Yta: 447,88 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 19
519 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Följer upp översiktsplanen varje år

Göteborg följer upp sin översiktsplan varje år utifrån 13 målområden. "Uppföljningens roll är att ge svar på om utvecklingen går i linje med översiktsplanens mål och om framtidsbilden håller på att förverkligas" berättar Christian Jönsson, samhällsplanerare på stadsbyggnadskontorets strategiska avdelning.

Christian Jönsson, samhällsplanerare på stadsbyggnadskontoret Göteborgs stad. Fotograf: Arvid Forsberg /Göteborgs stad

De 13 politiska målområdena i översiktsplanen berör bland annat Göteborgs roll i ett regionalt perspektiv, attraktiv stadsmiljö, robust samhälle, fler bostäder, expansivt näringsliv, transportbehov, mångfald och trygghet, rekreation och hälsa med flera. Dessa mål har alla bäring på hållbar utveckling. Med hjälp av målen kan kommunen se och följa upp trender över tid och med det som utgångspunkt föra en kontinuerlig diskussion och justering av mål, framtidsbild och strategier med fokus på ökad hållbarhet. Den årliga uppföljningen är ingen aktualitetsprövning men underlättar enligt Christian Jönsson arbetet med den.

Hur går uppföljningen till?

Göteborgs översiktsplan är från 2009. Därefter har fem uppföljningar gjorts. "Vi följer upp de 13 strategiska målen och den områdesvisa, geografiska inriktningen i översiktsplanen" berättar Christian Jönsson. De strategiska målen följs upp genom att experter för olika sakområden inom kommunen, till exempel inom bostadsfrågor och stadsmiljöfrågor, gör en kvalitativ bedömning och en textframställning. Den geografiska delen följer kommunen upp genom att titta på planbesked, var planläggning har skett och var bygglov har getts, hur många bostäder som byggts, upplåtelseformer, hustyper med mera. Till sin hjälp använder de GIS och automatiserade utdrag som görs från de administrativa systemen. Göteborg gör också en uppföljning mot miljökvalitetsmålen där de följer upp de detaljplaner som bedöms kunna få betydande miljöpåverkan. De har tagit fram en miljömålmatrix för att underlätta arbetet. Uppföljningen sammanställs slutligen i en rapport som godkänns av byggnadsnämnden. Ta del av Göteborgs uppföljningsrapporter via länken under "Relaterad information".

Tips till de som vill jobba med uppföljning

Göteborgs stad utvecklar uppföljningen kontinuerligt och Christian Jönsson ger

följande tips till andra kommuner utifrån det arbete man bedriver i Göteborg:

- Utveckla eller använd befintliga forum för dialog och samverkan inom kommunens organisation, inte minst för att fånga användarperspektivet utanför stadsbyggnadskontoret. Går målen och inriktningarna att följa?
- Använd resultatet av uppföljningen för att återkoppla och föra en kontinuerlig dialog kring den fysiska planeringens mål och inriktning.
- Låt uppföljningen inte stanna vid en tjänstemannaprodukt, utan utveckla den till ett verktyg för kommunstyrelsen att använda vid budget och verksamhetsplanering.
- Tänk måluppföljning när målen formuleras i översiktsplanen. Ha en tydligt formulerad målbild av vad hållbar utveckling är för kommunen. Tänk indikatorer redan från början – vad är möjligt att kvantifiera och vad måste beskrivas kvalitativt?
- Försök bygga upp en processrutin som också dokumenteras.

Avslutningsvis berättar Christian att man i det fortsatta översiktsplanarbetet ska försöka förtydliga stadens målformuleringar ytterligare för att kunna följa upp och bättre koppla dem till långsiktig hållbarhet.

RELATERAD INFORMATION

Göteborgs stad

Befolkningsmängd mars 2015: 543 003
personer
Yta: 447,88 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 19
519 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](#)

[Göteborgs stads uppföljningsrapporter](#)

[\https://goteborg.se/wps/portal/invanare/bygga-o-bo/kommunens-

[planarbete/oversiktig-planering/fordjupningar-och-tillagg/arsvisa-](#)

[uppfoljningar!/ut/p/z/1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziAwy9Ai2cDBON_N0t](#)

[3Qw8Q7wD3Py8ffzdTYzIwwkpiAJKG-](#)

[AAjgb6BbmhigATP4iX/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nOSEh/\]](#)

Större fokus på de sociala frågorna

Göteborgs stad har fokuserat på social hållbarhet inom den fysiska planeringen. De har bland annat tagit fram en kunskapsmatris för hållbar stadsutveckling och utvecklat analysverktyg för att kartlägga konsekvenserna ur ett barnperspektiv och för sociala faktorer.

Varför fokuserar Göteborg på social hållbarhet?

Ulrika Lundquist är arkitekt och har arbetat i Göteborgs stad sedan år 2000. Hon arbetar nu som procesledare för social hållbarhet på stadsbyggnadskontoret. Hon berättar att de sociala frågorna har fått mer genomslag i samhällsplaneringen under de senaste åren på grund av att de sociala problemen i samhället blivit tydligare.

Ulrika Lundquist, arkitekt, Göteborgs stad. Fotograf: Gösta Rydvall

"Göteborg har blivit en allt mer socialt polariserad stad. Social hållbarhet har kommit upp på den politiska dagordningen och tas tydligt upp i olika styrdokument inom kommunen. I vårt arbete på stadsbyggnadskontoret har vi haft stort stöd från den interna arbetsgruppen S2020", säger Ulrika Lundquist.

S2020 – socialt hållbar utveckling år 2020

S2020 står för socialt hållbar utveckling år 2020 och är ett uppdrag till alla förvaltningar och bolag inom Göteborgs Stad. S2020 är även namnet på den strategiska arbetsgrupp som fungerar som en stödfunktion i stadens arbete med social hållbarhet. Syftet med uppdraget är att se till att sociala frågor tas på allvar i den kommunala planeringen på samma sätt som frågor om ekonomi och ekologi.

Bland S2020s initiativ finns bland annat webbplatsen "socialhallbarhet.se – en plattform för samtal, fördjupning och stödmodeller i arbetet för social hållbarhet". Webbplatsen riktar sig till såväl privatpersoner som tjänstemän och där finns möjlighet att nätverka och gå med i grupper för att diskutera specifika ämnesområden eller projekt inom social hållbarhet. I "Relaterad information" finns en länk till webbplatsen socialhallbarhet.se där du kan ta del av det material som projektet S2020 initierat.

Arbetet med social hållbarhet inom den fysiska planeringen

För att möta målen om en socialt hållbar stad och att all stadsutveckling ska ske utifrån ett barnperspektiv har man inom kommunen tagit fram tre verktyg; två analysverktyg och en kunskapsmatris.

Kunskapsmatrisen är en webbaserad kunskaps- och exempelbank som samlar forskning och kunskap om social hållbarhet. Matrisen består av sex teman som är av avgörande betydelse för att skapa en socialt hållbar stadsmiljö; En sammanhållen stad, Samspel och möten, Ett fungerande vardagsliv, Identitet och upplevelse, Hälsa och gröna stadsmiljöer samt Trygghet och öppenhet. Under varje tema finns möjlighet att ta del av fördjupad forskning. Matrisen består också av fem olika skalnivåer. På varje skalnivå finns olika exempel på stadsutvecklingsprojekt, föreläsningar och konferenser med temat social hållbarhet från Göteborg. I "Relaterad information" finns en länk till kunskapsmatrisen.

	Byggnad/Plats	Närmiljö	Stadsdel	Stad	Region
En sammanhållen stad					
Samspel och möten					
Ett fungerande vardagsliv					
Identitet och upplevelse					
Hälsa och gröna stadsmiljöer					
Trygghet och öppenhet					

Webbaserad kunskapsmatris som tagits fram av Göteborgs stad. Illustration: Göteborgs stad

De analysverktyg som kommunen har tagit fram är en barn- och en socialkonsekvensanalys. Flera kommunala förvaltningar har varit med och utarbetat verktygen, med stöd av kommunens strategiska arbetsgrupp S2020. Social- och barnkonsekvensanalyserna sker löpande genom hela planprocessen och görs för samtliga detaljplaner, men verktygen är även utformade för att kunna användas på andra planeringsnivåer.

Analysverktygens implementering i verksamheten

Ulrika Lundquist berättar att själva analysen i första hand är ett arbetsmaterial och att resultatet förs in i planbeskrivningen. Rent konkret handlar det om att man fört in frågeställningar från analysverktygen i plan- och arbetsbeskrivningsmallarna som man använder vid framtagandet av detaljplaner.

Göteborgs stad håller regelbundet utbildningar om verktygen. Det finns både

instruktioner för hur man kan genomföra diskussioner när man tar fram analyserna och en processmall för hur man genomför själva analysen. Kommunen har även hållit utbildningar för externa aktörer som byggherrar och fastighetsägare för att skapa ett gemensamt språk och för att få dem att tänka på de sociala frågorna även i de projekt som kommunen har mindre möjlighet att bestämma över.

Framgångsfaktorer

Ulrika Lundquist menar att den största vinsten med analysverktygen är att de sociala frågorna lyfts tidigt i processen. Verktygen lägger ramarna för tydligare målsättningar som planen kan stämmas av mot. Processen är utformad efter planprocessen och analysverktygen är en del av inventeringen under startskedet. "Använd modellen och gör den till er egen. Det gemensamma arbetet är det viktiga, arbetet kan inte göras som en enmansprodukt utan är en gemensam lärandeprocess", säger Ulrika Lundquist.

Under fliken fördjupning kan du läsa mer om barn- och socialkonsekvensanalysverktygen.

Fördjupning

Barn- och socialkonsekvensanalyser

I Göteborgs stad har man tagit fram barn- och socialkonsekvensanalyser för att säkerställa att kommunen tar hänsyn till de långsiktiga sociala frågorna tidigt i planeringsprocessen. Målet på sikt är att de sociala frågorna ska bli en naturlig del i planprocessen. Verktygen är ett stöd för att sortera och identifiera de betydelsefullaste sociala aspekterna för området, platsen eller den lokalisering som planeras.

När kan man använda analysverktygen?

Barn- och socialkonsekvensanalyser (förkortas BKA och SKA) tas fram löpande genom hela planprocessen. Göteborgs stad använder verktygen främst för att ta fram detaljplaner, men verktygen är även utformade för att kunna användas på andra planeringsnivåer. Ambitionen är att barnperspektivet ska behandlas i en separat analys för att barns situation inte ska glömmas bort bland andra sociala frågor. I praktiken inkluderas dock ofta barnperspektivet som en del i socialkonsekvensanalysen. Barnkonsekvensanalysen görs genom att vuxna med ett barnperspektiv beaktar barns bästa. För att kunna göra det behövs också barns egna perspektiv. Detta kräver en större insats och det vanligaste blir därför att vuxna förmedlar barnens perspektiv.

Hur gör man en barn- och socialkonsekvensanalys?

De inledande skedena i analysprocessen startar långt före de formella samråds- och granskningsfaserna i planprocessen. Under de inledande mötena bestäms ramarna och ambitionsnivån för arbetet.

BKA OCH SKA I PLANPROCESSEN

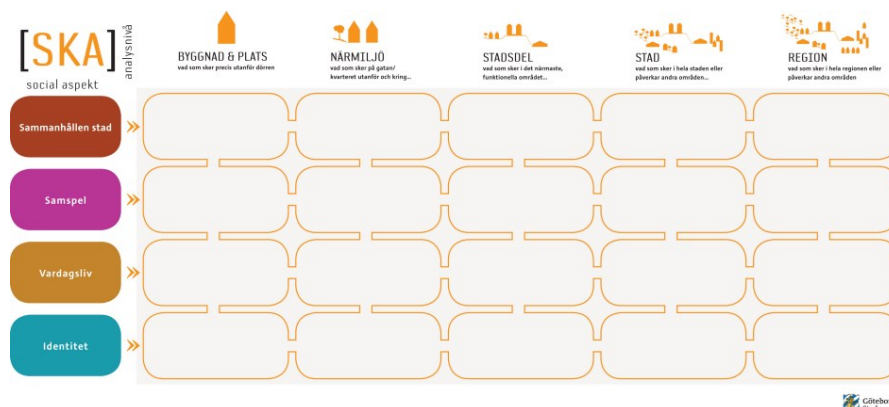
Arbetet med att ta fram barn- och socialkonsekvensanalyserna (förkortas BKA och SKA) integreras i planprocessen där mycket av arbetet görs i ett tidigt skede. Illustration: Göteborgs stad

Så här genomförs arbetet i Göteborg:

Guide

[Barn- och socialkonsekvensanalyser i Göteborg](#)

I analysverktygen finns en matris som stöd för att genomföra analyserna där konsekvenser för till exempel identitet och vardagsliv analyseras på olika skalnivåer, från byggnadsnivå till regionnivå. I Göteborg har matrisen även tryckts upp på en golvmatta som används vid workshoppar och diskussionsmöten. Matrisen används i diskussionerna för att visualisera var olika möjligheter och hot får för konsekvenser på de olika skalnivåerna.

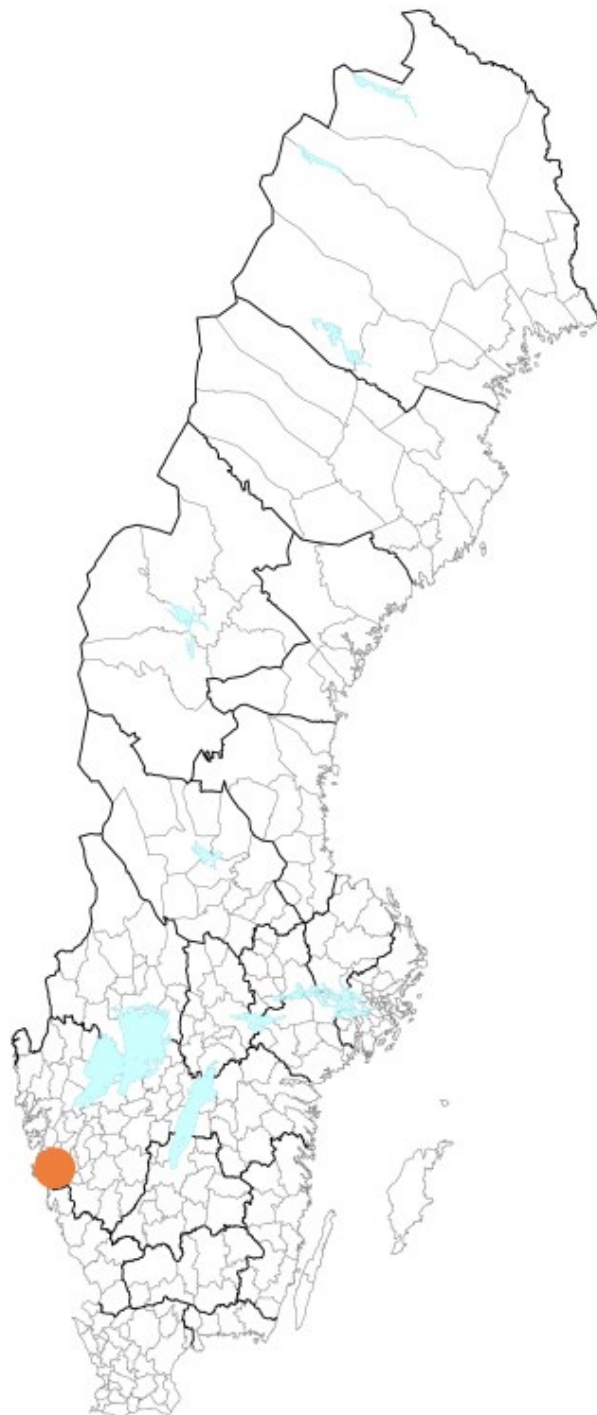
Matris som stöd för att bedöma konsekvenserna av en åtgärd utifrån olika sociala aspekter och på olika skalnivåer. Illustration: Göteborgs stad

Mer information

Läs mer om de två konsekvensanalyserna i "Relaterad information".

RELATERAD INFORMATION

Göteborgs stad

Befolkningsmängd mars 2015: 543 003
personer
Yta: 447,88 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: + 19 519 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

[Webbplatsen socialhållbarhet.se \[https://www.socialhallbarhet.se/\]](https://www.socialhallbarhet.se/)

[Webbaserad kunskapsmatris på Göteborgs stads webbplats](#)

[\[http://kunskapsmatrisen.socialutveckling.goteborg.se/\]](http://kunskapsmatrisen.socialutveckling.goteborg.se/)

Barn- och socialkonsekvensanalyser i Göteborg

Arbetet med att ta fram barn- och socialkonsekvensanalyserna (förkortas BKA och SKA) integreras i planprocessen där mycket av arbetet görs i ett tidigt skede. Illustration: Göteborgs stad

De inledande skedena i analysprocessen startar långt före de formella samråds- och granskningsfaserna i planprocessen. Under de inledande mötena bestäms ramarna och ambitionsnivån för arbetet. Så här genomförs arbetet i Göteborg:

1. Inventering

Arbetet med själva analysen inleds med en inventering. Vilka sociala kvaliteter, värden och behov finns? Kontinuerlig samverkan är en nödvändig förutsättning för detta arbete. Tjänstemän från andra kommunala förvaltningar, invånare, besökare, föreningar, skolor, med flera bör medverka i arbetet. Ett lämpligt kunskapsunderlag kan till exempel vara befolkningsstatistik, enkäter, brottsstatistik och trygghetsundersökningar.

2. Åtgärder

När väl inventeringen är slutförd börjar arbetet med att ta fram åtgärder. Vilka åtgärder behövs för att förverkliga de sociala aspekterna i området eller staden? De föreslagna åtgärderna kan ge såväl positiva som negativa effekter för människor i stadsdelen. Det är viktigt att belysa dessa dilemman och lämna de slutgiltiga avgörandena till politiskt beslut.

3. Konsekvenser

I konsekvensbeskrivningen analyseras de sociala aspekterna som tidigt inventerades och samlades in, utifrån hur planens utformning kan ge positiva, oförändrade eller negativa konsekvenser. Det är bra att föra ett resonemang om de val och ställningstaganden som gjorts under planprocessens gång för att skapa transparens i tankegångarna och ge stöd för slutsatserna.

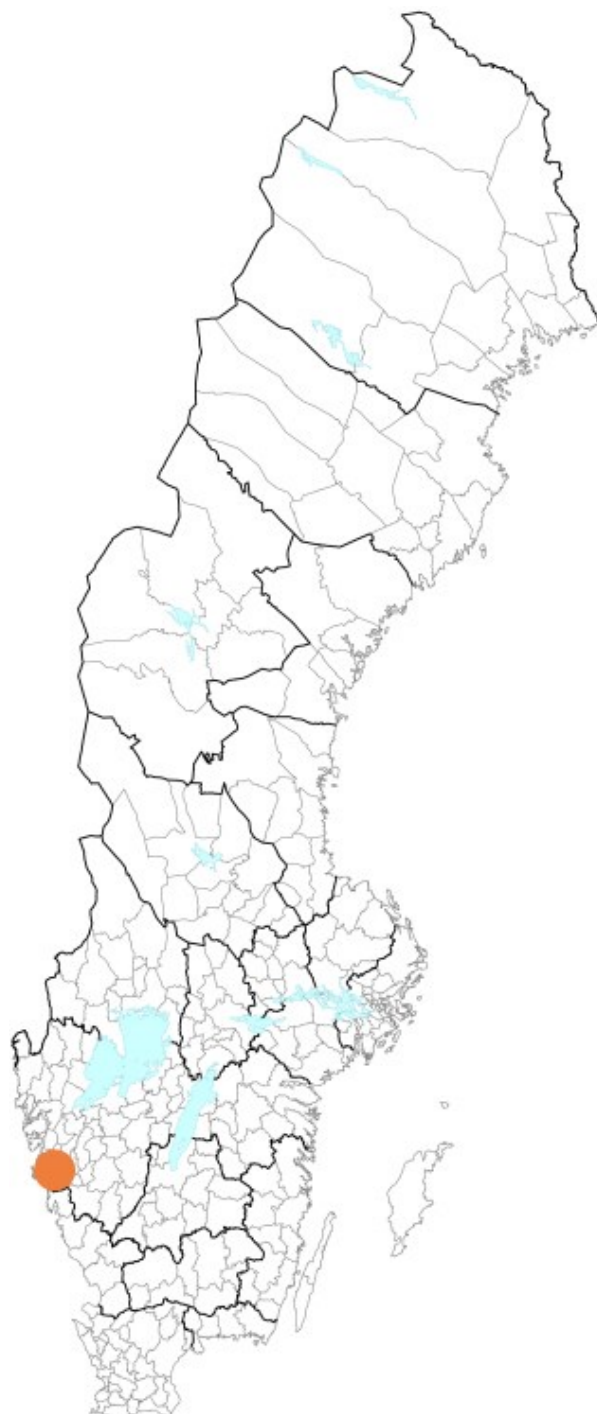
4. Genomförande

När planen och dess intentioner sedan ska genomföras och förverkligas ligger ansvaret i flera händer. Hur den sociala konsekvensanalysens resultat förs vidare och realiserar är en fråga som bör följas upp.

RELATERAD INFORMATION

Göteborgs stad

Befolkningsmängd mars 2015: 543 003
personer
Yta: 447,88 km²
Befolkningsutveckling 2010-2013: + 19
519 personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338)

Arvidsjaur – EU 2020 och RUS som stöd för målarbetet

Arvidsjaur kommun håller på att utarbeta det de kallar en kombinerad översikts- och tillväxtplan. Planingenjör Britta Lundgren berättar att arbetet med den nya översiktsplanen inleddes 2009 och att fokus till stora delar legat på tillväxtfrågor. I detta arbete har man bland annat utgått från målformuleringarna i den regionala utvecklingsstrategin och EU 2020.

Hur har kommunen arbetat med nationella och regionala mål?

I början av arbetsprocessen för den nya översiktsplanen låg huvudfokus på att bryta ner mål från regional och internationell nivå till kommunal nivå. Kommunen har gjort avgränsningar kring vilka planer och mål som de kan hantera i översiktsplanen. Man valde att främst fokusera på målformuleringarna i EU 2020 och den regionala utvecklingsstrategin (RUS).

Britta Lundgren, planingenjör Arvidsjaur kommun. Foto: Kent Norberg /Arvidsjaur kommun

"Det finns så många mål och det går inte att fördjupa sig i alla. I början kändes det som en pålaga, men under processens gång fick hanteringen av målen ett eget driv. EU2020 handlar just om hållbar utveckling vilket är en bra ingång i arbetet", berättar Britta Lundgren.

Britta Lundgren menar även att det är viktigt att koppla översiktsplanen till näringslivssidan för att den i praktiken ska få något genomslag och bidra till utvecklingen. Därför utgick man ifrån den regionala utvecklingsstrategin som länsstyrelsen i Norrbotten tagit fram och hade som målsättning att få näringslivssidan inom kommunen att bli mer aktiva i arbetet. De höll parallellt på att ta fram en tillväxtplan. Under 2012 beslutade Arvidsjaur kommun att översiktsplanen och tillväxtplanen skulle slås ihop till ett dokument och översiktsplanen har därigenom fått en stark koppling till tillväxtfrågor och den regionala utvecklingsstrategin.

Bild från samrådshandlingen till Arvidsjaur's översikts- och tillväxtplan som beskriver processen att bryta ner europeiska, nationella och regionala mål till en kommunal nivå. Illustration: Arvidsjaur kommun

Verktyg och metoder vid framtagandet av översiktsplanen

När Arvidsjaur utarbetade sin översiktsplan höll de dialogmöten med de berörda samebyarna, företagarna, föreningen Arvidsjaur's byar och de större markägarna i kommunen. Utöver detta använde de även en metod som är utvecklad inom projektet Attraktiv Region i Norrbottens län, som kallas samsynsmetoden. Metoden är egentligen framtagen för att utveckla ett varumärke, men har enligt Britta Lundgren fungerat bra i arbetet med planen för att identifiera utmaningar och hitta nyckelfrågor.

"Metoden fungerade bra och gav en bra injektion i arbetet. Den gav en bild av hur kommunen uppfattas, vilka utmaningar som finns och vad som är viktigt att utveckla i kommunen", berättar Britta Lundgren.

Implementering och uppföljning

För att realisera översiktsplanen planeras tillväxtprogram som utarbetas med konkreta utvecklingsplaner. Uppföljningen av arbetet med rekommendationerna i översiktsplanen ska ske av respektive nämnd i årsbokslutet. Det finns även ett förslag på att ta in planen i chefsutbildningarna inom kommunen, men det är inte klart ännu.

"Det är viktigt att det finns ett strukturerat arbetssätt för att planen inte ska bli en pappersprodukt och för att kommunen ska driva egna frågor. Annars finns en risk att kommunen bara agerar reaktivt på de intresseförfrågningar som kommer in", säger Britta Lundgren.

Framgångsfaktorer

Det finns enligt Britta Lundgren flera fördelar med att ha ett nära samarbete med näringslivssidan inom kommunen. En gemensam planeringsprocess

innebär dels en högre resurseffektivitet, dels att fler förvaltningar och intressegrupper blir mer involverade.

"Översiktsplanen har varit ett jättebra redskap, inte bara för bygglovsärenden, utan arbetet har även inneburit ett tillfälle för kommunen att prioritera och hitta synergieffekter. Det har varit resurssparande att göra arbetet tillsammans och processen har skapat ett bra samarbetsklimat som även underlättar samarbeten i vardagliga ärenden", konstaterar Britta Lundgren. "En liten kommun kan inte fördjupa sig i alla detaljer. Översiktsplanearbetet måste läggas på en rimlig nivå. Det är viktigt att man fokuserar och till exempel väljer ut vilka nationella och regionala mål, planer och program som har störst betydelse för hållbar utveckling utifrån kommunens förutsättningar."

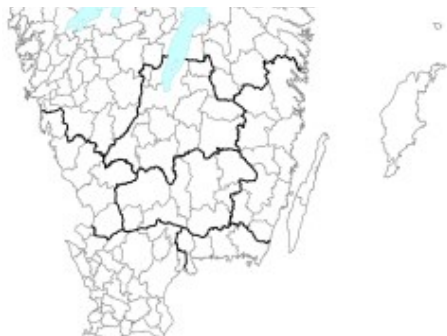
I "Relaterad information" kan du ta del av samrådshandlingen till Arvidsjaurs kommuns översikts- och tillväxtplan.

RELATERAD INFORMATION

Arvidsjaurs kommun

Befolkningsmängd mars 2015: 6 482

personer

Yta: 5655,59 km²

Befolkningsutveckling 2010-2013: - 81

personer

På andra webbplatser

[Plan- och bygglag \(2010:900\) på Sveriges riksdags webbplats](#)

[\http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900\]](#)

[Plan - och byggförordning \(2011:338\) på Sveriges riksdags](#)

[webbplats \[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](#)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-byggforordning-2011_sfs-2011-338/?bet=2011:338\]](#)

Dokument

[Samrådshandling av Arvidsjaur kommuns Översikts- och tillväxtplan \[contentassets/040fb4a7dc4143a29886605fc147721f/oversikts-och-tillvaxtplan-samradshandling-arvidjaurs-kommun.pdf\]](#)

1,64 MB